

RİSALE-İ NUR'DA KÜLLÎ KAİDELER-4

PEYGAMBERİMİZ'İ
TANIMA, SÜNNET
VE HADİS

ALİ ÜNAL

RİSALE-İ NUR'DA KÜLLÎ KAİDELER-4

PEYGAMBERİMİZ'İ
TANIMA, SÜNNET
VE HADİS

ALİ ÜNAL

RİSALE-İ NUR'DA KÜLLÎ KAİDELER-4

**PEYGAMBERİMİZ'İ TANIMA,
SÜNNET VE HADİS**

ALİ ÜNAL

Risale-i Nur'da Küllî Kaideler-4

Copyright © Şahdamar Yayınları, 2013

*Bu eserin tüm yayın hakları Işık Yayıncılık Tic. A.Ş. 'ye aittir.
Eserde yer alan metin ve resimlerin Işık Yayıncılık Tic. A.Ş. 'nin önceden
yazılı izni olmaksızın, elektronik, mekânîk, fotokopi ya da herhangi bir kayıt
sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.*

Editör

Yücel BOZCU, Seyyit N. ERKAL

Görsel Yönetmen

Engin ÇİFTÇİ

Kapak

İhsan DEMİRHAN

DİJİTAL ISBN

978-605-5119-84-3

Yayın Numarası

174

Şahdamar Yayınları

Bulgurlu Mahallesi Bağcılar Caddesi No: 1

34696 Üsküdar/İSTANBUL

Tel: (0216) 522 11 44 Faks: (0216) 522 11 78

www.sahdamaryayinlari.com

PEYGAMBERİMİZ’İ TANIMA, SÜNNET VE HADİS’LE İLGİLİ KÜLLÎ KAİDELER

- Bir şeyin meyvesi, yani gayesi en evvel düşünülür; demek ki, varoluşta en son olan, mânen ve düşüncede en evveldir. Zât-ı Ahmediye (s.a.s.), kâinat ağacının en mükemmel meyveleri olan peygamberlerin de en büyüğü, dolayısıyla kâinat ağacının en önemli meyvesi olmakla, ilk yaratılan, O’nun nûru olmak gerekir.¹

MEYVE, SON AMA, ÇEKİRDEĞİ BARINDIRMAKLA AYNİ ZAMANDA İLKTİR

Bu çalışmanın birinci bölümünde de zikredilen bu küllî hakikat, “*Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.*”² âyeti kerimesi ve “*Sen olmasaydın, kâinatları yaratmazdım!*”³ hadis-i kudsîsindeki manâyı açıklayıcı anlam ve muhvetaya sahiptir.

Nasıl ki bir ağaç meyvesi için yetiştirilir, dolayısıyla ağacın varlığından birinci gaye meyvesidir ve meyve, ağaçta en son ortaya çıksa da, ağacın onu dikenin, yetiştirenin zihninde ağacın varlığı açısından ilktir; bunun gibi, her iş, davranış ve faaliyet de bir gayeye oturur ve gaye, o iş, davranış ve faaliyetin varlığında ilktir. Gayesiz ve abes hiçbir şey yapmayan, yapmamak şânından olan Cenab-ı Allah’ın (c.c.) her bir eseri ve icraatı da elbette pek çok gayelere dayanır. Bu sebeple, gerek Cenab-ı Allah’a, gerekse insanlara ait her işte, her eserde ve faaliyette gaye en öncedir, fakat bu gaye, eser ve icraatın tamamlanmasıyla, yani en son ortaya çıkar. İşte, varlık silsilesinde en sonda olan, silsilenin neticesi, meyvesi ve gayesi olup, dolayısıyla onun varlığında en evveldir.

Cenab-ı Allah (c.c.), kâinatı tanınması ve kâinattaki şuurlu varlıkların Kendisi’ni tanıyıp O’na ibadet etmeleri için yaratmıştır. “*Ben, cinleri ve insanları ancak (Beni tanısinlar ve) Bana ibadet etsinler diye yarattım.*”⁴ âyeti de, bu gerçeği açıkça ifade etmektedir. Bütün kâinatta Cenab-ı Allah’ı en iyi tanıyan, O’na en üst seviyede ibadet eden, dolayısıyla kâinatın yaratılış gayesini öncelikle yerine getirenler, peygamberlerdir. Şu halde, peygamberler, kâinat veya varlık ağacının en önemli meyveleri olup, bir bakıma kâinat, onlar için yaratılmıştır. Peygamberler içinde ise onların sonuncusu olan Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.s.), peygamberlik manâ, muhteva ve vazifesinin en önde

gelen ve en kâmil temsilcisidir. Çünkü:

1. O, bütün peygamberlerin Cenab-ı Allah'tan alıp tebliğ ettikleri aynı hakikatleri tebliğ etmiştir ve dolayısıyla, peygamberlerin de sonuncusu olmakla, onların tamamının vârisidir.

2. Bütün peygamberlerin tebliğ ettikleri aynı hakikatler, Allah Rasûlü'nün (s.a.s.) dünyayı teşriflerinde büyük ölçüde unutulmuş, tarihe karışmış, efsanelere ve hurafelere bulaşmış, hattâ şirke dönüştürülmüştü. O (s.as.), bütün bunları yeniden ve bütün doğrulukları ve gerçek muhteva ve şekilleriyle tebliğ ve temsil etti. Böylece, bütün peygamberlerin halefi ve vârisi olarak, onları vazifelerinde ve mesajlarında tebrie buyurdu; yani, onların vazifeleri ve mesajlarını, zamanın üzerlerine getirip yığıldığı bütün kirlerden temizledi.

3. Zamanla bütün peygamberlerin sadece vazifeleri ve mesajları değil, bizzat şahısları da pek çok töhmetler, onların pak semtlerine katiyen uğramamış bulunan, uğramış olması imkânsız suçlamalar altında kaldılar. Bu suçlamalar, onlara inanmayanlar kadar, bizzat onların takipçileri olduklarını iddia edenlerden de geldi. Elimizdeki Kitab-ı Mukaddes nüshalarına baktığımızda onların pek çoğuna atılan iftiraların ne kadar şenî olduğu görülür. İşte Allah Rasûlü (s.a.s.), varlık ağacının bu en parlak meyvelerini, zamanla onlara bulaştırılmaya çalışılan her türlü lekeden de temizledi ve onları gerçek kıymetleri ve büyüklükleriyle tescil edip, bunu bütün âleme Kıyamet'e kadar bâki kalmak üzere ilan etti.

4. Önceki bütün peygamberler, belli ve sınırlı zamanlar ve topluluklar için gönderildiler. Dolayısıyla, her bakımdan evrensel olan Allah'ın Dini veya Mesajı'nı bütün evrenselliği içinde temsil, tatbik ve tebliğ etmediler. Belli zamanlar için belli topluluklara gönderilmiş bulunmaları ve dolayısıyla misyonlarının da sınırlı olması, Allah'ın Dini'ni bütün muhtevası ve sahip bulunduğu bütün hakikatleriyle tebliğe mâni idi. Fakat Allah Rasûlü (s.a.s.), bütün bu hakikatleri küllîlikleri ve evrensellikleri içinde, hem de her zamana, mekâna, şarta ve seviyeye hitap ve hepsini hakkıyla tatmin edebilir bir tarzda tebliğ ve temsil etti.

İşte bu önemli gerçekler sebebiyledir ki, bütün önceki peygamberler Allah Rasûlü'nün âdeta birer mukaddimesi gibi iken, Allah Rasûlü, peygamberlik misyonunun küllî ve evrensel tek temsilcisi olmuştur. Bu sebeple de O, Cenab-ı Allah'ın tanınmak ve Kendisi'ne ibadet edilmek için yarattığı varlık ağacının en büyük ve eşsiz meyvesi, dolayısıyla da yaratılmaktan ana gayedir. Yaratılış ağacının meyvesi olarak, yani zâtıyla peygamberlik silsilesinde son, ama gaye olarak ise mahiyeti ve manâsıyla, varlığının temelini teşkil eden nûruyla

yaratılıŖta ilktir.

- **Peygamber Efendimiz (s.a.s.) hangi davada bulunmuŖsa, bütün peygamberler, mûcizelerine ve bütün veliler, kerametlerine dayanarak ona Ŗhadet etmiŖlerdir.**⁵

BÜTÜN PEYGAMBERLER, PEYGAMBER EFENDİMİZ'E ŖAHİTTİRLER

Yukarıda üzerinde durulduğu gibi ve burada aynı gerçeği tekrar ifade edecek olursak, bir iŖte maksat ve netice, bir ağaçta meyve önce dŖnlr; bir baŖka ifadeyle, bir iŖe onunla gerekleŖtirilmek istenen gaye sebebiyle giriŖilir ve hangi meyveyi almak istiyorsak o meyveyi verecek ağaç dikilir ve yetiŖtirilir. Dolayısıyla, iŖin gayesi veya neticesi, ağaın meyvesi, yleyse varlığın da gayesi ve/veya meyvesi fizikî olarak en son olsa da, niyette ve manâ olarak en öncedir.

Kâinatın yaratılmasından gaye Cenab-ı Allah'ı tanıtacak bir kitap olması, insanın yaratılmasından gaye ise bu kitabı okuyup, Cenab-ı Allah'ı tanınması ve O'na ibadet etmesidir.⁶ İslâm, kâinat kitabının tercümanı, dolayısıyla Cenab-ı Allah'ın kâinatı yaratmaktaki gayesinin gerekleŖme yolu veya vasıtasıdır. nceki peygamberlerin her biri, İslâm'ı belli bir zaman, belli bir veya birkaç kavim için ve belli Ŗartlarda geçerli olmak üzere temsil ve tebliğ etmesine mukabil, onu bütün zamanlar, mekânlar, Ŗartlar ve insanlar için geçerli olmak üzere nihaî boyutlarıyla temsil ve tebliğ eden Peygamber Efendimiz (s.a.s.) olmuŖtur.⁷ Demek oluyor ki, Cenab-ı Allah'ın varlığı yaratmaktaki gayesi, en mkemmek, eksiksiz ve kusursuz olarak Peygamber Efendimiz'le (s.a.s.) gerekleŖmiŖtir.

Bir ağaç, meyvedeki çekirdekte baŖlar ve nihayet meyvede biter. O bakımdan, ağaın fizikî varlığında son ve netice, dolayısıyla ağaın varlığından gaye olan meyve, çekirdeği ile de ağaın tamamını en yoğun biçimde kendinde taŖır. Ayrıca, maddî-fizikî varlık daima ilmî-manevî varlığın dıŖta tezahüründen ibaret olup, bir Ŗeyin maddî-fizikî varlığı, hem varoluŖ gayesinden, hem de ilmî-manevî varlığından sonra gelir. İŖte, madem ki Cenab-ı Allah'ın varlık veya kâinat ağaını yaratmaktaki gayesini gerekleŖtirme vasıtası olan İslâm'ı bütün zamanlar, mekânlar, Ŗartlar ve insanlar için olmak üzere insanların eline veren ve kâinatın da, insanın da yaratılmasındaki gayeyi mkemmek olarak gerekleŖtiren Peygamber Efendimiz'dir, yleyse Peygamber Efendimiz (s.a.s.), varlık ağaının meyvesi, peygamberler içinde gnderilmede son, fakat manâsı ve ilmî-manevî varlığı itibariyle bütün peygamberlerden de, yaratılmıŖ bütün varlıktan da öncedir. Bunun yanısıra, madem Peygamber Efendimiz (s.a.s.), varlık ağaının

meyvesi, dolayısıyla gayesi olarak ilmî–manevî varlığıyla varlık ağacından öncedir ve madem meyve, içindeki çekirdeği itibariyle ağacının tamamını en yoğun biçimde kendinde taşır, öyleyse Peygamber Efendimiz, bütün varlık ağacının çekirdeği de olmakla, varlık ağacında biten bütün peygamberlerin peygamberliği Efendimiz’in peygamberliğinden bir cüzdür; manâsını O’nun peygamberliğinde bulur ve ondan alır. Bütün peygamberler, Peygamber Efendimiz’in nihaî boyutlarıyla temsil ve tebliğ buyurduğu İslâm’ı belli zaman, kavim ve şartlara bağlı olarak belli boyutlarda temsil ve tebliğ etmişler, neticede aynı gerçekleri ama biraz dar boyutlarda anlatmışlarsa, elbette onların davalarının tamamı, Peygamber Efendimiz’in davasıdır. Onlar, peygamberlikleriyle, peygamberlik vazifesiyle, temsil ve tebliğ ettikleri davalar ile Peygamber Efendimiz’in davasına desteklerler; misyonları çerçevesinde, yani davalarının mutlak doğruluğu adına kendilerine bahşedilen bütün mûcizeler de, Peygamber Efendimiz’in davasının doğruluğuna birer delildir.

Peygamberler mûcizeleriyle Peygamber Efendimiz’i ve bütün davasını desteklediği gibi, bütün velîler de, kerametleriyle yine Peygamber Efendimiz’i ve davasını veya davalarını desteklerler. Çünkü, bütün velîler, İslâm’ın bahçesinde bitmişlerdir. İslâm, Kur’ân ve Sünnet’e dayanır; Kur’ân, Hz. Cebrail tarafından getirilen ve Peygamberimiz’e okunan vahiy (vahy-i metlûv), Sünnet ise, Kur’ân’a dâhil olmayan ve değişik şekillerde gelen vahiy (vahy-i gayr-ı metlûv)’dur. Her iki vahyi alan ve tebliğ eden, Peygamber Efendimiz (s.a.s.)’dir. Bütün velîler, temelinde Kur’ân ve Sünnet bulunan İslâm ile ve Peygamberimiz’e tebaiyetle, yani O’nun arkasından giderek vilâyet (velâyet) mertebesine ulaştıkları gibi, yine İslâm ve Peygamberimiz’e tebaiyet sayesinde kerametlere mazhar olmuşlardır ve olurlar. Dolayısıyla onların velâyet ve velâyete bahşedilen kerametleri de, bütün davalarında Peygamber Efendimiz’e şahittir ve O’nu tasdiktir.

- **Kur’ân-ı Kerim ile kâinat, aynı manânın, biri İlâhî Kelâm’ın, diğeri İrade ve Kudret’in eseri olarak iki farklı malzemeyle yazılmış iki kitabıdır. İşte, kâinata böyle bir kitap olarak bakıldığında, Nûr-u Muhammedî, kâinat kitabının Kâtibi’nin kaleminin mürekkebidir. Kâinat, aynı zamanda bir ağaç gibidir, ona ağaç olarak da bakılabilir. Böyle bakıldığında, Zât-ı Muhammediye, bu ağacın meyvesi; O’nun nûru ise, çekirdeğidir. Kâinata tek bir canlı olarak bakılsa, Nûr-u Muhammedî, onun rûhu olur. Kâinat, büyük bir insan olarak tasavvur edilirse, Nûr-u Muhammedî, onun aklı olur. Kâinat, pek güzel bir Cennet bahçesi olarak düşünülürse, Nûr-u Muhammedî, onun bülbülü olur. Kâinat, pek büyük bir saray olarak**

farzedilse, Nûr-u Muhammedî, Ezel ve Ebed Sultanı'nın ülkesi ve Cemali'nin eserleriyle donattığı bu sarayın teşrifatçısı, içindeki bütün eserleriyle tanıtıcısı ve davetçisi olur.⁸

BİR KİTAP OLARAK KÂİNAT VE ALLAH RASÛLÜ

Nasıl Kur'ân bir kitap ise, insan da, kâinat da, birer kitaptır. Bu üç kitabın üçü de, Cenab-ı Allah'ın varlıkta tecelli eden bütün İsimleri'nin tecellilerini haiz, dolayısıyla Cenab-ı Allah'ı tanıtan üç küllî muarrif, yani O'nu tanıtıcı üç evrensel kitap, O'na tutulmuş en kapsamlı ve parlak üç aynadır. Nasıl bir sarayın planı, yani plan ve proje olarak varlığı, ayrıca fizikî varlığı ve onu baştan sona tanıtan bir kitap veya broşür, manâ ve muhteva bakımından birbirinin aynısı ise, bu üç kitap da, Cenab-ı Allah'ın İsimleri'nin tecellilerini haiz olmakla aynı manâ ve muhtevaya sahiptir ve bu aynı manâ ve muhtevanın farklı malzemeyle meydana getirilmiş şekilleridir. O bakımdan, bunlar, aynı zamanda birbirlerine de tercümandır.

İşte, Peygamber Efendimiz'in nûru, kâinat kitabının Yazarı'nın kaleminin mürekkebidir. Nur, varlığı malûm, hususiyetleri belli ölçüde bilinmekle beraber, mahiyetini tamamen bilebilmek mümkün değildir. Işığa, nûrun fizikî âlemdaki tecellisi veya en açık misali olarak bakılabilir. Kâinatın temel varlığı belki nurdur ve “*Allah, göklerin ve yerin nûrudur.*”⁹ âyetinde ifade buyurulduğu üzere, varlık noktasında kâinatın Allah'ın Nûru'na dayandığı, Cenab-ı Allah'ın kâinat adına ilk yarattığının nur olduğu söylenebilir. İşte bu nur, Peygamber Efendimiz'in mahiyeti, varlığının özü ve temelidir. Dolayısıyla, bütün kâinat bu nurdan yaratılmakla, Nûr-u Muhammedî, kâinat kitabının Kâtibi'nin kaleminin mürekkebidir; Allah, kâinat kitabını Nûr-u Muhammedî ile yazmıştır. Nitekim, bir hadis-i şerifte, “Allah'ın ilk yarattığı, benim nûrumdur.” buyurulmaktadır.¹⁰

BİR AĞAÇ OLARAK KÂİNAT VE ALLAH RASÛLÜ

Kâinata bir kitap olarak bakılabildiği gibi, bir ağaç olarak da bakılabilir. Aslında kitap, taşıdığı ana fikir ve yazılış gayesi, manâ ve muhtevası, manâ ve muhtevanın meydana getirdiği bölümleri, paragrafları, cümleleri ve kelimeleriyle bir ağaç; bir ağaç da, çekirdeği, kökleri, gövdesi, dalları, yaprakları, çiçekleri ve meyveleriyle bir kitaptır. O bakımdan, kâinata hem bir kitap, hem de bir ağaç olarak bakılabilir. Nitekim özellikle Müslüman sûfîler, kâinata bir ağaç olarak da bakmış ve meselâ Muhiddin ibn Arabî, *Şeceretü'l-Kevn* (Yaratılış Ağacı) isimli bir kitap da kaleme almıştır. İşte, varlığın kendinden yaratıldığı Nûr-u Muhammedî, Peygamber Efendimiz'in nûru, bu ağacın çekirdeğidir. Nasıl çekirdek, ondan çıkacak ağacın bütün programını, sistemini, hayatını idarede

geçerli kanunları, ayrıca, noktanın bütün harflerin âdeta yoğun özeti olması gibi, yoğun şekilde ağacın tamamını kendisinde taşır, öyle de, Peygamber Efendimiz'in nûru, kâinatın çekirdeği olarak onu en yoğun biçimde kendinde taşır. Varlık ağacı ondan çıkmıştır ve nihayet en parlak ve en kâmil meyvesi olarak da onu vermiştir. Yani Peygamber Efendimiz (s.a.s.), mahiyetiyle, varlığının aslî boyutuyla kâinat ağacının çekirdeği, Hz. Muhammed (s.a.s.) olarak zâtıyla, bu ağacın en parlak ve en mükemmel meyvesidir.

BİR CANLI OLARAK KÂİNAT VE ALLAH RASÛLÜ

Kur'ân-ı Kerim'de yeryüzü canlı bir hayvana benzetilir: “O ki, yeri (evcil ve uysal bir hayvan gibi) size boyun eğdirmiştir. Öyleyse onun omuzları üzerinde rahatça dolaşın ve Allah'ın sizin için hazırladığı rızıktan istifade edin. Ama unutmayın ki, nihayet arz olunma O'nadır.”¹¹ Bir at veya devenin omuzlarında seyahat etmek oldukça güç olmasına mukabil, yeryüzünün çok sayıda omuzları üzerinde ve arasında rahatça seyahat edilebildiğine göre, demek ki yeryüzü, insan için attan da, deveden de daha uysal bir binektir. Âyet, Cenab-ı Allah'ın insanlar için hazırlayıp depoladığı rızkın daha çok yeryüzünün omuzlarında, omuzlarının içinde ve arasında (dağlarda, dağlar arasındaki ovalarda) olduğunu ima etmekte ve dolayısıyla insanlara dağlarda Allah'ın yaratmış bulunduğu rızıkları (bitki, maden, su kaynakları vb.) araştırıp keşfetme teşvikinde de bulunmaktadır. İşte nasıl yeryüzü âdeta bir hayvan, yani canlı bir varlıktır, kâinata da böyle canlı bir varlık olarak bakılabilir. Çünkü hayat, kâinattan süzülmüş onun nihaî bir hülâsasıdır. İşte, kâinata bir canlı olarak bakıldığında Nûr-u Muhammedî, bu canlının rûhu olur. Çünkü nasıl bir ağacın ukde-i hayatiyesi, hayatının kaynağı, zembereği ve bir motor gibi tamamına hayat üfleyen merkezi, ağacın hayatının motoru, çekirdeğindedir; bunun gibi, kâinat ağacının çekirdeği olan Nûr-u Muhammedî, kâinat bir canlı olarak düşünüldüğünde onun rûhu olur. Öte yandan, Kur'ân-ı Kerim, İlâhî Mesaj'ı hayatın hayatı, gerçek hayat olarak takdim buyurur: “Ey iman edenler! (Rasûlüllah, Allah'ın çağrısı olarak) sizi size hayat verecek şeylere çağırdığı zaman Allah'a ve Rasûlü'ne icabet edin!”¹² İşte Hz. Muhammed (s.a.s.), risaletiyle, yani misyonuyla nasıl kâinatın hayatının hayatı ise, kâinat nasıl mânen ancak O'nunla, O'nun getirdiği mesajla dirilik kazanıyorsa, O'nun mahiyeti, varlık temeli olan nûru da, kâinat bir canlı gibi düşünüldüğünde onun rûhu olur.

BİR İNSAN OLARAK KÂİNAT VE ALLAH RASÛLÜ

Kâinat bir canlı gibi düşünülebildiği gibi, canlılığın nihaî mertebesi olan bir

insan gibi de düşünülebilir. Çünkü, nasıl bir ağacın hayatının, varlığının ve canlılığının kaynağı çekirdeğidir ve ağaç, meyvesi için yetiştirilir ve onun hayatı gider, çekirdeği kendinde barındıran meyvede son bulur; yani denebilir ki, ağaç, bir bakıma meyvesinden ibarettir; bunun gibi, insan da, insanlığın kâmil temsilcisi olan Hz. Muhammed (s.a.s.) ile nasıl kâinat ağacının çekirdeğidir, aynı şekilde, onun meyvesidir de. Yani, yaratılış, çekirdeği olan insanî mahiyetle, bu mahiyetin kâmil temsilcisi Hz. Muhammed'in nûruyla başlamıştır ve silsile silsile nihayet insanda son bulmuş, insanı netice vermiştir. Şu halde, bir ağaca varlığından gaye, varlığının temeli ve nihayet neticesi olması hasebiyle bir meyve olarak bakılabileceği gibi, kâinat ağacına da meyvesi olan insan nazarıyla bakılabilir. İşte, kâinata tür farkı görmeksizin bir canlı olarak bakıldığında nasıl Nûr-u Muhammedî onun rûhu olursa, ayrıca, Hz. Muhammed'in risaleti, misyonu, getirdiği İlâhî Mesaj kâinatın hayatının hayatı olması hasebiyle de Nûr-u Muhammedî kâinatın yine rûhu olursa, kâinata insan olarak bakıldığında ise Nûr-u Muhammedî, onun akı olur. Nûr-u Muhammedî ile, bir başka ifadesiyle, Hz. Muhammed'in mahiyetiyle Kur'ân'ın mahiyeti, bir bakıma özdeşler. İki de, aynı gerçeğin ifadesidir. Bu sebeptendir ki, zâtı itibariyle Hz. Muhammed için de “Yürüyen Kur'ân” denmiştir. Cenab-ı Allah'ın Kelâm sıfatından gelen Kur'ân, O'nun İrade ve Kudret sıfatlarından bir insan olarak gelmiş olsa idi Hz. Muhammed (s.a.s.) olarak gelirdi. Buna karşılık, Hz. Muhammed (s.a.s.), Allah'ın Kelâm sıfatından bir kitap olarak gelse idi, Kur'ân olarak gelirdi. İşte Kur'ân, kâinatın akıdır. Çünkü yerküre, kâinatın başıdır. Kâinat, Kur'ân'la düşünür; kendisine Kur'ân'la yön verir; Kur'ân'la şuur kazanır; Kur'ân'la öğrenir. Eğer Kur'ân, Allah korusun, kâinatın kafası olan yerküreden çıksa, bu defa, yerküre de, kâinat da divane olacaktır. Bu durumda, kâinatın akıldan boş kalan kafasını bir gezegene çarpıp, kıyametin kopmasına sebep olması akıldan uzak değildir. Dolayısıyla Kur'ân, Arş'ı ferşe, yani kâinatın bütün unsurlarını birbirine bağlayan bir zincirdir; Cenab-ı Allah'ın ipidir. Kâinatın dengesi, her şeyin yerli yerinde hareketine devam edip vazifesini yerine getirmesi, “genel çekim kanunu”ndan çok Kur'ân'la mümkün olmaktadır.¹³ İşte, bir bakıma Kur'ân'ın mahiyetiyle özdeş olan Hz. Muhammed'in nûru, kâinata bir insan olarak bakıldığında onun akı olur. Kâinat, ancak bu aklıyla doğru düşünüp doğruyu bulabilir ve doğru davranabilir; bu aklıyla hayatını ve hayatiniyetini devam ettirebilir; bu aklıyla deli-divane olmaktan sâlim kalabilir.

BİR CENNET BAHÇESİ OLARAK KÂİNAT VE ALLAH RASÛLÜ

Kâinata pek güzel bir Cennet bahçesi gibi de bakılabilir. Gerçekten kâinat,

gökleri ve yeri, buraları süsleyen Cemalüllah'ın tecellisi eşsiz ve sonsuz güzelliklerle pek hoş bir Cennet bahçesidir. Kâinatı süsleyen sistemlerden zerrelere kadar her şey –galaksiler, güneşler, aylar, yıldızlar, gezegenler, bilhassa yeryüzü ve içindeki, üzerindeki varlıklar– bu bahçenin ağaçları, çiçekleri, bağları, bostanları, nehirleri, çağıldayan kaynakları ve binbir çeşit hayvanlarıdır. Elbette böyle bir bahçenin, onu süsleyen rengârenk çiçeklerini, eşsiz güzelliklerini takdir edecek, bu takdiri bilhassa gülleri üzerinde rikkatle, secîlerle, en yanık ve en içten neşidelerle dile getirecek, dile getirerek, bahçenin sonsuz güzellikteki Sahibi'ne bahçenin varlığının gerektirdiği şükür vazifesini ifa edecek bir bülbül olacaktır. Bu bülbül, bu takdir ve şükür vazifesini yerine getirirken, insanlığın hayvan, bitki ve cemadât veya madenlere; hayvanât kabilelerinin bitkilere; bitki taifelerinin toprağa, suya, madenlere ve bütün yeryüzünün semâya olan ihtiyacını ve bu ihtiyacın karşılanmasını; göklerle yer ve yeryüzündeki mâdenler, bitkiler, hayvanlar ve insanlar arasındaki münasebetleri en güzel ve kâinatı harekete getiren nağmeleriyle ilan edecektir. Ayrıca, sözkonusu ihtiyaçları karşılamada Bahçe Sahibi'nin cömertliğini, rahmetini, merhametini ve bunlardan kaynaklanan bitip-tükenmek bilmez hediyelerini alkışlayacak ve pınarları, nehirleri, madenleri, bitkileri, hayvanları, kubbesi ve kubbesinde asılı onca ışıkları adına Bahçe Sahibi'nin dergâhına en lâtif bir tesbih, tahmid ve tekbiri arzedecektir.¹⁴ İşte, kâinata böyle bir bahçe olarak bakıldığında, Nûr-u Muhammedî, bu bahçenin sözkonusu vazifeleri yerine getiren bülbülü, andelîb-i zîşanı olur.

BİR SARAY OLARAK KÂİNAT VE ALLAH RASÛLÜ

Kâinata, yeryüzü tabanı, semâ tavanı veya kubbesi, güneş, ay ve yıldızlar bu kubbede asılı elektrik lâmbaları olan muhteşem bir saray olarak da bakılabilir. Bir dereceye kadar hayvanlar ve bilhassa insanlar, bu sarayda onun sahibi olan Sultan'ın misafirleridir. Sultan'ın, sarayında ziyafete çağırdığı bu misafirleri, elbette sarayda belli bir nizam dâhilinde yiyecekler, içecekler ve elbette belli bir nizam dâhilinde davranacaklardır. Dolayısıyla, hem sarayı tanıyacaklar, içini gezip ondaki güzellikleri görecekler, kendileri için hazırlanan yiyeceklerden yiyip içeceklerden içecekler, koltuklarında oturup, sedirlerinde istirahat edecekler, fakat bütün bunları yaparken sarayın nizamını ihlâl etmeyecek, eşyalarını rastgele kullanıp kırıp dökmeyecek, etrafı kirletmeyecek, birbirleriyle vuruşup sarayı zelzeleye vermeyecek ve orada birer misafir gibi davranacak ve elbette insaniyet gereği sarayın Sahibi'ne karşı takdir ve teşekkürlerini ifade edeceklerdir. Bütün bunlar da, eşyasıyla bütün sarayı ve sarayda nasıl davranılması gerektiğini eksiksiz bilen bir teşrifat memurunun varlığını

gerektirmektedir. İçindeki bütün eşyasıyla ve her türlü özellikleriyle sarayı, sarayda nasıl davranılması ve ondan nasıl ve hangi usuller çerçevesinde istifade edilmesi gerektiğini, ayrıca saray Sahibi'nin misafirlerinden neler beklediğini çok iyi bilen bu memur, misafirlere bunları anlatacak ve sarayda kaldıkları sürece onlara rehberlik edecektir. İşte Hz. Muhammed (s.a.s.), kâinat sarayındaki bu en yüksek seviyeli teşrifat memuru, sarayın davetçisi, teşrifatçısı ve onun içindeki misafirlerin en büyük rehberidir.

- **Peygamber Efendimiz (s.a.s.), risaletiyle kâinatın yaratılıp bu imtihan yurdunun açılmasına, getirdiği hidayetiyle ebedî saadetin kazanılmasına, kulluğu ve duasıyla Cennet'in ve ebedî saadetin icadına vesiledir.**¹⁵

RUBÛBİYET VE KULLUK DAİRELERİ

Yukarıda izahına çalışılan hakikatlere bir de şu açıdan bakılabilir:

Kâinata baktığımızda iki levha, iki daire görünür. Biri, gayet muhteşem, muntazam ve mükemmel Rubûbiyet dairesidir. Yani, bütün kâinatta kusursuz bir san'at, sürekli yaratma ve icat, en büyüğünden en küçüğüne bütün varlıkların rızıklarının verilip, ihtiyaçlarının giderilmesi hakikatleri, bütün açıklığıyla müşahade edilmektedir. Diğer daire ise, gayet geniş ve net bir kulluk, kapsamlı bir tefekkür, istihsan, yani takdir ve ayrıca teşekkür ve iman dairesidir. Evet, bütün varlıklar, inanmayan insanların hayatlarını kuşatan doğma, ölme, belli bir ailede, belli bir zamanda ve yerde ve belli bir renk ve fizikle dünyaya gelme ve vücutlarının iradeleri dışında çalışması gibi cebrî şartlar dâhil, Rubûbiyet dairesine karşı tam bir itaat ve baş eğmişlik içindedir. İşte, insan gibi şuurlu ve sorumlu varlıklara da düşen, bütün diğer varlıkların ortaya koyduğu ve dolayısıyla kâinatta en küçük bir sarsılmaya ve bozulmaya meydan vermeyen itaat ve kulluğu irade ve şuurlarıyla yerine getirmektir. İnsanın dünya hayatındaki vazifesi budur: kulluktur; itaattir; kâinattaki muhteşem denge, güzellik ve kusursuz san'at, yani Rubûbiyet dairesi üzerinde tefekkürdür, onu takdir ve mukabilinde şükürdür. Bu vazifeyi eksiksiz ve mükemmel yerine getiren birinci kişi ise Allah Rasûlü Hz. Muhammed'dir (s.a.s.).

Allah Rasûlü (s.a.s.), sadece kendisi Rubûbiyet dairesine en mükemmel hizmeti yapmakla kalmamış, bütün insanları ve cinleri aynı hizmeti yapmaya, aynı hizmetle şereflenmeye çağırmıştır. Dolayısıyla O, 'risalet' denilen bu misyonu sebebiyle, kâinatın yaratılmasına sebeptir ve "Sen olmasaydın, kâinatı yaratmazdım!" hadis-i kudsîsine mazhardır. Çünkü tanınmayacak, bilinmeyecek, manâsı ve hikmeti anlaşılmayacak, takdir edilmeyecek, şükürle mukabele görmeyecek olduktan sonra Rubûbiyet dairesinin açılıp, kâinatın yaratılmasının

anlamı olmazdı. Cenab-ı Allah, sözkonusu vazifeyi, Rubûbiyet dairesinin karşısındaki ubûdiyet, yani kulluk dairesini en mükemmel kimin temsil edeceğini ezeli İlm'i ile bildiği için kâinatı yaratmış ve bu vazifeyi, onu hakkıyla ve evrensel çapta yerine getirecek olan Peygamber Efendimiz'e (s.a.s.) tevdi buyurmuştur.

Kulluk dairesinin gördüğü vazifenin ebedî âlemde elbette bir karşılığı olacaktır. Bu daire Kıyamet'le birlikte kapanacak ve bu dairenin ahalisi, bu dairede yaptıklarının karşılığını görmek üzere ebedî âleme alınacaklardır. İşte, ebedî âlemde ebedî saadeti kazanmanın yolu, Rubûbiyet dairesine karşı kulluk dairesinde gereken vazifeyi ifa etmektir. Bu vazifenin ne olduğunu ve nasıl yerine getirileceğini evrensel çapta ve en mükemmel biçimde öğreten, yine Allah Rasûlü (s.a.s.) olmuştur. Dolayısıyla, O'nun bu öğretmesi, insanları sözkonusu vazifeye çağırıp onları ebedî saadete yönlendirmesi, yani O'nun hidayeti, ebedî saadet yurdunun açılmasına vesiledir.

Evet, o Zât (s.a.s.), hem rasûldür, risalet noktasında Cenab-ı Allah'ın ahkâmını, kullarından neleri istediğini Kur'ân vasıtasıyla bütün insanlara ve cinlere tebliğ etmiş, yani, onlara onları ebedî saadeti götürecek hidayeti getirmiştir. O Zât, ayrıca kuldur; kulluğu noktasında Rabb'isine herkesten daha çok ibadet, daha çok dua eder. Ayrıca, kulluğuyla insanlara Cenab-ı Allah'ı tanıtmayı, O'nun nasıl bir kulluğa lâyık olduğunu, dolayısıyla Sıfatları'yla O'nu tarif etmesi, yine O'nun kulluk vazifeleri arasındadır ve bu yönüyle Cenab-ı Hakk'ın dergâhında bilhassa kendisine inanan ümmetinin elçisi konumundadır.¹⁶ İşte, üçüncü olarak, eğer kulluk dairesinde bu dairenin gerektirdiği vazifeyi yapan hiçbir kimse olmasaydı bile, Peygamber Efendimiz'in bu vazifeyi tam yerine getirmiş, ibadeti ve duasıyla bu vazifeyi kusursuz ifa etmiş olması, yine Cennet'in yaratılıp, ebedî saadetin icadı için yeterdi. Bu sebeple, öncelikle O'nun kulluğu ve duasıdır ki, Cennet'in ve ebedî saadetin icadına birinci vesiledir.

- **Bütün yeryüzü mescidi, Mekke mihrabı, Medine minberi olan Hz. Muhammed (s.a.s.), tarih boyu gelmiş ve gelecek bütün ehl-i imana imam, bütün insanlara hatip, bütün peygamberlere reis, bütün velîlere, safîlere, âlimlere, âdil ve muvaffak idareci ve kumandanlara efendi ve bütün peygamberlerden ve velîlerden, safîlerden oluşan zikir halkasının idarecisidir. O, bütün kâinatı kaplayan nuranî bir ağaçtır ki, peygamberler o ağacın canlı kökleri ve velîler, safîler, âlimler, âdil ve muvaffak idareci ve kumandanlar, onun taptaze ve canlı meyveleridir. Bütün peygamberler mûcizelerine dayanarak, bütün velîler kerametlerine, bütün safîler ve âlimler delillerine dayanarak, O'nun davasının tamamını tasdik**

etmektedirler.¹⁷

YİRMİÜÇ NOKTADA PEYGAMBER EFENDİMİZ VE EMSALSİZLİĞİ

Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed (s.a.s.), bilhassa aşağıdaki 23 noktada emsalsiz olup, bu 23 nokta, O'nun tarih boyu gelmiş ve gelecek bütün ehl-i imana imam, bütün insanlara hatip, bütün peygamberlere reis, bütün velîlere, safillere, âlimlere, âdil ve muvaffak idareci ve kumandanlara efendi ve bütün peygamberlerden ve velîlerden, safillerden oluşan zikir halkasının idarecisi olduğunu ispat eder:

1. Allah Rasûlü (s.a.s.), Cenab-ı Allah'ı bize tam manâsıyla tanıtan üç küllî muarriften, yani ma'rifet-i İlâhî kaynağından biridir. Bu kaynaklardan birincisi kâinat, ikincisi Kur'ân-ı Kerim, üçüncüsü ise, bütün insanlığın kâmil temsilcisi olarak Hz. Muhammed'dir. O, hem haliyle, hem sözleriyle, hem de davranışları ve bütün hayatıyla Cenab-ı Allah'ı varlığı, Birliği ve Sıfatları'yla ispat eden en kapsamlı, en derin ve en parlak delildir. Kendisi Hz. Allah'ı ispat ve tasdik ettiği gibi, getirdiği aynı hakikatleri kendi zamanlarında kendi kavimlerine belli ölçülerde tebliğ etmiş olan bütün peygamberler ve O'nun mübarek bahçesinde birer çiçek olarak açan yüzbinlerce asfiyâ, evliyâ, âlimler, âdil ve muvaffak idareciler ve kumandanlar, ayrıca tarih boyu gelmiş milyarlarca mü'min de, O'nu risaletinde, getirdiği Mesajı'nda ve bu Mesaj'ın ihtiva ettiği hakikatlerde tasdik etmektedir. Şu halde O (s.a.s.), hem bir delil, hem de bir davadır.

2. Önceki peygamberlerin mesajları zamanla çarpıtılmış, unutulmuş, şirke bulaştırılmış, mesajlarındaki hükümler neshedilmiş olmasına rağmen, Allah Rasûlü'nün (s.a.s.) önceki peygamberlerin getirdikleri hakikatleri de bütün boyutlarıyla ihtiva eden Mesaj'ı, yani evrensel haliyle temsil ve tebliğ ettiği İslâm, Kitabı olan Kur'ân ve bir diğer ana kaynağı olan Sünnet'i ve bu iki ana kaynağa dayalı İcma, Kıyas, İctihad gibi usullerin vücut verdiği hükümleri ve kaideleriyle ilk günkü gibi taptaze ve sapasağlam ayakta durmaktadır ve Kıyamet'e kadar da duracaktır. Dolayısıyla Allah Rasûlü (s.a.s.), bütün peygamberleri ve getirdikleri mesajları tasdik ettiği gibi, hem o peygamberlere, hem de getirdikleri mesajlara zamanla bulaştırılan bütün lekeleri de izale ederek, onları tebrîe etmiştir. Bu sebeple ve misyonunun emsalsiz önemi dolayısıyla önceki bütün peygamberler tarafından geleceği müjdelenmiştir. Uğradıkları tahriflere rağmen elimizdeki Kitab-ı Mukaddes nüshalarında bu müjdelerin pek çoğunu halâ görmek mümkündür. Ayrıca, Peygamber Efendimiz'den önce yaşamış bulunan ve bir şekilde gaybe açık bulunan pek çok kişi de O'nun

geleceği müjdesini vermiş ve bu müjdeler, tarih kitaplarına geçmiştir.

3. Önceki peygamberlerin bütün mûcizeleri kendi zamanlarına ait olup, vefatlarıyla sona ermiş olmasına mukabil, mûcizeliği her geçen gün daha da parlayan ve yeni yeni mûcizevî yönleri keşfedilen Kur'ân başta olmak üzere, parmağının işaretiyle ayı ikiye bölmesi; mübarek parmaklarından on musluklu çeşme gibi su akması ve bu su ile bir ordunun kanması; az miktarda yemeklerin ve suların duası veya onlara bir miktar ilavesiyle bereketlenip, yüzlerce insanı doyurması; çoğu aynen gerçekleşmiş bulunan ve kalanları da zamanı gelince gerçekleşmeyi bekleyen yakın, orta ve uzak gelecekle alâkalı pek çok haberler vermesi¹⁸ gibi bine varan mûcizeleri, bunların yanısıra, peygamberliğinden önce taşların ve ağaçların kendine selâm vermesi, hayvanların kendisiyle konuşması, kendisiyle ne zaman yağmur duasına çıkılsa yağmurun gelmesi gibi “irhasat” denilen harikulâdelikler, O’nu hem risaletinde, hem de getirdiği Mesaj’la tasdik etmektedir.

4. Doğruluk, sözde durma, emanete riayet, hikmet, cömertlik, haya, merhamet, şefkat, şecaat ve iffet gibi güzel ahlâk ve hasletlerin bütün şubelerinde zirvede olması, O’nun peygamberliğine ve getirdiği Mesaj’ın hakkaniyetine tam delildir. Tarih, siyer ve benzeri eserler açısından bakıldığında görüleceği üzere, Hz. Muhammed aleyhissalâtü vesselâm, 4 yaşından (kendisine peygamberliğin geldiği) 40 yaşına kadar sergilediği ahlâkı; hileye asla tenezzül etmemesi; nefsanî arzuların en şiddetli olduğu bir çağda istikametini kusursuz muhafaza edip, bütün bu arzulara hiç baş eğmeden karşı koyması; güzel ahlâk ve ahvalini kesintisiz koruması; sınırsız iffeti ve tavırlarındaki denge ile beraber, bilhassa inatçı düşmanlarından gizli kalması mümkün bulunmayan, bütün bu güzel huylarını haleldar edecek en küçük bir aldatmaya bulaşmadan yaşaması karşısında, artık bu ahlâkın kendisinde yerleşip (tabiat haline geldiği) 40 yaşından sonra gerçekleştirdiği o büyük inkılâbın Hakk’tan geldiğini ve hakikat olduğunu tasdik etmeyen, kendisini kınasın.

5. Doğruluk; her türlü emanete tam riayet; idrak ve anlayış; problemleri çözme kabiliyeti; tayinlerindeki tam isabet; Allah’ın Dini’ni bütün yönleriyle ve hiçbir şeyi eksiksiz bırakmadan tebliğ; günahsızlık; her türlü aklî, psikolojik ve bedenî ârizadan sâlim bulunma gibi Peygamberliğe ait aslî sıfatların tamamında en üst ve kâmil seviyede olması; ayrıca, daima ve en üst seviyede ortaya koyduğu cesareti; idareciliği; kumandanlığı; hikmeti; yargılamada her zaman tam adalet ve tam isabet sergilemesi; (Hicret esnasında sığındıkları Sevr) mağarasında olduğu gibi, kurtuluş yolunun bulunmadığı ve sebepler planında bütün ümit bağlarının koptuğu en tehlikeli durumlarda bile tam bir metanet, kâmil bir

emniyet ve nihayet derecede bir kalb rahatlığı içinde hareket etmesi; onca düşmanlarına, girdiği savaşırlara, uğradığı suikastlere rağmen her durumda ve en tehlikeli yerlerde dahi mûcizevî korunması, O'nun peygamberliğine ve ciddiyetine kâfi şahittir ve ancak Hakk'a tutunduğuna yeter delildir.

6. Yine, vazifesini korkusuzca, hakkıyla ve tamamen meşrû çizgide, hiçbir yanlış ve hileye sapmadan, asla zulüm ve haksızlıkta bulunmadan yerine getirmesi; misyonunun hakkaniyetine olan mutlak itimat ve güveni; kendi tebliğ ettiği hakikatlerin tamamına herkesten fazla ve en küçük bir şüphe duymadan inanıp, onları hayatında en üst seviyede temsil ve tatbik etmesi; bu çerçevede olmak üzere fevkalâde kulluğu, fevkalâde takvası, fevkalâde ciddiyeti, vakarı ve fevkalâde metaneti, davasında nihayet derecede sâdık olduğunu güneş gibi aşikâre göstermektedir. Eğer O'nun sözlerinde, davranışlarında, inancında, Mesaj'ını tebliğde, ahlâkında, karakterinde en küçük bir hile, çelişki, yalan, yapmacıklık olsaydı mutlaka göze batardı. Dolayısıyla, hayatlarının bizzat ispat ettiği üzere tarihin en kapasiteli toplumu olan ve Sahâbe olarak anılan Mekke'de Kureyş ve Medine'de Evs ve Hazreç kabileleri O'na inanırken asla subjektif bir şeye değil, en objektif gerçeklerden çok daha objektif, bizzat gördükleri, yaşadıkları, tecrübe ettikleri ve asla yanıltmaz bir gerçeğe inanmış ve bu gerçek uğrunda hayatları dâhil, dünyevî her şeylerini vermişlerdir.

7. Bu hususta öyle önemli bir nokta daha vardır ki, zikretmeden geçilemez. Bütün önceki peygamberler, Cenab-ı Allah'tan alıp temsil ve tebliğ ettikleri Din'i, yani İslâm'ı, belli bir zaman ve toplulukla sınırlı olarak temsil, tatbik ve tebliğ etmişler, yani onun tamamını, tafsilatıyla ve evrenselliği içinde temsil, tatbik ve tebliğ etmemişlerdir. Dolayısıyla bu Din, Peygamber Efendimiz'in de içlerinde bulunduğu beş büyük rasûlden Peygamber Efendimiz dışında hiçbirle nihaî hedefine varamamış, bir yahudinin Hz. Ömer'e itiraf ettiği gibi, *"Bugün size dininizi kemale erdirdim, üzerinizdeki nimetimi tamamladım ve sizin için İslâm'ı seçip, ondan razı oldum."*¹⁹ âyeti Peygamber Efendimiz dışında hiçbir peygambere inmemiştir. Allah'ın Dini olan İslâm, ancak Peygamber Efendimiz'le (s.a.s.) kemale ermiş, bütün nihaî evrensel sınırlarına taşınmış ve onun ifade veya ihtiva ettiği nimet, ancak sadece Peygamber Efendimiz'le bir cemaatte, bir nesilde tamamlanmıştır. Bütün nihaî boyutları ve evrenselliğiyle temsil ve tebliğ edilmediği halde Hz. Nuh (a.s.) için nimet tamamlanamamış, Hz. Nuh'un kavmi helâk edilmiştir. Hz. İbrahim (a.s.) ve takipçileri için nimet, nihaî boyutuyla ancak küçük torunu Hz. Yusuf'la (a.s.) Mısır'da tamamlanmış, Hz. Musa (a.s.) ve kavmi için, Hz. Musa'dan 3,5–4 asır sonra gelen Hz. Davud (a.s.) ve Hz. Süleyman'la (a.s.) tamamlanmış, Hz. İsa ve takipçileri için ise asırlar

sonra bir noktaya varmışsa da, artık bu noktada Din, şirk ve putperestlik unsurlarıyla karışık hale gelmiştir. Ancak Peygamber Efendimiz'ledir ki, Allah'ın Dini İslâm, hem bütün ve nihaî boyutlarıyla temsil ve tebliğ edilmiş, hem de bir neslin, bir cemaatin hayatında 23 sene gibi çok kısa bir zamanda hedefine, nihaî noktasına varmıştır. Bu, Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) peygamberler arasındaki emsalsiz yerini gösterdiği gibi, ashâbının bütün peygamberlerin sahâbeleri ve cemaatleri arasındaki eşsiz yerini de göstermektedir.

8. Bir din ve sistemin tamamlanması, kendini ispatla hakimiyet oluşturmaya kadar devamı da önemlidir. Tarihte hiçbir sistem bâkî kalmadığı gibi, İlâhî Din de, önceki peygamberler tarafından temsil, tatbik ve tebliğ edildiği sınırlı şekliyle bile yine korunamamış ve her bakımdan tahrife uğramıştır. Buna karşılık, Peygamber Efendimiz tarafından evrenselliğiyle temsil, tatbik ve tebliğ edilen bu Din, İslâm, Peygamber Efendimiz'den sonra da aslî temelleri üzerinde bir gül gibi açılmaya, muhteşem bir ağaç halinde büyümeye devam etmiş ve hem Kur'ân ve Sünnet olan ana kaynakları, hem esasları ve hem de fürû denilen ikinci ve üçüncü derecedeki hüküm ve kaideleriyle korunmuştur, korunmaya devam etmektedir ve Kıyamet'e kadar Allah katında tek geçerli din olarak korunmaya devam edecektir. Bu da, Peygamber Efendimiz'i peygamberliği ve bütün büyüklüğü içinde tanımaya ve kabûl etmeye yeter.

9. Devlet, manevî şahsiyet (tüzel kişilik) sahibidir; onun teşekkülü, zamana muhtaçtır; eski ve köklü devletlere galip gelmek ise birden değil, tedricen olur. Çünkü kökleşmiş bir devlete bağlılık, onun vatandaşlarında ikinci bir tabiat haline gelmiştir. Bu gerçeğe rağmen, o Zât'ın (Allah Rasûlü'nün) maddeten ve mânen hâkim ve son derece güçlü bir devleti kısa bir zamanda meydana getirip, hem de kökleşmiş eski devletlere âdeta bir vuruşta galip gelmesini normalin üstünde bir harikulâdelik olarak göremiyorsan, körler defterine yazılacaksın.²⁰

Allah Rasûlü'nün (s.a.s.), peygamberliğini ve Cenab-ı Allah'ın açık teyit ve yardımına mazhar olduğunu ispat eden en önemli ve müşahhas delillerden biri, evet, O'nun Arabistan'da keşmekeşliğe, bölünmüşlüğe ve kabile savaşlarına son verip, çok kısa bir zaman içinde çok güçlü bir devleti meydana getirmesidir. Katı bir İslâm düşmanı olan William Muir, The Life of Muhammad (Muhammed'in Hayatı) adlı eserinde şu itirafta bulunmaktan kendini alamaz.

İlk dikkatimizi çeken nokta, Arapların birbirinden bağımsız sayısız kabileye ayrılmış olmasıydı. Bu kabileler, birbirleriyle sürekli savaş halindeydiler; kan veya menfaat gibi bağlarla bir araya geldiklerinde bile en ufak bir sebepten hemen savaşa hazır dılar. Evet, İslâm geldiğinde Arapların hali devamlı bir birleşmeye imkân tanımayacak bir parçalılık arz ediyordu. Problem çözülmeyi bekliyordu,

ama hangi güçle? Problemi Muhammed çözdü.²¹

Kabilecilik içinde boğulmuş ve kabilecilikle parça parça olmuş Arapları kabileciliği yok edecek üstün bir gaye etrafında bir araya getirmek, herhangi beşerî bir güç için imkân dahilinde görünmüyordu. Fakat ümmî, hiçbir okul görmemiş, risaletle vazifelendirildiği 40 yaşına kadar hiçbir orduya kumanda etmemiş, hiçbir idarecilikte bulunmamış olan Allah Rasûlü (s.a.s.), parça parça ve birbirleriyle sürekli savaş halindeki insanları ve bu insanlardan meydana gelen kabileleri fevkalâde bir zemin üzerinde ve bir çatı altında birleştirdi. Çok kısa zamanda kasaba büyüklüğündeki bir yerde kurduğu devlet, önce üç milyon km2lik Arap yarımadasında hakim hale gelmesinin ardından 6–7 yıl içinde dönemin iki süper gücünden Doğu Roma (Bizans) İmparatorluğu’nu bir daha belini doğrultamayacak şekilde dize getirirken, İran Sasanî İmparatorluğu’nu ise tarihe karıştırdı. Bunu yaparken, tarihte emsali görülmedik biçimde, mağlûp ettiği devletlerin halklarının kalblerini ve zihinlerini de fethetti.

10. Üstün kuvvetler ve zorlama ile görünüşte bir hakimiyet sağlanabilir. Fakat fikirlere galip gelmek, hem de kalblere girip ruhların sevgilisi olmak, tabiatları değiştirip vicdanlar üzerinde kalıcı bir hakimiyet tesis etmek, hakikatın kendine has ve başka şeylerde bulunmayan bir özelliğidir.²²

O Zât (s.a.s.), asla güce dayalı olarak hareket etmedi. Tarihin en kısa sürede en başarılı olmuş üç askerî hareketinden İskender İmparatorluğu, İskender’in ölümüyle, yani kurulmasıyla birlikte parçalandı. Moğol İmparatorluğu, kurucusunun sağlığında dörde bölündü ve dört bölüğün tamamı, Çağatay Hanlığı, Hindistan Moğol Devleti, Altınordu Devleti ve İlhanlılar Devleti, askerî yönden mağlûp ettikleri İslâm medeniyet havzasında çok kısa süre içinde eriyip, Müslümanlaştılar. Buna karşılık, Hz. Muhammed’in tamamen zihinlere ve kalblere hakimiyetle kurduğu ve ashâbı tarafından bir hamlede dönemin iki süper gücünden birini yok edip, diğerinin belini kıran ve 15 milyon km2lik bir sahaya yayılan devlet, fethettiği topraklarda ve halklar üzerinde bütünüyle kalıcı oldu ve kalıcı olmaya devam ediyor. Çünkü O Zât, zihinlere ve kalblere hitap etti ve onları fethetti.

Muhammed-i Hâşimî (s.a.s.), ümmî olmasına, zahirde hiçbir kuvveti bulunmamasına, saltanat ve hakimiyet gibi bir gaye ve meyil taşımamasına rağmen, en tehlikeli mevkilerde tam bir emniyet ile harekete geçerek fikirlere galip geldi, kendini ruhlara sevdirdi, tabiatlara hakim oldu; yerleşik, kökleşmiş, dem ve damara işlemiş çok sayıda vahşî âdet ve huyları köklerinden keserek yerlerine en yüce ve güzel ahlâkı, sarsılmaz temeller üzerinde kana ve ete

karıştırırcasına yerleştirdi; bununla birlikte, vahşet kulübesinde yıkmakla meşgul bir topluluktaki vahşiyane kalb katılığını gidererek en ince hisleri harekete geçirdi, en yüce duyguları uyardı ve onlardaki insaniyet cevherini ortaya çıkararak, onları çok kısa bir zamanda medeniyet ufkuna yükseltip, bir hamlede doğuya ve batıya yerleşecek büyük bir devleti kısa bir zaman içinde teşkil etti ve cevval bir ateş gibi, belki her yanı aydınlatan bir ışık gibi veyahut asâ-yı Musa gibi, diğer devletleri yutup yok olma noktasına getirdi.

O Zât (s.a.s.), halkın düşünce tarzını, alışkanlıklarını ve ahlâkını değiştirdi. Allah'ın izniyle cehaleti ilme, bedeviyeti medeniyete, kaba, acımasız ve kötü kişileri de dindar, Allah korkusuyla dopdolu ve dürüst insanlara kalbetti. Bu insanların önceki inatçı ve bükülmez vahşî tavırları, kanun ve düzene teslimiyete ve bağlılığa dönüştü. Asırlardır içlerinden adı anılmaya değer tek bir büyük insan çıkaramamış olan bir halk, O'nun sayesinde dünyanın her tarafına din, ahlâk ve medeniyet taşımaya koçan binlerce yüce ruha kaynaklık etti ve tarihin en meşhurları arasına girdi.

Gücün zoru ve propaganda hilesiyle ancak sathî bir tesir meydana getirilebilir ve akla karşı yollar kapatılabilir. Buna mukabil, kalblerin derinliklerine nüfuz etmek, en ince hisleri harekete geçirmek, goncaya benzeyen istidatları inkişaf ettirmek, gizli veya uykuda olan seciyeleri uyarıp insaniyet cevherini feverana getirmek, hakikat ışığının özelliğidir. Evet, O Zât'ın, kalb katılığının cisimleşmiş bir misali olan kız çocuklarını diri diri toprağa gömme gibi vahşiliklerden kalbleri temizleyip, onları, en hassas acıma duygusunun bir parıltısı olan hayvanlara merhamet, hattâ karıncaya şefkat gibi hasletlerle donatması öyle büyük bir inkılâptır ki, özellikle bunun o çöl topluluklarında başarılması sadece kanunlarla mümkün olmayacağı için, bundaki harikulâdeliği her basiret sahibi tasdik eder.

11. İslâm, sadece devletlerle, büyük güçlerle mücadele etmedi. Yayıldığı ve tarih boyu dinlerin, felsefelerin kaynağı olmuş topraklarda pek çok din ve felsefeyle karşılaştı. Din, Hz. İsa'nın tebliği sonrası çok kısa süre içinde özünü kaybederken, Allah Rasûlü'nün tebliğ, tatbik ve temsiliyle yayıldığı bütün sahalarda ilmî ve manevî gücüyle, yetiştirdiği yüzbinlerce ulemâ, evliyâ ve asfiyâsıyla, karşılaştığı bütün dinlere ve felsefelere tam anlamıyla galip geldi; onları çok büyük ölçüde eritti; putperestliği sona erdirdi ve tek hakim din, dünya görüşü ve hayat sistemi olarak bâki kaldı.

12. Evet, o Zât (s.a.s.), kalblerin eşsiz sevgilisi oldu. Tarihte kimse, hem hayatında, hem de hayatından sonra O'nun kadar sevilmedi ve O'nun hakkında meydana getirildiği kadar kimse hakkında kitap ve başka edebî eserler meydana

getirilmedi; O'nun hakkında yazılıp bestelendiği kadar kimse hakkında şiir (na't) ve musikî parçası yazılıp bestelenmedi. O'nun hayatı, yaptıkları ve sözlerine verilen değer kadar kimsenin hayatına, yaptıklarına ve sözlerine değer verilmedi ve bu hayat, yaptıkları ve sözleri, Hadis ve Siyer ilimleri gibi iki muazzam ilme kaynak teşkil etti. O (s.a.s.), ashâbı tarafından ölesiye seviliyordu. Şu tek hadise bile, bu sevginin derecesini görmeye ve göstermeye yeter:

Kureyş'le yakınlığı olan ve Mekke civarında oturan Udal ve el-Kâre kabilesinden bir ekip, Hicret'in üçüncü yılında Allah Rasûlü'ne (s.a.s.) gelerek, "Kabilemizden İslâm'ı seçenler var; bir heyet gönder de bize Din'i anlatsınlar ve Kur'ân'ı öğretsinler." dediler.

Allah Rasûlû (s.a.s.), bu iş için ashâbından altı kişiyi seçip gönderdi ve başlarına da Mersed ibn Ebî Mersed, bir başka rivayete göre de Asım ibn Sâbit'i imam tayin buyurdu. Bu altı kişilik muallim grubu Huzeyl kabilesinin oturduğu topraklara geldiklerinde bir yerde konakladılar ve uykuya vardılar. Birden Huzeyl kabilesinin adamları, silahlarıyla bu altı kişilik ekibin başına üşüştiler. Kendilerini çağıranlar, ya böyle bir tuzak hazırlamışlardı, ya da o anda fikir değiştirmişlerdi; onlar da, Huzeyl kabilesi adamlarının yanında yer aldılar. Neticede, üç Müslüman mücahid muallim şehid olurken, üç tanesi de esir edilip, elleri bağlı Mekke'ye doğru yola çıkarıldılar.

Söz konusu üç kişiden Abdullah ibn Tarık'ı da yolda tam bağlarından kurtulup, kılıcına elini atacağı anda taşla şehid ettiler. Zeyd ibn Desine ve Hubeyb ibn Adiyy ise Mekke'de Kureyş'e teslim edildi.

Safvan İbn Ümeyye, Zeyd'i alarak, öldürmek üzere Mekke dışında bir yere çıkardı. Kureyş'ten pek çok kişiler de o anda orada hazır bulunuyorlardı. Zeyd, vakur ve sakin, idam edileceği mahalle geldi. O zaman henüz İslâm'ı kabul etmemiş bulunan Ebû Süfyan da hadise mahallinde bulunanlar arasındaydı. Belki bir pişmanlık sözü işitirim ümidiyle bir adım öne çıkıp, Zeyd'e şu soruyu sordu:

"Allah'a yeminle söyle Zeyd; şu anda senin yerinde idam edilmek üzere Muhammed olsun, sen de Medine'de ailenin yanına bulunsan istemez misin?"

"Vallahi" dedi Zeyd, "benim şu anda Medine'de ailemin yanında bulunmam karşısında değil Muhammed'in burada benim yerimde olmasını, Medine'de O'nun ayağına bir diken batmasını bile istemem."

Bu cevap karşısında şaşkına dönen Ebû Süfyan, tepkisini şöyle dile getirdi: "Yemin olsun, arkadaşları tarafından Muhammed kadar sevilen ikinci bir kişi görmüş değilim."

Hız. Zeyd şehid edildikten sonra sıra Hubeyb'e geldi. O da idam için Mekke dışına çıkarıldı. Orada iki rek'at namaz kılmak için müsaade istedi. Tam bir haşyet ve tevazu ile namazını kıldı; sonra da kalabalığa dönerek şunları söyledi: "Eğer ölümden korktu da namazı uzattı demeyecek olsaydınız, şu namazı daha çok uzatmayı arzu ederdim."

İdam sehпасına çıkarılan Hubeyb'den herkesi dehşete düşüren şu sözler işitiliyordu: "Rabbim, Resûlü'nün mesajını tebliğ ettik; O'na bize yapılanı bildir ve kendisine selâmımı ilet."

O esnada Medine'de ashâbıyla birlikte oturmakta olan Rasûlüllah (s.a.s.), "Ve aleyke's-selâm yâ Hubeyb!" diyerek, bu kahraman mücahidin selâmını iade ediyordu.²³

Son olarak, yeri bir defa daha geldiği için, o büyük Zât'ın, Hız.Muhammed Mustafa'nın (s.a.s.) asırlar üzerinde devam edip gelen silinmez tesirini ve hakimiyetini göstermek bâbında şu hadiseyi de nakletmeden geçemeyeceğiz:

Talebelerinden biri İbn Sina'ya bir gün, "Bu bilginiz ve dehanızla peygamberlik iddiasında bulunsanız, halk çevrenizde toplanır." der. İbn-i Sina o anda cevap vermez. Nihayet bir kış günü seyahat halinde iken, konakladıkları bir mahalde şafak vakti İbn Sina o talebesini derin uykusundan uyarır ve abdest için kendisine dışardan su getirmesini rica eder. Ne kadar ısrar ettiyse de talebe, sıcak yatağından kalkmak istemez. Derken, müezzin "Allahü ekber, Allahü ekber!" diyerek sabah ezanını okumaya başlar. İbn-i Sina, "Tam bu talebeye cevap verme zamanı" diyerek, şunu söyler:

"Peygamberlik iddiasında bulunsam, halkın arkamdan geleceğini söyleyen sen, görüyorsun ki, yıllardır sana olan hocalığım ve verdiğim dersler, hayatında bir defa sıcak yatağından kalkıp da bana bir bardak su getirecek kadar olsun üzerinde tesir bırakmamış. Sen ki, benim doğrudan talebemsin ve bu kadar yıl derslerimden istifade ediyorsun... Ama şu müezzine bak: Peygamber'in dört yüz yıllık emrine itaat ediyor ve sıcak soğuk demeden günde beş defa minareye çıkıp, Allah'ın birliğine ve O Zat'ın nübüvvetine şehâdet ediyor. İşte, aradaki fark bu!"

On dört asırdır O'nun ismi aktar-ı âlemde şehbal açmakta, sevgisi gönüllerde her geçen gün büyümekte ve dünyanın hâl-i hazır vaziyeti, O'nun bütün cihan tarafından fahrü'l-âlem olarak selâmlanacağını müjdelemektedir.

13. Dünya tarihinde kimse bu eşsiz şahsiyetle boy ölçüşemez; milletlerin en büyük kahramanları bile O'nun yanında cüce kalır. Hiç kimse, O'nun gibi hayatın her sahasında silinmez izler bırakıp gitmemiştir. Bazı büyük insanlar

vardır; iyi birer teorisyendirler, fakat uygulamada yaya kalırlar. Bazıları vardır hareket adamıdır, fakat yeterli bilgiden yoksundurlar. Bazıları sadece birer devlet adamı, daha başkaları da güçlü birer strateji ve manevra ustası olmaktan öte geçemezler. Çokları, hayatın belli bir sahasında önder olabilirler ama, diğer sahalarda behereleri yoktur. Kimi iktisatta, kimi siyasette öndedir, kimi de askerlikte; fakat iş din ve ahlâka gelince susmak zorunda kalırlar. Enerjilerini sadece ahlâk ve maneviyata sarfeden çokları da, iktisat ve siyaset sahalarında pek kısırdırlar.

Evet, Hz. Muhammed (s.a.s.) ise hayatın her sahasında zirveyi temsil eden tek kişidir. Bir hikmet ehlidir, kendi akidesinin mücessem timsalidir. En büyük bir devlet adamı olduğu kadar, eşsiz bir asker; bir kanun koyucu olmasının yanısıra, en büyük bir ahlâkçıdır. Maneviyat âleminin en parlak bir güneşi ve yücelerden yüce dînî bir rehberdir. Emirleri ve vaz'ettiği hükümler, milletlerarası münasebetlerden yeme, içme ve yıkanma gibi günlük davranışlara kadar hayatın bütününe şâmindir. Getirip tebliğ ettiği akidevî temeller üzerinde öyle bir medeniyet kurmuş ve hayatın birbirine zıt görünen sahaları arasında öylesine muazzam bir denge vaz'etmiştir ki, hiçbir alanda en ufak bir eksiklik, yanlışlık ve tenakuzun izine rastlanmaz. Acaba O'na denk böylesine mükemmel ve bütün bir ikinci şahsiyet göstermek mümkün müdür? Hayatında hiçbir okul görmemiş, ne askerî akademiye gitmiş ne de mülkiyede okumuş, doğmadan önce babasını ve altı yaşında iken annesini kaybedip, yetim ve öksüz olarak büyümüş olan o Zât (s.a.s.), bütün zamanların en büyük ve emsalsiz eğitimcisi, muallimi, âlimi, mürşidi, kanun koyucusu, sistem kurucusu, inkılâpçısı, kumandanı, ayrıca eşsiz bir baba ve koca, kalblerin sevgilisi bir dost olarak kendini göstermiştir. Bütün bu sıfatların ümmî bir insanda en yüksek seviyede bulunması, O'nun Cenab-ı Allah tarafından öğretildiği ve vazifelendirildiğini gösteren en açık bir delil olmaz mı? Fransız tarihçisi Alphonso de Lamartine, O'nun hakkında şöyle yazar:

Dünyada başka hiç kimse, gönüllü veya gönülsüz önüne O'nunkinden daha büyük bir hedef koymamıştır: Allah'la insan arasına sokulmuş bâtil inançları ortadan kaldırmak; Allah'la insanı aracısız karşı karşıya getirmek; putatapıcılığın maddî ve çarpıtılmış ilâhlar kaosu arasında aklî ve kutsal ilâh kavramını yeniden yerleştirmek. Dünyada başka hiç kimse, bu kadar zayıf vasıtalarla insan gücünün bu kadar ötesinde bir işe girişmemiştir; böylesine büyük bir hedefin tasarlanmasında ve uygulamaya geçirilmesinde kendinden başka vasıtası ve çölde yaşayan bir avuç insandan başka yardımcısı yoktu O'nun. Ve başka hiç kimse, dünya üzerinde böylesine büyük ve kalıcı bir ikinci inkılâbı gerçekleştirmiş değildir; çünkü, iki asırdan daha az bir zaman içinde İslâm, inanç ve hakimiyet planında tüm Arabistan'a yayılmış ve Allah adına İran'ı, Horasan'ı, Mâverâünnehir'i, Batı Hindistan'ı, Suriye'yi, Habeşistan'ı, tüm Kuzey Afrika'yı, İspanya'yı, Akdeniz'de çok sayıda adayı ve Galya'nın bazı kısımlarını fethetmiştir.

Eğer gayenin büyüklüğü, vasıtaların azlığı ve neticenin şaşırtıcılığı insan dehasının üç ölçüsüye,

kim Muhammed’le karşılaştırılabilir? En meşhur insanlar, sadece ordular, kanunlar ve imparatorluklar meydana getirmişlerdir. Çoğu defa gözleri önünde dağılıp giden maddî iktidarlardan başka bir şey kurmamıştır onlar. Fakat bu insan, yalnızca orduları, kanunları, imparatorlukları, milletleri ve hanedanlıkları harekete geçirmekle kalmamış, ayrıca, o zamanki meskûn dünyanın üçte birinde milyonlarca insanı ve daha da ötesi ma’bedleri, tanrıları, dinleri, fikirleri, inançları ve ruhları yerinden oynatmıştır. Her harfi kanun olan bir Kitab’a dayanarak, her dil ve her ırktan insanlardan bir manâ ümmeti çıkarmıştır. Bize, bu Müslüman ümmetin silinmez karakterini, sahte ilâhlardan nefreti ve bir ve gayr-ı maddî Allah tutkusunu bırakmıştır. Göğün kudsîyetinden uzaklaştırılmasına karşı oluşan bu ulûhiyet tutkusu, Muhammed’in takipçilerinin en büyük faziletidir; arzın üçte birinin bu inanca teslim olması, O’nun bir mûcizesidir. Uydurma ilâh zürriyetlerinin bıktırıcılığı altındaki bir dünyada ilân edilen Allâh’ın birliği inancı, telâffuz edilir edilmez bütün eski putperest mabedlerini yerle bir eden ve dünyanın üçte birini harekete geçiren başlı başına bir mûcizeydi. Bu Zât’ın hayatı, tefekkürü, ülkesinin bâtil inançlarını kahramanca inkârı, putatapıcılığın öfkelerine meydan okumadaki cesareti, Mekke’de on üç yıl süreyle gösterdiği sabır ve tahammül, halkın ezasını ve hattâ hemşehrilerinin kurbanı oluşunu kabulü; evet, bütün bunlar ve ilâveten kesintisiz tebliği, tuhaflıklara karşı koyuşu, başarıya inancı ve felâketler karşısındaki insan üstü güven duygusu, zafere götüren sabır ve azmi, tek bir fikre olan tutkulu bağlılığı ve asla imparatorluk peşinde olmayışı; bitmez duası ve ibadeti, Allah’la olan manevî konuşmaları, vefatı ve vefatından sonraki muzafferiyeti; bütün bunlar, bir yalana değil, sarsılmaz bir inanca şahidlik etmektedir. Esaslı bir akideyi yeniden yerleştirme hususunda O’na güç veren bu inançtı. Bu akîde de, iki taraflıydı: Allah’ın Birliği ve Allah’ın maddî olmayışı. Birinci taraf, Allah’ın ne olduğunu, ikinci taraf da ne olmadığını anlatıyordu. Fikirlerin filozofu, hatibi, elçisi, ortaya koyucusu, cenkisi ve fâtihi; aklî inançların, tasvir, timsal ve heykelleri olmayan bir dinin ve yirmi dünyevî ve bir manevî devletin kurucusu Muhammed. İnsan büyüklüğünün tesbitinde kullanılan bütün ölçüler içinde soruyoruz: O’ndan daha büyüğü var mıdır?²⁴

O’ndan daha büyüğü değil, O’nunla tartıya konabilecek bir ikinci insan var mıdır?

The 100: A Ranking of the Most Influential Persons In History (Tarihin En Etkili 100 Kişisi) isimli eserin yazarı Michael Hart, bu eserinde tarihin en etkili birinci kişisi olarak Allah Rasûlü Hz. Muhammed’i (s.a.s.) seçer ve bunun sebebini de şöyle açıklar:

Benim Muhammed’i tarihin en etkili kişileri listesinde birinci sıraya koymam bazı okuyucuları şaşırtmış olabilir ve bazıları tarafından da sorgulanabilir. Fakat O, hem dünyevî, hem de dinî sahada tam muvaffak olmuş yegâne kişidir... Muhammed’in İslâm üzerindeki kendine ait tesiri, İsa Mesih ve St. Paul’ün (Pavlos) Hristiyanlık üzerindeki toplam tesirinden daha büyüktür. Aynı anda hem dünyevî, hem de dinî sahadaki emsalsiz başarısıdır ki, Muhammed’e insanlık tarihinin en etkili yegâne kişisi unvanını kazandırmaya yeter.²⁵

14. Bir toplumda, özellikle bu toplum bir cahiliye toplumu ise, yerleşmiş âdet ve gelenekleri kaldırmak ve yerlerine yenilerini yerleştirmek ne kadar zor ise, bir insanın artık tamamen tabiatı haline gelmiş huylarını ve alışkanlıklarını değiştirmek de o kadar zordur. Meselâ, günümüzde tamamen zararlı olduğu bilindiği halde, yalnız sıhhat açısından zararlı olmakla kalmayıp, insanların kendi paralarıyla kendilerini bilerek zehirleme manâsına gelen sigara gibi küçük bir âdeti küçük bir topluluktan bile tamamen kaldırmak, her türlü gayrete, kanûnî yasak ve cezaya, ikna çalışmalarına, çok gelişmiş bulunan farklı iletişim ve

terbiye araçlarının kullanılmasına rağmen mümkün olmamaktadır. Halbuki o Zât (s.a.s.), yerleşmiş ve kökleşmiş âdetleri, gelenekleri ve alışkanlıkları olabildiğine inatçı, mutaassıp ve pek çok sayıda ve çeşitte topluluktan çok kısa bir zaman içinde ve hiçbir güç kullanmadan kaldırmış, onların yerine en üst seviyede faziletler, gelenekler ve güzel ahlâkın bütün şubelerini yerleştirmiştir. Bugün dünyanın herhangi bir yerine en meşhur yüz pedagog, yüz filozof, yüz psikolog, yüz sosyolog gitse, acaba o Zât'ın yirmiüç senede başardığının yüzde birini yüz senede başarabilirler mi?

15. O Zât'ın aralarında dünyayı teşrif buyurduğu kavim, Muhacirler ve Ensâr diye anılan Mekke'nin Kureyş ve Medine'nin Evs ve Hazreç kavim veya kabileleri, İslâm ile ortaya koydukları performansın da gösterdiği üzere, tarihin her bakımdan en kapasiteli insanları idi. Böyle idi ki, Allah Rasûlü'nün kurduğu devleti çok kısa zamanda üç kıtada hükmeden bir devlet haline getirmekle kalmadılar; tarihin en güçlü, en muktedir, mağlûbiyet bilmez, ama en âdil, en merhametli, en mütevazı devlet adamları, komutanları, askerleri ve sistem kurucuları onların içinden çıktı. Bunun yanı sıra, hayatın ve insan varlığının bütün ünitelerine ve şubelerine hükmeden bir Mesaj, onlarla yayıldı, hayata hayat oldu ve milyonlarca insanın ihtidasının önü açıldı. Ayrıca, ilim, düşünce, sanat, dil, edebiyat, eğitim ve öğretim sahalarında da öyle bir performans, öyle bir zirve temsil ve icraat ortaya koydular ki, çeyrek asırda 15 milyon km² civarında bir sahaya yaydıkları mesajlarını kabul eden milyonlarca insanın öyle bir ilmî, ahlâkî ve manevî seviyeye yükselmelerine hizmet ettiler ki, kendilerine Tabiûn (Sahâbe'den sonra gelenler) ve Tebe-i Tabiîn (Tabiûn'u takip edenler) denilen bu iki neslin, tarihte de emsali yoktur.

Bütün bunlar, Peygamber Efendimiz'in İslâm'ı içlerinde temsil ve tebliğ ettiği, yayıp hakim hale getirdiği Kureyş, Evs ve Hazrec'e mensup insanların nasıl bir kapasiteye sahip bulunduklarını, onların insanlık tarihinin en kapasiteli insanları olduklarını ortaya koyar. Böyle insanlar, müsbet bir mesajla yetiştirildiklerinde nasıl emsalsiz icraat ve eserler ortaya koyarlarsa, menfî bir sistemde, menfî bir inançla da emsalsiz kötülüklerin, vahşetin, ahlâksızlığın sınır tanımaz temsilcileri olurlar. Bu tür insanların eğitimi de en zor eğitimidir; zekâ ve kapasite ne kadar yüksekse, onları eğitmek ve tatmin etmek da o kadar zor olur. İşte Peygamber Efendimiz (s.a.s.), tarihin en kapasiteli, dolayısıyla Cahiliye denilen İslâm öncesi dönemde küfürde, şirkte, zulümde, cefada, kötülüklerde, ahlâksızlıkta, vahşette, nifakta en önde insanlarını eğitti; onların zihinlerinin muallimi, kalblerinin mürşidi, ruhlarının terbiyecisi oldu. Çok geniş çöllerde alabildiğine vahşî, âdetlerine bağlılıkta son derece mutaassıp ve inatçı

toplulukları pek kısa bir zamanda öylesine eğitti, onlara öylesine muallim (öğretmen) ve mürşid oldu ki, onları güzel ahlâkın bütün şubeleriyle donattı ve yalnızca kendi dönemleri itibariyle değil, Sahâbe adıyla, Kıyamet'e kadar gelecek bütün nesillere rehber, muallim ve üstad eyledi. Bunu asla güç kullanarak yapmadı; zaten o gücü yoktu, tek başına ortaya çıkmıştı; kaldı ki, güç kullanarak böyle bir eğitim de asla mümkün olamaz. Onların akıllarını, kalblerini, nefislerini fethetti; kalblerin sevgilisi, akılların öğretmeni, nefislerin terbiyecisi, ruhların sultanı oldu.

16. O Zât'ı, Peygamber Efendimiz'i vazifesi başında ziyaret ettiğimizde görürüz ki, Mekke mihrabı, Medine minberi olup, elinde baştan sona mûcize bir Kitap tutmakta ve O'nunla bütün insanlara, cinlere ve meleklerle, hattâ bütün varlıklara ezelî bir hutbeyi okumakta, ezelî bir Mesaj'ı tebliğ etmektedir. Bunu yaparken de, tarih boyu bütün felsefeleri, insan düşüncesini meşgul etmiş bulunan yaratılışın ve varlığın gayesi muammasını en net ve anlaşılır bir şekilde açıklamakta, varlıktaki her şeyi yerli yerine oturtup, her bir şeye kendi sahip kılındığı değeri vermekte, yine tarih boyu akılları hayrette bırakan ve her bir varlığa sorulan “Kimsin, nesen? Nereden geliyorsun? Bu hayattaki gayen nedir ve rehberin kimdir? Ve nereye gidiyorsun; hayatın ve ölümün senden istediği nedir?” sorularına en ikna edici cevapları vermektedir.

17. O Zât, öyle bir hakikati tebliğ ediyor ve o hakikat öyle bir ışık saçıyor ki, bütün varlığa o ışığın dışında bakıldığında, bütün kâinat karanlık bir matemhaneye dönüşüyor. Bu matemhanede herkes, kendinden, varlığından, dününden, halinden ve geleceğinden vaveyla ediyor. Varlıklar, birbirlerine karşı dilsiz, kalbsiz ve ilgisiz kaskatı cenazeler gibi, hattâ düşman ve rakip vaziyette duruyor veya öyle görünüyor. Dün, büyük bir mezarlık, her şey bir kaos ve tesadüfler anaforu içinde çalkalanıyor ve yarının ne getireceği hiç belli değil. Varlıklar, bilhassa insan, acz ve fakr yaraları içinde, yani en küçük ihtiyaçlarını bile kendi başına karşılamaktan âciz, bütün kâinatın yardımına muhtaç bir manzara arz ediyor. Fakat O'nun getirdiği nur her şeyi o kadar aydınlatıyor ki, kâinatı, içindeki bütün varlıkların birbiriyle mükemmel bir yardımlaşma halinde olduğu, her şeyin her bir şeyin imdadına koştuğu, her şeyin birbirini sevgiyle kucakladığı ve birbirlerinin eksikliklerini tamamlayıp, kemaline hizmet ettiği bir kardeşlik beşiği, bir yardımlaşma ve âhenk senfonisi olarak gösteriyor. Ve o nûrun aydınlığında her şeyin Yaratıcısı ve Yaşatan'ına karşı bir ibadet içinde olduğu, her şeyin, her hadisenin kendine has bir dille O'nu zikrettiği, O'na tesbih, tahmid ve tekbirde bulunduğu bir büyük mescid olduğu görülüyor. Hayat, bir ta'lim, terbiye, yetiştirme ve kemâle ulaşma yolu; ölüm, bu ta'lim ve terbiyeden

terhis tezkeresi ve bunların karşılığını ebediyen almak için bir başka ve sonsuz âleme geçiş vizesi olarak arz-ı endam ediyor. Geçmiş büyük bir mezar veya mezarlık değil, milyonlarca peygamber, asfiyâ ve evliyânın, onlarla birlikte milyarlarca mü'minin bir arada ibadet ettiği çok büyük bir mescid, eğitim-öğretim gördüğü çok büyük bir mektep-medrese olarak, gelecek ise, ne getireceği belli olmayan fırtınalar zaman ve zemini olmaktan çıkıp, muhteşemler dağlar eteğinde muhteşem bahçeler içinde en güzel ziyafetlerin hazırlandığı ebedî bir hayat zaman ve zemini olarak görülüyor.

18. Kâinata, içindeki varlıklara ve hadiselerine o Zât'ın getirdiği nûrun aydınlığında bakılmadığı takdirde, her bir hadise, her bir değişim, her bir hareket, manâsız, hikmetsiz ve tesadüfün oyunu, her bir varlık, yine tesadüflerin manâsız ve hikmetsiz oyuncağı olarak görülürken, O'nun Mesajı'nın nûru altında bakıldığında ise, her bir hareket, her bir hadise ve her bir varlık, bütün kâinatı yaratacak, yaşatacak ve idare edecek, hattâ daha ötesinde sonsuz İlim, İrade, Kudret, Görme, İşitme, Konuşma, Rızıklandırma gibi hususiyetlere sahip bir Zat'ın mektubu olma seviyesine yükseliveriyor. Önceki durumda, ihtiyaçlarını karşılamada bir serçe kuşu kadar bile iktidara sahip olmayan, bir serçe kuşu, hattâ bir arı, sinek, bir sürüngen kadar rahat ve doygun bir hayat sürmekten mahrum bulunan insan, birden kâinatın sözkonusu sıfatlara sahip Mâliki'nin nazdar, çok kıymetli ve kâinat âdeti sarayı, güneş, ay ve yıldızlar bu sarayın kubbesindeki lambaları, yeryüzü bu sarayın tabanı, bu saraydaki bütün varlıklar âdeti hizmetçileri olan bir misafirine dönüşüyor. Evet, o Zât ve getirdiği Mesaj olmasa, kâinat da, insan da, kısaca her şey, hiçe inerken, o Zât ve getirdiği Mesaj ile her bir şey, birden hiçten hep olmaya terakkî ediveriyor.

19. O Zât (s.a.s.), yalnızca dünya hayatına bir düzen getirmek, kâinatı bir kardeşlik, yardımlaşma, sevgi, şefkat ve merhamet senfonisine dönüştürmek ve ondaki her bir şeye ve her bir hadiseye onlarca, yüzlerce, binlerce gaye ve hikmet takmak, her bir şeyi ve her bir hadiseyi kâinatın Mâliki'nin mektubu yapmak seviyesine çıkarmakla kalmıyor, ebedî bir diyardan ve ebedî ve doyumsuz bir mutluluktan bahsediyor; bu diyar ve mutluluğa ulaşmanın yolunu gösteriyor. Ayrıca, nihayetsiz bir rahmeti keşfedip ilan ediyor; kâinatın Maliki'nin Sıfatları'nı, O'nun kâinat üzerindeki hakimiyet ve idaresinin güzelliklerini ve O'nun kâinattan her bir varlık ve hadiseye vücut veren İsimleri'ndeki sonsuz hazineleri bildiriyor ve ortaya seriyor. Dolayısıyla bu Zât'a, kâinatın Mâliki'ne olan kulluğu noktasında baktığımızda O'nu tam bir sevgi, sevme ve sevilme örneği, mükemmel bir rahmet timsali, insanlığın emsalsiz şerefi ve yaratılış ağacının en parlak meyvesi olarak görüyoruz.

Risaleti, yani misyonu cihetiyle baktığımızda O (s.a.s.), Cenab-ı Allah'ın, kâinatın Yaratıcısı, Mâliki, Yaşatanı ve İdare Edicisi'nin en parlak, en kapsamlı delili ve aynası, hak ve hakikatin şüphe götürmez delili, hak ve hakikati bütün yönleriyle gösteren en parlak bir lamba, hidayet güneşi ve her bakımdan saadet vesilesi olarak arz-ı endam ediyor.

Görüyoruz ki, getirdiği nur, çok kısa ve tarihte misli değil, benzeri bile görülmedik bir tarzda birden cihanın doğusunu ve batısını tutuveriyor; çok kısa bir zamanda beşerin önemli bir kesimi ona tutunup, O Zât'ın getirdiği hidayeti kabûl edip, zeminden semâya yükseliyor ve O'nun yolunda her şeyini ortaya koyuyor; yeryüzünün çok önemli bir kesimi O'nun Mesajı'na teslim oluyor, onu hayatına hayat yapıyor, onunla muhteşemlerden muhteşem bir medeniyet kuruyor ve o Mesaj, ilk günden beri fasılasız onbir asır âdetâ cihana hükmederken, maddî hakimiyet sağlama ve hayata bütün boyutlarında yön verme noktasında kendisiyle irtibatın belli ölçülerde koparıldığı ve zayıf düşürüldüğü son üç asırda her türlü muhalefete rağmen zihinlere ve kalblere hükmetmeye devam ediyor ve insanlığın geleceğinin yegâne ümidi olarak kendini gösteriyor.

20. O Zât, pek büyük ve bütün zamanları ve mekânları kapsayan, ezelden ebede uzanan bir davada bulunuyor. Allah ile konuştuğunu, yirmi üç yıl boyunca O'ndan âyetler, sûreler aldığını, O'nun adına hareket ettiğini söylüyor. Yalnız bunları söylemekle kalmıyor. Kimsenin görmediği gaybî meselelerden; pek çoğu zamanla ortaya çıkacak ve çıkmış kâinat gerçeklerinden; kâinatın yaratılış safhalarından; insanın ta başta her bir insanın anne karnında nasıl ve hangi safhalardan geçerek yaratıldığından; insana hilâfet vazifesi verilmesinden; melekler, insan ve şeytan arasında geçen hadiselerden; Hz. Allah'ın İsimleri'nden, Sıfatları'ndan ve icraatından; varlığın tabakaları ve her bir tabakanın hususiyetlerinden; Ruh, melekler ve cinler diye görünmez varlıklardan; geçmiş zamanlardan, yani binlerce sene geriye giden tarihlerden ve bu tarihlerde yaşayan topluluklardan; yakın ve uzak gelecekte; dünyanın yıkılıp ebedî ve yepyeni bir âlemin kurulacağından bahsediyor. Bunlardan bahsederken de hiçbir zaman “Böyle düşünüyorum, sanırım, tahmin ederim.” gibi ifadeler kullanmıyor; bunları kullanmak şöyle dursun, çok kesin, çok net konuşuyor; gelecekte bahsederken bile âdetâ olmuş gibi sözediyor. Ve aradan geçen ondört asır içinde gelecekle ilgili verdiği yüzlerce haberin pek çoğu aynen gerçekleşmiş bulunuyor. Bütün bunları tek bir zaman diliminde tek bir topluluk önünde söylemiyor. Bütün zamanlara ve bütün topluluklara hitap ederek söylüyor. Sıradan bir insan bile basit bir meselede küçük bir topluluk önünde yalana dayalı

bir iddiada bulunmaktan çekinir. Fakat bu Zât, son derece büyük bir davayı ve sözünü ettiğimiz meseleleri bütün zamanlar, mekânlar ve topluluklar önünde hiç çekinmeden, kesin bir dille ve pervasızca dile getiriyor. Böyle bir Zât'ın, söylediklerinden emin olmaksızın kendinden ve hevasından konuşması mümkün müdür? Bir yanlışı, bir yalanı ortaya çıktığında bütün iddialarının ve davasının yıkılıp gideceği açıkken, her şeyi bilen Allah tarafından konuşturulmadıkça bu kadar meselede bu kadar kesin ve net konuşması mümkün müdür?

21. İnsanı en fazla tahrik eden meraktır. Bir insana, “Ömrünüzden şu kadar vererseniz, biri gelecek ve dünyanın her yanında ne olup bittiğini, dünya semasında gezegenlerin nasıl olduğunu ve gelecekte nelerle karşılaşp, başınıza neler geleceğini size haber verecek.” dense, herhalde bu insan, isteneni verir. Fakat bu Zât (s.a.s.), öyle bir Sultan'dan haber veriyor ki, O'nun mülkünde, memleketinde ay bir sinek gibi bir pervanenin etrafında döner. Yerküre olan o pervane, bir lamba etrafında uçar gibi dolaşır. Güneş olan o lamba ise, O Sultan'ın yüzbinler menzillerinden bir misafirhanesinde yüzbinlerce lambadan sadece bir lambadır.

Hem o Zât (s.a.s.), öyle harika âlemlerden, hadiselerden ve öyle büyük inkılâplar ve ebedî bir gelecekte söz ediyor ki, yerküre bomba olup patlasa, bu kadar merak ve dikkat çekici olamaz. Fakat neye ne kadar önem vereceğini şaşırılmış olan insanlar, bu inkılâplara, hadiselere, geleceğe verilmesi gereken önemi vermiyorlar, onları merak etmiyorlarsa, bu, onların yollarını şaşırdığını gösterir ve elbette onların dikkatlerini çekecek bombalar başlarında patlayacaktır. Ayrıca, o Zât'ın haber verdiği gelecek karşısında dünyevî istikbal ancak bir damla serap hükmünde olabilir. O Zât'ın haber verdiği saadetin bir dakikasına bin senelik mesudane dünya hayatı kâfi gelmez. O Zât'ın gelecekle ilgili olarak haber verdiği azap ve cezanın bir anlığına nispeten, dünyada bin sene çekilecek azap hafif kalır.

Demek oluyor ki, şu harikalarla dolu kâinatın zahirî perdesi altında pek büyük ve her bakımdan harikulâde hadiseler bizi bekliyor. Bunları ise, ancak harikulâde ve mûcizeler sahibi bir zat haber verebilir. Hem O'nun haber verme tarzından da anlıyoruz ki, o Zât, görüyor ve gördüğünü söylüyor; bütün kâinatları yaratan ve kabza-i Kudreti'nde tutan Zât'ın bizden neleri yapıp, neleri yapmamamızı istediğini bildiriyor.

22. Manâsı bilinmeyen bir kitap, ne kadar güzel ve ne kadar güzel de yazılmış olsa, onun yazılması abestir. İşte, kâinat her harfinde binler manâ bulunan muhteşem bir kitaptır. Fakat o kitabı doğru şekilde okuyup, manâsını anlatacak bir rehber ihtiyacı olduğu açıktır. O rehber olmasa, kâinatın varlığının manâsı

olmayacaktır. İşte o Zât (s.a.s.), bize kâinat kitabını okuyor; onun varlığındaki gayeleri, neye, hangi hakikatlere işaret ettiğini ve o kâinatın bir menzilinde yaşayan varlıklar olarak burada nasıl davranmamız gerektiğini bize anlatıyor. Demek ki o Zât, kâinatın Yaratıcısı'nın bir elçisidir; dolayısıyla O'nun varlığına tam bir delildir. O, sadece kâinatın Yaratıcısı'nın varlığına bir delil değildir; çünkü O, kâinatın menzillerinden bir menzil olan yeryüzünde nasıl davranmamız gerektiğini bize öğrettiği gibi, niçin öyle davranmamız gerektiğini de bize öğretmekte ve bizi bu dünyadaki kısacık fâni hayatın arkasında ebedî bir hayatın beklediğini de haber vermekte, bizi bu ebedî hayatı kazanmaya çağırmakta, bunun yolunu göstermektedir. Şu halde o Zât, varlığıyla kâinatın yaratılmasına sebeptir, öyle de, hidayetiyle, Allah'tan alıp tebliğ ettiği Din'le de ebedî saadetin gerçekleşmesine sebeptir.

Görüyoruz, o Zât (s.a.s.), öyle büyük bir namazda dua ediyor, Cenab-ı Allah'tan öyle şeyler istiyor ki, âdetâ bütün varlık, hayatıyla, hal ve duruşuyla, yaptıklarıyla O'nun azametli namazıyla namaz kılıp, O'nun duasını tekrar ediyor.

O Zât (s.a.s.), öyle büyük bir cemaatin içinde dua ve niyazda bulunuyor ki, sanki Hz. Âdem'den Kıyamet'e kadar bütün inanmış insanlar, bütün peygamberler, velîler, safîler, nûranî ve kâmil zatlar, O'nun arkasında saf tutmuş ve O'nun duasına “Âmin!” diyorlar.

O Zât (s.a.s.), öyle büyük bir ihtiyaç, herkesin en büyük derdi ve ihtiyacı için dua ediyor ki, değil sadece yeryüzündekiler, göklerdeki bütün varlıklar da O'nun duasına iştirak ediyor, “Evet Rabbimiz, biz de O'nun istediğini istiyoruz!” diyorlar.

O Zât (s.a.s.), öyle içten, öyle hazinane, öyle bir iştihakla ve öyle bir tazarru ve niyaz, öyle bir merhamet ve şefkat celbedicilik içinde dua ediyor ki, bütün kâinatı harekete geçiriyor, ağlattırıyor ve duasına iştirak ettiriyor.

Hem öyle bir maksat ve gaye adına dua ediyor ki, insanlık başta olmak üzere bütün varlığı esfel-i sâfilînden, çukurların en çukurundan, kıymetsizlikten, faydasızlıktan, manâsızlık, gayesizlik ve hikmetsizlikten, tesadüflerin oyuncağı olmaktan kurtarıyor ve onları en yüceliklere çıkarıyor; her bir varlığa baha biçilmez nişanlar gibi manâlar, hikmetler, maksatlar takıyor.

Hem öyle her şeyi işiten, gören, her şeye gücü yeten ve merhameti sonsuz bir Zât'tan istiyor ki, o Zât (c.c.), en küçük bir varlığın, okyanusların dibindeki bir mikroorganizmanın bile ihtiyaçlarını duyuyor, görüyor ve yerine getiriyor. Dolayısıyla o Zât (s.a.s.), mutlak Kerim ve mutlak Rahîm Rabbi'nden, istediğini

vereceği itimadı ve inancıyla istiyor. Öyleyse, o Zât'ın duasına katılmak ve “Âmin!” demek, dünyada yapılabilecek en akıllıca iş olsa gerektir.

İnsanlığın bütün hayırlılarını arkasına alıp, Arş-ı A'zam'a dönerek dua eden bu Zât, acaba ne istiyor? Ebedî saadet istiyor; ölümsüzlük istiyor; dünyanın bir senelik mesut hayatı bir dakikasına kâfi gelmeyecek Cennet'i istiyor ve bin senelik Cennet hayatı bir anlığına kâfi gelmeyecek Allah'ın Cemali'ni istiyor. Eğer O'nun istediklerini Hz. Allah'ın yaratması adına başka hiçbir sebep bulunmasaydı bile, bu Zât'ın onları istemiş olması, Hz. Allah'ın O'nun istediklerini yaratmasına kâfi gelirdi. Şu başdöndürücü güzellik ve ihtişam ve kusursuz sanat timsali kâinatı yaratan, bu kâinat içinde en küçük varlıkların ihtiyaçlarını bile muntazam şekilde gören ve gideren Zât'ın keremi, rahmeti, güzelliği, beşerin hem de en büyüğü tarafından istenen en büyük arzusunu reddetmeyi, en büyük ihtiyacını görüp gidermemeyi kabûl eder mi? Asla!

23. O Zât (s.a.s.), elinde öyle bir kitap tutuyor ki, o Kitap:

- Şu büyük kâinat kitabının ezelî tercümesi,
- İlâhî İsimler'in yerde ve göklerde gizli hazinelerinin ortaya çıkarıcısı,
- Hadiselerin satırları altında gizli hakikatlerin anahtarı,
- Fizikî âlemin perdesi arkasındaki gayb âleminden gelen Rahmanî iltifatların ve ezelî hitapların hazinesi,
- İslâmiyet manevî âleminin güneşi, temeli, planı ve Âhîret âlemlerinin haritası,
- İlâhî Zât, Sıfatlar, İsimler ve icraatın tefsiri, ispatı, delili,
- İnsanlık âleminin terbiyecisi, muallimi, mürşidi...
- Ayrıca, baştan sona bir hikmet ve şariat kitabı;
- bir dua, ibadet ve kulluk kitabı;
- bir emirler ve nehiyler kitabı;
- aynı zamanda bir davet kitabı;
- bir zikir ve ma'rîfet-i İlâhî kitabı;
- insanlığın bütün manevî ihtiyaçlarını karşılayacak, Allah'a giden bütün yolları tarif edip tanıtan, bütün velîlerin, safîlerin, müçtehidlerin, tahkik ehlinin her birinin meşrebine lââyık sayısız kitapları hâvi mukaddes bir kütüphanedir.

Bu Kitab'a denk hiçbir kitap olmamıştır ve olmayacaktır; bütün yaratılmışlar bir araya gelse o Kitab'ın bir âyetinin bile mislini meydana getiremezler. İşte bu Kitab'ı Cenab-ı Allah'tan alıp, insanlığa ve cinlere tebliğ eden yine O Zât'tır (s.a.s.).

- **Mûcize, peygamberlik davasını ispat ve inkârcıları ikna etmek içindir, yoksa imana zorlamak için değildir. Çünkü sırr-ı teklif, yani insanın**

sorumluluğu, “Akla kapı açıp, iradeyi elinden almamayı” gerektirir.²⁶

KÂİNATTAKİ İŞLEYİŞ VE “KANUN”LAR

Kâinatın işleyişinde, tamamında ve her cüz’ünde mükemmel bir intizam ve dolayısıyla bozulmaz, sarsılmaz muhteşem bir düzen vardır. İntizam ve düzen, kâinatın işleyişinin aynı çizgide olmasını gerektirir. Hayat için de bunun böyle olması gerekir. Çünkü nasıl akan su üstüne bina kurulmazsa, eğer yarın güneşin doğup doğmayacağından, susayınca içtiğimiz suyun kandırıp, acıkınca yediğimiz yemeğin doyurmasından, hastalanınca kullandığımız ilâcın tedavî edici özelliğinden bir şekilde ve çok büyük derecede emin olmasak, hayatımızı sürdüremeyiz. Bundan dolayıdır ki, kâinatı yaratan ve hayatını devam ettiren Hz. Allah (c.c.), kâinat hayatını sürekli bir yenilenme halinde sürdürüyor da olsa, bu hayatı ve yenilenmeyi çok büyük çoğunluğu itibariyle mahiyetçe birbirinin aynısı icraatlarıyla ortaya koyar. Allah’ın yaratmak ve kâinatın hayatını sürdürmekle ilgili icraatının mahiyetçe birbirinin aynısı, bir diğer ifadeyle, kâinatın içinde olup-bitenlerin birbirinin tekrarı olmasından biz de pek çok neticeler çıkarır ve bunlara “kanun” adını veririz. Meselâ, suyun 100 derecede kaynayıp, 0 derecede donması, bu kanunlardan biridir. “Kanun” dediğimiz bu şeyler Cenab-ı Allah’ın büyük çoğunluğu mahiyetçe birbirinin aynısı olan icraatının unvanları olup, canlı ve şuurlu, dolayısıyla yapma ve yaratma gücü bulunan birer sâik (etken) değildirler.

İNSAN VARLIĞI İÇİN ADALET VE ONU SAĞLAYACAK KÜLLÎ AKIL

İnsan, hemcinsleriyle toplum halinde yaşamak mevkiinde olan bir varlıktır. Toplum hayatının sürmesi, farklı meslekleri, farklı üretimleri, meslekler arası yardımlaşma, dayanışma ve üretilenlerin paylaşılmasını gerektirir. Bu ise, adaleti zaruri kılar. Oysa insan, kendisine verilen gazap (öfke–savunma), akıl ve şehvet (her türlü arzu, ihtiyaç ve bunları giderme) kuvve veya melekeleri yaratılıştan sınırlandırılmadığı için, zulme ve haksızlığa meyleder. Zulüm ve haksızlığın giderilip, adaletin sağlanması, insandaki söz konusu kuvve veya melekelerin eğitilmesini icap ettirir. Bütün insanların akıllı bir araya gelse, insanı tamamen tanıyamayacağı, insanlar arası ve toplum içi münasebetleri bütün boyutlarıyla kavrayamayacağı için, söz konusu eğitim ve adalet, hem nitelik, hem uygulama açısından küllî bir akıl ve otoriteyi gerektirir. Bu küllî akıl, Din’dir ve o Din’i insanlara getirip, tebliğ edecek, uygulayacak, uygulatacak otorite de peygamberdir.

PEYGAMBERLİK VE MÛCİZE

Eğitim ve uygulama zora dayanmamalıdır; çünkü zora dayanan hiçbir şey, tam

tesirli ve devamlı olmaz. Bu sebeple, peygamber olan zât, halk üzerinde her bakımdan tesir sahibi bulunmalı, onların zihinlerini ve kalblerini fethetmelidir. Bu da, öncelikle onun peygamber olarak kabûl edilmesini gerektirir. Her ne kadar peygamber olan zâtın ilmi, ahlâkı, rehberliği peygamber olduğunu gösterse de, halkın çoğunluğu bunu tam göremez; görse de, bu tür sıfatlar daha bazı kişiler de belli derecelerde bulunabildiği için, onlara dayanarak peygamber olan zâtın peygamberliğine hükmedemez. Ayrıca, Din’e ve peygambere inanmak insanın tâbi olduğu imtihanın aslî gereklerinden de olduğu için, Cenab-ı Allah, kullarına olan hususî merhametinden peygamberin peygamberliğine inkârı mümkün olmayan deliller yaratır. İşte bu delillere mûcize diyoruz. Mûcizeler de, Cenab-ı Allah’ın kâinattaki, yaratma ve kâinatın hayatını devam ettirmedeki bizim kanun olarak algıladığımız icraatını, âdetini bizim olağanüstü, beşer için imkânsız olarak niteleyeceğimiz şekilde kırması veya değiştirmesi şeklinde cereyan eder. Meselâ, peygamber olan zât, ölüleri diriltir; asâsını taş vurdığında ondan su fışkırır, denize vurduğunda denizde yol açılır. Ateşe atılır, ateş gül bahçesine döner. Bir işaret parmağıyla ayı ikiye böler; parmaklarından beş musluklu çeşme gibi su akıtır. İnsanların evlerinde neler yediğini, neleri depo ettiğini bilir ve söyler. Gelecekte olacak pek çok hadiseleri haber verir. Böylece Cenab-ı Allah (c.c.), hem peygamberlerin peygamberliğini inkârı mümkün olmayacak derecede ortaya koyar; hem de kâinatı yaratanın ve idare edenin Kendisi olduğunu, kâinattaki hadiselerin birbirini tekrarlamasına, ondaki düzen ve intizama bakarak, kanunları Allah’ın icraatına birer unvan, ismî birer gerçek olmaktan çıkarıp, onlara ve kâinatın kendisine, tabiata, maddeye yaratıcılık vererek dalâletlere düşmememiz gerektiğini bize hatırlatır.

Mûcizeler bu gayelere açıkça hizmet ettiği ve bu gerçekleri ortaya koyduğu halde, bazı insanlar yine de inanmamakta diretirler. Diretmelerine güya gerekçe olarak da, mûcize ile büyü arasındaki farkları bildikleri ve apaçık gördükleri halde, mûcizeye “büyü” derler veya başka adlar takarlar. Cenab-ı Allah, mûcizelerle insanları imana zorlamaz. Çünkü iman ve din, bir tekliftir; insanlar imtihandadır. Teklif, sorumluluk ve imtihanın gereği olarak, insanlar inanmaya mecbur edilmez. İnanmaları için akli ikna edici deliller sergilenir ve onların inanıp inanmamaları, tamamen nefislerine, vicdanlarına ve iradelerine, nefislerine söz geçirip geçirememelerine, hak ve hakikate boyun eğip eğememelerine bırakılır.

- **Allah’ın izni olmadan peygamberler mûcize gösteremeyeceği gibi, velîlerden de keşif ve keramet sâdır olmaz.**²⁷

PEYGAMBERLİĞİN SIFATLARI VE MÛCİZENİN PEYGAMBERLİKTEKİ YERİ

Velîler için keramet göstermek mecbur olmamakla birlikte, mûcize, bir peygamberin peygamberliğini ispatta aslî unsurlandandır ve bir peygamber, mûcize göstermesi gerektiğinde gösterir. Şu kadar ki, yukarıda da temas edildiği üzere, peygamberin peygamberliğini ispat için mûcize göstermesine ihtiyaç yoktur; çünkü bir peygamberin her bir hali harika olmasa da, denebilir ki, âdetâ peygamberliğine delildir. Sıdk, yani asla hayatında yalana yer olmama, sözü, davranışı ve özünün bir olması; ayrıca emanet, yani mutlak güvenilir olması; fetanet (aklı aşan akıl, firaset ve basiretle donanmışlık); ismet, yani günahsızlık; tebliğ (Allah'ın Mesajı'nı eksiksiz olarak insanlara ulaştırma) ve hem aklen, hem bedenen sağlam ve sâlim olma, peygamberliğin, dolayısıyla her peygamberin ayrılmaz sıfatlarıdır. Bu sıfatların bir insanda toplanması, onun peygamber olduğunu göstermeye yeter. Buna rağmen insanlar peygambere ve getirdiği İlâhî mesaja inanmamakta diretirlerse, insanların inkârına en küçük bir mazeret bırakmamak için peygamberler mûcize gösterirler. Mûcizeye, özellikle peygamberden göstermesi istenen mûcizeye rağmen inkârda diretme, çok defa helâk getirir.

MÛCİZE VE KERAMET

Hiçbir peygamber, dilediği mûcizeyi gösteremez veya dilediği şekilde mûcize göstermez. Peygamber Efendimiz'den özellikle Mekke'de mûcize istenmiş, O istenen mûcizeyi göstermeyi arzu etmiş de olsa, bu konuda Cenab-ı Allah (c.c.), şöyle buyurmuştur: *“Eğer onların yüz çevirmeleri sana çok ağır geliyor da (getirdiğin Mesaj'a inanmalarını sağlamak maksadıyla) onlara istedikleri türden mûcizeler göstermek için yer altında bir geçit veya göğün derinliklerine doğru bir merdiven olsun istiyorsan bil ki, eğer Allah dilemiş olsa idi, hiç şüphesiz onların hepsini (tek bir mûcize veya bir icraatıyla) hidayet üzerinde toplayabilirdi. (Fakat Allah'ın iradesi başka yönde ise, O bu işin rasûller vasıtasıyla ve Kendi kurallarına göre cereyan edip, insanların kendi serbest tercihleriyle başbaşa kalmalarını diliyorsa,) artık sen farklı bir istek ve talep taşıyanlardan olacak değilsin!”*²⁸ *“Kur'ân ki, (eğer inanmayanlar inansın diye İlâhî bir kitapla) dağlar yürütülecek veya yeryüzü parça parça edilecek ya da ölümler konuşturulacak olsaydı, bunlar, ancak onunla olurdu. Gerçek şu ki, (kâinat ve insan hayatıyla ilgili) bütün emir ve irade Allah'a aittir; (O, nasıl dilerse öyle emreder, öyle işler ve O'nun her emrinde, her işinde pek çok hikmetler vardır). Şu halde iman etmiş bulunanlar halâ bilmezler mi ki, eğer*

Allah dilemiş olsa idi, bütün insanları mutlaka hidayet ederdi? (Ama O, kimseyi inanmaya zorlamaz; hikmeti nasıl gerektirirse öyle davranır. Bununla birlikte, inanmalarını arzu ettikleri o kâfirler Kur'ân'a rağmen inkârda direttikleri için, o mü'minler artık kimse inanmayacak diye) ümitsizliğe mi düştüler? Şu da var ki, (hidayete ehil olmayan) o küfredenler, Allah'ın (İslâm'ın zaferi veya Kıyamet'le ilgili) va'di gerçekleşinceye kadar, bizzat kendilerinin yaptıkları işler, kurdukları düzenler ve sistemler sebebiyle birtakım musibetlerin başlarında patlamasından veya yurtlarının yakınına inmesinden kurtulamayacaklardır. Allah, asla sözünden dönmez.”²⁹

Demek oluyor ki, peygamberler elbette mûcize gösterebilecek kabiliyet, kapasite ve donanımda olmakla birlikte, mûcize gösterip göstermemeleri tamamen Cenab-ı Allah'ın iznine bağlıdır. Ayrıca, nasıl bizi ve bütün amellerimizi yaratan Cenab-ı Allah ise,³⁰ mûcizeyi de peygamberlerin elinde yaratan Allah'tır. Velîlerden sâdır olan mûcizeye benzer harikalara ise keramet denir ve velîler, çok mecbur kalmadıkça keramet göstermeye gitmez; hattâ kerameti saklamak velîlikte esastır. Mûcize gibi kerameti de yaratan Allah'tır ve Hz. Allah'ın izni ve yaratması olmadan ne peygamber bir mûcize gösterebilir, ne de bir velîden keramet sâdır olur. Hz. Bediüzzaman, bir soruya verdiği cevapla bu hususlara açıklık getirmektedir:

Eğer denilse: Hazreti Ömer'in (radiyallâhu anh) minber üstünde, bir aylık mesafede bulunan Sâriye nâmındaki bir kumandanına, “Ey Sâriye, dağa çekil, dağa!” deyip,³¹ Sâriye'ye işittirip, askeri idare noktasından zaferine sebebiyet veren kerametkârâne kumandası ne derece keskin nazarlı olduğunu gösterdiği halde, neden yanındaki katili, Feyrûz'u, o keskin nazar-ı velâyetiyle görmedi?

El-cevap: Hazret-i Yakup aleyhisselâm'ın verdiği cevap ile cevap verimiz. Yani: Hazret-i Yakup'tan sorulmuş ki: “Ne için Mısır'dan gelen gömleğinin kokusunu işittin de, yakınında bulunan Ken'an kuyusundaki Yusuf'u görmedin?” Cevaben demiş ki: “Bizim halimiz şimşekler gibidir; bazan görünür, bazan saklanır. Bazı vakit olur ki, en yüksek mevkide oturup her tarafı görüyoruz gibi oluruz. Bazı vakitte de ayaklarımızın üstünü göremiyoruz.”

Kısaca: İnsan her ne kadar fiillerinde irade sahibi ise de, “Allah dilemedikçe dileyemezsiniz.”³² sırrınca, nihayette Allah'ın Meşiet-i (dilemesi) asıldır ve Kader hakimdir. Meşiet-i İlâhiye, meşiet-i insaniyeyi geri verir. “Kader gelince göz kör olur.”³³ gerçeği, kendini gösterir. Kader konuşunca beşerin gücü ve iktidarı konuşmaz, iradesi susar.

Hz. Bediüzzaman'ın ifadesiyle, İlâhî İrade ve izni olmadan insan iradesi ve iktidarı işe yaramaz ve bazen İlâhî İrade, çok önemli hikmetler sebebiyle insan iradesini tamamen devre dışı bırakabilir. Mûcize ve keramet de İlâhî İrade'nin iznine bağlıdır. O izin vermezse, ne bir peygamber mûcize gösterebilir, ne de bir velî keşif ve keramet sergileyebilir.

- **Nasıl ışıık vermek güneşin bizatihî güneş olması sebebiyledir, bunun gibi, İsimleri'nin tecellisiyle yaratarak ve peygamber göndererek Kendisi'ni**

tanıtmak da, (elbette asla mecburiyeti olmamak ve Kendisi için mecburiyet ve kaçınılmazlık bulunmamakla birlikte) Cenab-ı Allah'ın Allah olması sebebiyledir.³⁴

ALLAH OLMAK, YARATMAK VE PEYGAMBER GÖNDEREREK KENDİSİ'Nİ TANITMAK

Bilhassa Cenab-ı Allah'ı kabûl etmek istemeyen ve O'nu inkâra yol arayanların en çok sordukları bir soru, “Allah, neden kâinatı yarattı, buna neden ihtiyaç duydu?” gibi sorular olmaktadır. Oysa nasıl, meselâ “Allah kâinatı yarattı ise, Allah'ı kim yarattı?” sorusu gibi sorular saçma sorular ise, bu soru da, aynı şekilde kendi içinde mantığı olmayan saçma bir sorudur. Çünkü Cenab-ı Allah (c.c.), Yaratan'dır ve yaratmak, Allah olmanın en açık ve ayrılmaz sıfatıdır. Yani, yaratmayan Allah olmaz, olamaz ve Allah da yaratır, Yaratan'dır. Yaratan olan Allah yaratılmaz ve yaratılan, Allah olamaz. Dolayısıyla, “Allah'ı kim yarattı?” sorusu da, “Allah, neden kâinatı yaratmaya ihtiyaç duydu?” sorusu da, tamamen saçma ve hiçbir mantığa dayanmayan sorulardır.

Evet, güneş olmak, aydınlatan ve ısıtan olmak demektir. Bir şeyin aydınlatma ve ısıtma özelliği olmaması demek, onun güneş olmaması; bir şeyin güneş olması demek, onun aydınlatan ve ısıtan olması demektir. Bunun gibi, Allah olmak da, yaratan olmak ve İsimleri'nin tecellileriyle yaratmak ve yaratarak, yarattıklarıyla Kendi'ni tanıtmak demektir. Bu, Cenab-ı Allah için –hâşâ– bir ihtiyaç değildir; bu, O'nun Allah olmasından dolayıdır ve zaten bir şeye muhtaç bulunmak da, Allah olmaya mânidir. İşte, Allah olmak, nasıl sahip bulunduğu İsimleri'nin tecellileriyle yaratan olmak ve yarattıklarıyla Kendisi'ni bütün Sıfatları'yla tanıtmak demek ise, peygamber göndererek Kendisi'ni tanıtmak da, yine Allah olmanın şe'nidir, şânındandır, neticesidir.

Öyledir, çünkü her ne kadar kâinat, bütün Sıfatları'yla Cenab-ı Allah'ı tanıtan bir kitap ise de, insanlar, önce aileleri ve yakın çevreleri, sonra da okulda veya başka yerlerde aldıkları eğitim sebebiyle kâinat kitabıyla Allah'ı tanıma kapasitesini kullanamaz hale gelirler. Bazıları, inkâra kilitlenir; bazıları, Cenab-ı Allah'ı çok yanlış tanır; bazıları, O'nun sıfatlarını, meselâ modern zamanlarda olduğu gibi maddeye, tabiata ve “tabiat kuvvetleri” dedikleri birtakım kuvvetlere verir; bazıları, Allah'ı tanır, O'na inanır, fakat Kur'ân-ı Kerim'de ikaz buyurulduğu üzere, O'nu gerektiği gibi tanımaz³⁵ ve O'na Ulûhiyeti'nde veya Rubûbiyeti'nde veya hakimiyetinde ya da O'na kullukta, hattâ bunların hepsinde O'na şirk koşarlar. Allah'a inanır, fakat putlara tapar; Allah'a inanır, fakat Kudreti'ne âcizlik, İlmi'ne noksanlık izafe eder ve Allah ile yaratılanlar arasına

başka yaratıcılar veya aracı prensipler ya da kuvvetler yerleştirir ve “Allah küllî ve büyük şeyleri bilir, fakat –hâşâ– İlm’i küçük ve cüz’î şeylere taallûk etmez.” türü iddialarda bulunur; Allah’a inanır, fakat “Allah yaratır ama yarattıktan sonra yarattıklarına karışmaz ve onların işlerini kendilerine bırakır.” der; Allah’a inanır, fakat Kitap ve peygamber gönderdiğini kabûl etmez; Allah’a inanır, fakat Âhiret gibi, melekler gibi diğer inanılması gereken esaslara inanmazlar... Kısaca, insanların çok çeşitli sebeplerle Cenab-ı Allah’ı kâinat üzerinden tanıma kapasiteleri kullanılamaz hale gelebildiği, baştan sona O’nun âyetleri, yani işaretleri ve delillerinden ibaret bulunan kâinat karşısında bu işaretleri ve delilleri görecektir gözleri görmez, duyacak kulakları duymaz ve bunların görüp duyduklarını anlayıp neticeye gidecek kalbleri mühürlenme noktasına gelmiş olanların gözlerini ve kulaklarını açıp, kalblerini çalışır ve kapasitelerini kullanılır hale getirecek bir rehber kat’î ihtiyaç vardır. Bu rehber de, peygamberdir, peygamberlerdir. Dolayısıyla peygamberlik, insanlık için mutlak bir zarurettir; kâinatın ve insanın varlığının onsuz olamayacak bir gereğidir.

- **Peygamberlik, insanlık için zarurîdir. Karıncayı ve arıları beysiz, kraliçesiz bırakmayan ezeli Kudret, elbette beşeri de şeriatsız ve nebîsiz bırakmaz. Çünkü, insanın hayatı gibi, âlemin düzeni de bunu ister.**³⁶

Peygamberlik, yalnızca Cenab-ı Allah’ı Sıfatları’yla insanlara tanıtmak için zarurî değildir. Peygamberlik, insan hayatının düzeni, insan hayatında adalet, hakkaniyet, rahmet, yardımlaşma gibi temel esasların sağlanması için de geçerlidir.

PEYGAMBERLİK, BEŞER İÇİN MUTLAK İHTİYAÇTIR

Eğitimin insan için vazgeçilmezliği

İnsan, dengeye, adalete, insaniyete lâıyk bir tarzda yaşamaya ihtiyaç duyar. Ayrıca, Cenab-ı Allah’ın kendisine insan olmasının gereği olarak bahşettiği ve onu başka varlıklardan ayıran akıl gibi, düşünme gibi, icat gibi kabiliyet ve kapasitelerini de elbette kullanmadan edemez. Bunun yanı sıra o, hayatı için gerekli her şeyi fert olarak üretmez, ancak bir veya iki sahada uzman veya usta olabilir, dolayısıyla başkalarıyla bir arada yaşamak ve fert fert ürettiklerini başkalarıyla paylaşmak mevkiindedir. Diğer yandan, insan, hem kendisiyle, hem de yakın ve uzak çevresiyle, hem de âdeta bütün kâinatla kaçınılmaz münasebetler halindedir ve tesiri, bütün dünyaya sirayet eder. Bir diğer husus olarak, insan, öğrenmeye ve eğitime muhtaçtır. Çünkü, insana verilen akıl, gazap ve şehvet gibi fakülteler başıboş ve ihtiyaçlarını temin ve zevklerini tatmin için insan kendi başına bırakıldığında pek çok ve âdeta dünyayı başına ve

başka varlıkların da başına yıkabilecek tecavüzlerin kaynağı haline gelebilir. İnsanın fıtratına konan ve terbiye ile hayra kanalize edilmesi gereken kıskançlık, bencillik, inat gibi pek çok hususiyetler de, muhakkak eğitim gerektirir.

Küllî akıl

Bütün bunların dışında, insan yalnızca maddî ihtiyaçlarla sınırlı olmayıp, onun zihnî, hissî, kalbî veya manevî/ruhî ihtiyaçları da çok fazladır. Onun maddî ihtiyaçlarından çok daha fazla olarak aklı, muhakemesi, tefekkürü, çözülmez bir yumak halindeki hisleri, vicdanı, kalbi ve ruhu da tatmin ister. İşte, insan varlığının bunlar gibi ve daha başka ayrılmaz özellikleri, fert sayısınca karakterler ortaya koyan insanı çok iyi tanımayı, insan hayatına insaniyete yakışır bir yön ve düzen vermeyi, onun bütün ihtiyaçlarını gerektiği şekilde karşılamayı, onun ferdî ve içtimâî hayatında dengeyi, adaleti, hakkaniyeti hakim kılmayı gerektirir. Bütün bunları kavramak ve yerine getirmek için insanların aklı kâfi değildir. Çünkü insan, küllî düşünemez, her şeyi bir anda kavrayamaz. İlimler sahasında, hattâ tıp gibi tek bir ilim dalında bile ortaya çıkan uzmanlıklar, buna en açık delildir. Oysa kâinat da, hayat da, nasıl insan organizması bir bütündür öyle bir bütündür. Hem kâinatla, hem insanda, hem de kâinat ile onu meydana getiren bütün unsurlar, insan ile onu meydana getiren bütün organları ve hücreleri, hayat ile onun bütün şubeleri arasında ayrılmaz ve iç içe küll-cüz' (bütün-parça) münasebeti söz konusudur. Ayrıca, kâinat ile onu meydana getiren ve onu temsil eden unsurların her birinin kâinatın bütünü ile, insan ile onu meydana getiren ve organizmayı temsil eden hücrelerin her birinin insan organizmasının bütünü ile, hayat ile onu temsil eden şubelerinin her birinin hayatın tamamı ile münasebeti küllî-cüz'î (bütünlük-parçalık özelliği; tümel-tikel) münasebeti vardır. Yine, kâinatı meydana getiren bütün unsurların, insanı meydana getiren bütün organların ve hücrelerin, hayatı oluşturan bütün şubelerin kendi aralarında cüz'-cüz' (parça-parça) münasebeti bahis mevzuudur. İşte, bütün hususiyetleriyle, fertleri sayısınca karakter farklılıklarıyla; ayrıca kendisiyle, çevresiyle, zaman ve mekânla ve bütün kâinatla, dünü, bugünü ve yarınıyla münasebetleri içinde, yine, maddî-zihnî-hissî-vicdanî-kalbî-ruhî/manevî ihtiyaçları ve bu ihtiyaçları giderme yollarıyla insanı, insan toplumunu ve insanlığı tanıyacak küllî bir akla, küllî bir ilme ihtiyacın varlığı açıktır. Bu –tabir yerindeyse– küllî akıl ve küllî ilim, vahiydir, yani tamamen Cenab-ı Allah'a aittir. Nasıl en küçük bir alet bile onu kullanma kılavuzu ile satılır ve kullanma kılavuzuna göre kullanılmadığı takdirde üretici firma aletin bozulması veya iyi çalışmaması halinde sorumluluk kabûl etmezse, bunun gibi, insanı yaratan da, elbette bütün yanlarıyla onu en iyi bilendir. Öyleyse, sözünü

ettiğimiz bütün hususiyetleri çerçevesinde insana ve hayatına yön verecek de O'dur. Dolayısıyla O, bu yön verme adına peygamberler gönderir ve peygamberleri insanlara rehber kılar.

Kanunları uygulayacak irade ve güç

Peygamberliğin varlığı, yalnızca insan hayatını düzenleme ve yönlendirmede küllî bir akıl ve ilme ihtiyaç sebebiyle değildir; ayrıca bu küllî akıl ve ilmin vaz'ettiği kanunları uygulayacak bir irade ve güce de ihtiyaç vardır. Bu güç olmadığı takdirde, en mükemmel kanunların varlığı bile bir manâ ifade etmez. Yalnız, kanunlar sadece güce dayanarak uygulamaya konacak olursa, çok defa hem haksızlıklara yol açar, hem de gereksiz baskı ve zorlamalarda bulunur. Bu tür baskı ve zorlamalar ise insan karakterini bozar, onu iki yüzlü, yalancı, dalkavuk, riyakâr ve güvenilmez yapar; ayrıca, onun kapasitelerini geliştirmesinin, kabiliyetlerini kullanmasının önünü de tıkar. Dolayısıyla, kanunların kullanılmasında adalet ve insanın eğitime ihtiyaç sözkonusudur. Hayatının ve varlığının sözünü ettiğimiz bütün boyutlarında insan ve insan toplulukları için gerekli adaleti ve dengeyi, onu Yaratan'dan başkası bilemez. İnsanın eğitimi, nasıl ve hangi esaslar çerçevesinde eğitilmesi gerektiğini de yine tam olarak bilen, ancak onu Yaratan'dır. Bu gerçeklerin yanısıra, insan hayatı için gerekli kanunları adalet çerçevesinde kullanacak iradenin, gücün ve iktidarın baskıcı olmaması da, onun zihinleri ve kalpleri fetheden biri olmasına bağlıdır. Bu da, o irade, iktidar veya gücün kuvve-i kudsiye sahibi olmasını gerektirir. Bütün bu hususiyetler ise ancak peygamberlerde vardır, dolayısıyla peygamberlikle mümkündür.

Kısaca, insandaki yönelişlerin ve tabiî meyillerin (onu insaniyete lââyık idare ve tatmindeki) yetersizliği, insanın görüş ve bakışındaki kusur ve aklının evhamlara maruz bulunması, onu şiddetle bir mürşid ve muallime muhtaç eder. İşte o mürşid ve muallim, peygamberdir.

Beşerin kanunları ve ebedî Şeriat-ı İlâhiyye

Ayrıca, beşerin kanunları, insan varlığının (yukarıda sözü edilen) sonsuz boyutlarına cevap veremez, tabiatındaki tecavüzkârlığı gerektiği şekilde sınırlayamaz, sahip bulunduğu kuvve (fakülte) ve emellerine gereken ölçülerde had koyamaz, yaratılıştaki kemale ulaşma meylinin dalı hükmünde insanda bulunan terakki eğiliminin meyvesi denebilecek gelişmeye müsait istidadını tatmin edemez, ona yol gösteremez, uyum sağlayamaz. Evet, beşerin kanunları ölü veya yarı ölü ve geçicidir. Zaman içinde tecrübelerle dayalı olarak gelişen fikirlerin birbirine kuvvet vermesiyle vücuda gelen bu kanunlar, insandaki

istidadın meyvelerinin çekirdeklerini de gerektiği gibi büyütüp geliştiremez. Bu bakımdan, beşerin hem dünyada hem Âhiret'te, hem maddeten hem mânen saadetini temin edecek, ayrıca ondaki istidadın neşvünema bulup büyümesine paralel ona yol gösterebilecek bir mükemmeliyete sahip canlı ve ebedî bir İlâhî şeriata ihtiyaç vardır ve bu şeriata getiren de peygamberdir.

Peygamberliği anlamak için

Peygamberlik misyonu son peygamber Hz. Muhammed (s.a.s.) ile kapanmış olmakla ve O'nun dünyadan ayrılışının üzerinden neredeyse ondört asır geçmiş olmasına ve bu uzun süre içinde ilimlerde büyük gelişmeler kaydedilip, beşerin farklı farklı yollara girip, farklı iddialarda bulunmasına rağmen insanlığın çok büyük çoğunluğuna, zihinlerine, kalblerine ve vicdanlarına halâ asırlar öncesinden peygamberlerin, Hz. Muhammed başta olmak üzere, Hz. İsa, Hz. Musa ve Hz. İbrahim'in (Allah'ın selâmı üzerlerine olsun) hükmediyor olması, hem peygamberlik gerçeğini, hem de bu gerçek çerçevesinde sözünü ettiğimiz gerçekleri görebilmemiz için kâfidir.

Peygamberliği ve peygamberleri anlama adına insanlık içinde yetişmiş en büyük dâhîlerden olan İbn Sina'nın başından geçen ve daha önce de yer verdiğimiz bir hadise, son derece anlamlıdır:

Talebelerinden biri bir gün İbn Sina'ya, "Bu ilminiz ve dehânızla peygamberlik iddiasında bulunsanız, halk çevrenizde toplanır." der. İbn-i Sina, o anda cevap vermez. Nihayet bir kış günü seyahat halinde iken, konakladıkları bir mahalde şafak vakti İbn-i Sina o talebesini derin uykusundan uyarır ve abdest için kendisine dışardan su getirmesini rica eder. Ne kadar ısrar ettiyse de, o talebe sıcak yatağından kalkmak istemez. Derken, müezzin "Allahü ekber, Allahü ekber!" diyerek sabah ezanını okumaya başlar. İbn-i Sina, "Tam bu talebeye cevap verme zamanı!" diyerek, şunu söyler:

"Peygamberlik iddiasında bulunsam, halkın arkamdan geleceğini söyleyen sen, görüyorsun ki, yıllardır sana olan hocalığım ve verdiğim dersler, hayatında bir defa sıcak yatağından kalkıp da bana bir bardak su getirecek kadar olsun üzerinde tesir bırakmamış. Sen ki, benim doğrudan talebemsin ve bu kadar yıl derslerimden istifade ediyorsun... Ama şu müezzine bak: O ve onun gibi onbinlerce müezzin, Peygamber'in dört yüz yıllık emrine itaat ediyor ve sıcak soğuk demeden günde beş defa minareye çıkıp, Allah'ın birliğine ve O Zât'ın nübüvvetine şahadet ediyor. İşte, peygamber ile bizim aramızdaki fark bu!"

Peygamberlik ve modern Batı sistemi

Burada, özellikle son bir-iki asrın bazı Batı toplumlarına bakılarak şöyle bir

itirazda bulunulabilir: “Biz görüyoruz ki, dinsizlerin veya Allah katında makbûl bir dini olmayanların halleri dengeli ve düzenlidir.”

Cevap: O denge ve intizam, temelde gerçek Din mensuplarının ikaz ve yol göstermesiyledir ve yine Din’den kaynaklanan esaslara dayanır. O denge ve faziletin esasları, peygamberlerin insan farkında olsun olmasın dinler vasıtasıyla devam eden tesirleriyle muhafaza edilir ve büyük ölçüde tatbik imkânı bulur. Peygamberlik, kaynak ve temeli koymuş; onlar da, o kaynak ve temeli esas tutup, onun üzerinde yaptıklarını yapmışlardır. Sonra, her şeye rağmen onların nizam ve saadetleri geçicidir. Bir yönden sağlam ve müstakim görünse de, çok yönden eğri-büğüdür. Bu çalışmanın bilhassa Kur’ân bölümündeki karşılaştırmalarda Risale-i Nur’dan nakledildiği üzere, pek çok yönlerden malûl ve asla tasvip edilemez olduğu gibi, terakkîleri ve düzenleri de, dünyanın beşte dördünün zalimce sömürülmesine dayanmaktadır. Dünyayı sürekli ateşe vermekte ve ateş altında tutmaktadırlar. Bu sistem, ayrıca, yalanlar, yalana dayalı propagandalar ve reklâmlar, insanların kandırılması ve uyutulmasıyla, hepsinden öte zalim bir güce istinatla ayakta kalabilmektedir. Bütün bunların yanısıra, maddî açıdan ve dünya hayatı bakımından bir ölçüde intizam görünse de, temel karakteri, iç yapısı, manâsı itibariyle ve manevî açıdan o ölçüde bozuk ve karmakarışıktır.

Dinsizlerin “hukuk bilgisi” ve “hukuka riayet” adı altında, her kötülüğün zararlarını gördükten sonra ve kamuoyunu sürekli uyarmakla hâsıl olan beşerî hukuku Allah’ın Dini’nin yerine koyabilecekleri ve Din’e ihtiyaç bulunmadığı iddiası bâtil bir vehimden ibarettir. Çünkü dünya ihtiyarladı ve böyle bir iddiayı haklı çıkaracak bir şey de ortaya çıkmadı. Tam tersine, bazı güzelliklerin kısmî terakkisiyle beraber kötülükler dahi terakki edip, hem de daha dehşetli ve aldatıcı bir şekle girdi. Evet, nasıl ki hikmetin kanunları idarenin düsturlarından müstağni değildir, öyle de, (beşer hayatının nizam ve intizamı da,) vicdana hakim olan Din’in ve faziletin kanunlarına daha bir şiddetle muhtaçtır. Yine, Din’e muhtaç olmayacağı zannedilen yeni terbiye ve ahlâk sistemleri de, ‘üç kuvve’ denilen (akıl, şehvet ve gazap fakültelerini) hikmet, iffet ve şecaat orta noktasında muhafaza etmeye asla yeterli değildir. Bu sebeple insan, vicdan ve tabiatlara tesir ve nüfuz eden İlâhî adalet terazisini elinde tutan bir nebîye ve onun getirdiği Din’e mutlaka muhtaçtır.³⁷

- **Allah Rasûlü (s.a.s.), pek çok bakımdan yalnız kendi peygamberliğine değil, Cenab-ı Allah’a ve İslâm’ın bütün hakikatlerine en açık ve inkârı mümkün olmayan delildir.**³⁸

Allah Rasûlü (s.a.s.), yukarıda zikrettiğimiz ve hem kendisine, hem davasına delil olan emsalsiz hususiyetleri ve faziletleriyle birlikte, aşağıdaki noktalardan da yine hem kendisine, peygamberliğine, misyonuna, davasına ve hepsinden önemlisi, Cenab-ı Allah'ı arayan bir insana en açık ve en yanıltmaz delildir:

İMAN VE İSLÂM HAKİKATLERİNE DELİL OLARAK ALLAH RASÛLÜ

1. Hem kendi zamanındaki, hem de tarih boyu ortaya çıkan düşmanlarının, bilhassa son birkaç asırda Batılı ve çoğu İslâm karşıtı pek çok bilim adamı ve aydının da tasdik ettiği üzere, Allah Rasûlü (s.a.s.), güzel ahlâkın bütün şubelerini, bütün güzel huyları ve hasletleri şahsında toplamıştır. Kur'ân-ı Kerim'de de O'nun hakkında Cenab-ı Allah, *“Şüphesiz sen, çok yüce bir yaratılışa, donanıma ve ahlâka sahipsin ve bu ahlâk ve donanım temelinde hareket ediyorsun.”*³⁹ buyurmaktadır.

Allah Rasûlü (s.a.s.), güzelin, ahlâkın bütün şubeleriyle kâmil derecede donanmış olmasının yanısıra, daha önce de zikredildiği gibi, sayıları bine varan mûcizenin de sahibidir. Bu kadar güzel ahlâka ve şahsî kemalâta sahip bulunan ve bu kadar mûcize ile desteklenen bir zat, elbette insanlık içinde de en doğru sözlüdür ve asla yalana, hileye, yanılsa tenezzül etmesi mümkün değildir.

2. Allah Rasûlü (s.a.s), elinde Kur'ân adıyla İlâhî bir ferman tutmaktadır ve bir âyetinin bile benzerini bütün insanlığın meydana getirmekten âciz bulunduğu, bu mevzudaki meydan okumasına ondört asırdır cevap verilemeyen ve yüzü aşkın hususiyetiyle ebedî mûcize olan bu Kitap, her asırda içlerinde yüzbinlerce ilim adamı, velî, safî, mütefekkir, devlet adamı ve kumandan bulunan yüz milyonlarca insan tarafından kabûl ve tasdik görmüştür ve görmektedir. Bu Kitap'a dayalı olarak tarihte muhteşem ve emsalsiz bir medeniyet kurulmuş, devletler kurulmuş, her branşta ilimler geliştirilmiştir ve bu Kitap, daima en çok okunan, itimat edilen, yazılan, en çok hürmet gören ve tek bir harfi bile değişikliğe uğramadan nesilden nesile, asırdan asıra nakleden bir kitaptır. Böyle baştan sona hak ve hakikat olan eşsiz bir fermanı elinde tutan ve onun tebliğcisi olan bir zâtta fermana cinayet ve ferman Sahibi'ne hıyanet manâsına gelecek bir hile ve yalanın bulunması asla düşünülemez.

3. O Zât (s.a.s.), öyle bir şeriat, öyle bir ubûdiyet, öyle bir zikir, dua ve davet, öyle bir ilim ve imanla meydana çıkmış ki, tarihte mislini göstermek mümkün değildir. Ümmî bir zatta ortaya çıkan ve ondört asrı asude gölgesine alan, en vahşî kavimleri terbiye edip, insanlığın en kutlu nesilleri haline getiren, akılların muallimi ve mürşidi olup, kalbleri saflaştıran ve aydınlatan, nefisleri terbiye edip

arındıran, ruhları inkişaf ettiren, yeryüzünün büyük bir kısmını âdilane ve hakkaniyet üzere idare eden böyle bir Din'in tebliğcisinde yalan ve aldatma olmaz.

O Zât, bu Din'i yalnız tebliğ etmekle kalmamış, onu herkesten en ileride temsil ve tatbik etmiş, ona en küçük bir şüphe taşımadan inanmış, onun koyduğu ibadet ve davranış kaidelerine kılı kırk yararcasına ve herkesten çok önde uymuş ve onu hem ferdî hayatında, hem de toplum hayatında bütün kaideleriyle tereddütsüz tatbik etmiştir. Bunun yanısıra, Allah'ı tanıma (ma'rifet) gibi, O'na dua ve münacatta da en önde olmuş, meselâ yüzlerce dua ve münacatlarından biri olan Cevşen-i Kebir'inde Cenab-ı Allah'ı bin İsmi'yle tavsif edip, bin İsmi'yle O'ndan Ateş'e karşı korunma istemiştir.

4. O Zât (s.a.s.), Mesaj'ını tebliğde, insanları Hakk'a davette o derece metanet, sebat ve cesaret göstermiş, Cenab-ı Allah'a öylesine itimat etmiş, davasının hakkaniyetine öylesine inanmış ki, kavim ve kabilesi içinde pek çokları, hattâ bir amcası kendisine şiddetle muhalefet ettiği, kendisini öldürmek için planlar yaptığı, sadece kavim ve kabilesi değil, Mesaj'ı yayıldıkça Arabistan kıtasında pek çok kavim ve kabilenin, daha sonra devrin iki süper gücü Bizans ve Sasanî İmparatorlukları'nın açık düşmanlık ve tecavüzleriyle karşılaştığı halde en küçük telâş, korku ve yılgınlık göstermemiş ve Allah'ın izniyle, tarihte eşi ve benzeri görülmedik şekilde, çok kısa bir zamanda tebliğini tamamlamış ve Mesaj'ını bütün dinlerin, felsefelerin ve düşünce sistemlerinin üzerinde zafere ulaştırmıştır. Bu da, O'nun ve Mesaj'ının mutlak hak olduğunu gösteren en önemli delillerdendir.

5. O Zât (s.a.s.), kendisi ümmî olduğu, devrin yazılı kültüründen uzak bulunduğu, herhangi bir kitap eline almadığı halde, inançta, düşüncede, ilimlerin bütün dallarında, geçmişin ve geleceğin haberlerinde, davranış kaidelerinde, ahlâkta, ibadette, hukukta, ekonomi ve siyasette öyle düsturlar vaz'etmiş, bütün dinlere, felsefelere ve düşünce, hukuk, ekonomi ve siyaset ekol ve sistemlerine meydan okumuş ve tebliğ edip yerleştirdiği Din, çok kısa bir zamanda etraf-ı âleme yayılmış olmasının dışında, dinler, felsefeler ve sistemler tarlası Orta Doğu denilen coğrafyada bütün dinler, felsefeler ve sistemler karşısında galibiyetini ilan etmiştir. O Zât (s.a.s.), hayatı boyunca kendisine bütün başka dinler mensupları tarafından sorulan sorulara tam ve ikna edici cevapları vermiş, hiçbir itiraz ve soru karşısında asla sarsılmamış, her türlü muhalefet, O'nun inancında, yakîninde, itmi'nanında toz zerresi kadar olsun bir şüphe hâsıl edememiştir. Konuşurken, Mesaj'ını tebliğ ederken, sorulara ve itirazlara cevap verirken daima kesin ve net konuşmuş, "bence, kanaatimce, sanırım,

düşünüyorum...” gibi tereddüt ifade eden hiçbir tabir kullanmamıştır. Ona bu yakîn, iman ve itmi’nanı veren bir Din, o Din’i yaymada gösterilen böylesine metanet ve sebat, elbette ve elbette sadece o Din’in de, onu tebliğ edenin de mutlak hakkaniyetini ortaya koyar.

6. Tarih boyu gelmiş yüzyirmidört bin peygamberin ve onların peşinden giden milyarlarca insanın aynı esaslar üzerinde birleşmesi ve o Zât’ın da bu aynı esasları bütün evrensellikleriyle tasdik ve tebliğ etmesi, elbette bütün peygamberlerin ve onların ardından giden milyarlarca takipçilerinin o Zât ve Mesajı için ne derece kuvvetli bir delil olduğunu gösterir. Ayrıca, peygamberlerin doğruluğunu gösteren ne kadar delil, sıdk, emanet, fetanet, ismet (günahsızlık), tebliğ ve bütün bedenî ve zihnî arızalardan salim olmak gibi kudsî sıfatlar ve mûcizeler varsa, o Zât (s.a.s.), bunların hepsinde bütün peygamberlerin önündedir. Öyleyse, bu açıdan da bütün peygamberler, O’nun ve Mesajı’nın hakkaniyetine şüphe götürmez bir delil teşkil etmektedir.

7. O Zât’ın getirdiği Din’e uyarak, bu Din’i O’nun Sünneti çizgisinde yaşayarak hakka, hakikate ulaşan, keşif, keramet ve müşahedeleriyle şöhet bulan, milyonlarca insanın hak ve hakikati bulmasına vesile teşkil ettikleri gibi, onların manevî hastalıklardan kurtulmalarına, iyi mü’minler olarak yetişmelerine hizmet eden ve asırlar sonra bile kudsî insanlar olarak daima hatırlanıp, haklarında hürmet ve sevgi beslenen yüzbinlerce evliyâ da, o Zât’ın peygamberliğine, Dini’nin hakkaniyetine, O’nu seçip vazifelendiren Cenab-ı Allah’ın varlığına ve Birliği’ne en kuvvetli deliller arasındadır.

8. O ümmî Zât’ı takip etmekle yetişen evliyânın yanısıra, O’nun getirdiği hakikatlere ittiba ile ma’rifet-i İlâhî’de ve Dinî ilimlerde zirvelere tırmanan, ilimleri ve dersleriyle asırları aydınlatan yüzbinlerce âlim, asfiyâ, müçtehid ve mücedditler, muhaddis, müfessir ve fakihler, ayrıca yine O’nun Dini’ne uyarak fizik, kimya, biyoloji, astronomi, tıp, matematik, tarih, coğrafya, logaritma, cebir gibi ilim dallarında yetişen ve çok önemli icat ve keşiflerde bulunan yüzbinlerce büyük ilim adamları da, yine hem o Zât’ın peygamberliğine, hem Dini’nin hakkaniyetine, hem de O’nu gönderen Zât’ın varlığına ve Birliği’ne bir başka inkârı imkânsız delildir.

9. Daha önce de üzerinde durulduğu gibi, o Zât (s.a.s.), tarihin en kapasiteli, fakat cahiliye içinde neş’et ettikleri için en kaba, en vahşî, en gaddar, âdetlerine ve geleneklerine bağlılıkta en mutaassıp, en gururlu kavim ve kabilelerinden tarihin Sahâbe-i Kiram denilen en kutlu neslini, peygamberlerden sonra dindarlık, ahlâk, muvaffakiyet, feraset, dirayet ve maneviyatta en ileri insanlarını çıkarmış ve onlarla tarihte hiçbir nesle, hiçbir cemaate nasip olmayan bir

muvaffakiyetle, İlâhî Din'i bütün zamanlara, mekânlara, şartlara ve seviyelere hitap edip onları tatmin edecek evrenselliğiyle tebliğ, temsil ve tatbik etmiş, ayrıca onu bir hayat sistemi olarak yerleştirmiş ve bütün diğer dinler ve sistemler üzerinde bir mevkie çıkarmıştır. Bunun yanı sıra, Sahâbe içinde yer almakla birlikte, ayrı bir hususiyete sahip olan ve Kur'ân'la birlikte zikredilen, İslâm tarihinde içinden çıkmış çok büyük âlimler, velîler ve saffîlerle çok haklı bir şöret ve Haricîlerle Nasibîler gibi müfrit ve küçük iki azınlığın dışında bütün İslâm ümmetinin hürmet ve muhabbetini kazanmış bulunan Âl veya Ehl-i Beyt ve İtret, yani Hz. Rasûl'ün Hz. Fatıma ve Hz. Ali'den gelme ev halkı ve torunları olarak anılan onbinlerce kutlu insan da, yine hem Rasûl'e, hem davasına, hem de Rasûl'ün ve davasının sahibi Hz. Allah'a en şüphe götürmez delillerdendir.

10. Bu kâinat, nasıl ki kendini icat, idare ve tertip eden, ayrıca onda bir saray gibi, bir kitap, bir sergi gibi tasarrufta bulunan Sâni'ine, Kâtib'ine ve Nakkaş'ına, O'nun varlığına ve Birliği'ne delâlet eder, öyle de, kâinatın yaratılmasındaki, varlığı ve idaresindeki İlâhî maksatları, içinde cereyan eden hadiseler ve değişimlerdeki Rabbânî hikmetleri bilip öğretecek, kâinatın ve içindeki her varlığın pek çok vazifeye yönelik hareketlerini ders verecek; bir kitap olarak ondaki bütün manâları anlatacak bir yüksek dellâl, bir doğru keşşaf, bir muhakkik üstad, bir sâdık muallim istediği cihetle, elbette bu vazifeleri herkesten ziyade yapan bu Zât'ın hakkaniyetine ve bu kâinatın Yaratıcısı'nın en yüksek ve sâdık bir me'muru olduğuna şehadet eder.

11. Bu kâinatı ve ondaki her bir varlığı en mükemmel bir san'atla yaratan, onların her birine pek çok vazifeler ve bu vazifelere sayısız hikmetler yükleyen, böylece San'atını ve Sıfatları'nı ortaya koyan Zât (c.c.), bunlarla Kendi'ni tanıtmak istiyor ve tanıttırıyor, ayrıca tanınması ölçüsünde elbette sevdiliyor; her bir varlığa bütün ihtiyaçlarını, zevklerini ve iştihalarını tatmin edecek şekilde karşılıksız verdiği pek çok çeşitli nimetlerle sonsuz şükür ve hamdi hak ediyor ve o şükür ve hamdi bilhassa insan gibi şuurlu varlıkların gerçek insaniyete ulaşmalarında bir vesile kılıyor. Yine, galaksilerin ve gezegenlerin hareketleri; günlerin, ayların, mevsimlerin, yılların ve asırların değişmesi ve bütün bu hareket ve değişmelerde ortaya koyduğu azametli ve haşmetli tasarrufları, haşmetli ve hikmetli faaliyetleri ile elbette Kendisi'ne ibadet ve itaati de hak ettiğini gösteriyor ve ibadet ve itaati yine insanlar gibi şuurlu varlıkların terakkilerinde en önemli bir sebep kılıyor. Bunların yanı sıra, iyileri himaye ediyor, fenalıkları cezalandırıyor; Âhiret'te ise iyiliklerin mutlak manâda mükâfatlandırılacağını, fenalıkların ise karşılıklarını tam olarak görececeklerini beyan ederek mutlak adaletini izhar buyuruyor. İşte kâinatı, ondaki her bir

varlığı ve hadiseyi yaratmaktaki, kâinatta ortaya koyduğu icraat ve tasarruflarındaki, Ulûhiyet, Rubûbiyet ve adaletindeki hikmetleri en iyi anlayıp anlatan, bunlardaki maksatlarını en iyi ve eksiksiz yerine getiren, O'na en derin ve en yüksek ibadet ve itaat eden, her zaman O'na tevekkülle O'ndan yardım isteyen ve O'nun yardımına mazhar olan Hz. Rasûl (s.a.s.), elbette O Zât'ın, Hz. Allah'ın yanında en sevgili kulu ve elbette hem kendisinin, Mesaj'ının ve O'nun en büyük, en kapsamlı ve en şüphe götürmez şahidi olacaktır.

- **Kâinatın yaratılmasının önemli bir sebebi, duadır; dualar içinde de Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) duasıdır. Ondört asırdır milyarlarca mü'minin duasına da mazhar olan Allah Rasûlü'nün ve hakkındaki duaların reddi düşünülemez. Böyle bir Zât'ın şefaatine mazhariyet, O'nun Sünneti'ne ittibadan geçer.**⁴⁰

DUA VE DUASIYLA ALLAH RASÛLÜ

Daha önce de yer yer üzerinde durulduğu gibi, Cenab-ı Allah'ın kâinattaki yaratmaktaki gayesi, tanınması ve Kendisi'ne ibadet edilmesidir.⁴¹ Dua ise, ibadetin özüdür; ibadetin manâsı olan kulluk şuurunun en derinden hissedilmesi. Kavî, yani dille yapılan dua, Cenab-ı Allah'ın, kâinatın işleyişinde geçerli Rahmâniyet'inin veya Vâhidîyet'inin kanunları altında Rahîmiyet'i veya Ehadiyet'ine, yani O'nun dilediği zaman bu kanunları kırarak, bizim için harikulâde olan icraatlarda bulunacağına tam itimatla O'ndan istekte bulunmaktır. O bakımdan denebilir ki, kâinatın yaratılmasının sebebi duadır; bütün varlıklardan Cenab-ı Allah'a yükselen fiilî, sözlü ve ihtiyaç, kapasite ve zorda kalmışlık (ıstırar) dilleriyle yapılan dileklerdir. Gerek hareketleri, davranışları ve fiilleriyle, gerek sözlü olarak, gerekse ihtiyaç, kapasite ve zorda kalmışlık (ıstırar) dilleriyle Cenab-ı Allah'a en içten, en makbûl, en geçerli duayı yapan ise, Hz. Muhammed'dir (s.a.s.). Dolayısıyla denebilir ki, kâinatınYaratıcısı (c.c.), o Zât'ın gelecekte Kendisi'ne yapacağı ve asla reddetmeyeceği dualarını, O'nun Kendisi'nden insanlık, hattâ bütün varlık adına ebedî saâdet isteyeceğini ve böyle bir dua ve onun makbuliyeti için bütün İsimleri'ne mazhariyet talep edeceğini bilmiş, O'nun dünyaya gelince yapacağı duaları baştan kabûl etmiş ve O'nu meyve verecek şekilde kâinat ağacını yaratmıştır.

Peygamberimiz'in duası, O'nunla ilgili dualar ve Sünnet

Madem dua yaratılışın sebebi ve Allah'a kulluğun özü olarak bu kadar önemlidir; madem Cenab-ı Allah, Peygamber Efendimiz'in duasını baştan kabûl ederek kâinatı yaratmıştır, öyleyse hiç mümkün müdür ki, asırlardır her gün

sayısız meleğin, ruhanîlerin, yüzmilyonlarca insanın ve cinlerin o Zât hakkında salâvat şeklinde ve ezanlardan sonra ve daha başka münasebetlerle yaptıkları dualar –O’nun hakkında İlâhî rahmetin kendisini ve ümmetini sarıp sarmalaması, ümmeti hakkında Âhiret’te yapacağı büyük şefaatinin kabûl edilmesi, bu sebeple kendisinin de Makam-ı Mahmûd’a ulaştırılması; ayrıca, iman edip sâlih amellerde bulunanlar için ebedî saadetin gerçekleşmesi adına yaptıkları dualar, reddedilsin? Cenab-ı Allah’ın Rahîm oluşu ve rahmeti, Ğafûr oluşu ve mağfireti, Mücîbü’l-daavât (duaları kabûl eden) oluşu ve en küçük yaratıklarından bile en basit hususlar için kendisine yükselen duaları kabûl etmesi, Cemîl (mutlak güzel) oluşu ve bu güzelliğe asla çirkinlik bulaştırmaması, Kerem’i, yani sonsuz ikram sahibi olması, elbette bu duaların kabulünün müjdecileridir. İşte, Müslüman’ın Âhiret Günü o Zât (s.a.s.) gibi bir şefaatchisi olacaktır ve O’nun şefaatine nâil olmanın yolu ise O’nun Sünneti’ne uymaktan geçer.

• **Hayatını Sünnet-i Seniyye’ye göre ve ona uymak gayesiyle tanzim eden ve yaşayan bir insanın günlük işleri de ibadet hükmüne geçer.**⁴²

Özellikle ümmet içinde bozulmanın yayıldığı ve Din’e gerekli önemin verilmeyip, Sünnet’in ihmal edildiği bir zamanda Sünnet-i Seniyye’nin âdâp denilen yeme-içme, yatma, giyinme gibi en küçük meselelerine bile riayet etmek, kuvvetli bir iman ve takvayı hatırlatır. İnsan bu şekilde Sünnet’e uymakla en azından Rasûl-ü Ekrem’i ve hâtırasını hayatında sürekli diri tutar. O’nun ve hâtırasının diri tutulması, insanı Cenab-ı Allah’ın huzurunda bulunduğu düşüncesine, hattâ şuuruna götürür. Öyle ki, en basit günlük davranışlarda ve işlerde, meselâ yeme, içme ve yatma âdâbında Sünnet-i Seniyye’ye Peygamber Efendimiz’e tâbi olma niyet ve maksadıyla uyulduğunda, bu basit günlük muamele ve davranışlar dahi sevaplı bir ibadet ve şer’î bir harekete dönüşür. İşte bu gerçek sebebiyle, bir insan en sıradan işlerini bile sevaplı ibadete çevirir ve bütün ömrünü sevap açısından bereketli hale getirir.

En sıradan günlük işlerde bile Sünnet’e ittibân, Peygamber Efendimiz’e (s.a.s.) uymaya çalışmanın bir diğer önemli neticesi de şudur: Hayatını Sünnet’e göre kuran ve yaşamaya çalışan bir insan, düşüncede ve davranışta dağınıklıktan kurtulur. Hayatına düzen ve intizam verir. Vaktini, yalnızca vaktini değil, bedenini ve eşyasını dahi düzenli, intizamlı, en verimli ve gerektiği şekilde kullanmış olur. Özellikle günümüz insanının buna ne kadar ihtiyacı olduğu açıktır. Ve “Ümmetimin bozulduğu bir zamanda bir sünnetimi ihya eden şehid sevabı”⁴³, bazı rivayetlerde “yüz şehid sevabı kazanır.”⁴⁴ hadis-i şerifine bir de bu açıdan bakmakta fayda vardır.

- **Kalb ayağıyla seyr u sülûkta veya Tasavvuf'ta Sünnet'e uymayı esas almak en emniyetli yol olup, Habibullah olan Allah Rasûlü'nün gölgesi altında mahbubiyet makamına götürür.**⁴⁵

KALB AYAĞIYLA SEYR U SÜLÛK VE SÜNNET'E UYMA

Özellikle Tasavvuf'ta ve Tasavvuf yoluyla İslâm itikad, ibadet ve uygulamalarına giren bid'atlarla mücadele yoluyla yaptığı tecdit sebebiyle ve İslâm'ın ikinci bin yılının başında geldiği için Müceddid-i elf-i sâni (ikinci bin yılın yenileyicisi) olarak anılan İmam-ı Rabbanî hazretleri (r.a.), şöyle yazar: “Ben seyr-i ruhânîde mertebeleri kat'ederken görüyordum ki, evliyâ tabakaları içinde en parlak, en haşmetli, en letafetli, en emniyetli olanlar, Sünnet-i Seniyye'ye ittibâ yollarının (tarikât) esası kabûl edenlerdir. Hattâ o tabakanın sıradan evliyâları, diğer tabakaların has velîlerinden daha muhteşem görünüyordu.”⁴⁶

Evet, Allah Rasûlü'nden daha büyük mürşid olamayacağı ortadadır. O, Din'in her meselesinde, her hususta en kâmil mürşid ve en yüksek muallimdir. Peygamberler bile O'nunla muvazeneye giremezken, en büyükleri dahil evliyânın O'nunla tartılamayacağı açıktır. Bu sebeple, O'nun yolu olan Sünnet-i Seniyye'ye hayatın her sahasında, Din'in her meselesinde olduğu gibi, elbette nefsi tezkiye, kalbi tasfiye ve rûhu inkişaf yolu olan Tasavvuf'ta veya kalb ayağıyla seyr u sülûkta, seyr-i ruhânîde de uymak, hem en emin, en kestirme yol olacaktır, hem insanı bid'atlardan koruyacaktır, hem de bu yol, herkese açık bir yoldur. Allah Rasûlü (s.a.s.), peygamberler içinde Habîbullah olduğu ve dolayısıyla yolu Allah sevgisine uzandığı için, O'nun Sünnet-i Seniyye'sini tarikat edinenler, O'nun gölgesi ve asla yanılmaz rehberliği altında en emin ve en kestirme yoldan mahbubiyet, yani Allah tarafından sevilme makamına da yükseleceklerdir. Zaten, “(Habîbim,) de ki: ‘Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ve Allah da sizi sevsin!’” âyeti,⁴⁷ bu konuda yeterince açıktır.

EN FAZİLETLİ EVRAD VE EZKÂR

Bu önemli gerçeğin bir diğer boyutu şudur: Nasıl her peygamberin Cenab-ı Allah (c.c.) ile münasebet hattında veya haytında kendine ait münacatı, evradı ve ezkârı, yani zikirleri vardır, bunun gibi, tarikatların da, kendilerine has evrad ve ezkârı vardır. Fakat her zaman herkes için geçerli, en sevaplı ve en önemli evrad ve ezkâr, muhakkak düzenli Kur'ân okumak, sonra da, bilhassa namazların sonundaki tesbihat gibi, sonra Cevşenü'l-Kebir gibi Allah Rasûlü'ne ait bulunan dua, münacat, evrad ve ezkârdır. Bunlar olmadan başka evrad ve ezkâra ağırlık vermek, bir bakıma aldanmışlık olur. Önce mutlaka düzenli Kur'ân okuma ve

Rasûlullah’a ait namaz tesbihatı gibi devamlılığı da olan evrad ve ezkârı mutlaka âdet edinme, bunlardan sonra gerekirse tarikatlara ait evrad ve ezkâra geçme, herhalde İslâm’a göre gerçek manâda evrad ve ezkâr takip etmenin gereğidir. Nitekim Hz. Üstad Bediüzzaman (r.a.), Kur’ân’dan kaynaklanan ve herkes için geçerli, tehlikesiz ve daha kestirme yol olarak nitelediği acz, fakr, şevk, şükür, şefkat ve tefekkür yolunda evrâdını açıklarken, “Şu kısa yolun evrâdı, Sünnet’e uymak, farzları işlemek, büyük günahları terk etmek ve bilhassa namazı ta’dil-i erkân ile kılmak ve namazın arkasındaki tesbihâtı yapmaktır.” der.⁴⁸ Bir başka yerde de şöyle der o:

Kardeşlerimizden birisinin namaz tesbihatını her zaman tam yapmaması üzerine dedim:

Namazdan sonraki tesbihatlar, tarikat-ı Muhammediye’dir (aleyhissalâtu ves-selâm) ve Velâyet-i Ahmediye’nin (aleyhis-salâtü ves-selâm) bir evradıdır. O noktadan ehemmiyeti büyüktür. Sonra, bu kelimenin hakikati böyle inkişaf etti:

Nasıl ki risalete inkılâp eden velâyet-i Ahmediye (aleyhis-salâtü ves-selâm) bütün velâyetlerin üstündedir, öyle de, o velâyetin tarikatı ve o velâyet-i kübrânın hususî evrâdı olan namazın akabindeki tesbihat, o derece diğer tarikatların ve evrâdların üstündedir.⁴⁹

- **Sünnet, Allah’a giden yolda akıl, kalb, his ve irade için yolu tamamıyla aydınlatan bir ışıktır. O ışık altında yol alan, her türlü yük ve tazyikten kurtulur.**⁵⁰

SÜNNET, MUHTEVASI VE BİD’AT

Sünnet, kelime manâsı itibariyle de ‘takip edilen işlek yol’ demektir. İşte, Cenab-ı Peygamber Efendimiz’in hayatında İslâm’ı tebliğ, temsil ve tatbikten, Cenab-ı Allah (c.c.) ile ve bütün insanlarla münasebetinden ibaret olan Sünnet-i Seniyye’si, her insan için hayatının her adımında takip etmesi gereken cadde-i kübradır. “Bugün sizin için Din’inizi kemâle erdirdim, üzerinizdeki nimetimi tamamladım ve sizin için İslâm’ı seçip, ondan râzı oldum.”⁵¹ âyetinin mazharı olan Hz. Rasûl-ü Ekrem (s.a.s.), insanın hayatını tamamen kuşatan, hayatın hayatı olan İslâm adına eksik hiçbir şey bırakmamıştır ki, Allah’a ulaşma, ebedî saadeti elde etme, doğuştan ölüme ve oradan Cennet’e giden yolu yürümede başka dinlere, sistemlere ve yollara muhtaç olunsun. Dolayısıyla bir Müslüman’a düşen, O’nun yolunu imkân ölçüsünde bütün incelikleriyle, bütün çizgileriyle bilmek ve o yolu takip etmeye çalışmaktır. O’nun yolu olan Sünnet-i Seniyye’nin bütün meseleleri, en “küçük” âdâbı bile insan için hayat yolunda, bu yolun her adımında, her hattında insan için aydınlatıcı bir ışık, yol gösterici bir pusula, her sıkıntıda kendisine basıldığında, temas edildiğinde önü açan bir düğme hükmündedir.

Hayat yolunda aklın, vicdanın, hislerin, iradenin, ruhun, kalbin üzerine binen

bütün yükler Sünnet'e ittiba ile yük olmaktan, problemler problem olmaktan çıkar; kolayca taşınabilir olmak ve çözülmekle birer ruhanî zevk kaynağı haline gelirler. Her zaman, her durumda, her şartta ve herkes için geçerli olan Sünnet-i Seniyye'nin kaideleri, insanı başka yollara, başka sistemlere, başka dinlere muhtaç etmekten korur. O, herkes için her zaman ve her şartta geçerli bir yol olmakla ve insanı başka bütün yollara müracaattan korumakla, sanki onda bir eksik veya yanlış varmış gibi başka yollara müracaatla onlardan bir şeyler almak bid'at olup, "Her bid'at dalâlettir, sapmadır ve her dalâlet ateştedir."⁵² hükmünü hak eder ve üzerine çeker.

• **"Her bid'at, dalâlettir, sapmadır ve her dalâlet Ateş'tedir."**⁵³

DİN'İN KEMALİ VE İSLÂM'IN KIYAMET'E KADAR
GEÇERLİLİĞİ

Daha önce de temas edildiği ve Hz. Üstad Bediüzzaman'ın ifade ettiği üzere, bütün peygamberlerin tebliğ ve temsil ettiği İslâm, Peygamber Efendimiz (s.a.s.) tarafından Cenab-ı Allah'ın varlıkta tecelli eden bütün İsimleri'nin nihaî tecellilerine mazhar olup, bütün İlâhî hakikatleri nihaî sınırları veya sınırsızlıkları içinde bünyesinde taşır. Ayrıca, İlâhî İsimler'in bütün tecellileri ve bütün İlâhî hakikatler, onda tam bir denge halindedir. Bu, şu demektir:

İslâm, Kıyamet'e kadar her seviyede herkes için her şartta, her durumda, her zaman ve her mekânda geçerlidir ve İslâm, insanın ferdî ve içtimaî hayatı adına hiçbir şeyi eksik bırakmamış ve onun her meselesine cevap verecek düsturları bünyesine almıştır. Fakat bu demek değildir ki, Kıyamet'e kadar insanlığın fert ve toplumlar planında karşılaşacağı bütün meseleler ve onların cevapları, çözüm yolları, Kur'ân-ı Kerim'de tek tek zikredilmiştir. Hayır. Kur'ân-ı Kerim ve Sünnet-i Seniyye, bu meselelerden bazılarını açıkça, bazılarını işareten, bazılarını ima yoluyla, bazılarını remzen, bazılarını da başka şekillerde zikrederken, bütün meselelere çözüm olabilecek düsturları vaz'etmiş, bu düsturlara dayalı olarak her meseleye nasıl cevap verileceği konusunda pek çok usule de zemin hazırlamış veya kapı açmıştır. Bu kapıdan giren büyük âlimler, bu zeminde meselâ Fıkıh'ta İctihad, Kıyas, İcmâ, İstihsan, İstishab, Mesalih-i Mürsele gibi prensipler ortaya koymuş, bunların yanısıra, meselâ İslâm Fıkıh geleneğinin son şaheserlerinden olan Mecelle'nin ilk 99 maddesi gibi, 'kavaid-i külliye', yani küllî, en kapsamlı kaideler adı altında kaideler vaz'etmişlerdir. Dolayısıyla, düşüncede, inançta, ferdî ve sosyal hayatın bütün şubelerinde İslâm'ın dışarıdan herhangi bir şey ödünç almasına ihtiyacı yoktur. Kur'ân-ı Kerim'de bu gerçek *"Bugün dininizi sizin için kemale erdirdim; üzerinizdeki*

nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslâm'dan razı oldum.”⁵⁴ âyetiyle ifade buyurulmaktadır. İslâm'ın haricindeki dinler veya sistemlerle ilgili okumalardan ancak İslâm'ı anlamada faydalanılabilir. Bu gerçek dolayısıyladır ki, İslâm'a ona ters olarak hariçten her ilave bid'at olarak değerlendirilmiş ve hadis-i şerifte “Her bid'at dalâlettir ve her dalâlet Ateş'tedir.” buyurulmuştur. Hz. Bediüzzaman, bu gerçeği şöyle ifade etmektedir: ““Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim’ ve “Her bid'at dalâlettir ve her dalâlet Ateş'tedir.” sırrı ile, Şariat-ı Garrâ'nın kaidelerini ve Sünnet-i Seniyye'nin düsturları tamam ve kemalini bulduktan sonra yeni îcatlarla o düsturları beğenmemek veyahut hâşâ ve kellâ, eksik ve kusurlu görmek hissini veren bid'atları îcat etmek, dalâlettir, ateştir.”⁵⁵

İLMÎ VE TEKNOLOJİK GELİŞMELER VE BİD'AT

Yalnız burada şu hususu vurgulamak gerekir ki, bazı yanlış anlamalar ve vaktiyle bazı Müslümanların yanlış takdimleri neticesinde teknoloji veya ilmî keşifler Din'e zıt ve bid'at gibi gösterilmiş ve bundan dolayı İslâm, ilmî gelişmelere karşıymış gibi tenkit ve suçlamalara maruz kalmıştır. Böyle bir iddia da, böyle bir suçlama da, Kur'ân'ı ve İslâm'ı anlamamak manâsına gelir. Yerinde temas edildiği üzere, kâinat ve insan, Cenab-ı Allah'ın İrade ve Kudret sıfatları'ndan gelen ve Kelâm sıfatı'ndan kaynaklanan Kur'ân'ın bir başka malzemeye yazılmış iki kitaptır. Dolayısıyla, Allah için olmak kaydıyla onları, yani kâinat ve insan kitaplarını çalışmak da, Kur'ân'ı okuyup incelemek ve anlamaya çalışmak gibi bir ibadettir denebilir. İnsanın yeryüzünde halife kılınmış olması da kâinatı incelemeyi ve tanımayı gerektirir ve bu sahada kendisine verilen kapasite ve ilimden dolayı melekler insanlığın temsilcisi olan Hz. Âdem önünde secdeye çağırılmıştır. Ayrıca, hayat ve kâinat, Cenab-ı Allah'ın Şariat-ı Tekvîniye denilen kanunlar mecmuasıdır. Kur'ân, kâinat ve insan kitaplarını okumayı teşvik, hattâ emir buyurur. Bunu İslâm'ın dışında zannetmek cehaletten ibaret olduğu gibi, kâinat ve insan mevzularında yapılan çalışmaları da bid'at telâkki etmek, yine İslâm'ı hem anlamamak, hem de sahasını daraltmak manâsına gelir.

- **Bazı büyük evliyâ, asfiyâ ve mücedditlere ait olup, asılları Din'de, Kur'ân'da veya Sünnet'te bulunan virdler ve zikirler, bid'at kapsamına girmez.**⁵⁶

BÜYÜK EVLİYÂYA AİT EVRAD Ü EZKÂR VE BİD'AT

Bid'at mevzuunda üzerinde durulması gereken bir husus daha vardır. Her peygamberin misyonu aynı olmakla birlikte, zaman, mekân ve şartlara bağlı

olarak Din'in bazı hususları bazı peygamberlerde diğerlerinden daha çok öne çıkar. Bir diğer açıdan, yine zamana ve şartlara bağlı olarak, bazı peygamberler bazı hususlarda diğer peygamberleri geçer. Bundan dolayı, her bir peygamberin, özellikle her bir rasûlün Cenab-ı Allah ile bir veya birkaç noktada hususî münasebeti sözkonusu olur ve nitekim bazı rasûller, bu münasebetleri temelinde birer unvanla anılırlar. Meselâ, Hz. Âdem Safiyyullah, Hz. Nuh Neciyyullah, Hz. İbrahim Halîlullah, Hz. Musa Kelîmullah, Hz. İsa Rûhullah ve Peygamber Efendimiz Habîbullah olarak anılır.

İşte, her bir peygamberin, özellikle her bir rasûlün Cenab-ı Allah ile olan hususî münasebeti açısından kendine has ayrı ve hususî bir münacatı, hususî bir duası vardır. Safiyyullah olarak anılan Hz. Âdem'in Cenab-ı Allah'a hitaben kendine ait münacatı bulunduğu gibi⁵⁷, Hz. İbrahim'in dualarını,⁵⁸ Hz. Yunus'un⁵⁹ ve Hz. Eyyûb'un⁶⁰ yine kendilerine ait münacatlarını Kur'ân'da okuruz. Tabîî bu dualar, bu peygamberlere aittir ve dolayısıyla başkaları onları okumaz, okumamalı gibi bir kaide sözkonusu olamaz. Onlar, Kur'ân'da zikredilmekle özellikle bazıları her zaman okunabileceği gibi, bazıları da bazı hususî şartlarda bilhassa önem kazanır.

Peygamber Efendimiz'in de (s.a.s.) âdeta hayatın hemen her şubesi için, her şarta ve her duruma has duaları sözkonusudur.⁶¹ Meselâ, Cevşen-i Kebir, Hz. Hüseyin efendimizin Şia'nın kendilerine imam kabûl ettiği mübarek oğlu Hz. Ali Zeynülabidin'den ve daha çok Şia kanalları vasıtasıyla nakledildiği için Sünnî dünyada çok meşhur olmamış da olsa, Peygamber Efendimiz'in münacatları içinde en önemlilerinden, belki de en önemlisidir.

Bir mü'min için evrad ve ezkâr adına Kur'ân-ı Kerim'den sonra elbette Peygamber Efendimiz'in duaları, evrâdı ve zikirleri en önemli olmakla birlikte, nasıl önceki dönemlerde her peygamberin kendine ait dua, evrad ve ezkârı varsa, İslâm tarihinde vahiy alma dışında bir bakıma önceki peygamberlerin fonksiyonlarına benzer fonksiyon icra eden büyük velîlerin, safîlerin ve mücedditlerin de hususî evrad ve ezkârı bulunmaktadır. Esasen bunların pek çoğu Kur'ân'dan veya Peygamber Efendimiz'in dualarından alınmıştır. Ve Din'de, Kur'ân'da, Peygamber Efendimiz'in dua ve münacatlarında asılları bulunan bu dualar, virdler ve zikirler, bid'at kapsamına girmez. Bununla birlikte, Kur'ân ve Peygamber Efendimiz'in önemli virdleri ihmal edilerek, sadece evliyâ veya asfiyânın bazı evradını vird edinmek, denebilir ki, bir aldanma olur. Ancak Kur'ân'dan ve Peygamber Efendimiz'in vird ve zikirlerinden sonra söz konusu evrâd ve ezkârdan da vird ve zikir edinmek mahzursuzdur. Bu konuda Hz.

Bediüzzaman şu açıklamayı yapar:

İbadetle ilgili hükümlerde yeni icatlar bid'attır. Bid'atlar ise, “Bugün sizin için Din'inizi kemâle erdirdim, üzerinizdeki nimetimi tamamladım ve sizin için İslâm'ı seçip, ondan râzı oldum.”⁶² sırtına zıt oldukları için reddedilmiştir. Fakat tarikatlarda vird ve zikir adı altında okunan dua ve münacatlar, asılları Kitap ve Sünnet'ten alınmış olmak ve Din'in ve Sünnet-i Seniyye'nin esaslarına ters düşmemek kaydıyla bid'at sayılmazlar. Bununla birlikte, bazı âlimler bu evrâd, ezkâr ve münacatlardan bir kısmını bid'ata dahil etmiş, fakat bunlara “bid'at-ı hasene (güzel, kabul edilebilir bid'at)” demişlerdir. İmam-ı Rabbanî, Müceddid-i Elf-i Sâni (r.a.) der ki: “Ben ruhî seyr u sülûkumda (yolculuğumda) görüyordum ki, Rasûl-ü Ekrem'den (s.a.s.) nakledilen kelimeler nurludur; onlar, Sünnet-i Seniyye şuaları ile parlamaktadır. O'ndan nakledilmeyen parlak ve kuvvetli virdlerde ise o nur yoktu. Bu kısmın en parlağı, öncekinin en az parlayanına bile mukabil gelmiyordu. Bundan anladım ki, Sünnet-i Seniyye'nin şuaları bir iksirdir. Hem Sünnet, nur arayanlara kâfidir; hariçte nur aramaya ihtiyaç yoktur.”

İşte hakikat ve Şeriat'ın bir kahramanı olan bir zâtın bu hükmü gösteriyor ki, Sünnet-i Seniyye, iki cihanın saâdetinin temel taşıdır ve bütün kemâlâtın, (bütün zihnî, manevî, içtimaî..., insanî yüceliklerin) kaynağıdır.⁶³

Önceki peygamberlerin kendilerine ait virdleri ve zikirleri gibi, yukarıda temas edildiği üzere, İslâm tarihinde vahiy alma dışında benzer fonksiyonu gören evliyâ, asfiyâ ve mücedditlerin asılları Kur'ân'da, Sünnet'te, Din'de yer alan vird ve zikirleri, her velînin, safînin veya mücedditin kendi zamanındaki İslâmî hizmetlere ve bu hizmetler çerçevesinde Cenab-ı Allah (c.c.) ile münasebet hattına bakmaları cihetiyle elbette mahzursuzdur. Nitekim Hz. Üstad Bediüzzaman'ın da Cevşen ve Celcelûtiye gibi Peygamber Efendimiz'e ait münacatlarının yanısıra, Hz. Osman'a ait Tercümanü'l-Kur'ân, kendine ait Tahmidiyye ve yine Risale-i Nur hizmetiyle alâkadar dua ve münacatları da vardı; ayrıca O, Ahmed Ziyaüddin Gümüşhanevî hz. tarafından derlenen ve büyük velîlere ait üç ciltlik *Mecmuatü'l-Ahzab*'ı her 15 günde bir bitirirdi. *Mecmuatü'l-Ahzâb*'dan Fethullah Gülen Hocaefendi'nin yaptığı özet bir derleme *Kulûbu'-Dâria* (İnleyen Kalbler) adıyla yayınlanmıştır. Şu kadar ki, bu virdler ve zikirler okunurken Kur'ân-ı Kerim ve doğrudan Peygamber Efendimiz'e ait dualar, münacatlar, virdler ve zikirler terk ve ihmale uğramamalıdır.

- **Sünnet-i Seniyye'nin mertebeleri vardır: Bir kısmı farz/vaciptir ve asla terkedilemez. Bir kısmı sünnet/nafiledir; bir kısmı da 'âdâp' olarak tarif edilir.**⁶⁴

MANÂ VE MUHTEVASIYLA SÜNNET

Sünnet-i Seniyye, manâsı ve şümülü ile çok iyi anlaşılmalıdır. Peygamberlik meslek veya misyonu gibi, Sünnet'in de iyi anlaşılabilmesi, bir bakıma Din'i yıkmak veya Din binasını inşa edememek, onu temellerinden mahrum bırakmak manâsına gelir.

Sünnet, günümüzde çok defa anlaşıldığı gibi, Din’de Peygamber Efendimiz tarafından vahye dayalı da olsa teşrî buyurulan nafile mertebesinde birtakım kaideler, emir ve yasaklardan ibaret değildir. Her şeyden önce Sünnet, Allah Rasûlü’nün İslâm’ı temsil, tatbik, yani hayatın bütün şubelerinde yaşama, yaşanmasını sağlama ve tebliğ tarzıdır ki, buna “dinî hayat” diyebiliriz. Bu manâsıyla Sünnet’in dışındaki hiçbir davranışın Din ile alâkası olamaz, böyle bir davranış Din’den sayılamaz. Bu mevzuda, meselâ Peygamber Efendimiz (s.a.s.), “Benim nasıl namaz kıldığımı görüyorsanız siz de öyle kılın!”⁶⁵; Hacc mevzuunda “Menâsikinizi (yani Hacc’ın bütün hareketlerini, Hacc ibadetinin nasıl yapılacağını, onun farz, vacip, sünnet, müstehap, mekruh, müfsit, haram bütün kaidelerini) benden alın!”⁶⁶ buyurur. Dolayısıyla Din’i tamamen Peygamber Efendimiz gibi anlamak, O’nun yaşadığı gibi yaşamak ve O’nun tebliğ ettiği gibi tebliğ etmek, denebilir ki Din’in ilk esasıdır ve Sünnet, asıl manâ ve muhtevasıyla budur.

Teşrî kaynağı olarak Sünnet

Sünnet, bu temel manâ, muhteva ve fonksiyonunun yanısıra, başlı başına bir teşrî kaynağıdır. Yani Sünnet de, Kur’ân gibi farz kılar, vacip kılar, haram kılar. Meselâ, günlük namazlar ikişer rek’at olarak farz kılınmış, fakat Allah Rasûlü’nün teşrîiyle Medine’de Sabah Namazı(nın farzı) iki rek’at olarak kalırken, Akşam Namazı üç rek’at, diğer namazlar dört rek’at olarak yerleşmiştir. Dolayısıyla Allah Rasûlü (s.a.s.) tarafından iki rek’ata ilave olarak teşrî kılınan rek’atlar kılınmadan namaz olmaz; o rek’atları kılmak da farzdır. Bunun gibi, hemen hemen bütün ibadetlerin nasıl yerine getirileceği, meselâ orucu bozan ve bozmayan şeyler, zekâtın hangi mallardan ne miktar veya nispetlerde verileceği gibi hükümleri teşrî buyuran, yine Allah Rasûlü’dür.

Bunun yanısıra, yine meselâ, “Vârise vasiyet yoktur (Yani, bir kişi mirasçılara vasiyetle malından bırakamaz).”⁶⁷; “Zarar verme ve zarara zararlı mukabele etmek yoktur.”⁶⁸; “Deniz suyuyla abdest alınabilir mi?” sorusuna cevap olarak buyurulan ve pek çok fetvaya esas teşkil eden “Onun suyu temiz, ölüsü de helâldir!”⁶⁹ hükmü; yine, mûrisini, yani kendisine mirası kalacak kişiyi öldüren mirasçının mirastan mahrum bırakılması⁷⁰; bir kadınla hala veya teyzesinin aynı anda nikâh altına alınamayacağı⁷¹; erkeklere ipek elbise giymenin ve altın zinet takmanın yasak olması⁷² gibi ve Din’e ait daha başka çok sayıda hüküm, Sünnet tarafından teşrî kılınmıştır. Bunlara uymak, aynen Kur’ân’a uymak gibidir; bunlar, ret ve iptal edilemez ve değiştirilemez. Kur’ân-ı Kerim, Allah ve Rasûlü’ne mutlak itaati emretmenin yanısıra, hem Allah’a, hem

Rasûlullah’a itaatın bir arada zikredildiği veya emredildiği âyetlerde hem Cenab-ı Allah, hem de Allah Rasûlü için ‘itaat’ kelimesini ayrı ayrı kullanarak⁷³ bu gerçeği ortaya koyduğu gibi, ayrıca açıkça da beyan eder:

Rasûl size ne verdi, ne getirdiyse onu alın, size neden men ettiyse de ondan da geri durun!⁷⁴

O (Rasûlullah), onlara, tayyip olan şeyleri helâl, habis olan şeyleri ise haram eder.⁷⁵

Allah ve Rasûlü bir meselede hükmünü verdiği zaman mü’min bir erkek veya mü’min bir kadının kendileriyle alâkalı o meselede başka bir tercihte bulunma hakkı yoktur.⁷⁶

İslâm tarihinde pek az istisna dışında Sünnet’in teşrîdeki bağımsızlık ve hüccetini inkâr eden çıkmamıştır. Öyle ki, Şevkanî, “Sünnet–i Mütahhara’nın ahkâm koyması konusundaki istiklâliyeti ve kesin delil oluşuna ancak İslâm’dan nasibi olmayan karşı çıkar.” sonucuna varmıştır.

Sünnet’in diğer fonksiyonları

Sünnet, kendisine uyulması mutlak zarurî bu çok önemli manâ ve fonksiyonlarından başka olarak: 1. Kur’ân’ı tefsir eder. 2. Namaz, oruç, zekât, hac vs.nin farziyyeti, içki, kumar, faiz vs.nin haramlığı gibi ahkâm konusunda ve her türlü itikat, ibadet, muamelât, ukûbât ve ahlâk konularında Kur’ân’ı teyit ve te’kid eder. 3. Müphemî tebyîn eder, yani Kur’ân’da müphem gelen pek çok ifadeyi açıklar; mücmeli (özet, özlü ifadeleri) tafsil eder; bir hadise üzerine hususî gelen pek çok ifade ve hükümleri umumîleştirir (hususîyi ta’mim), umumî gelen pek çok ifade ve hükümleri de tahsis eder, onların kim veya kimlerle, ne veya nelerle ilgili olduğunu ortaya koyar (umûmîyi tahsis); ayrıca mutlak, yani yer, zaman, şahıs gibi hususiyetlerden mücerret olarak gelmiş bazı ifade ve hükümleri de sınırlar (mutlakı takyid).

Bütün bu hususlarda Sünnet’e, Kur’ân’a uyar gibi uymak gerekir.

Sünnet ve Allah Rasûlü’nün devlet başkanlığı

Sünnet’in kendine uyulması farz olan hükümlerinin bir diğer yönünü Allah Rasûlü’nün velâyeti, yani devlet başkanlığı oluşturmaktadır. Hem bu konuda, hem de Sünnet’in yukarıda açıklamaya çalıştığımız Kur’ân gibi teşrî selâhiyet veya fonksiyonu konusunda misal olarak aşağıdaki âyet-i kerimeler yeterince açıktır:

Ey iman edenler! (Bütün emir ve yasaklarında) Allah’a itaat edin, Rasûl’e itaat edin ve sizden olan, (sizin gibi inanan) bütün idarecilere de (Allah’a ve Rasûlü’ne itaat çerçevesinde itaat edin). Eğer Allah’a ve Âhiret Günü’ne gerçekten iman etmişseniz, hakkında ihtilâfa düştüğünüz herhangi bir meseleyi Allah’a ve Rasûl’e arz edin. Böyle yapmanız, hem (hakkınızda) hayırlıdır, hem de netice itibarıyla çok daha güzeldir..⁷⁷

Eğer bir yere bir rasûl göndermişsek, Allah’ın ona tanıdığı yetki sebebiyle ve yardımı da daima onunla birlikte olduğundan, o rasûle mutlaka itaat edilmesi gerekir.⁷⁸

Nebî, mü'minler üzerinde bizzat onların kendileri üzerindeki hak ve yetkilerinden daha öte hak ve yetki sahibidir.⁷⁹

Anlaşmazlığa düştükleri meselelerde Rasûl aralarında gerekli hükmü versin diye Allah'a ve Rasûlü'ne çağrıldıklarında mü'minlerin yegâne mukabelesi, "Baş üstüne!" tarzında olur. İşte bunlardır gerçekten kurtuluşa ermiş olanlar.⁸⁰

İdarî meselelerde onlarla istişare et. (İstişare sonucu) karar verip de artık bu kararı uygulamaya koyuldun mu, o zaman da Allah'a tevekkül et. Şüphesiz ki Allah, tevekkül sahiplerini sever.⁸¹

Âyet-i kerimeler, Rasûl-i Ekrem'e (s.a.s.) kesin itaatı emretmektedir. O'nun emri ve hükmü karşısında mü'min ancak "İşittim, itaat ettim." demekle mükelleftir. İtaat emrinin en ufak ve işareten de olsa istisnası olmaması, Rasûlullah'ın her hüküm, emir ve yasağında Allah'ın rızası dışına çıkmadığını açıkça göstermektedir. Aksi halde, masiyette itaat emredilmiş olurdu ki, bu da, İslâm'a aykırıdır ve bizzat Allah Rasûlü, masiyette, yani İslâm'a zıt emir, hüküm ve yasaklara itaat edilemeyeceğini buyurmuştur.⁸²

Allah Rasûlü'nün (s.a.s.) mutlak itaat isteyen emir ve hükümleri, Sünnet'in yukarıda izah ettiğimiz teşrîyle ilgili alanında olduğu gibi, doğrudan kendi zamanındaki velâyetiyle ilgili emir ve hükümleri de içine almaktadır. Öte yandan, velâyet bir noktada mü'minler üzerinde olduğundan ve idarî-i içtimaî işlerde onların da rol ve sorumluluğu olacağından, sözgelimi bir harpte alınacak tedbirler, takip edilecek yol gibi hususlarda Rasûlullah'a mü'minlerle istişare etmesi emredilmektedir. Bu istişare veya müşavere, devlet başkanlığı noktasındadır ve bu emir, tabîî ki Rasûlullah'tan sonraki İslâm devleti başkanlarına (imam-halife) da yöneliktir.

İkinci olarak, Kur'ân, mü'minlerin anlaşılmadıkları konuları Kur'ân ve Sünnet çerçevesinde çözmelerini kesinlikle emretmektedir ki, bu da, Sünnet'in Kur'ân gibi kesin, hatasız ve mutlak anlamda teşrî (hüküm) kaynağı olduğunu en açık biçimde ortaya koyar.

Üçüncü olarak, Rasûlullah'ın mü'minler üzerindeki velâyeti mutlak ve bir mü'min, sözgelimi kendi canını hissî planda Rasûlullah'tan fazla bile sevse, kendisiyle Rasûlullah (s.a.s.) arasında herhangi bir noktada tercih yapması gerektiğinde Rasûlullah'ı tercihle mükelleftir. Sözgelimi, bir mü'min kendisi ve Rasûlullah'tan birinin, diyelim ki, büyük bir hayatî tehlikeye maruz kalması gerektiğinde Hz. Rasûlullah'ın hayatını daha önde tutacaktır; çünkü O, mü'minlere kendilerinden 'evlâ'dır. Ayrıca, bir mü'min, kendisiyle ilgili kararlarda dahi Allah Rasûlü'nden bir irade sâdır olmuşsa, bunu kendi kararına tercih etmekle mükelleftir. Çünkü O (s.a.s), zannından, hevasından hüküm vermez ve emretmez. Onun iradî olan her hareketi ve sözü vahiydir, vahye

dayalıdır, vahiy manâ ve ehemmiyeti ifade eder⁸³ ve O, tekrar edecek olursak, mü'minlere öz canlarından evlâdır, yani onlar üzerinde daha öte hak ve yetki sahibidir. Allah (c.c.), mü'minleri Kendisi'yle, kendi emir ve hükümleriyle imtihan ettiği gibi, bizzat Rasûlullah'la da imtihan etmektedir.

Sünnet ve nafil ibadetler

Sünnet'in bu birinci derecedeki fonksiyonu veya mertebesinin yanısıra bir diğer mertebesi de şudur: İbadetlerde ve günlük muamelâtta gerek Cenab-ı Allah (c.c.) tarafından Kur'ân'la, gerekse yine Cenab-ı Allah'ın vahyine dayalı olarak Sünnet'le teşrî kılınan farzlardan başka, yine Kur'ân'la veya Sünnet'le (Hadis'le) teşrî kılınan ve genel manâda 'nafil' denilen kısımlar vardır. Bu sahada Hanefî Mezhebi'nde 'nafil' ve 'sünnet' birbirinden ayrıdır. Yani, üzerinde durmaya çalıştığımız Sünnet kavramından ayrı olarak 'mükellefin fiilleri' içinde bir kategori ve farz ile vacipten sonra mertebe ifade eden 'sünnet' ile, daha çok 'müstehap' kategorisine giren 'nafil' farklıdır. Sünnet veya sünnetler, Allah Rasûlü'nün çok önem verip, mecbur bir sebep olmadıkça terketmediği 'müekked' (te'kid edilmiş, güçlendirilmiş) ve bazen terk ettiği 'gayr-ı müekked' sünnetler olmak üzere ikiye ayrılır. Günlük namazlarda farzların yanısıra kılınan sünnetler içinde İkinci Namazı'nın ve Yatsı Namazı'nın ilk dört rek'atlık sünnetleri gayr-ı müekked, Sabah, Öğle ve Akşam namazlarının sünnetleriyle, Yatsı Namazı'nın farzdan sonraki iki rek'at sünneti, ayrıca nafil olarak telâkki edilse de, Teheccüd Namazı, müekked sünnetlerdir.

Hanefîler, bunların dışında kalan Kuşluk Namazı, Akşam Namazı'ndan sonra kılınan Evvabin Namazı gibi namazlara 'nafil namazlar' ismini verirler. Bunlar, sünnet namazlar derecesinde değildir. Sünnetler de elbette dahil olmak üzere nafil namazlara devam, insanı Allah'a yaklaştıran en önemli bir faktördür. Bu konuda bir hadis-i kudsîde Cenab-ı Allah (c.c.), şöyle buyurur: "Kim Benim velî kuluma düşmanlık ederse Ben de ona harp ilan ederim. Kulumu Bana yaklaştıran şeyler arasında en çok hoşuma gideni, ona farz kıldığım (aynî veya kifaî) vazifeleri eda etmesidir. Kulum, Bana nafil ibadetlerle yaklaştırmaya devam eder ve nihayet sevgime erer. Bir defa onu sevdim mi artık Ben onun kendisiyle işittiği kulağı, gördüğü gözü, tuttuğu eli, yürüdüğü ayağı (aklettiği kalbi, konuştuğu dili) olurum. Ben'den bir şey isteyince onu veririm; Ben'den sığınma talep etti mi, onu himayeme alır, korurum."⁸⁴ Sünnet'in bu kısmı veya hükümleri de kat'iyen değiştirilemez, başkalaştırılamaz; onlara müdahale edilmez.

Sünnet'in bu ikinci mertebesinin bir yanı da şudur: Bizzat ibadetlerin ifasında rükün mesabesinde şartlar, farzlar ve sünnetler vardır. Meselâ, namazın

Hanefilere göre 12 farzının ve vaciplerinin yanısıra çok sayıda sünneti sözkonusudur. Ezan ve kamet; iftitah tekbirinde elleri yukarı kaldırmak; ilk tekbirden sonra namazın başında içten ‘Sübhâne-kâllahümme’yi okumak; rükûa ve secdeye gider, rükû ve secdeden kalkarken “Allahü ekber” demek; son teşehhüdde Allah Rasûlü’ne ve Ehl-i Beyt’ine salât ü selâm okumak, bu sünnetler içindedir. İbadetlerin ifasında bu sünnetleri ihmal etmek, namazı gerektiği gibi kılma, yani onu ‘ikame etme’ye mânidir; namazı bozmasa da, onun tamam olmasını da engeller. Burada tekrar hatırlatmak gerekir ki, ibadetlerin ifa şekilleri ve farzlarını da elbette vahye dayalı olarak büyük ölçüde tayin buyuran da Allah Rasûlü (s.a.s.) olmuştur; yani bunlar da, hüküm koyucu olması manâsında Sünnet’le tesbit edilmiştir. Kur’ân’da ibadetlerin ifa tarzları ile alâkalı hükümlere az yer verildiğini görürüz.

Günlük hayatta sünnetler veya âdâp

İbadetlerle ilgili sünnetler olduğu gibi, günlük hayatımızda da Rasûlüllah’ın (s.a.s.) hayatına dayalı olarak sünnetler vardır. Yeme, içme, konuşma, giyinme, yatma gibi günlük hayatımızdaki bu sünnetlere daha çok ‘âdâp’ (edepler) denilir. Bunlara kasıtsız olarak uymamak ve tabî ki harama, günaha düşmemek kaydıyla insanların kendi tercihlerine göre davranması bid’at kabul edilmez. Fakat böyle davranmada da Peygamberî âdâba bir nev’i muhalefet sözkonusudur ve bu hususlarda Rasûlüllah’ı (s.a.s.) taklit etmenin sağlayacağı nurdan mahrum kalmaya, Rasûlüllah’ın (s.a.s.) edebiyi edeplenememeye sebeptir. Buna karşılık, bu âdâba ittiba eden, günlük âdetlerini ibadete çevirir ve o âdaptan mühim feyz alır. Bunlardan en küçüğüne bile uymak, Rasûl-ü Ekrem’i (s.a.s.) hatırlatır ve kalbe bir nur verir.

Yine, sünnetler içinde zikredilen sakal koymak, bıyıklarını kısa tutmak, tırnak kesmek, vücudu temizlenmesi gereken kılıardan temizlemek, sünnet olmak, parmak mafsallarını yıkamak gibi uygulamalar ise fıtrattandır, Peygamber Efendimiz’ce de ifade buyurulan fıtrî sünnetlerdendir.⁸⁵

- **Sünnet-i Seniyye içinde bulunan ve İslâmiyet âlametleri olup “şiar” tabir edilen sünnetler, en mühim sünnetler olup, nafilâ türünden de olsalar, şahsî farzlardan daha önemlidirler.**⁸⁶

DİN’DE ŞİARLAR (ŞEÂİR) VE BİD’AT

Hz. Üstad Bediüzzaman’ın (r.a.) Sünnet konusunda dikkat çektiği en önemli bir husus olarak, Sünnet, hattâ nafilâ de olsalar ‘şiar’ (çoğulu: şeâir) tabir edilen öyle sünnetler vardır ki, bunlar bütün bir toplumu ilgilendirdiği ve İslâmî hayatın âdeta birtakım dinamiklerini teşkil ettikleri için, toplum adına şahsî farzlardan

daha ehemmiyetlidir. Bunlar, hem fert fert, hem de toplum olarak bütün Müslümanların hukukunu alâkadar eder ve İslâm'ın korunmasında da çok önemli fonksiyon sahibidir. Bunların terki ve yerlerini başka uygulamaların alması mutlak manâda bid'attır ve bilhassa böylesi bid'atların hayatı istilâ ettiği zamanda bu sünnetlerden birini diriltmenin getireceği sevap, ilgili hadis-i şeriflerde ifade edilen yüz şehid sevabına denk gelebilir. Böylesi bid'atlar, birtakım musibetlerin gelmesine sebep olabileceği gibi, mü'minlere gelecek bazı hayırlara engel de teşkil edebilir. Nitekim Hz. Bediüzzaman, Türkiye'de Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'ın halis dualarına cevap olarak mü'minlere gelmesi mukadder bir ferec ve mahrece (rahatlama ve zordan çıkış) camilere giren (ezan ve kametin Türkçeleştirilmesi gibi) bid'atların mâni olduğuna dikkat çeker.⁸⁷

Belli şartları haiz kimselere ve belli şartlarda farz-ı ayn olan Cuma Namazı, farz-ı kifaye olan Cenaze Namazı, vâcip olan Bayram Namazları ve önemli bir ibadet olarak Kurban, İslâm'da Sünnet'in de ötesinde şiarlardandır ve bu şiarlar, İslâmiyet'in ve İslâm toplumunun en görünür alâmetleri olduğu gibi, Müslümanlığın korunmasında, insanlara İslâm adına sürekli ders verip, hatırlatmada bulunmada çok önemli rol oynarlar. Bunların yanısıra, Arapça aslıyla ezan, camide cemaat namazları, hattâ mescidler, şiar olan sünnetlerdir ki, bunlar, hem fert fert, hem de toplum olarak Müslümanlar ve Müslümanlık için son derece önemlidir. Çünkü bunlar, İslâmiyet'in alâmetleri olduğu gibi, Müslümanların birliğini sağlar; ortak bir İslâmî rûhun oluşmasında yapı taşları vazifesi görür; İslâm'ın bir medeniyet halinde yerleşmesine ve devamına hizmet eder; Müslümanlar için sürekli Allah'ı, Peygamberimiz Efendimiz'i (s.a.s.), İslâm'ı ve İslâmiyet'in esaslarını hatırlatma, onları ikaz etme ve diri tutma fonksiyonu icra eder. Dolayısıyla bunlar, özellikle İslâm toplumu adına şahsî farzlardan daha öte bir öneme sahiptir ve üzerlerine titrenmelidir.

- **Sünnet-i Seniyye, baştan sona edeptir. Onun hiçbir meselesi yoktur ki, altında bir nur, bir edep bulunmasın!**⁸⁸

Rasûl-ü Ekrem (s.a.s.), “Beni Rabbim edeplendirdi ve ne güzel edeplendirdi!” buyururlar.⁸⁹ Din, bir manâda baştan sona edep, yani güzel ahlâk, yerinde ve güzel davranışlar mecmuasıdır. Din'in mükemmel temsilcisi, Hz. Aişe (r.anhâ) validemizin ifadesiyle, ahlâkı Kur'ân'dan ibaret bulunan ve yürüyen, yaşayan Kur'ân olan,⁹⁰ günahsız ve daima yerinde konuşan ve yerinde davranan Allah Rasûlü'nün Din'i tatbikten ibaret hayatı, yani Sünnet-i Seniyyesi de elbette baştan sona bir edep manzumesi olacaktır. Dolayısıyla, O'nun Sünneti'nin her bir unsurunun, her bir meselesinin bir nûru vardır. Ve bu nur, Sünnet-i

Seniyye'ye ittiba edenlerin zihinlerini de, kalblerini de, hayatlarını da aydınlatır. Sünnet'e ittiba etmeyen, "Edepsiz kişi, Rabb'in lûtfundan mahrum kalır." kaidesince, kaybettirici bir edepsizliğe düçar olur.

- **Her şeyi, bütün gizlilikleri gören ve bilen Cenab-ı Allah'a karşı edep, özellikle edebın bir nev'i olan tesettür de Sünnet'e uymakla mümkün olur.**⁹¹

Setr-i avret, yani vücudun örtülmesi gereken yerlerini örtme, hem bir Şer'î emirdir, hem de edebın ve insandaki güzelliğın gereğidir. Cenab-ı Allah nasıl Kendisi san'atını mükemmel yapıyor ve kâinatta çirkinlikleri perdeler altına alıyor, öyle de, yarattıklarının da güzel görünmelerini istiyor ve insandaki utanma sebebi durumların gizlenmesini emrediyor. Yaratıkların çirkin vaziyette görünmeleri, Cenab-ı Allah'ın Cemîl, Müzeyyin (Süsleyen), Lâtîf ve Hakîm gibi İsimleri'ne karşı bir nev'i isyan ve edebe muhalefet oluyor.

Şu kadar ki, insan, bazı durumlarda örtülmesi gereken yerleri açmak mecburiyetinde kalır. Ayrıca, nâmahrem olan, yani kendisiyle evlenilmesi akrabalık cihetiyle haram olmayan doktora hasta olarak ve onun doktorluğu cihetiyle görünmekte de mecburiyet hallerinde mahzur yoktur. Fakat aynı doktor, hastasına bir başka sıfatla, yani teşhis ve tedavi maksadı dışında bakamaz. İşte, her meselesi edep olan Sünnet-i Seniyye, hangi durumlarda nasıl davranılacağını bize öğreten Peygamberî hayat ve davranış tarzıdır. Dolayısıyla tuvalette, yatakta, zevciyet münasebetlerinde, insanlarla ilişkilerde Sünnet'e göre davranmak, Cenab-ı Allah'ın İsimleri çerçevesinde tavır almak demektir ki, böyle yapıldığı takdirde edep dışı davranılmış sayılmaz.

- **Rasûl-ü Ekrem aleyhis-salâtü ves-selâm, yaratılıştaki her bakımdan mu'tedil bulunduğui gibi, hayatının tamamında da en mükemmel bir ahlâk timsali olarak yaşamış, her davranışında tam bir istikamet sergilemiştir.**⁹²

Cenab-ı Allah (c.c.), Rasûlü'nü her bakımdan en mu'tedil biçimde yaratmıştır. Yani O, fiziğiiyle de mükemmeldi, her yanıla mu'tedildi; en küçük bir eksik veya fazlalıkla ma'lûl değildi. İşte nasıl O, fiziğiiyle böyleydi, bütün hayatında da mükemmel bir ahlâk, denge, i'tidal ve istikamet timsaliydi. Cenab-ı Allah (c.c.) O'na, "Emredildiğın şekilde dosdoğru ol!"⁹³ buyurmuştu. O, bu emri eksiksiz yerine getirmiş, konuşmasından davranışlarına, yemesinden içmesine, kısaca bütün hayatında ifrat ve tefritten, israf ve cimrilikten, kısaca her türlü aşırılıktan uzak durmuştu. Daha risaletinin başında Cenab-ı Allah O'na, "Şüphesiz ki sen, çok büyük, çok yüce bir ahlâk üzerindesin!"⁹⁴ iltifatında bulunmuş, O'nun eşsiz, yüce ve örnek ahlâkını bütün cihana ilan etmişti.

AHLÂK VE İNSANA VERİLEN KUVVE VEYA FAKÜLTELER

Müslüman ahlâkçılar, insanın ahlâkını üç temel üzerinde değerlendirmişlerdir. Cenab-ı Allah (c.c.), insana başlıca üç kuvve veya fakülte vermiştir: Kuvve-i akliye, kuvve-i gazabiye, kuvve-i şehviye. Bu üç kuvve veya fakültenin ifrat ve tefrit, yani iki aşırı noktası, bir de bunların ortasında mükemmel ahlâk ifade eden tam denge noktası vardır. Bu tam denge noktasından ifrat ve tefrit noktalarına doğru belki insanlar sayısınca sapma noktaları vardır ve bu sapma noktalarının hepsi ifrat ve tefrit olarak değerlendirilir, derece derece ifrat veya tefrit ifade eder.

Kuvve-i akliyenin ifrat noktası ‘cerbeze’, yani demagoji ve münakaşa ile aldatma; tefrit noktasını ‘hamakat’, yani akli hiçbir şeye ermeme oluşturur. *Kuvve-i akliyenin* orta noktası ise ‘hikmet’ tir. İnsanda savunma mekanizması demek olan *kuvve-i gazabiyenin* ifrat noktasını ‘tehevvür’, yani olur olmaz her şeye ve yersiz, ölçüsüz sinirlenme, sınırlarına hakim olamama, onlara tâbi olma; tefrit noktasını ‘cebanet’, yani korkaklık teşkil eder. *Kuvve-i gazabiyenin* orta noktası ‘şecaat’ tır; yerinde ve ölçülü öfkelenme, öfkesini yerinde ve ölçülü kullanma, gücüne ve imkânlarına dayanarak asla zulme sapmama, daima hak ve adaleti gözetme, Allah’tan başka hiçbir güçten korkmama, fakat korkusuzluğunu da tedbirsizlik ve haksızlıkta kullanmama teşkil eder. İnsanda dünya hayatını sürdürme, ihtiyaçlarını ve isteklerini karşılama mekanizması olan *kuvve-i şehviyenin* ifrat noktası ‘fücur’, yani istek ve ihtiyaçlarını tatminde sınır tanımama, helâl-haram düşünmeme, günaha açık yaşama ve günahlara batıp çıkma; tefrit noktası ise ‘hümûdet’, yani dünya adına herhangi bir şeye istek ve iştiha duymamadır. *Kuvve-i şehviyenin* orta noktası ise ‘iffet’, yani takvayı gözetme, her türlü günahattan kaçınma, istek ve ihtiyaçlarını helâlinden ve israfa da düşmeden gidermedir.

İşte, Peygamber Efendimiz, bu üç temel kuvve veya fakültesini daima tam orta noktada kullanmış, demagoji ve hamakat, tehevvür ve korkaklık, fücur ve hümûdet noktalarına doğru en küçük bir sapma göstermeden yaşamıştır. Sünnet-i Seniyye O’nun bu yaşamasının adı olarak, hayatın bütün sahalarında tam ölçüyü tutturma vasıtası, bir başka ifadeyle, bu ölçünün ta kendisidir.

- **Rasûl-ü Ekrem’in (s.a.s.) sünnetleri birer yıldız, birer lâmba, hattâ karanlıklarda parlayan güneş gibidir. Bu sünnetler, ayrıca gökten sarkıtılmış ipler gibidir ki, onlara tutunan yükselir ve saadetlere nail olur.**⁹⁵

SÜNNET, İNSAN HAYATI VE İNSANIN PROBLEMLERİ

Hız. Üstad Bediüzzaman (r.a.), şöyle yazar: “Arkadaş! Vesvese ve evham zulmetleri içinde yürürken, Resul-i Ekrem’in (a.s.m.) sünnetleri birer yıldız, birer lâmba vazifesini gördüklerini gördüm. Her bir sünnet veya bir hadd-i şer’î, zulmetli dalâlet yollarında güneş gibi parlıyor. O yollarda, insan zerre miskal o sünnetlerden inhıraf ve udûl ederse (saparsa), şeytanlara mel’ab (oyuncak), evhama merkeb (binit), ehval (dehşet) ve korkulara ma’rez (hedef) ve dağlar kadar ağır yüklere matiye (binek) olacaktır. Ve keza, o sünnetleri, sanki semâdan tedellî ve tenezzül eden (sarkan ve inen) ipler gibi gördüm ki, onlara temessük eden (tutunan) yükselir, saadetlere nâil olur. Muhalefet edip de akla dayananlar ise, uzun bir minareyle semâya çıkmak hamakatinde bulunan Firavun gibi bir firavun olur.”

Allah Rasûlü (s.a.s.), insanlara ve cinlere imamdır; düşüncede, duyguda, inançta ve davranışta, hayatın her sahasında ve her adımında yanıltmaz ve mükemmel rehberdir. Dolayısıyla, O’nun hayatı demek olan Sünnet-i Seniyyesi, insan için her adımda, her ân yolunu, zihnini, kalbini, rûhunu aydınlatan bir lâmba, hayat yolculuğunda herkes için bir güneş mesabesindedir. Bilhassa vesvese ve vehimlere maruz kalanlar, zihnî, ruhî, kalbî, ferdî, içtimaî, iktisadî ve siyasî her sahada yolları gerek evham ve vesvese, gerekse dalâlet karanlıklarına girenler, problemler içinde boğulup bir çıkış yolu arayanlar için Sünnet-i Seniyye’nin düsturları, bütün karanlıkları giderecek, dertlere deva, meselelere çözüm olacak birer iksir ve birer ışıktır. Her sahada hayat yolculuğunda Sünnet’ten her sapma bir karanlık demek olup, karanlıklar içinde insan, şeytanların oyuncağı haline gelir. Şüphe ve tereddüt içinde evhamlar başına üşüşür ve insan, ne yapacağını, nasıl davranacağını, nasıl düşüneceğini, nasıl tavır alacağını bilemez. Bu da, onu sürekli korkulara hedef kılar. Sünnet’in ışığında rahatlıkla taşınacak hayat yükü taşınması imkânsız bir dağ gibi insanın üzerine biner ve hem zihin, hem kalb, hem ruh, hem de beden, bu yükün altında ezilmekten kurtulamaz.

Allah Rasûlü’nün (s.a.s.) sünnetleri, ayrıca gökten uzatılmış ipler gibidir. Bu ipler, insanı ve bir toplumu yerin çukurlarından ve basıklıklarından alır, semânın enginliklerine yükseltir. Onlar, hem kalblere inşirah, zihinlere nur, fertler ve toplumlar için her bakımdan terakkî vesilesidir. Sünnetlere muhalefet edip, kendi düşüncelerini ve akıllarını beğenenler, güneşin aydınlığını bırakıp, ağustos böceğinin çıkardığı ışıqla yol bulmaya çalışanlara benzerler ki, varıp bir çukura yuvarlanmaları mukadderdir. En fazla, gökleri tarassut için Firavun gibi kule yaptırıp, onun üzerinden gökyüzünde ne olup bittiğini, onun hakikatlerini göreceklərini zannetme hamakati sergilerler. İnsanın kendi bilgisine, zekâsına ve

aklına güvenmesi, güvenip Firavun gibi Sünnet-i Seniyye karşısında diretmesi, bu hamakatin kaynağıdır.

- **“(Ey Rasûl-ü Habibim,) de ki: ‘Eğer Allah’ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi sevsin.’” âyetinin açık hükmüne göre, Cenab-ı Allah’ı sevmek ve Allah tarafından sevilme, Allah Rasûlü’ne, yani O’nun Sünneti’ne tâbi olmaktan geçer. Allah Rasûlü’nün Sünneti’ne tâbi olmamak, Allah’ı sevmemek ve O’nun sevgisine talip olmamak demektir.**⁹⁶

ALLAH’I SEVMEK, ALLAH TARAFINDAN SEVİLMEK VE SÜNNET

Kur’ân-ı Kerim’de Cenab-ı Allah şöyle buyurur: *“(Ey Rasûl-ü Habibim,) de ki: ‘Eğer Allah’ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi sevsin.’”*⁹⁷

Bu âyetin en kısa ve özet manâsı şudur: “Allah’a (c.c.) imanınız varsa, elbette Allah’ı seveceksiniz. Madem Allah’ı seversiniz, Allah’ın sevdiği tarzda davranacaksınız. O’nun sevdiği tarz ise, O’nun sevdiği Zât’a benzemektir. O’na benzemek ise, O’na ittiba etmek, her hususta O’na tâbi olmaktır. Ne zaman O’na tâbi olursanız, Allah da sizi sever. Siz böylece, yani O Zât’a tâbi olarak Allah’ı seviniz ki, Allah da sizi sevsin.”

Demek oluyor ki, insan için en mühim ve en yüce maksat, Cenab-ı Hakk’ın muhabbetine mazhar olmaktır. Bu mazhariyetin yolu da, Habîbullah olan Rasûl-ü Ekrem’e (s.a.s.), O’nun Sünneti’ne uymaktır.

İnsanın fitratında cemal, yani güzelliğe karşı bir muhabbet, kemal, yani kusursuzluğa karşı perestiş etmek, iyiliği sevmek vardır. Cemal, kemal ve iyilik ne kadar fazla ise sevgi de o kadar fazla olur. Sonsuz cemal, kemal ve iyilik, sonsuz sevgiyi çeker ve hak eder.

İnsan Cenab-ı Allah’a en kapsamlı ayna, O’nun Sıfatları’nın ve İsimleri’nin en kapsamlı ve en yoğun tecelli sahası olduğundan, Cenab-ı Allah’a en üst seviyede ibadet etme ve O’nu âdeta sonsuzca sevme kapasitesiyle donatılmıştır. Gerçekte, insanın zahiren küçücük kalbinde kâinatı içine alacak bir aşk yerleşir ve böylesine sevme kapasitesi taşıyan kalb, insana sonsuz sevgiye lâyık olan Allah’ı sevmesi için verilmiştir. Eğer insan öncelikle ve bizzat Allah’ı severse, başka her şeyi ve herkesi Allah sevgisiyle sever ve bu sevgi onu Allah sevgisinden alıkoymaz; tam tersine, ondaki Allah sevgisini artırır. Fakat insan, öncelikle ve bizzat Hz. Allah’ı sevmesi için kendisine verilen sevme isti’dadını başka sevgililere harcar, onları bizzat sever ve onları severken Allah’ı düşünmezse, bu defa bütün bu başka sevgiler, onu Allah’tan ve Allah (c.c.) sevgisinden alıkoyar ve başına belâlar, musibetler, hicranlar, hasretler açar. Daha

da öte, bu şekilde sevilenler, sevenlerini istiskal eder, onların sevgilerine cevap vermez ve onlara vefa göstermez. Bundandır ki, mecazî, yani Cenab-ı Allah (c.c.) adına ve Allah için olmadan başka sevgililere hasredilen sevginin insanın başına açtığı musibet, hasret ve pişmanlıkları görmek için, mecazî âşıkların divanlarına, şiirlerine bakmak yeter. Hepsi, sevgililerinin vefasızlığından, onlar tarafından terkedilmiş ve sevgilerine karşılık bulamamış olmaktan kaynaklanan şikâyetler ve elemelerle doludur.

İşte, mercimek kadar bir deposu olan hafızanın bir kütüphane dolusu bilgi ve hâtırayı içine almasının gösterdiği üzere, kâinat ölçüsünde bir muhabbeti taşıyabilecek kapasiteye sahip bulunan insan kalbi, ancak Hz. Allah (c.c.) sevgisiyle saâdet bulur. Çünkü, fıtraten cemale, kemale ve ihsana, yani iyiliğe düşkün olan ve bunları seven kalb, elbette öncelikle ve bizzat sonsuz cemal, kemal ve ihsan sahibi olan Cenab-ı Allah'ı sevecektir. İnsan Allah'a karşı hadsiz bir muhabbet duyabilecek kapasitede olduğu gibi, Hz. Allah da sonsuz cemal, kemal ve ihsanıyla herkesten ve her şeyden çok daha fazla sevmeye elbette lâyıktır. Aslında, insanın hayatına, bekasına, varlığına, nefesine, iyi ve mübarek insanlara, yakınlarına, daha başka diğer varlıklara karşı duyduğu sevgi, temelde Allah'a olan fıtrî sevginin sızıntılarıdır. Fakat ve bu bakımdan insan, yukarıda arz edildiği gibi, bütün bu diğer sevgilerin asıl kaynağının fıtratına ve kalbine yerleştirilen Allah'ı sevme kapasitesinden kaynaklandığının şuuru ile, başka bütün sevgilileri Allah sevgisiyle sevmeli ve böylece sevme kapasitesini suiistimal etmemelidir.

Hz. Allah'ı (c.c.) sevmek, Hz. Muhammed'e (s.a.s.), O'nun Sünneti'ne uymayı gerektirir. Çünkü Allah'ı sevmek, kuru ve "seviyorum" demekle ifade edilip geçirilecek bir sevgi değildir. Her sevginin zâhirde muhakkak bir alâmeti olmalıdır; yoksa sevgi, kupkuru bir iddiadan ibaret kalır. Dolayısıyla, Hz. Allah'ı sevmek, O'nun bizden istediklerini yapmak, her hareketimizde O'nun rızasını aramak, O'nun emirlerine ve yasaklarına uymak demektir. Bunlar yoksa, sevgi, evet, kuru bir iddia olur. Allah'ın bizden istedikleri, bütün rızası, O'nu sevmenin bütün tezahürü, en mükemmel bir şekilde Hz. Muhammed'de (s.a.s.) ortaya çıkar ve temsil edilir. Bir diğer ifadeyle, Cenab-ı Allah'ı (c.c.) sevmenin ve dolayısıyla O'nun istediği tarzda yaşamının en mükemmel örneği Hz. Muhammed'dir. Öyleyse, Allah'ı sevmek, Hz. Muhammed'e benzemeyi gerektirir.

Evet, Hz. Muhammed'e (s.a.s.), benzemek, iki yolla olur. Birincisi, Cenab-ı Hakk'ı sevmenin gereği ve alâmeti olan her işte O'nun hoşnutluğunu aramak, O'nun rızası istikametinde davranmak, ancak Hz. Muhammed'in izinde gitmekle

mümkündür; çünkü bu hususta en mükemmel ve asla yanıltmayan imam veya rehber O’dur. İkincisi, Hz. Muhammed âlemlere rahmet olarak, Cenab-ı Allah’ın rahmetinin, lûtfunun, ihsanının en önemli ve birinci vesilesidir. Dolayısıyla O, Cenab-ı Hakk hesabına hadsiz bir muhabbete lâyıktır. İnsan ise, sevdiği zâta benzemek ister. Allah Rasûlü’ne benzemek ise, O’nun Sünneti’ne uymakla mümkündür.

Sünnet’e uymak, insan hayatının biricik gayesi olmalıdır

Bir diğer nokta olarak, Cenab-ı Allah hadsiz merhamet sahibi olduğu gibi, hadsiz muhabbet sahibidir de. O, bütün kâinatta tecelli eden hadsiz merhameti, nimeti ve ihsanıyla Kendisi’ni sevdirdiği gibi, bu sevdirmesine mukabele eden şuur sahibi varlıkları da, mukabeleleri ölçüsünde sever. Dünyanın bin senelik mutlu hayatı bir dakikalık Cennet hayatını karşılamaz; Cennet’in bütün nimetleri, lezzetleri ve güzellikleri ise, Hz. Allah’ın sadece bir rahmet cilvesinden ibarettir. Böyle bir Zât’ın muhabbetini çekmek, sevgisine mazhar olmak, insan için elbette en büyük ve en mühim bir maksattır ve öyle olmalıdır. İşte, bizzat bu Zât’ın Kendi Kelâmı’nda buyurduğu üzere, O’nun muhabbetini çekmek ise Hz. Muhammed’in Sünneti’ne uymakla mümkündür. Şu halde, Hz. Muhammed’in (s.a.s.) Sünnet-i Seniyyesi’ne uymak, insanın hayatının en büyük, hattâ biricik gayesi olmalıdır. Çünkü O’nun Sünnet’i, Din’in tamamının tatbik ve temsili demektir; O’nun gibi yaşamaya çalışmak demektir.

Bahtiyar odur ki, Sünnet’e ittibada hissesi ziyade ola. Sünnet’e, Sünnet’in farz kısımları hariç, onun halk arasında ‘Sünnet’ denince anlaşılan kısımlarına, ibadetlerde nafilelere, ibadetler içindeki sünnetlere ve günlük hayatta ‘âdâp’ olarak adlandırılan sünnetlere tembellik sebebiyle ittiba etmeyen, büyük kayba uğrar; bunlara ehemmiyet vermemek, büyük bir cinayet; onları inkâr ve tenkit, büyük bir sapkınlıktır.

Sünnet’e uymamak demek, sözkonusu âyet-i kerimenin mefhum-u muhalifiyle, yani ondaki hakikati tersinden değerlendirdiğimizde, –hâşâ– Allah’ı sevmemek ve Allah’ın sevgisine talip olmamak manâsına gelir. Çünkü, açıklanmaya çalışıldığı üzere, Cenab-ı Allah’ı sevmek ve O’nun tarafından sevilme, Hz. Muhammed’e itaat ve her bakımdan O’na benzemeyi çalışmayı gerektirir; Hz. Allah’ı sevmenin ve O’nun tarafından sevilmenin alâmeti, Hz. Muhammed’e (s.a.s.) itaat ve her hususta O’na benzemeye çalışmaktır.

- **Menfî ve tahripkârlık demek olan dalâlet ve şerre düşmemek için de, tahriple iş gören ehl-i dalâlet ve şerlilerden korunmak için de sığınılacak en sağlam kale, Şariat-ı Muhammediye ve Sünnet-i Ahmediye’dir.**⁹⁸

MÜSBET VE MENFÎ DAVRANIŞ; İNŞA, TAMİR VE TAHRİP

Hidayet ve hayrın müsbet, tamir ve varlığa yönelik olmasına mukabil, dalâlet ve şer, menfîdir, tahriptir, yok etmedir ve bozmadır. Bir şeyin varlığı bütün parçalarının eksiksiz varlığına ve belli bir plan dahilinde birlikteliğine bağlı iken, bir parçasının yokluğu ile o şey tamamen yok olabilir. Bu sebeple, tamir zor olmasına karşılık, tahrip çok kolaydır. Yirmi insanın yirmi günde yaptığı bir binayı, bir insan bir saatte tahrip edebilir. İnsanın hayatı, İlâhî Kudret'e bağlı olarak bütün âzâlarının hayatı ve hayat için lüzumlu şartların sürekli bulunmasıyla devam ederken, bir uzvunun bir zalim tarafından veya bir sebeple kesilmesiyle son bulabilir. Daha da öte, insan hayatının devamı, onun dakikada 60–80 defa nefes alıp vermesine ve her nefeste kalbinin vücuttaki bütün kanı akciğerlerde temizlenmek üzere çekip, her bir nefesle temizlendikten sonra yeniden bütün vücuda pompalaması gibi ancak İlâhî İlim, İrade ve Kudret'le mümkün olabilecek bir işleme bağlı olmasına karşılık, birkaç saniye nefes alıp verememesi, vücutta dolaşan kanda bir noktada bir pıhtının oluşuvermesi ölümü için kâfi gelebilmektedir.

Sözü edilen bu gerçek, yani bir şeyin varlığı o şeyin bütün parçalarının sürekli ve düzenli bir şekilde varlığına bağlı bulunup, yokluğu için bir parçasının bir anda yokluğunun kâfi gelmesi, dolayısıyla varlığın, inşanın, bekanın zor, fakat tahribin pek kolay olması sebebiyle, insanın, mü'minlerin, tahriple iş gören ve tahrip demek olan dalâlet ve ehl-i dalâlet karşısında çok sağlam bir sığınağa ihtiyacı vardır. Nefis de insanı pek kolay olan dalâlete ve günaha çektiği gibi, şeytan da yine sürekli tahrip cihetinde çalışır; insanı işlenmesi pek kolay olan günaha, kendilerine uyulması yine pek kolay olan heva ve hevesine tâbi olmaya çağırır. İnsanı, günahların, heva ve hevesi tatminin anlık lezzetleriyle aldatır da aldatır.

ŞERİAT-I MUHAMMEDİYE VE SÜNNET

İşte her insanı, her mü'mini sürekli bekleyen bu helâk çukurlarına karşı mü'minin sığınılacak kalesi, Şeriat-ı Muhammediye'dir; yani Din'in hükümlerine, Din'in aslî düsturlarına uymaktır ve bu hükümlerin, bu aslî düsturların bir açıdan toplamı, bir diğer açıdan tatbik ve yaşama yolu ve zemini olan Sünnet'e tâbi olmaktır. Bir diğer ifadeyle, her adımda daima Peygamberimiz Efendimiz'e uymaya çalışmak, O'nun izinden asla ayrılmamak, O nasıl yapmışsa her zaman O'nun gibi yapmaya çalışmaktır. Böyle davranılabildiği zaman hem müsbet davranış ve tutum, tamir ve varlık demek olan Din'in yaşanması kolaylaşır, hem tamamen menfî ve tahrip olan şeytanların

ve ehl-i dalâletin iğvalarından ve şerlerinden korunulur, hem de insan her durumda nasıl davranacağı hususunda kendisini yanlış götürecektir tereddütler yaşamaz. Bu çizgide Müslümanlarda kendi hataları sebebiyle geçici sürçmeler olsa, hattâ dünyada bir süreliğine mağlûbiyetler yaşanacak olsa bile, “*Nihaî sonuç, nihaî muvaffakiyet müttakîlerindir.*”⁹⁹ kaidesince, hem sürçmeler düşmeye sebep olmaz ve yola devam edilir, hem de dünyadaki geçici kayıplar, ebedî sevap ve zaferle telâfi edilir.

- **Allah Rasûlü için okunan salâvat-ı şerife rahmet duası olup, âlemlere rahmet olan Allah Rasûlü’ne (s.a.s.) ve O’nun vasıtasıyla İlâhî rahmete ulaşmaya vesiledir.**¹⁰⁰

RAHMET, SÜNNET-İ SENİYYE VE SALÂVAT-I ŞERİFE

En aslî ihtiyaçlarını gidermede bile rolü azın azı olan, vücudu iradesi dışında çalışan, pek çok cibrî, yani kendi dışında konmuş şartlarla çevrili bulunan, “sağ yanında fakr yarası, sol yanında acz cerîhası”¹⁰¹ bulunan insan için rahmet, Allah’a ulaşmada en kıymetli bir vesile ve Allah katında en makbul bir şefaattçidir. O Allah öyle celâl ve cemal sahibi bir Sultan’dır ki, zerrelerle galaksiler O’na tam bir itaat halindedir ve zerre miktar O’na itaatten dışarı çıkamazlar. O, hiçbir şeye muhtaç olmayıp, her şeye O’na muhtaçtır ve bütün kâinat, O’nun heybet ve azameti altında nihayet derecede itaat ve baş eğmişlik içindedir.

İşte, zerrelerden galaksilere bütün kâinat nihayet derecede emri ve itaati altında bulunan Hz. Allah’a ulaşmanın, O’nun huzuruna varıp, O’na muhatap olmanın yolu rahmettir. Yani nasıl biz güneşe ona asla ulaşamayacak, ulaşmaya çalışsak yanıp kavrulacak bir mesafedeyiz ve ancak onun ısı ve ışığıyla bize yakınlığı sebebiyle ona yakın olabiliyoruz; bunun gibi, rahmet de, Kendisi’nden sonsuz uzaklıkta bulunduğumuz Cenab-ı Allah’ı bize yakın eden en büyük bir nimettir, eksilmez ve tükenmez ısı ve ışıktır.

Tabîî ki Cenab-ı Allah’a ait bulunan bu rahmeti bulan, ona ulaşan, ebedî ve tükenmez bir hazine bulmuş demektir. Bu hazineyi bulmanın çaresi de, rahmetin en parlak misali, temsilcisi, tebliğcisi ve dellâli olan ve rahmetin Sahibi tarafından Kelâmı’nda “bütün âlemler, bütün yaratılmışlar için rahmet”¹⁰² olarak anılan Rasûl-ü Ekrem’in (s.a.s.) Sünneti’dir. İnsan ile bu rahmet arasındaki bağ da, Rasûl-ü Ekrem için getirilen salâvattır. Dolayısıyla salâvat, insanı bütün yaratılmışlar için rahmet olan Zât’a, o Zât da rahmetin asıl sahibi bulunan Rahmân ve Rahîm’e ulaştırır.

- **Rasûl-ü Ekrem’e (s.a.s.) salât u selâm getirmek, tek başına bir hak**

tarikattır.¹⁰³

SALÂT Ü SELÂMIN MANÂSİ VE ÖNEMİ

Allah Rasûlü (s.a.s.) için salât ü selâm getirmek, namaza ait amellerdendir de. Üç ve dört rek’atlı namazların ikinci teşehhüdünde tahiyyattan sonra Allah Rasûlü ve Ehl-i Beyt’i üzerine sonra salât ü selâm okumak Hanefî Mezhebi’ne göre sünnet, Şafiî Mezhebi’ne göre vaciptir. Bundan ayrı olarak, çok salât ü selâm okumak, Din’de üzerinde hassasiyetle durulan ve teşvik edilen hususlardandır. Kur’ân-ı Kerim Allah Rasûlü üzerine salât ü selâm okumayı emrettiği gibi¹⁰⁴, bir hadis-i şeriflerinde Peygamber Efendimiz (s.a.s.) şöyle buyururlar: “Ramazan girip çıktığı halde günahları affedilmemiş olan insanın burnu sürülsün. Anne ve babasına veya bunlardan birine yetişip de onlar sayesinde Cennet’e girmeyen kimsenin de burnu sürülsün. Ben yanında zikredildiğim zaman bana salât okumayan kimsenin de burnu sürülsün!”¹⁰⁵ Mevzuun önemi sebebiyledir ki, bir yerde Allah Rasûlü’nün ismi çokça anıldığında bir defa olsun salât ü selâm getirmekle hadiste ifade buyurulan vazifenin ifa edilmiş olacağı fetvası verilmişse de, Allah Rasûlü’nün (s.a.s.) ismi her anıldığında salât ü selâm getirmenin gerekliliğini müdafaa eden âlimler de vardır.

Salât ü selâm, bütün kâinatın muhtaç bulunduğu rahmetin cisim giymiş hali, temsilcisi ve taşıyıcısı olan Allah Rasûlü ve dolayısıyla İlâhî rahmetle buluşma vesilesi olmanın yanı sıra, Allah Rasûlü (s.a.s.) için duadır da. Rasûl-ü Ekrem (s.a.s.) nihayet derecede rahmete, sevaba ve kemalâta mazhar olduğu halde, O, Kıyamet’e kadar bütün ümmetinin bütün dertleriyle hem dünya, hem de ve bilhassa Âhîret cihetiyle alâkadardır. O (s.a.s.), sonsuz gelecek itibariyle ve bu gelecek yolculuğunda nihayetsiz hallere maruz ümmetinin tamamıyla ve her ferdiyle, tamamının ve her ferdinin her an ve her meselede saadetleriyle alâkadar olduğu gibi, onların hem bir toplum olarak, hem de fert fert bütün dertleri ve elemeleriyle de dağidar olur. Ayrıca O, bütün peygamberlerin vârisi ve evrensel çaptaki tek temsilcisi, tatbikçisi ve tebliğcisi bulunduğu İslâm davasıyla da aynı şekilde içten alâkadardır. Bundan dolayı O (s.a.s.), ümmetinden bu alâkadarlıklarının gereğini tam yerine getirebilsin, ümmetini sürekli selâmet sahillerinde tutabilsin ve ümmeti dehşetli Âhîret inkılâpları arasında Cennet’e ve ebedî saadete ulaşabilsin diye ümmetinin desteğini ister. İşte salât ü selâm, O’nun hakkında dua olarak bu desteğin de adıdır.

Rasûl-ü Ekrem (s.a.s.), hem kuldur, hem rasûldür. O, kulluğu cihetiyle salât, risaleti cihetiyle selâm ister. Kulluk, halktan Hakk’adır ve insanı Allah’ın

rahmetine ve O'nun tarafından sevlmeye ulaştırır. Salât bunu ifade eder ve bu cihetle Peygamberimiz hakkında duadır. Risalet ise Hakk'tan halka bir elçiliktir ve selâm, bu elçiliğinin selâmet ve muvaffakiyeti, insanların dünyada selâmete, Âhiret'te Selâm Yurdu olan Cennet'e taşınabilmesi için duadır. Salât ü selâmda Peygamberimiz hakkında 'seyyidinâ (reisimiz, efendimiz)' tâbirini de kullanarak, şöyle demek isteriz: Ya Rab! Yanımızda elçin ve dergâhında elçimiz olan reisimize, efendimize merhamet et ki, o merhamet O'nun vasıtasıyla bize de ulaşsın. *Allahümme salli alâ seyyidinâ Muhammedin abdike ve rasûlike ve alâ âlihî ve-sahbihî ve-sellim!*

- **Rasûl-ü Ekrem (s.a.s.) için salât ü selâm getirmek, İlâhî bir sofraya olan Makam-ı Mahmûd'a yapılan davete icabet etmek demektir.**¹⁰⁶

MAKAM-I MAHMÛD VE SALÂT Ü SELÂM

Salât ü selâmla ilgili bir diğer önemli husus da şudur: Peygamber Efendimiz'e (s.a.s.) Cenab-ı Allah (c.c.) Makam-ı Mahmûd'u va'detmiştir.¹⁰⁷ Makam-ı Mahmûd, İlâhî, Rabbanî bir sofradır ki, varlıklara gelen bütün İlâhî lütuflar, feyizler ve nimetler, bütün İlâhî rahmet, o sofradan akar. Şöyle ki:

Cenab-ı Allah (c.c.), Rahmâniyet'iyile bütün varlık için geçerli hayat verme, rızıklandırma ve hayatta tutma gibi umumî rahmetin; Rahîmiyet'iyile de, Rahmâniyet'in her şey üzerinde hakim umumî kanunlarının dışında gelen hususî rahmetin Sahibi'dir, Kaynağı'dır. Bundan dolayı da sonsuz hamde lâyıktır ve hamde lâyık olan da sadece O'dur.

İşte Makam-ı Mahmûd, Cenab-ı Allah'ın (c.c.) bütün varlıkları sarıp sarmalayan umumî ve ayrıca varlıklara farklı dalga boylarında ulaşan hususî rahmetiyle ve sadece O'nun hakkı bulunan hamd ile yakından alâkalıdır. Denebilir ki, İlâhî rahmet veya bütün İlâhî nimetler, lütuflar, feyizler, İlâhî bir sofraya olan bu makamdan akar ve bütün hamdler, bu makamdan Cenab-ı Allah'a ulaşır. Bütün varlıklar için rahmet olan Allah Rasûlü de (s.a.s.), ışığa tutulmuş evrensel bir ayna veya ana kaynaktan açılan evrensel bir kanal gibi, bu sofradan istifadenin ilk ve evrensel aynası veya ana kanalıdır. Bu ayna veya kanalla irtibata geçmenin ve o irtibatla Makam-ı Mahmûd sofrasına yapılan davete icabetle bu sofradan istifadenin bir vesilesi ise salât ü selâmdır. Bundan dolayı, salât ü selâm okuyan bir insan, onu okumakla neyi istediğini ve onu okurken Peygamber Efendimiz'i bir sıfatla andığında bu sıfatın nereye taallûk ettiğini düşünmelidir ki, içinde tekrar ber tekrar salât selâm okumaya bir şevk uyansın.

- **Allah, tarih içinde her yere, her topluma peygamber göndermiştir.**¹⁰⁸

Kur'ân-ı Kerim'de "Biz, rasûl göndermedikçe cezalandırıcı, azap edici

değiliz.”¹⁰⁹ buyurulmaktadır. Ayrıca, “Her ümmetten (o ümmetin yaptıklarına ve onlara Allah’ın Dini’nin tebliğ edildiğine dair) bir şahit getirdiğimiz ve (ey Rasûlüm,) seni de şunlar (ümmetin hakkında ve onlar içindeki kâfirler ve münafıklar) aleyhinde şahit olarak getirdiğimizde insanların hali nice olur?”¹¹⁰; “Her ümmet için mutlaka bir rasûl tayin edilmiştir. Her bir rasûl ümmetine geldiği zaman (insanların bir kısmı ona inanır, bir kısmı inanmaz; neticede) aralarında tam bir adaletle hükmedilir ve kimseye haksızlıkta bulunulmaz.”¹¹¹; “Doğrusu her millet içinde, ‘Allah’a ibadet edin ve sahte ilâhlardan, Allah’a isyanla başka yollar, başka dinler icat ederek insanları bunlara itaate zorlayan bâtil güçlerden (tağut) uzak durun!’ diye bir rasûl görevlendirdik.”¹¹²; “Gün gelir, her ümmet içinde bizzat kendilerinden (onların İlâhî Din karşısındaki tavırları konusunda) bir şahit çıkarırız...”¹¹³ âyetleri, tarih boyu her topluma peygamber gönderildiğini ifade etmektedir.

Rasûllerin yanısıra, onların izinde tebliğ ettikleri hakikatleri tekrar hatırlatan, Din’i ihya eden veya Din’de tecditte bulunan nebîler de çok sayıda gelmiştir. Bir hadis-i şerifte yüz yirmidört bin peygamber geldiği ifade olunmaktadır.¹¹⁴ Fakat bu peygamberlerin tamamını tanımamız mümkün değildir ve tanımıyoruz. İmam-ı Rabbanî hazretleri, “Hindistan’da çok nebiler gelmiştir. Fakat bazılarının ya hiç ümmeti olmamış veyahut ancak kendilerine birkaç insan inanıp tâbi olmuş ve bundan dolayı da fazla tanınmamışlar, tanınmadıkları için bazıları peygamber olarak da bilinmemiştir.” diye yazar.¹¹⁵

İmam Şâfiî ve İmam Eş’arî hazretlerine göre, tebliğe muhatap olmayan ve dolayısıyla doğru Din’e ulaşma imkânı bulamayan insanlar küfür içinde de olsalar Cehennem’e gitmezler. Çünkü dinî sorumluluk rasûl göndermekle ve tebliğle olur. Rasûl gönderme ve tebliğ de iman adına akla kapı açacak, vicdanı ikna edecek delilleri ihtiva eder ve muhataplar imanî gerçeklere muttali olurlar. Buna rağmen inkâr ederlerse, işte azap o zaman hak olur. Bu sebeple Cenab-ı Allah (c.c.), insanların mazeretlerini ellerinden almak için her topluma rasûl göndermiştir.¹¹⁶ Şu kadar ki, tarihte bir rasûlün üzerinden çok zaman geçince Hak Din’in üzerinin örtüldüğü ve dolayısıyla bazı insanların, hattâ nesillerin İlâhî teklifle karşı karşıya kalmadığı dönemler de var olmuştur ve yine her zaman olduğu gibi halâ Hak Din kendilerine gitmeyen ve onu bilme imkânı olmayan milyonlarca insan bulunmaktadır. Bunlarda ehl-i fetret denir.

- **Hazret-i İbrahim Aleyhisselâm’dan gelen ve Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm’ı netice veren bir silsile-i nûrâniyeyi teşkil eden efrad, elbette Din-i Hak nûruna lâkayt kalmamışlar ve zulûmat-ı küfre mağlûp**

olmamışlardır.¹¹⁷

ALLAH RASÛLÜ'NÜN ECDADI

Peygamber Efendimiz (s.a.s.), bir hadis-i şeriflerinde, “Ben, Abdülmüttalip oğlu Abdullah oğlu Muhammed'im. Allah, mahlûkatı yarattı ve beni onların en hayırlıları içinde kıldı; sonra onları iki gruba ayırdı ve beni onların hayırlısının içinde kıldı. Sonra onları kabilelere ayırdı ve beni en hayırlı kabile içinde kıldı. Sonra onları evlere ayırdı ve beni en hayırlı evin içinde ve onların en hayırlısı kıldı”; “Allah İsmail Oğulları'ndan Kinane'yi seçti; Kinane'den Kureyş'i seçti; Kureyş'ten Haşim Oğulları'nı seçti; Haşim Oğulları'ndan da beni seçti.” buyurmaktadır.¹¹⁸ Buharî'de “Ben, devirden devre ve aileden aileye intikal eden Âdem Oğulları soylarının en hayırlısından gönderildim. Nihayet, şu içinde bulunduğum soydan geldim.”¹¹⁹ hadisi de vardır.

Demek oluyor ki Peygamber Efendimiz (s.a.s.), mübarek ve nûrânî bir silsileden gelmektedir. Denebilir ki, O'nu netice veren bu silsile, insanoğullarının en şerefli silsilesidir. Nihayet Hz. İsmail'e (a.s.) ve Hz. İbrahim'e (a.s.) dayanan bu silsile, fetret döneminde de Hak Din'in nûrundan bütün bütün mahrum kalmamıştır, Hz. İbrahim'in dininden kalan unsurlarla amel etmiş ve Allah'a şirk koşma günahını işlememişlerdir. Dolayısıyla, Peygamberimizin annesi, babası ecdadı da, ehl-i iman ve ehl-i necattırlar.

Allah Rasûlü'nün ebeveyninin erken vefatlarının hikmeti

Peygamber Efendimiz'in babasının ve annesinin risaletine yetişmemesi ve önceden vefat etmelerinin hikmetleri konusunda Hz. Bediüzzaman'ın mütalâası bilhassa anne-baba hukuku açısından önemli bir dersi ihtiva etmektedir. Şöyle ki:

Eğer onlar Peygamberimiz'in risaletine yetişse idiler, O'na tâbi olmak mecburiyetinde kalacaklar; Peygamber Efendimiz ümmetine manevî baba mesabesinde olduğundan, onlar anne-baba iken evlât gibi bir konuma düşeceklerdi. Bu da Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) evlâtlık hislerini ziyadesiyle rencide edebilirdi. Bir anne-babanın evlâdına mahkûmiyetinin evlât vicdanında bıraktığı veya bırakacağı acıyı ancak bunu yaşayan vicdan sahibi evlâtlar bilebilir. İşte Cenab-ı Allah (c.c.), Habîb-i şefiki'nin çok hassas vicdanına çok ağır gelecek bir yükü yüklememek için anne-babasını erken aldı.¹²⁰ Tabî bu, söz konusu vakıanın önemli hikmetlerinden biridir ve bunda başka hikmetler de olabilir.

- **Allah Rasûlü'nün 40 yaşında risaletle vazifelendirilmesi ve 63 yaşında**

vefat etmesinde de pek çok hikmetler vardır.¹²¹

Risalet, çok ağır ve gayet büyük bir sorumluluktur. Onu yerine getirmek için peygamberin, peygamberliğin şartlarından ve sıfatlarından biri olarak fetanet-i a'zam sahibi olması, dolayısıyla aklî melekeleri ve kalbî istidatlarının tam inkişaf etmiş bulunması gerekir. Bunun zamanı da genellikle 40 yaştır. İnsan ömrünün, özellikle dönemin Arabistan'ı nazara alındığında ihtiyarlık sınırına dayandığı bu yaşta insanî heveslerin ve arzuların ateşi ve heyecanı ise artık sönmeye yüz tutar. Bunlar, insan aklı ve kalbini gereği gibi çalışmaktan artık alıkoyamaz. Bu, peygamberlik konusunda özellikle şu noktadan önemlidir ki, insanlar, bilhassa gençlik çağındaki bir insana, bu insan peygamber de olsa dünya adına menfaatleri ve beklentileri var nazarıyla bakabilirler. 40 yaşından önce peygamberlikle vazifelendirilenler de bulunmuş var sayılsa, hattâ olsa bile, bunlar, istisna teşkil eder ve belli bir hususiyetten dolayı böyle olmuştur. Peygamber Efendimiz (s.a.s.) her sahada mükemmel imam, rehber ve misyonu da evrensel olduğu için O'nunla ilgili gerçekler umumu ilgilendiren gerçeklerdir ve bu gerçeklerde istisnalara çok yer verilmemiştir.

Peygamber Efendimiz'in 63 yaşında vefat etmiş olmasına gelince: Aklî, rûhî ve bedenî ârızalardan sâlim olmak, peygamberliğin altı şartı ve sıfatından birisidir. İnsanlar, şahsen ne kadar büyük ve muhterem de olsa, vücudunda dikkat çekici ve göze batıcı bir ârıza olan birini en mükemmel lider olarak kabulde zorlanırlar. Ayrıca, ehl-i iman, peygamberi, bilhassa Rasûl-ü Ekrem'i (s.a.s), gayet derecede sevmek, O'na tam hürmet etmek, O'nun her halini güzel görmek ve hiçbir şeyinden nefret etmemekle mükelleftir. Elden-ayaktan düşmüş bir peygamber görüntüsü ve imajı, kalblerde şu veya bu şekilde ve şu veya bu ölçüde bir sarsıntı meydana getirebilir. Dolayısıyla, Cenab-ı Allah, Habîb-i Ekrem'ini (s.a.s.), ömrün meşakkatli ve musibetli zamanına bırakmadan ve imamı bulunduğu ümmetinin ortalama yaşı olan 63 (milâdî 61) yaşında yanına almış, O'nun bu hususta dahi imam olduğunu göstermiştir.

- **Peygamberlik, insanlıktaki bütün hayır, güzellik ve kemalâtın esası ve en yoğun temsilidir. Varlıktaki hak ve hakikat daima peygamberlik içinde ve peygamberler elinde; dalâlet, şer ve hasaret, muhalif tarafta bulunmuştur.**¹²²

Bütün insanlık tarafından temsil edilen hayır, güzellik ve kemalâtın esası, özü, kaynağı ve en yoğun temsili, peygamberliktedir. İnkârcılar elinde bile ortaya çıkan bazı hayırlar ve güzelliklerin kaynağında yine peygamberliğin tebliğ ve temsil ettiği Hak Din ve onun tesiri vardır. Bu sebeple, Hak Din, insanlığın

saadetinin kaynağıdır. İman, baştanbaşa tertemiz, pak ve mücerret güzelliştir. Hak, hakikat, hayır, güzellik ve kemalât, peygamberlikte ve peygamberlik yolunda olmasına mukabil, dalâlet, şer ve hasaret, hüsrân muhalif tarafta olmuştur.

PEYGAMBERLİKÇE TEMSİL EDİLEN SAYISIZ GÜZELLİĞE BİR ÖRNEK

Peygamberlikle tebliğ ve en yüksek seviyede temsil edilen kulluğun binler güzelliğinden bir tanesi bile bu gerçeği göstermeye ve ispata kâfidir. Peygamber, kulluk noktasında bütün ehl-i imanın kalblerini ve dillerini cemaat, Cuma ve Bayram namazlarında birleştirir. İmamın arkasında saf tutan insanlar ona uyarak aynı şeyleri söyler veya dinler, aynı yöne yönelir, aynı niyeti taşır ve aynı hareketleri yaparlar. Hepsi, Ma'bûd-u Ezelî'nin azametli hitabına, kullarına peygamberlik vasıtasıyla seslenmesine, onları şereflendirmesine hadsiz dillerden ve kalblerden çıkan halis niyetler, duygular, sesler, dualar, zikirler ve hareketlerle mukabele ederler. Yeryüzünde onun hareketi neticesinde namaz kılınmayan, namaz için bir araya gelinmeyen bir saat yoktur. Dolayısıyla bütün yeryüzü, mü'minler cemaati, özellikle Cuma ve Bayram namazlarında Ma'bûd-u Ezelî'nin Ulûhiyeti'ne karşı küllî bir şahıs gibi mukabele eder, semâların ötesinden gelmiş bulunan "Namazı kılın!" emrini yerine getirir. Yerküre, insan ve onun namazıyla böyle bir mevkie yükselirken, insan da, göklerin ve yerin Yarattıcısı'nın sevgili bir kulu, yerin halifesi, canlıların reisi ve yaratılışın gayesi ve neticesi olduğunu ortaya koyar.

Bilhassa Bayram namazlarında aynı yöne yönelmiş olan milyonlar, hep bir ağızdan "Allahü ekber!" der. Yeryüzünün her tarafında aynı niyet, aynı duygu ve aynı dille söylenen bu *Allahü ekber*'ler yerküre büyüklüğünde bir *Allahü ekber* halini alır ve böylece yerküre, yine tek ve küllî bir insan gibi Cenab-ı Allah'ın Ulûhiyeti'ne mukabelede bulunur. Namazların, bu kulluğun ve sözkonusu tesbihlerin, tahmidlerin, tehlil ve tekbirlerin şuurla yapılması, mü'minlerin bunun şuuruna varması halinde oluşacak nûrâniyet, bereket ve manevî gücü hesap etmek lâzım. Ne var ki, ibadetlerin şuurundan uzaklaşma, ehl-i iman bu nûrâniyet, bereket ve güçten mahrum etmektedir. Her şeye rağmen, yerküreyi Kendisi'ne hamdeden, tesbih, tekbir, tehlil, zikir ve duada bulunan bir kul, kullarına mescid, yaratıklarına beşik kılan Zât-ı Zülcelâl'e yerin zerrelere adedince hamd, tesbih ve tekbir, yaratıkları adedince hamd ediyoruz ki, bizi, bize bu dersi veren Rasûl-ü Ekrem'e (s.a.s.) ümmet eylemiş. Bize düşen, bunun idrakiyle, kulluk vazifemizi şuurlu olarak yerine getirmek, getirmeye çalışmaktır.

- **Peygamberliğin önemli bir yönü şudur: Peygamberlik yolunda ‘ene’, yani insan benliği, kendini kul bilir; harf gibi kendine ait bir manâsı olmayıp, başkasının manâsını taşıdığının farkındadır. Varlığı tebeîdir; yani kendinden değil, başka birinin varlığı ve var etmesi sebebiyledir. Kendinden kaynaklanan bir mâlikiyeti bulunmayıp, kendi Mâlik’inin izniyle sûrî ve geçici bir mâlikiyeti vardır. Hakikatı aslî olmayıp, hak ve mutlak gerekli bir hakikatin mümkün bir cilvesinden ibaretir.**¹²³

‘ENE’ VEYA İNSANİYET YA DA İNSAN BENLİĞİ

‘Ene’ (ben) denilen ve mevhum denebilecek bir hattan ibaret bulunan insan benliği, mevhum denebilecek zayıf ve gölge varlığına rağmen, Cenab-ı Allah’ı tanımada bir vâhid-i kıyasî, yani bir mukayese birimi ve O’na en kapsamlı, en parlak aynadır. Yani, Cenab-ı Allah’ı tanımada en net ve aynı zamanda en kapsamlı mikyasa, insandır. Bununla birlikte o, gaflet ve enaniyet perdesi altında şişip kalınlaşma, neticede sahibini de yutma isti’dadında olduğu gibi, insanlık tarihindeki bütün dalâlet ve şerrin bir sebebi de ‘ene’dir. Bunu iyi anlamak, Hz. Üstad Bediüzzaman’ın yukarıdaki tesbitlerini iyi kavramaya bağlıdır.

‘Ene’ veya birtakım temel özellikleriyle insan ve mutlak istiklâliyet ya da kendine mâlik olma arayışı

İnsan benliği veya mahiyeti demek olup, dağların ve göklerin bile yüklenemeyeceği ağırlıkta en büyük emanet olan ‘ene’¹²⁴, Cenab-ı Allah’a ait sıfatların gölgelerini kendisinde taşır. Nasıl Ulûhiyet’in, yani Allah oluşun en önemli vasfı mutlak istiklâliyet ve asla ortak tanımama ise, Cenab-ı Allah’ın Sıfatları’nın cilvelerini, gölgelerini kendinde taşıyan ‘ene’nin de en önemli ve onu o yapan vasfı, mutlak istiklâliyet arayışında olmasıdır. Yani insan, kendi üstünde bir otorite istemez; dilediği gibi davranmak ve kendi kendisinin mâliki olmak ister. Ayrıca, her şeye sahip olmak ve sahip bulunduğu her şeyde mutlak tasarruf özgürlüğü ister.

Oysa bunlar, mutlak istiklâliyet, mâlikiyet ve mutlak tasarruf özgürlüğü, mutlak hayır, mutlak güzellik, mutlak iyilik, mutlak ilim, mutlak irade ve mutlak kudret sahibi olmayı gerektirir. Aksi halde bu istekler, insanın bizzat kendisine zarar verir ve başkalarına zarar vermesine yol açar. Çünkü insan, nefis sahibi olarak kötülüğe ve şerre meyilli ve istidatlıdır; nefsi, hayır, iyilik ve güzellikten çok, kötülük ve şerlere taliptir. İkinci olarak, insan, cahildir ve daima öğrenme süreci içinde bulunan bir varlıktır. Ne kadar öğrenirse öğrensin ilmi daima sınırlı kalmaya ve çok defa da cehaletle karışık bulunmaya mahkûmdur.

İnsan, hali tam bilemediği gibi, dünü de hiçbir zaman tam ve bütünüyle doğru

olarak bilemez; geleceği ise hiç bilmez. Bunların yanısıra, insan iradesi son derece zayıftır; özellikle inşaa, tamire, hayra ve iyiliğe karşı daha da zayıftır. Öte yandan, insan, âciz bir varlıktır; kudreti son derece sınırlıdır. Yine insan, bizzat varlığının temel boyutlarında kesinlikle söz sahibi değildir. Dünyaya gelip gelmeyeceğine, gelecekse ne zaman, nerede, hangi ailede, hangi fizik ve renge sahip olarak ve hangi ırk ve aile içinde geleceğine karar veren kendisi değildir. Onu dünyaya getiren, temel ihtiyaçlarını ve bu ihtiyaçlarını tatmin şekilleri ve yollarını belirleyen de kendisi değildir. “Benim” dediği vücudu bile tamamen iradesi dışında çalışır. Ölüm, her zaman ve her yerde karşısına çıkıvermeye hazır beklemektedir. En sıradan yeme ve içme gibi günlük işlerinde bile insanın payı milyonda bir dahi değildir. İradesi dışında acıdır. Bu ihtiyacını gidermek için ağzına koyacağı tek bir lokmanın bile varlığı ve elde edilmesi, ısı ve ışığıyla güneşin ve yer kürenin varlığına, yer ile güneş arasındaki münasebet ve mesafenin tam ayarlanmış olmasına, yerin kendisi ve güneş etrafındaki hareketlerine, günlerin, ayların ve mevsimlerin geçmesine, suya, yağmurlara, yağmurun yağması için gerekli şartların tanzimine ve bunların her zaman bir araya gelmesine ve toprağa bağlıdır. Bütün bunlarda insanın en küçük bir dahli, hissesi olmadığı gibi, o lokmanın vücuda gıda olması da, vücudun mevcut yapısına ve çalışmasına, ağzın, dişlerin, sindirim sisteminin ve daha başka organların varlığına ve düzenli çalışmasına bağlı olup, insanın bunlarda da çiğneme ve yutma dışında bir rolü yoktur. Hayatın devamı her an teneffüse bağlı kılınmıştır. Ve insan, dakikada defalarca teneffüs yapar ve her nefes alış-verişte kalbin dakikada 60–80 defa atıp vücuttan damarlar yoluyla çekip sonra tekrar pompaladığı kan, akciğerlerde temizlenir. Yani, dakikada 60–80 defa insana yeniden hayat verilir. Kısaca, hayatın bir saniyelik devamı da insanın asla elinde değildir. Varlığı ve onun devamı üzerinde sözü bile edilemeyecek bir rolü bulunan insan, nasıl mutlak istiklâliyet, özgürlük ve mutlak tasarruf hakkı isteyebilir.

‘Ene’nin Cenab-ı Allah’a ayna olması

Bütün bu gerçekler karşısında insanın mutlak istiklâliyet, mutlak özgürlük, tasarruf hakkı ve malikiyet istek ve iddiasında bulunması, sadece cehalettir ve zulümdür, yani tam bir haksızlıktır, haddi aşmadır. Bu noktada insanın kendisini, mahiyetini, benliğini, ‘ene’sini çok iyi tanıması gerekir. İşte bu tanımada da insanlara tam rehberlik yapan, peygamberliktir. Allah’ın vahyine, yani insanlar arasından seçtiği bazı kullarına öğretmesine dayanan Peygamberlik bize öğretir ki, ‘ene’, yani insan benliği, kendini kul bilmelidir ve peygamberlik çizgisinde ‘ene’, kendini kul bilir. O, iddia ettiği ama ulaşması mümkün olmayan mutlak

istiklâliyet, mutlak özgürlük ve mutlak tasarruf sahibi, bunlar için gerekli mutlak ve sınırsız ilim, irade ve kudret sahibi olan bir Zât'ın kuludur. 'Ene'yi de, varlığını kuşatan bütün şartları da yaratan, O'dur.

Yine, 'ene', kendisi için var kılınmamıştır; o, kendisine değil, kendisini var kılana aynadır. Bir harf gibi, kendi adına bütün bir manâ taşımaz. Çünkü o, kendisi gibi, sahip bulunduğu her şeyi Yaratanı'na, her şeyin mutlak Sahibi'ne borçludur. Öyleyse o, kendisinde başkasının manâsını taşımakta, varlığıyla başkasını, yani Hz. Allah'ı göstermektedir. Kendindeki ve kendisinin var etmeyip, kendinde hazır bulduğu cüz'î ve noksan bilgi, irade, güç, görme, işitme, konuşma gibi sıfatlarla, bu sıfatlara mutlak ve sınırsız olarak sahip Yaratıcı'yı gösterdiği gibi, cüz'î ve fânî mahiyetiyle, kendisinde bu sıfatların eksik, kusurlu ve cüz'î olarak bulunmasıyla da, bu sıfatları kendisinde var edenin aynı sıfatlara kusursuz ve sınırsız olarak sahip olduğuna işaret eder. Çünkü, nasıl akıp giden bir nehirdeki kabarcıklarda parlayan güneşçikler nehir bir tünele girdiğinde kaybolur ve tünelden çıktığında tekrar görünür ve böylece o güneşçiklerin nehre ve kabarcıklara değil, tek, sâbit ve dâim bir güneşe ait olduğunu gösterirse, bunun gibi, varlıkların, 'ene'lerin katile katile dünyaya bir kapısından gelip diğer kapısından çıkması ve yerlerini yeni katilelerin alması da, onların fâniliğine karşılık fânî olmayan birine işaret eder. 'Ene'deki cüz'iyet, acz ve cehalete, acz ve cehaletle karışık cüz'î bilgi ve güce karşılık, insan varlığındaki, vücudundaki, varlığı için gerekli bütün şartlardaki, sayısız varlıktan oluşan kâinattaki muhteşem ve muazzam düzen ve intizam, sonsuzca çokluk içinde her bir varlığın hayatının ve iâşesinin muntazaman karşılanması da, mutlak ve her şeyi tam bilen, mutlak ve sınırsız irade, görme, ilim ve kudret sahibi Varlığa mutlak delildir. İşte, bir harf gibi kendi başına bir manâ taşımayan 'ene', bu iki cihette ve başka harflerle oluşturduğu kelime, cümle, paragraf ve kitaplarla kendisini Yaratan'ı gösterir.

'Ene'nin tasarruf sahası

'Ene'nin varlığının kendinden, kendine ait ve kendiyle kaim olmadığı da apaçık bir gerçektir. Yukarıda da üzerinde durulduğu gibi ve apaçık bir gerçek olarak 'ene', varlığını ve kısmî bekasını kendini var eden ve hayatta tutan Zât'a borçludur. 'Ene'nin kendisi üzerinde kesinlikle bir mâlikiyeti olmadığı, olmasının da mümkün bulunmadığı, "benim" dediği, fakat tamamen iradesi dışında çalışan vücudunun bile kendisine âriye, yani kullanması için geçici bir süreliğine verilmiş olmasıyla bellidir; yeme ve içme gibi günlük işlerinde bile rolünün milyonda bir olmamasıyla ve bazılarında yukarıda temas edilen daha pek çok gerçeklerle bellidir. Dolayısıyla 'ene', ne kendisi üzerinde, ne de belli

şartlarda tasarrufuna verilen eşya üzerinde mutlak mâlikiyet iddia edemez. Kendisi üzerinde de, tasarrufuna verilen eşya üzerinde de ancak kendisinin ve o eşyanın Sahibi'nin izni ölçüsünde ve çizdiği sınırlar içinde tasarrufta bulunabilir.

‘Ene’, sabit, daimî, hak ve mutlak bir hakikatin cilvesidir

Varlığı ezelî ve kendinden olmayan, kendisine mâlik bulunmayan, her şeyini bir başkasına borçlu olan; fânî, âciz, fakir; tahrip ve şerre, dolayısıyla ademe, yani yok oluşa meyilli; tamir ve hayra kabiliyeti pek az bulunan ‘ene’, elbette aslî ve kendinden bir hakikate sahip değildir; varlığını ve kısmî bekasını sâbit bir var olana borçlu bir gölge, bir cam parçacığı veya su kabarcığında yansıyan ve dolayısıyla varlığını ve kısmî bekasını sâbit ve daimî güneşe borçlu güneşçik gibi, ‘ene’, sabit, daimî, hak ve mutlak bir hakikatin cilvesinden ibarettir.

Peygamberlik yolunda Allah ve kul münasebeti

İslâm’da veya peygamberlik çizgisinde temel bir yere sahip olan Allah ve kul münasebeti, insana gerçek özgürlük, şeref ve gücünü kazandırdığı halde yanlış anlaşılabilir. Peygamberlik çizgisine ters beşerî düşüncenin gözünde insan, güya hürr-ü mutlak ve muktedir bir firavundur; fakat insan için mutlak hürriyet ve kudret asla mümkün olmadığı için, bu firavun, aslında en basit ve en küçük bir menfaati için en değersiz şeyler önünde taparcasına eğilen zelil bir firavundur ve her menfaatli şeyi kendine ‘rab’ tanır. Peygamberlikten kopuk beşerî düşüncenin gözünde insan, sözde başeğmez ve onurlu bir ferttir; hakikatte ise, bir lezzet için bile nihayet zilleti kabûl eden zavallı bir köledir; küçük bir menfaati için şeytan gibi şahısların ayağını öpme zilletini şeref sayan bir köle. Hem o insan, görünüşte mağrur bir cebbardır; fakat kalbinde bir dayanak noktası olmadığı, bir tevekkül kaynağı bulunmadığı için gayet âciz ve kendini beğenmiş bir zelildir. Hem, bencil ve menfaatperest olduğundan ve bütün gayesi, gayreti nefsinin, karnının, cinselliğinin heveslerini tatmine yönelik bulunduğu, pek çok kişiye yaltaklanmakla, iki yüzlülükle, insanların arasını ayıran ve onları birbirine düşman eden ırkî ve kabilevî mülâhazalarla güç arayan bir zavallıdır.

Buna karşılık, Kur’ân’ın talebesi, peygamberlik yolunun yolcusu, bir kuldur; fakat sadece âlemlerin Rabbi, her şeyin Yaratıcı’sı ve Besleyen’i, bütün kâinat Kudret kabzasında bulunan, mutlak ilim, irade ve kudret sahibi bir Zât’ın kulu olarak, yaratılmışlar içinde en büyük birine bile ibadete tenezzül etmez. Yaratılmış olmada kimseyi kendisine ibadet edilecek, önünde eğilecek ölçüde büyük tanımaz. O, sadece Rabb’isinin rızası istikametinde davranmakla, kimse önünde eğilmez, Cennet gibi en büyük bir menfaati bile kulluğuna gaye yapmadığı için, dünyevî menfaatleri adına kimseye temenna durmaz.

Peygamberlik yolunun yolcusu, kibir ve gururda büyüklük aramaktan olabildiğince uzaktır; dolayısıyla mütevazıdır, halim ve selimdir; fakat Cenab-ı Allah'tan başka hiçbir gücün önünde ve O'nun izni haricinde eğilmez. İnsanî otoritelere itaati, ancak ve ancak Cenab-ı Allah'ın izni ve O'na itaati dâhilindedir. O insan, hem zâtında gayet fakir ve âcizdir; yukarıda üzerinde durulduğu gibi, zâtındaki acz ve fakrının farkındadır, fakat öyle mutlak ve sonsuz servet ve kudret sahibi, öyle mutlak ve sonsuz kerem ve ihsan sahibi bir Zât'a dayanır ve istediğini O'ndan ister ki, başka kimseye el açmaz. Zenginliği, ihtiyacını Allah'a açmakta ve başka her şeye istiğnada bulur. Ayrıca, Hz. Allah'ın, Rabb'isi'nin, Seyyid'inin kudretine dayanmakla gerçek güç kaynağını bulmuş, O'na tevekkülle başka her şeye müracaattan ve dayanma ihtiyacından kurtulmuştur.¹²⁵

- **Düşen–kayan yıldızlar, Kur'ân vahyinin ve Peygamber Efendimiz'in peygamberliğinin kendilerine hile, aldatma ve yalanın yavaşması mümkün bulunmayan çok yüce bir hakikat olduğunu gösterir.**¹²⁶

KAYAN YILDIZLAR VEYA DÜŞEN METEORLAR

Arasıra gökte kayıp gittiğini gördüğümüz ve “düşen yıldızlar” olarak adlandırılan yıldızların neden düştüğü, bu düşüşün sebep ve hikmetleri konusunda ilimler ciddî bir şey söyleyebilmiş değildir. Kur'ân-ı Kerim ise, şöyle buyurur:

(O şeytanlar, göklerin) yüce (melekler) meclisini dinleyemezler; (ne zaman dinlemeye teşebbüs etseler,) her taraftan bombardımana tutulur ve kovulup atılırlar; devamlı bir azap altında tutulur onlar. Şu kadar ki, içlerinden biri bir söz kırıntısı hırsızlayacak olsa, onu da derhal yakıcı ve delici bir meteor kovalar (ve yok eder).¹²⁷

Gerçek şu ki, yere en yakın olan göğü lambalarla donattık ve onlardan bir kısmını şeytanlara atılan mermiler yaptık. Ve o şeytanlar için Alevli Ateş'i hazırladık.¹²⁸

(Rasûlüm,) de: “Bana vahiyle bildirildi ki, cinlerden bir grup beni (Kur'ân okurken) dinleyip, sonra da (kavimlerine dönerek), ‘Biz’, dediler, ‘harikulâde bir Kur'ân dinledik... Göğe çıkmak istedik, ama bir de ne görelim: orası sert ve kuvvetli bekçiler ve alev fişkirtan mermilerle dolu. Oysa önceleri, oranın sakinlerini dinlemek için göğün bazı yerlerinde dinleme istasyonları edinirdik. Ama şimdi kim dinlemeye kalksa, alev fişkirtan bir mermiyi kendisini bekler buluyor.’”¹²⁹

Peygamber Efendimiz'in peygamberliğinden önce cinler gökyüzüne doğru yükselir ve meleklerin konuşmalarını dinlemeye çalışırlardı. Bu yükselme, gökler memleketinin başşehrine kadar uzanmazdı elbette; daha ziyade atmosferde dolaşırlardı. Atmosferi de içine alan gökler memleketinin, tabir yerindeyse, karakol denebilecek bazı mevkileri vardır ki, o mevkilerden yeryüzü ile münasebetleri olur. İşte cinler, bu münasebetler zemininde meleklerden kulak hırsızlığı yapmaya çalışırlar, hattâ duyabildikleri bazı şeyleri, bir doğru işitirlerse

ona pek çok yalan ekleyerek, kendileriyle temasta bulunan kâhinler ve medyumlar gibi insanlara getirirlerdi.

Cinlerin melekleri dinlemek maksadıyla göğün bazı mevkilerinden temas kurma teşebbüslerini anlamak için insan kalbinde meleğin ilhamı ile şeytanın vesvesesi ve üflemesi arasındaki çatışma misal olarak verilebilir. Kalbin etrafında olan bu çekişme ve çatışma, göklerde, özellikle atmosfer etrafında olurdu. Fakat Peygamber Efendimiz'in risaletiyle beraber cinlerin gökler memleketinden kulak hırsızlığı yapmalarına artık müsaade olunmadı. Kur'ân ve iman hakikatleri ve Peygamber Efendimiz'in risaletiyle ilgili her şey, en önemli hadiseler hükmünde gökler memleketinin âdeti her köşesinde sözkonusu edilirdi. Cenab-ı Allah (c.c.), bu hakikatlere ve Peygamberimiz'e olan vahye en küçük bir şüphe gelmemesi için, Peygamberimiz'in kalbinden en küllî daire olan Arş-ı A'zam'a varıncaya kadar onlara müdahale imkânı tanımadı. Bundan dolayı da, ne zaman cinler göğe çıkıp meleklerden kulak hırsızlığı yapmaya teşebbüs etseler veya bir-iki söz hırsızlayacak olsalar, derhal düşen yıldızlar denen semavî mermilerle yakılıp yok edildiler.¹³⁰

- **Rasûl-ü Ekrem'in (s.a.s.) her hali ve her tavrı doğruluğuna ve peygamberliğine şehadet etse de, her hal ve tavrının harikulâde olması lâzım değildir. Çünkü O, hayatın her sahasında insanlar için imamdır; eğer her hal ve tavrı harikulâde olmuş olsa idi, imam olamazdı.**¹³¹

PEYGAMBERLİK VE BEŞERİYET

Peygamberlik pek büyük bir makam olmakla ve mûcizelerle teyid edilmekle beraber, peygamberlikten asıl maksat, insanlara Allah'ın emir ve yasaklarını tebliğ etmek ve bunların yaşanmasında imamlık, yani rehberlik yapmaktır. Dolayısıyla, bir peygamberin peygamberliğe has meselâ vahiy alma ve masum olma gibi halleri dışında, her peygamber bütün hal, tavır ve davranışlarında elbette diğer insanlar gibi Cenab-ı Allah'ın tekvinî kanunlarıyla bağlıdır. Hattâ onlar, bu kanunların gereğini de herkesten fazla yerine getirir, bir netice için gerekli meşrû sebeplere herkesten daha çok riayet ederler.¹³² Dolayısıyla, peygamberler de acıkır, susar, yemek yer, su içer, yorulur ve dinlenir, hasta olur ve şifa talep eder, soğuktan ve sıcaktan etkilenir, evlenir ve çocuk sahibi olurlar.

Beşeriyetin gereği hal ve tavırlarda peygamberlere harikulâdelik verilmemiştir. Çünkü onlar, hayatın her sahasında, her hususta insanlara rehberlik yapmak, sözün, davranışın, hal ve tavrın doğrusunu göstermek ve öğretmekle sorumludurlar. Ayrıca, peygamberlerin sözleri gibi, davranışları, halleri ve tavırları da, Din'in veya Şeriat'ın hükümlerinin kaynaklarından. Meselâ,

Peygamberimiz'den gelen hükümlerin ev içi münasebetleriyle veya aile ile ilgili olanlarının çoğunu O'nun pak zevceleri nakletmiştir. Daha başka bazı sebeplerin yanı sıra, bilhassa bundan dolayıdır ki Peygamber Efendimiz (s.a.s.), meşrep, mizaç ve seviyece muhtelif birden fazla kadınla evlenmek mevkiinde kalmıştır.¹³³ İşte, her ne kadar halleri ve davranışları peygamberlerin doğruluğuna ve peygamberliklerine delil teşkil etse de, onların her hal, tavır ve davranışlarında fevkalâdelik aranmaz ve yoktur. Her hal ve tavırlarında fevkalâdelik olsa, bu defa insanlara rehberlik yapamazlar.

Bunun gibi, Kur'ân-ı Kerim de insanlara ve cinlere imamdır, mürşiddir; ehl-i kemale rehber, ehl-i hakikate muallimdir. Öyle ise, onun da beşer kelâmı tarzında ve üslûbunda olması gerekir. Hattâ öyle olmalıdır ki, herkes ondan istifade edebilmeli, Din'in herkes için gerekli zaruriyâtını ondan alabilmelidir. Bu bakımdan ve bu ilk seviyesiyle Kur'ân, çok sadedir ve basit gibi görünür. Fakat içine girildiğinde derinleştikçe derinleşir ve her seviyeden insan, ondan istediğini alır. Kur'ân, bu özelliğiyle manâ üstü manâ tabakalarına sahiptir.

PEYGAMBERLİK, MÛCİZE VE BÜYÜ

Burada şu hususa da temas edilmesi gerekiyor: Bir peygamber, her istediği zaman mûcize de göstermez veya her zaman mûcize göstermesi gerekmez. Bir peygamber, inanmamakta direnenlere karşı belki peygamberliğine son bir delil olarak mûcize gösterir veya göstermesine müsaade edilir. Fakat her halükârda Din bir teklif ve imtihan olduğundan, mûcizelerde bile çok küçük de olsa bir itiraz kapısı bulunabilir; onlarda da çok küçük bir sebep söz konusudur. Meselâ, Peygamber Efendimiz (s.a.s.) ayı yarmak için sağ elinin baş parmağı ile işarette bulunmuş; Hz. Musa (a.s.), nehirde yol açmak veya kayadan su çıkarmak için elindeki asâyı kullanmıştır. İnanmak istemeyenler, insanların yaptıkları büyülerde de bazı nesneler kullanıldığı veya büyülerde göz boyama önemli bir faktör olduğu için, bu defa “Büyülendik!” iddiasında bulunmuşlardır. Oysa mûcize ile büyü arasındaki fark çok açıktır ve meselâ büyüünün mahiyetini çok iyi bilen Firavun'un büyücüler, Hz. Musa'nın asâ mûcizesi karşısında derhal iman etmişlerdir.¹³⁴ Din bir imtihan ve imtihanda da akla kapı açıp, iradeyi elden almamak esas olduğundan, yani aklın kabullendiği gerçeği kalb ile tasdik edip etmemek iradeye bırakıldığından, inanmak istemeyen insan, mûcize karşısında da inanmaz. Nitekim, bunun pek çok misallerini Kur'ân-ı Kerim'de görüyoruz.

- **Allah Rasûlü, hayatın her sahasında imam olarak hal, tavır ve davranışlarında elbette beşer olarak hareket etmekle birlikte, O'nun kudsî mahiyeti o kadar yüksektir ki, siyer ve tarih, onu yansıtamaz. Dolayısıyla**

O’nun hakkında yanılmamak için, risalet mertebesindeki nuranî şahsiyetine bakmak gerekir.¹³⁵

KUR’ÂN VE PEYGAMBERLİK KONUSUNDA İKİ BÜYÜK ALDANMA

Kur’ân-ı Kerim ve umumî manâda peygamberlik, hususî olarak Peygamber Efendimiz (s.a.s.) hakkında biri ifrat, biri tefrit olan iki büyük aldanma söz konusudur. İfrat olanı, Kur’ân-ı Kerim’i âdeta tamamen bâtınına hasredip, onu seçkin bazı kişiler dışında kimsenin anlayamayacağı, Peygamber Efendimiz’in ise âdeta melek gibi bir şahsiyet olup, O’nun her hal, tavır ve hareketinde fevkalâdelik aramak gerektiği tavrı ve iddiasıdır. Oysa Kur’ân, her zaman ve şartta ve her seviye için inmiş bir hidayet kitabıdır. Arapça bilen aslından, Arapça bilmeyen iyi bir mealinden neye nasıl inanması gerektiğini, iman hakikatlerinin en bâriz delillerini, Allah’a ibadeti, temel muamelât ve ahlâk, hattâ ceza kaidelerini öğrenebilir. Buna işaretten bizzat Kur’ân-ı Kerim’de hem de bir sûrede dört defa “Gerçek şu ki, (insanın dilinde indirmekle) Kur’ân’ı Allah’ı anma, onu indirmekteki gayesini anlama ve ondan gereken dersi alma adına kolaylaştırdık. Yok mudur düşünüp ders alacak?”¹³⁶ buyurulmaktadır. Buna rağmen, Kur’ân-ı Kerim’i sadece bazı seçkinlere has bir kitap gibi görüp öyle takdim etmek, büyük kitlelelerin ondan uzaklaşmasının önemli sebeplerinden birini teşkil etmiştir.

Peygamber Efendimiz’le (s.a.s.) ilgili sözü edilen ifrata bilhassa kendi zamanında müşrikler ziyadesiyle düşmüş ve bu ifrat, onların inkârlarında önemli rol oynamıştır. Yiyen, içen, hastalık çeken, acıkan ve susayan, geçimini temin için çalışmak mecburiyetinde olan bir insanın gökler ötesiyle temasa geçebileceğini kabullenememişler ve peygamber denince zihinlerinde bir melek veya melek gibi şahıs canlandırmışlardır. Bazıları itibariyle böyle bir düşünce imanlarına mâni olurken, bazıları da inanmama adına bunu bir itiraz olarak dile getirmişlerdir. Onların bu düşünceleri veya itirazları da Kur’ân-ı Kerim’de yer yer zikredilir ve cevaplandırılır. Meselâ:

Bir de şöyle diyorlar: “Bu nasıl rasûl böyle? (Bizim gibi) yemek yiyor ve (ihtiyacını temin etmek için) çarşı–pazarda dolaşıyor? Bari yanısıra bir melek indirilmiş olsaydı da, O’nunla birlikte dolaşıp uyarı görevini yerine getirse ve (kendisini de tasdik edip) korusaydı! Ya da, (hayatını kazanmak için böyle çarşı pazar dolaşmak zorunda kalmasın diye) kendisine gökten bir hazine atılsaydı veya hazır bir bahçesi olsaydı da, yiyeceğini oradan temin etseydi!” O zalimler, (mü’minlere de,) “Siz, başka değil, gerçekten büyülenmiş bir adamın peşine düşmüşsünüz!” demektedirler. Görüyorsun ya (Rasûlüm), nasıl da senin hakkında böyle tuhaf tuhaf ve tutarsız yakıştırmalarda bulunuyorlar. İşte böyle diye diye sapıp gittiler ve artık bir daha da yol bulabilecek durumda değildirler. Ne büyük hayır ve bereket sahibidir O Zât ki, eğer dilesse, sana onların söylediklerinden çok daha iyisini, içinden ırmaklar akan emsalsiz güzellikte bahçeler verir ve senin için saraylar var eder. Ama (onların gerçeği bilip inanmak gibi bir niyet ve düşünceleri yok). Çünkü onlar, (inkârda direktmelerinin asıl sebeplerinden olarak,

gerçeğin ve içlerinin ortaya çıkmasının korkusu içinde) Kıyamet'i yalanlıyor (ve dolayısıyla böyle bahaneler ileri sürüyorlar). Biz ise, Kıyamet'i yalanlayan herkes için alevli bir Ateş hazırlamışızdır. (Ey Rasûlüm!) Sen'den önce gönderdiğimiz bütün rasûller de yemek yer ve ihtiyaçlarını temin için) çarşı-pazarda dolaşırlardı. (Ey insanlar!) Sizi birbirinizle imtihan ediyoruz: bakalım (hüküm ve icraatımız karşısında) gerekli sabrı gösterecek misiniz? Rabbin, her şeyi hakkıyla görmektedir. İnkârları sebebiyle Âhiret'te Bizimle karşılaşacaklarını beklemeyenler, "Elçi olarak bize gökten melekler indirilmeli veya Rabbimizi görmeli değil miydik?" diyorlar. Doğrusu, (olmayacağı isteyecek ölçüde) kendilerini pek büyük görmekte ve haddi aştıkça aşmaktalar. (Melekleri görmeyecek değiller;) ama onları gördüklerinde, hayatları günah hasadından ibaret olan inkârcı suçlular için hiçbir müjdeli haber olmayacak ve meleklerle, "Bizden uzak durun, bizden uzak durun!" diyeceklerdir.¹³⁷

Daha önce üzerinde durulduğu gibi, Allah Rasûlü (s.a.s.), hayatlarında bütün insanlara imamlık misyonuyla elbette bir insan olarak gelecekti ve bir insan olarak hayatını sürdürecekti. Fakat insana materyalist bir göz ve kalble bakmak veya kişinin herkesi kendi seviyesi ve karakterine göre değerlendirmesi sözkonusu ifrata yol açmış, aynı zamanda hem bu bakış, hem de bu şekilde düşülen ifrat, Kur'ân'ı -hâşâ- sıradan, hattâ mealinden ibaret bir kitap, Allah Rasûlü'nü de -hâşâ- "hazır bilgiye, vahye konmuş" sıradan bir insan gibi görme tefritini doğurmuştur. Evet, Kur'ân-ı Kerim, herkese hitap eden zâhir veya en üst manâ takabasıyla herkes için gerekli asgarî bilgileri, iman, ibadet, ahlâk, muamelât ve ukubât (ceza) hakikatlerini verir ve öğretir. Fakat insanlar hiçbir zaman tek bir seviyede değillerdir. Nasıl insanda tatmin isteyen pek çok zihnî fakülteler varsa ve bu fakülteler insan sayısınca seviye farkı arz ediyorsa; yine, nasıl insanda tatmin isteyen his yumağı ve kalb, ruh, sır, hafî, ahfâ gibi iç melekeler varsa ve bunlar da insanlar sayısınca seviye ve derinlik farklarına sahipse, Kur'ân-ı Kerim de, her dönemde, her yerde, her şartta, her seviyede zihin, kalb, his, vicdan, ruh, hafî ve ahfâyı tatmin eden ve bunların da ötesinde Cenab-ı Allah'a malûm ilim ve manâ takabalarına sahiptir. Dolayısıyla, Kur'ân'a muhatap herkes, Kur'ân ile olan münasebeti ve ondan hissesi çerçevesinde düşünüp değerlendirmede bulunmalı ve kendi hissesini Kur'ân'dan nihaî hisse, hattâ Kur'ân'ın tamamı görüp, "Kur'ân, budur." demekten mutlaka kaçınmalı, "Benim Kur'ân'dan hissem, O'ndan anladığım budur." demelidir.

Kur'ân'a yaklaşımda bu esas ne kadar önemliyse, peygamberliğe ve Peygamber Efendimiz'e (s.a.s.) yaklaşımda da aynı esas, aynı derecede önemlidir. Evet, her peygamber gibi Allah Rasûlü de bir beşerdir, imam olması hasebiyle elbette bir beşer gibi davranır, fakat hiçbir zaman her beşer gibi değildir. Beşer veya insanlık içinde yerin en altından semâların ötesine; mümkünler, yani yaratılmışlar âleminin en dibinden en yukarısına, Vücûp, yani Ulûhiyet âleminin sınırına kadar insanlar sayısınca mertebeler vardır. Bu, zihnî fakülteler açısından böyle olduğu gibi, his, vicdan, ruh, kalb, sır, hafî ve ahfâ,

yani maneviyatta derinlik açısından da böyledir. Kur’ân-ı Kerim, özellikle hissiyat noktasında bazı insanlarla taşları bile mukayese eder ve bazı insanların bu noktada taşlardan daha sert bir hale düşebileceği ikazında bulunur: “*Bu hadiseden sonra aradan biraz zaman geçince kalbleriniz yine katılaştı, taş gibi oldu, hattâ daha da katı. Çünkü taşın öylesi vardır ki, içinden ırmaklar fışkırır; öylesi vardır, şak şak olur ve içinden su çıkar. Yine öylesi de vardır ki, Allah karşısındaki ürperti ve saygısından aşağılara yuvarlanır. (Ama sizin kalbiniz taştan da sert), fakat Allah yaptıklarınızdan asla habersiz ve onlara karşı kayıtsız değildir.*”¹³⁸ Dolayısıyla, taştan da sert kalblerin havadan bile daha çok incelik kazanmış kalbler hakkındaki değerlendirmelerinin ne kadar yanıltıcı olacağı ortadadır.

PEYGAMBERLİK VE VAHİY

Peygamberlerin en önemli bir hususiyeti vahye mazhariyettir. Bu, Cenab-ı Allah ile madde ötesi ve son derece mühim bir münasebet hattını işaretler. Vahiy, Cenab-ı Allah’ın Kelâm Sıfatı’nın tecellisidir ve Cenab-ı Allah’ın Sıfatları arasında derece farkı yoktur. Hattâ Kur’ân-ı Kerim’le ilgili olarak izahına çalışıldığı gibi, Kelâm, Kudret tesiri gösterir. Cenab-ı Allah’ın Hz. Musa’nın bulunduğu mekânda hafif bir Kudret tecellisi karşısında dağ âdeta toz olmuş ve bu hadise karşısında Hz. Musa gibi çok büyük bir peygamber âdeta ölmüş gibi baygın düşmüştür.¹³⁹ Buna karşılık, Cenab-ı Allah (c.c.), Kur’ân-ı Kerim hakkında şöyle buyurur: “*Kur’ân ki, (eğer inanmayanlar inansın diye İlâhî bir kitapla) dağlar yürütülecek veya yeryüzü parça parça edilecek ya da ölümler konuşturulacak olsaydı, bunlar ancak onunla olurdu.*”¹⁴⁰ Yani, Peygamber Efendimiz (s.a.s), öyle bir kalb enginliğine, Cenab-ı Allah (c.c.) ile öyle bir münasebet derinliğine sahipti ki, kendisiyle bırakın tek bir dağın parçalanmasını, bütün dağların yürütülebileceği, yeryüzünün parça parça edilebileceği, ölümlerin diriltip konuşturulabileceği Kur’ân-ı Kerim’in vahyine ancak O dayanabilirdi.

Eğer Cenab-ı Allah’ın hikmeti, icraat-ı Sübhanîsi müsaade buyursaydı, Peygamber Efendimiz (s.a.s), Kur’ân’la dağları yerinden oynatabilir, yeryüzünü parça parça edebilir, bütün düşmanlarını bir hamlede yere serebilir, bütün ölümleri diriltip konuşturabilirdi. Ama takip etmesi gereken bu değildi; çünkü yukarıda da üzerinde durulduğu üzere O, bütün insanlara imamdı. Hz. Muhammed (s.a.s) bahçesinin en nadide çiçeklerinden biri olan Hz. Bediüzzaman (r.a.), ihtimal 1950’lerin başlarında, “Eğer Kur’ân müsaade etseydi, 28 senelik düşmanlarımdan intikamımı bir günde alırdım.”¹⁴¹ derken, aynı kuvvet kaynağına işaret etmektedir. Demek ki, Peygamber Efendimiz’in,

peygamberlerin bir yandan beşerî yanına bakarken, diğer yandan, kâinatları içine alacak kalb ve ruh enginliklerine bakmak gerekir. Allah ile münasebetin derinliğinden kaynaklanan bu enginlik, her peygamberde başka bütün insanları çok aşacak derecede vardır ve vahye ancak peygamber olanın kalbi dayanabilir. Vahye mazhariyet, en büyük bir mazhariyettir ve büyüklüğü ölçüsünde donanım ister.

PEYGAMBERLİĞİ VE PEYGAMBERİMİZ'İ TANIMA ADINA BİR BAŞKA ÖLÇÜ

Bediüzzaman, meydan okur (az tasarrufla): “Alın 100 sosyoloğunuzu, 100 psikologunuzu, 100 pedagogunuzu... O Zât'ın 1400 sene öncesinin gayr-ı medenî Arabistan'ında 23 senede yaptığının yüzde birini bugünün herhangi bir medenî-modern ülkesinde 100 senede yapabilir misiniz?”¹⁴² Evet, Kureyş toplumu, tarihin açıkça ortaya koyduğu ve Kur'ân-ı Kerimden de açıkça anlaşıldığı üzere, insanlık tarihinin en süzme ve ferdlerinin kapasitesi en yüksek toplumuydu. Okullarda zeki, kapasiteleri yüksek, bu yüzden tatmin edilemedikleri için çok da disiplin altına girmeyen öğrenciler olur ve bunların idaresi her zaman zordur. İşte Allah Rasûlü (s.a.s) zamanındaki Kureyş toplumu böyle bir toplumdur. Hidayetten mahrum bulundukları için, bütün kapasitelerini büyük ölçüde şer istikametinde kullanıyorlardı ve dolayısıyla tarihin en şerli, âdetlerine sonuna kadar bağlı, en kural tanımaz insanlarıydı. Tarihlerde geçtiği gibi, öyle çok bilgisiz, dinden, düşünceden habersiz de değillerdi. Kur'ân'ın iman adına zikrettiği delillere “*Delil tezden gizli olamaz.*” belâgat kaidesi çerçevesinde baktığımızda, yanlış şekilde de olsa metafizik âlemden ve konulardan ciddî şekilde haberdar olduklarını da görürüz. Böyle şirkte, şerde, menfîlikte kökleşmiş, kapasiteleri her bakımdan yüksek insanları eğitip, onları tam tersi istikamette hayrın, iyiliğin, müsbetin emsalsiz temsilcileri haline getirmek, zorların zoru bir iştir. Bu noktayı iyi kavramak için tek bir misal yeterlidir:

Bakara Sûresi'nin 6 ve 7'nci âyetlerinde, “*Şu küfürde diretenlere gelince: onları ister uyarmışsın ister uyarmamışsın, onlar için fark etmez; artık iman edecek değillerdir. Allah, onların kalblerini ve kulaklarını mühürlemiş olup, gözleri üzerinde de bir perde vardır. Çok büyük ve dehşetli bir azaptır onların hakkı.*” buyrulur. Burada sözü edilen kâfirler, Kureyş toplumunun hemen tamamı Bedir Savaşı'nda öldürülmüş bulunan 70 civarında en azılı inkârcılarıydı. Onlar, bütün kapasitelerini inkârcılıkla doldurmuşlardı ve artık iman adına en küçük bir kabiliyetleri kalmamıştı. Oysa Cenab-ı Allah (cc), Hz.

Musa (a.s.) ve Hz. Harun'u (a.s.) Firavun'a gönderirken şöyle buyurur: “*Ona yumuşak bir tarzda hitap edin. Olur ki düşünüp ders alır veya kalbinde bir hareketlenme, bir ürperme meydana gelir.*”¹⁴³ Yani, Hz. Musa'nın (a.s.) yıllarca imana davet ettiği Firavun'un kalbi iman adına tamamen ölü değildi; bundan dolayı, denizde boğulurken, yanlış ve Âhiret adına kabul görmeyecek bir imanla da olsa inandı ve Allah (c.c.), onun bu imanını Firavunlarda cesetlerinin mumyalanması şeklinde ortaya çıkan dünyada ebedî kalma arzusunu yerine getirerek, yani cesedini denizde çürüyüp gitmekten koruyup sahile atarak mükâfatlandırdı.

Demek oluyor ki, Allah Rasûlü'nün karşısında, diğerlerine ilaveten, Firavun'dan daha şiddetli, küfürde daha kökleşmiş en az 70 insan vardı. Nasıl o dönemin kâfirleri bütün dönemlerin en azılı kâfirleriydi; Medine'de ortaya çıkan münafıklar da, bütün dönemlerin nifakta en uzmanlaşmış tipleriydi. Fakat özellikle Kureyş toplumu, Allah Rasûlü'nün rehberliğinde Müslümanlaşınca, kapasiteleri İslâm'la dolunca öyle bir hal aldı ki, tarihte emsali olmayan bir başarı onlarla 23 yılda gerçekleşti. Bu 23 yılın ardından gelen 12 yılda İslâm, bugün Ortadoğu diye anılan bölgeye bir daha çıkarılamayacak şekilde kalbleri ve zihinleri fethederek yerleşti. Bununla kalmadı. Sahâbe topluluğu, hem Kitab'ı korudu, hem Sünnet'i gelecek nesillere aktardı ve İslâm'ın bize aynen gelmesine vesile olacak ilimleri kuran, yine tarihte kendi alanlarında misli olmayan Tâbiûn toplumunu yetiştirdi. Tarihin hem dirayet, hem adalet, hem insanî incelik ve tevazuda en ileri devlet adamları ve mağlûbiyet nedir bilmez komutanları; yerde iken Allah'ın Arşı'nı ve İsrail'in azametli heykelini seyreden maneviyat kahramanları; “Devemin ipini kaybetsem Kur'ân'a bakar bulurum.” diyen ilim erbabı, hiçbir mektep, askerî akademi, mülkiye görmeyen bu insanlar içinden, Sahâbe ve Tâbiûn toplumunun içinden çıktı. Bununla da kalınmadı. İslâm, birkaç asır içinde tarihin her bakımdan en emsalsiz medeniyetini kurdu ve hem dinî, hem tabiî ilimler alanlarında sayısı on binleri aşan en büyük âlimlerini, her biri birer zirve yüz binlerce velîlerini yetiştirdi. İşte, 11 asır dünyayı rakipsiz olarak gölgelendiren, dallarında yüzbinlerce âlim, velî, devlet adamı, komutanlar yetiştiren, yeni yeni sürgünleriyle geleceğin mutlu dünyasını kurmaya hazırlanan muhteşem İslâm ağacının çekirdeği, o ağaca hayatîyet katan ve o ağacın her bir hücreesindeki ruh, Allah Rasûlü'dür (s.a.s).

Peygamberliği ve Peygamberimiz'i tanımak için bir diğer ölçü

Zirvesini Allah Rasûlü'nün (s.a.s.) temsil ettiği peygamberlik budur. Bunu daha iyi anlamak için bir de şu gerçeğe bakmak gerekir: “Sebep olan, yapan gibidir.”

kaidesince, Allah'ın Rasûl-ü Ekrem'i (s.a.s.), Sahâbe dahil, Kıyamet'e kadar ümmetinin her ferdinin sevabını da kendi sevaplarına ilâveten almaktadır. Dolayısıyla, bizzat şahsı nihayetsiz İlâhî rahmete nihayetsiz bir sûrette ve âdetâ nihayetsiz bir kapasite ile mazhar olduğu gibi, her gün hadsiz ümmetinin sevaplarına ortak ve dualarına da mazhar olmaktadır. Bu sebeple O'na, Sahâbe dâhil bütün ümmeti; çekirdeği ve rûhu bulunduğu tarihî İslâm medeniyeti, her dönemdeki ve her yerdeki İslâmî hizmetler ve on dört asırlık İslâm tarihinde O'nun birer meyvesi veya çiçeği olarak yetişmiş ve daha da yetiyecek milyonlarca evliyâ, asfiyâ, âlimler, devlet adamları, komutanlar ve diğer mü'minleri de içine alarak bakmak gerekir. İşte, O'nun peygamberliğini izah eden bu manevî şahsiyetidir ki, maddî-manevî bütün boyutlarıyla kâinatın tamamını içine alır ve geçer. Şu halde, O'nu tarih ve siyerin aktardığı birtakım beşerî halleriyle değerlendirecek çok büyük bir yanlış düşeriz. Hz. Üstad Bediüzzaman'ın ikaz ettiği üzere: "Hazret-i Cebail ve Mikâil, iki muhafız yaver hükmünde Bedir Gazası'nda yanında bulunan bir Zât-ı mübarek, çarşı içinde, bir bedevî ile at alışverişinde tartışan ve şahid olarak Huzeyfe'yi gösteren bir tavrın içine sığmaz. İşte yanlış gitmemek için, başımızı O'nun beşerî mahiyetine bağlı sıfatlarından kaldırıp, hakikî mahiyetine ve risalet mertebesini hâiz nûranî ve manevî şahsiyetine bakmak lâzımdır. Yoksa ya affedilmez bir hürmetsizlikte bulunur veya hakkında affedilmez bir şüpheye düşeriz."¹⁴⁴ Peygamberimiz Efendimiz'le ve bütün peygamberlerle ilgili olarak siyer ve tarihlerde anlatılan hadiseleri, onların sözlerini, hallerini ve tavırlarını değerlendirirken, bunlara mutlaka peygamberlik tablosu içinden bakılmalı, bunun gibi, başka büyük zatlarla ilgili sözleri, tavırları ve hadiseleri değerlendirirken de yine onların yüksek, aşkın ve manevî şahsiyetlerini nazara almalıyız.

Rengârenk tüylerle kaplı kanatları bütün kâinatı tutmuş bir tavus kuşunu veya dalları kâinatın her tarafına yayılmış ve bu dallarında sayısız meyveler biten bir hurma ağacını düşünelim. İşte, Peygamber Efendimiz'in manevî şahsiyeti bu tavus kuşu ve hurma ağacı gibi olmasına mukabil, O'nun siyerde ve tarihte yer alan hayatı, siyer ve tarihin O'nun hakkında anlattıkları, bu kuşun yumurtası veya hurma ağacının çekirdeği gibidir. Eğer O'nu siyer ve tarihte görmek istersek, söz konusu muhteşem tavus kuşunu yumurtasından, hurma ağacını da çekirdeğinden ibaret görmüş oluruz. Yalnız burada yine dikkate alınması gereken şu husus da vardır ki, o şanlı Nebî, İlâhî tecellilere mazhar ve aynadır. Bu tecellilerinin bizatihî kaynağı değildir. Çünkü O, bir kul, fakat Allah'a ibadette, yakınlıkta, Allah davasına hizmette en ileri bir kuldur. İşte kulluğu ve risaletidir ki, O'nu O'na manevî şahsiyetini kazandıran İlâhî tecellilere mazhar ve ayna

kılmıştır.¹⁴⁵ Bu nokta da hesaba katılmazsa Hristiyanların Hz. İsa (a.s.) hakkında, en hafif olarak da Şiîlerin Hz. Ali (r.a.) hakkında düştüğü hataya düşülebilir. Allah’a şükür ki, O Zât’ın ana davası olan Tevhid bizzat kendisi tarafından bütünüyle anlatıldığı ve vurgulandığı için İslâm tarihinde O’nun hakkında böyle bir hataya düşülmemiştir ve düşülmemelidir de. Elbette böyle bir hataya başka büyük zatlar hakkında da düşülmemeli, her meselede olduğu gibi, bu hususta da İslâm’ın vaz’ettiği hassas denge korunmalıdır.

- **Vahiy, peygamberlere gelme şekli açısından üç, bir diğer açıdan açık ve kapalı veya zımnî olmak üzere iki kısımdır.**¹⁴⁶

Kur’ân-ı Kerim’de Şûrâ Sûresi 51’inci âyetinde şöyle buyrulur:

Allah, bir beşerle ya (manâyı onun kalbine doğrudan atma şeklinde) vahiyde bulunma, ya bir perde arkasından ona hitap etme, ya da dilediğini ona vahiy yoluyla iletecek bir elçi (melek) gönderme dışında hiçbir şekilde konuşmaz. O, mutlak yüce ve aşkındır; her hüküm ve icraatında pek çok hikmetler bulunandır.

Her insanda Cenab-ı Allah’a (c.c.) muhatap olma istidadı şu veya bu ölçüde vardır. Ne var ki, bu istidadı bir kabiliyet haline getirmek, belli bir zihnî ve kalbî paklık ve seviye gerektirir. Peygamberler, bu paklık ve seviyenin zirve temsilcileridirler. Bununla birlikte, onlar arasında da bu konuda belli seviye farklılıkları söz konusudur. Peygamberlerden sonra, yine belli ve değişen seviyelerde Allah’a muhatap olabilme kabiliyetine sahip bulunan velîler gelir. Cenab-ı Allah’ın peygamberlerle konuşmasına ‘vahiy’, bir bakıma velîlerle konuşmasına ise ‘ilham’ adı verilir. İlham, daha çok manânın kalbe atılması şeklinde olur.

VAHYİN (GELİŞ) ŞEKİLLERİ

Âyet-i kerime, bir manâda vahyin şekillerini nazara vermektedir. Allah’ın peygamberlerle hususî ve ancak muhatabın anlayacağı şekilde konuşması olan vahiy, üç şekilde gerçekleşir. Birinci şekilde Cenab-ı Allah (c.c.), manâyı peygamberin kalbine bırakır ve peygamber, bunun Allah’tan olduğunu bilir. İkinci şekilde Cenab-ı Allah (c.c.), peygambere bir perde arkasından hitap eder. O, Hz. Musa’ya Tuva Vadisi’nde ve Tur’da böyle konuşmuştur. Tuva’da O’na bir ağacın arkasından hitap buyurmuş, Tur’da ise Hz. Musa (a.s.), O’nu ne olduğunu bilmediğimiz bir perdenin gerisinden işitmiştir. Allah’ın peygamberlerle üçüncü tür konuşması ise, melek gönderme ve meleğin Allah’ın mesajını peygambere iletmesi şeklinde olur. Kur’ân-ı Kerim, Allah Rasûlüne bu yolla, Hz. Cebrail (a.s.) vasıtasıyla gelmiştir.

İnsan, rüyada da Cenab-ı Allah’tan (c.c.) mesaj alabilir. Bu rüyayı gören peygamber ise, bu defa onun rüyası da vahyin şümulüne girer. Diğer insanlar da,

sâdık rüyalar dediğimiz ve bazısı tabire muhtaç olan, bazısı olmayan rüyalarla birtakım manâlar alabilirler. Mü'minlere ait bu tür sâdık rüyalara bir hadis-i şerifte “mübeşşirât (müjdeler)” denmektedir.¹⁴⁷

Cenab-ı Allah (c.c.), kavramın kelime manâsı içinde hayvanlara da vahiyde bulunur.¹⁴⁸ Fakat bu, ya hayvanda “depo edilmiş” bir bilgi şeklinde veya hayvanı doğrudan yönlendirme (sevk-i İlâhî) şeklinde olur. Arı gibi bazı hayvanlarda buna mazhariyet, daha ileri seviyededir. Modern bilim, buna yanlış bir değerlendirme ve isimlendirme ile “içgüdü” demektedir.

Açık ve kapalı vahiy ve bu vahiy karşısında peygamber

Peygamberlere gelen vahiy, bir başka açıdan iki kısımdır. Biri sarîh, yani açık vahiydir. Meseleyi Peygamber Efendimiz (s.a.s.) açısından ele alacak olursak, Rasûl-ü Ekrem (s.a.s.), bu vahiyde sadece bir tercüman ve tebliğcidir. Kur'ân-ı Kerim, bu vahye dâhildir. Bazı hadîs-i kudsîler de bu vahiy içinde mütalâa edilebilir. Bazı hadîs-i kudsîlerde ise manâ tamamıyla vahiy olup, lâfız Peygamber Efendimiz'e aittir.

İkinci kısım, zımnî veya kapalı vahiydir. Bu vahiy, manâ olarak Peygamber Efendimiz'in kalbine bırakılır. Tafsilatı Peygamberimiz'e aittir. O, bir özet veya yoğun bir manâ olarak kalbine bırakılan gerçeği bazen vahye veya ilhama istinaden, bazen de kendi feraseti veya ictihadıyla beyan eder. Ve bu beyanı, ya risalet misyonu noktasında ulvî kuvve-i kudsiyesine dayanarak, veyahut örf, âdet veya halkın seviyesine göre yapar. Örf, âdet veya halkın seviyesine göre yaptığı beyanda, sözelimi atasözü veya halk arasında yaygın bazı deyişleri, bunların yanısıra, mecaz, istiare ve temsiller kullanabilir. Bu tür, yani mecaz, temsil, istiare gibi sanatların veya atasözü türünden halk deyişlerinin kullanıldığı bazı hadis-i şerifler, müteşabih sınıfına girebilir. Meselâ, bir defasında Peygamber Efendimiz (s.a.s.), Ashâbı'ndan bazılarıyla otururken derin bir gürültü işitildi. Efendimiz ferman etti ki, “Şu gürültü, yetmiş senedir yuvarlanıp, şimdi Cehennem'in dibine düşmüş bir taşın gürültüsüdür.” Biraz sonra huzura giren bir Sahâbî, hadisteki temsili açıklayan haberi getirdi: “Yetmiş yaşındaki falan meşhur münafık öldü.”¹⁴⁹

Vahiy ve rüya

Burada son olarak şu hususu da ilave etmeliyiz ki, yukarıda temas edilip geçildiği gibi, peygamberlerin rüyaları da vahiy kategorisinde değerlendirilir. Meselâ, Hz. İbrahim (a.s.), oğlu Hz. İsmail'i kurban etme emrini rüyada almıştır.¹⁵⁰ Peygamber Efendimiz'e ilk vahiy rüyalar şeklinde gelmeye başlamış ve 23 yıllık risalet hayatının ilk altı ayında bu, böyle devam etmiştir. Nitekim bir

hadis-i şerifte de buna işareten şöyle buyrulur: “Kıyamet’e yakın mü’minin rüyası neredeyse hiç yalanı olmadan çıkar. Esasen mü’minin rüyası, peygamberliğin kırk altı cüz’ünden bir cüzdür.”¹⁵¹ Hadisin Buharî’deki rivayetinde şu ziyade de vardır: “Peygamberlikten cüz’ olan şey yalan olamaz.”

- **Mütevâtir hadisler, iki kısımdır. Biri açık mütevâtir, diğeri manevî mütevâtirdir. Manevî mütevâtir de iki kısımdır. Biri, aynı manâ veya vakıanın farklı lâfızlarla nakledilmesine dayalı manevî mütevâtir; diğeri, sükûtun tasdiğine dayalı manevî mütevâtirdir.**¹⁵²

MÜTEVÂTİR HADİS

Peygamber Efendimiz’den naklolunan hadis-i şerifler, eğer yalan üzerinde ittifakı mümkün olmayan ve her biri güvenilir râvîlerden oluşan en az üç (bazılarına göre daha fazla) senede dayanıyorsa, böyle hadislere mütevâtir hadisler denir. Mütevâtir hadislere inanmak, imanın gereğidir.

Mütevâtir hadisler, iki kısımdır. Biri, açık mütevâtirdir. Yani, aynı hadis, yalan üzerinde ittifakı düşünilemeyecek güvenilir râvîlerden oluşan üç veya daha fazla senet, yani rivayet halkasıyla naklolunmuşsa, bunlar, açık mütevâtir hadislerdir. Meselâ İmam Celâleddin es-Süyutî, “Kim benim söylemediğim bir sözü bana atfederse (yani, benim üzerime hadis uydurursa), Cehennem’deki yerine hazırlansın.” hadis-i şerifini bu lâfızla 72 Sahâbî’nin rivayet ettiğini kaydeder. Hadisi elbette bu Sahâbîlerden de sonraki nesiller içindeki farklı güvenilir râvîler almıştır ve bu hadis, açık mütevâtir hadislere verilen birinci derecede örnektir.

İkinci kısım mütevâtir, manevî mütevâtirdir. Manevî mütevâtir de iki kısımdır. Birinci kısım, aynı manâ veya vakıanın farklı lâfızlarla nakledilmesine dayalı manevî mütevâtirdir. Yani, bir manâyı, bir vâkıayı veya bir vakayı çok sayıda Sahâbî, onlardan da sonraki nesillerden başka güvenilir râvîler farklı lâfızlarla naklederler. Buna verilen bir örnek, mestler üzerine mesh etme ile ilgili hadislerdir. Müstedrek sahibi Hâkim gibi hadisçiler, bu hadisi Aşere-i Mübeşşere’ye dayandırmaktadır. Kur’ân’ın yedi harf üzere indirildiğiyle ilgili hadis-i şerif de 30 kadar Sahâbî’den nakledilmektedir. Âhir Zaman’da Mehdî’nin gelmesi ve Hz. İsa’nın nüzulü ile ilgili hadis-i şeriflerin de, İbn Hacer el-Askalânî, İbn Kayyim, İbn Hacer el-Heytemî, Şevkanî ve Kurtubî gibi önemli âlimler manevî mütevâtir olduğu konusunda müttefiktirler. Fakat bu hadislerin lâfızlarında farklılıklar bulunduğundan, bu tür mütevâtir hadislere manevî, yani mânen mütevâtir denmiştir.

İkinci kısım manevî mütevâtir hadisler, sükûta dayalı mütevâtirlerdir. Meselâ, bir topluluğun önünde şeref südûr olmuş bir hadisi o topluluktan bir veya birkaç

kişi nakledip, diğerleri onu yalanlamasa ve sükût etse, bu tür hadisler de manevî mütevatir grubuna girer. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) çoğu mûcizeleriyle ilgili hadis-i şerifler, bu gruba dâhildir. Özellikle yemeğin ve suyun bereketlenmesi türünden mûcizelerin çoğu Hudeybiye ve Tebuk seferleri gibi uzun ve meşakkatli seferlerde ihtiyaç üzere gösterilmiş ve bunu bu seferlere katılan binlerce Sahâbî'den birkaçı nakletmiş, diğerleri bu nakilleri yalanlamamış, sükûtlarıyla tasdik etmişlerdir. Ayrıca, bu tür mûcizeler defalarca tekrarlandığı için, bazen ilgili hadislerin hangi hadiseden bahsettiği net olmamaktadır. Fakat büyük gruplar önünde cereyan eden bu hadiseler, söz konusu mûcizelere katî destek vermektedir. Dolayısıyla, bunlar da manevî mütevatir hadis grubu içinde mütalâa edilirler.

Bu gerçekler karşısında, mütevatir hadislerin az sayıda olduğunu iddia etmek, cehaletten başka bir şey değildir. Peygamber Efendimiz'den (s.a.s.), açık mütevatir az da olsa, manevî tevatür yoluyla çok sayıda hadis-i şerif nakledilmiştir.

- **Hadis ilminin nekkadları, yani kuyumcu titizliğinde çalışan büyük âlimleri, hadis ile öyle hususiyet ve Rasûl-ü Ekrem'in (s.a.s.) yüksek üslûbuyla öyle ünsiyet kazanmışlar ki, bir sözün Peygamberimiz'e ait olup olmadığını hemen anlayacak ve yüz rivayet içinde bir tane mevzû olsa, bunu hemen farkedecek seviyeye gelmişlerdir.**¹⁵³

HADİS İLMİ VE TENKİD-İ HADİS

“Üslûb-u beyan, aynıyla insan.” denmiştir. Bir kişinin üslûbu, hattâ bazen kullandığı bir kelime dahi o kişinin karakterini ele verir. Üslûp ve edebiyatla az meşgul olanlar bile, okudukları bir yazı veya duydukları bir sözün kime ait olduğunu çıkarabilirler. Bediüzzaman hazretleri'nin talebeleri Risaleler ile öyle içli-dışlı olmuşlar ve Risaleler ile kendilerini, zihinlerini ve kalblerini öylesine yeniden inşa etmişlerdir ki, külliyatta onların kaleminden çıkanlarla Hz. Üstad Bediüzzaman'ın kaleminden çıkanları ayırt etmek gerçekten zordur.

İkinci olarak, her ilim uzmanından sorulur ve ondan tahsil edilir. Fıkıh ve Tefsir ilmi gibi, özellikle Hadis ilmi, İslâm'ın en büyük şereflerinden biridir. Peygamber Efendimiz'in her biri pek çok kaynağı olan ve Din'de de aslî bir kaynak teşkil eden mübarek sözlerini toplamak ve O'na ait olarak nakledilegelen sözlerin gerçekten O'na ait olup olmadığını tesbit etmek için hadis âlimleri öylesine bir faaliyet ortaya koymuş, Hadis içinde öylesine fânî ve âdeta yeniden inşa olmuşlardır ki, artık onların mütevatir ve sahih diye hükmettikleri hadisler hakkında söz etmek sadece cehalet ve had bilmezlik olur. İslâm Fıkıh ilmi nasıl

bir emsalsiz usûle sahipse ve bu usûl üzerine oturuyor, dolayısıyla bu usûlû bilmeden Fıkıh çalışmak mümkün değilse, aynı şekilde Hadis ilmi de fevkalâde bir usûle sahiptir ve bu usûl bilinmeden hadisler hakkında konuşmak, ancak karanlığa taş atmak olur. İmam Buharî, Müslim, Ebû Davud, Tirmizî, Nesâî ve İbn Mace gibi Kütüb-ü Sitte olarak şöhret kazanmış hadis kitaplarının müelliflerinin yanısıra, daha sonra gelen ve hadisleri tekrar tekrar gözden geçiren Zehebî, Irakî, İbn Hacer-i Askalânî ve Süyutî gibi zirveler, hadisler üzerinde öylesine titizlikle çalışmışlar, Peygamber Efendimiz'in yüksek üslûbuna öyle aşinalık kazanmışlardır ki, bir sözü duyduklarında veya okuduklarında üslûptan onun Peygamber Efendimiz'e ait olup olmadığını derhal anlayacak bir seviyenin sahibi olmuşlardır. Bu bakımdan, onların sahih gördüklerini sahih, mevzû gördüklerini mevzû görmek ve kabûl etmek, hakikatin, ilim zihniyetinin, insafın ve hakperestliğin gereğidir.

- **Hakkında mevzû hükmü verilen her rivayet, manâ itibariyle yanlış demek değildir; sadece “Bu söz, hadis değildir.” demektir.**¹⁵⁴

MEVZÛ DAMGASI YEMİŞ RİVAYETLERİ DEĞERLENDİRMEDE ÖLÇÜLER

Bazı hadis nekkad veya sarrafi, yani Hadis konusunda kılı kırk yaran Hadis kritikçileri, tenkitte ifrat edip, bazı sahih hadislerle de mevzû (uydurma) damgası vurmuşlardır. Bunun sebeplerinden biri, Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) özellikle gaybla ve ilmî gelişmelerle alâkalı bazı haberleri ve çok yönlü manâya sahip bazı sözleri müteşabihât türünden olduğu için, bunları kendi zamanlarında tam anlayamamak olmuştur. Meselâ, dünyanın öküz ve balık üzerinde durduğu sahih rivayetlerden olduğu halde, böyle mevzû damgası yiyen hadislerdendir.

Bir diğer sebep de, başka konularda da her zaman olabileceği gibi, hadislerle yaklaşımda da dengenin zaman zaman ve bir ölçüde bozulması, bunun sâiklerinden biri olarak, pek çok mevzû rivayetin hadis diye dolaşmasıdır. Yani, her döneme ait içinde bulunulan şartlar, âlimler üzerinde kısmen de olsa belli bir tesir yapabilir.

İşte, Hadis tenkitçiliği, yani nekkadlığı, sarraflığı konusunda İbn-i Kayyim el-Cevzî ve İbn Teymiye gibi bazı âlimler ifrat etmiş ve bunlar gibi ve daha başka sebeplerle bazı sahih hadislerle mevzû damgası vurmuşlardır. Ehl-i ifrat âlimlerin mevzû diye hükmettiği pek çok hadisin sahih olduğu Celâleddin es-Süyûtî gibi müceddit çapta âlimler tarafından tesbit edilmiştir.

Diğer yandan, hakkında mevzû hükmü verilen ve gerçekten mevzû olan bütün rivayetler, manâ itibariyle yanlış demek değildir. Yani, her mevzû hadisin

manâsının yanlış olduğu gibi bir hüküm verilemez. Mevzû demek, “Bu söz, Peygamber Efendimiz’e ait değildir; Hadis usûlünün ölçülerine göre Peygamber Efendimiz’e ait olduğu hakkında zayıf bir karine bile yok.” demektir.

- **Hadis’in senedi, onun sıhhati konusunda güvenilir insanların şahitliği manâsına gelir.**[155](#)

HADİSTE SENET

Yukarıda temas edildiği üzere, İslâm’ın yüz aklarından olan Hadis ilminde senedin çok önemli yeri vardır. Modern tarih araştırmacılığı bile Hadis Usûlü ilminin yanında çok değersiz kalır. Hadis âlimleri, Peygamberimiz Efendimiz’e atfen nakledilen bir sözün gerçekten O’na ait olup olmadığını anlamak için, o sözü nakleden kişileri, tabir yerindeyse, hücrelerine varıncaya kadar incelemişlerdir. Râvî denilen her hadis nakilcisinin, takvası, yalan karşısındaki tavrı, ne derece hakperest olduğu, Allah ile, yalnız Allah ile değil, insanlarla, hattâ hayvanlarla olan münasebeti –meselâ, hayvanı kandıran insanlardan bile hadis alınmamıştır–, karakteri, ilim ve tefekkür seviyesi, hafızası gibi pek çok bakımdan âdeta röntgenini çekmişlerdir. Bu şekilde bir de rical, yani hadis râvîlerini tanıma ilmi ortaya çıkmıştır. Ve, hadisçiler, hadisleri kaydederken ve naklederken onların kimlerden alındığını, Peygamber Efendimiz’den itibaren kimler tarafından nakledildiğini “an fûlan, an fûlan, an fûlan (falan kişi falandan, o da falan kişiden...)” diyerek belirtmişlerdir. İşte, hadislerin başında onların râvîlerinin yer aldığı böyle “an’aneli” kısma senet denir. Hadisler, senetlerine göre de belli kısımlara ayrılmıştır.

Kısaca, bir hadisin başında yer alan senedi teşkil eden şahıslar, o hadisin Peygamber Efendimiz’e ait olduğu konusunda güvenilir şahitler, senet de, şahitler silsilesi demektir.

- **Peygamber Efendimiz’in mûcizelerinin büyük çoğunluğu, mûcize Din’de esas olmadığı için Şer’î hükümler ölçüsünde, açık mütevatir olarak ve kendilerine aynı önem verilerek nakledilmemiştir. Bu da, Sahâbe’nin Din’i ve Peygamber Efendimiz’i ne kadar mükemmel anladığını gösterir.**[156](#)

MÛCİZE, KERAMET VE PEYGAMBERİ VE VELÎLERİ TANIMA

Hız. Üstad Bediüzzaman’ın (r.a.) üzerinde durduğu bu husus da, Peygamber Efendimiz’i (s.a.s.) ve peygamberliği tanımada ayrı bir önem arz etmektedir. Şöyle ki:

Özellikle avâm, fevkalâdelik peşindedir. Nasıl modern bakış açısı, kâinatta âdeta her bir mûcize olan yaratılış gerçeklerine bakmaz; her bir şeydeki harikâlığa hiç dikkat etmez, fakat fıtrattan çıkmış, meselâ bir insanın altı

parmaklı doğması gibi fitrat dışı hadiselerle büyük önem veriyorsa, bunun gibi, avâm da, gerek peygamberleri, gerekse önem verdiği ve büyük gördüğü şahısları birtakım olağanüstülüklerle, mûcizelerle, kerametlerle anlatmaya çalışır. Oysa, tabîî ki küçümsemek doğru olmamakla birlikte, kerametın velîlerin büyüklüğü adına, peygamberliği ispat adına gösterilenler dışında mûcizelerin peygamberleri tanıma adına, özellikle Din adına olağanüstü önemi yoktur.

Meselâ, Peygamber Efendimiz (s.a.s.), şahsiyeti, karakteri, ahlâkı, fetaneti, kulluktaki erişilmez derinliği, Cenab-ı Allah'ın O'nu muvaffak kıldığı icraatlar ve getirip yerleştirdiği Din ve o Din'in kurduğu muhteşem medeniyetle ulaşılmaz büyüklüktedir. Her peygamberin büyüklüğü de yine aynı unsurlarda yatar. Bir velînin, meselâ Hz. Üstad Bediüzzaman'ın büyüklüğü, yine şahsiyetinde, karakterinde, kulluğunda, İslâm'a olan bağlılığında, hayatının âdeti her ânını İslâm'a hizmete adanmasında, eserlerinde, Âhir Zaman'da çok önemli bir dirilişin başındaki zat olmasında ve bu diriliş hareketinin mahiyeti ve boyutları gibi hususlarda aranmalıdır. Yoksa, Cenab-ı Allah'ın ikram olarak ve ıstırar hallerinde bahşettiği, meselâ hapiste iken dışarıda camide namazda görülmesi, namaz vakti namaz kılmasına müsaade edilmeyince elindeki kelepçelerin düşmesi gibi kerametlerde aranmamalıdır. Cenab-ı Allah (c.c.), en âmi kullarına da benzer kerametler bahşedebilir. Ne var ki, peygamberlerin de, velîler gibi başka büyük zatların da büyüklüğünü avamca olağanüstülüklerde aramak, hem Din'i bilmemek manâsına gelir, hem de dikkatleri o zatlardan, hizmetlerinden ve eserlerinden başka yerlere çeker ve onlardan istifadeye mâni olur.

Kur'ân ve Sünnet mûcizeleri ve diğer mûcizeler

Bu gerçek sebebiyledir ki, Peygamber Efendimiz (s.a.s.), en büyük ve kalıcı mûcizesi olarak Kur'ân'ı ve Sünneti'ni bırakmıştır. O'nun özellikle Medine'de gösterdiği yemeklerin ve suların bereketlenmesi, çıkmış bir uzvu yerine koyması, bazı hastalıkları veya bedenî ârizaları ânında iyileştirmesi gibi pek çok mûcizeleri, daha çok ihtiyaç dolayısıyla kendisine ve Ashâbı'na bahşedilmiştir. Nitekim Bediüzzaman hazretleri de bu hususta şu açıklamayı yapmaktadır: “Arap yarımadası, suyu ve ziraati az bir yerdir. Onun için ahalisi, hususen İslâm'ın ilk nesli olan Sahâbîler, geçim darlığına maruzdular. Hem susuzluğa çok defa giriftar oluyorlardı. İşte bu hikmete binaen, Hz. Peygamber aleyhis-salâtü ves-selâm'ın apaçık mûcizelerinin mühimleri, yemek ve su hususunda tezahür etmiş. Bu harikalar, peygamberlik davasına delil ve mûcize olmaktan ziyade, ihtiyaç sebebiyle Rasûl-i Ekrem aleyhis-salâtü ves-selâm'a İlâhî bir

ikram, Rabbânî bir ihsan, Rahmânî bir ziyafet hükmündedir.”¹⁵⁷

Sahâbe-i Kiram, peygamberliği, Peygamber Efendimiz’i ve O’nun büyüklüğünün nerede yattığını çok iyi kavradığı için, meselâ taharet, abdest, namaz, başka şer’î hükümler gibi Din’e ait meselelerin en küçüklerinde, sözgelimi, abdestte uzuvların kaç defa yıkanacağı, mestlere mesh, namazın nasıl kılınacağı gibi hususlarda çok sayıda ve önemle hadis-i şerifler nakletmiş olmasına ve bu hadisler pek çok Sahâbî’den nakledilmesine rağmen, bahis mevzuu mûcizeler, Din’de esas olmadığı ve Din’e ait unsurlardan bulunmadığı için, Tebuk Seferi’nde olduğu gibi 30 bin civarında kişinin veya en azından bunların büyük çoğunluğunun önünde gösterilmiş de olsa, ancak birkaç Sahâbî tarafından nakledilmiştir. Bu tür mûcizelerin böyle az sayıda Sahâbî tarafından nakledilmesi, onların olmadığını göstermez; fakat Sahâbe-i Kiram’ın Din’e, peygamberliğe ve Peygamberimiz’e bakışını gösterir ve bu, bizim için de yol göstericidir.

- **Allah Rasûlü’nün gelecekte verdiğî haberlerden bazıları tek bir hadise ile ilgili değil, aynı mahiyette pek çok hadise ile veya küllî bir gerçeğin pek çok yanlarıyla ilgilidir. Dolayısıyla, aynı gerçeğe veya aynı mahiyetteki hadiseler, manâ ve lâfzında kısmî farklılıklar olan bazı mübarek sözlerinde temas eder. Bu gerçek görülemeyince de, ilgili hadislerdeki bazı manâ ve lâfız farklılıklarından dolayı, hadisler tenkide uğrayabilmektedir.**¹⁵⁸

TARİHTE TEKERRÜR VE GELECEKTEN HABER VEREN HADİS-İ ŞERİFLER

Tarih, aynıyla değil, misliyle tekrarlanan hadiselerden ibarettir. Yani, meselâ herhangi bir ağacın bu yıl açan çiçekler veya yaprakları, önceki senenin çiçekleri veya yaprakları olmadığı gibi, gelecek senenin çiçekleri ve yaprakları da elbette olmayacaktır; fakat her sene açan çiçekler ve yapraklar, mahiyetçe birbirinin aynıdır. Bunun gibi, tarih de mahiyetçe aynı, fakat kimlik olarak farklı, mahiyet itibarıyla birbirini takip eden hadiselerden meydana gelir. Bundan dolayı tarih, ibretler meşheridir.

İşte, hem ümmetini ikaz, hem karanlık günlerinde ümitsizliğe düşmelerini önleme, hem de onlara yol gösterme adına Cenab-ı Peygamber Efendimiz (s.a.s.), kendisinden sonraki yakın, orta ve uzak gelecekle ilgili pek çok haberler vermiştir. Bu haberlerden bazıları da Âhir Zaman’da gelmesi müjdelenen Hz. Mehdî ile alâkalıdır.

Mehdî, Mehdiyet hareketi ve ilgili hadisler

Mehdî, bir şahıs ismi değildir, bir unvandır. Manâsından da anlaşılacağı üzere, bir hidayet rehberidir. İslâm'ın tutunulacak kulplarının koptuğu, zulmün her tarafı kapladığı, zihnî, kalbî, ilmî, içtimaî, iktisadî, siyasî karanlıkların dünyayı sardığı bir zamanda gelip, topyekûn bir İslâmî diriliş hareketine rehberlik edecektir.

Mehdî'nin ve onun temsil edeceği Mehdiyet hareketinin pek çok yönleri vardır. Nasıl Peygamber Efendimiz'den önce Şeriat sahibi Hz. Nuh, Hz. İbrahim, Hz. Musa ve Hz. İsa gibi (Allah'ın selâmı üzerlerine olsun) ülü'l-azm rasûller gelmiş ve Allah'ın Dini adına topyekûn, fakat belli zaman ve kavim(ler)le sınırlı diriliş hareketlerine rehberlik yapmışlarsa; nasıl bunların arasında diğer rasûller gelip, yine belli zaman ve kavimlerle sınırlı olarak Din'i özellikle iman, ibadet ve muamelât esaslarıyla tebliğ etmişlerse ve nasıl bunların da arasında çok sayıda nebîler gelip, rasûllerin yolunu takiple, insanları bu yola çağırmış ve bu yolda onlara kılavuzluk yapmışlarsa, bunun gibi, Peygamber Efendimiz'den sonra Hz. Bediüzzaman (r.a.) gibi topyekûn bir dirilişi başlatmış, Hz. İmam Gazalî (r.a.) gibi düşünce ve iman noktasında, Hz. İmam Rabbanî (r.a.) gibi bilhassa itikad noktasında önemli tecditte bulunmuş büyük âlim ve mürşid mücedditler; bunlardan başka İslâm'ın meselâ devlet-siyaset, içtimaî hayat, fıkıh gibi yönlerinde yine tecditte bulunmuş mücedditler ve ayrıca insanlara Din'i tanıma ve yaşamada rehberlik yapan yüzbinlerce âlimler ve mürşidler gelmiştir.

İşte, Hz. Mehdi (r.a.) ile ilgili hadisler, bilhassa büyük mücedditlere ve diriliş rehberlerine, onların İslâm'ın değişik sahalarında yaptıkları tecditlere, yani İslâm tarihi boyunca ortaya çıkmış tecdit, diriliş ve hidayet hareketlerine baktığı gibi, Âhir Zaman'daki topyekûn tecdit veya diriliş, ya da İslâm'ın yeni baştan tebliğ hareketine, bu hareketin pek çok hususiyetlerine, şahsiyetlerine, boyutlarına ve devrelerine de bakar. Çünkü her zaman, her asır, kuvve-i maneviyyenin takviyesine kaynaklık edecek ve insanları yeisten kurtaracak "Mehdî" manâsına muhtaçtır; ve bu manâda, her asrın bir hissesi bulunmak lâzımdır.

Hem gaflet içinde fenalara uymamak ve lâkaytlıkta nefsin dizginini bırakmamak için, küfrün ve nifakın başına geçecek Deccal ve Süfyan gibi müthiş şahıslardan, her asırla münasebeti olan Deccaliyet ve Süfyaniyet'ten her asır çekinmeli ve korkmalı. Ayrıca, Mehdiyet hareketi de tek cepheli olmayıp, çok yönlü, belki bir-iki nesle değil, birkaç nesle ait ve her ne kadar şüphesiz rehberleri bulunsun da, daha ziyade bir şahs-ı manevî hareketidir.

Mehdiyet hareketinin çok önemli bir yönünü veya boyutunu da Mesihîyet, yani İslâm'ın Hz. İsa'nın tebliğinde öne çıkan yönleri oluşturacağı ve hareketin Allahü a'lem bilhassa İsevîler ve İsevîlik'le yakın münasebeti olacağı için olsa

gerektir ki, hadislerde Mehdiyet hareketiyle birlikte Hz. İsa Mesih'in (a.s.) yeryüzüne ineceğinden de söz edilmektedir. İşte, çok yönlü, evrensel, belli bir süreci takip edecek, çok katılımlı bir hareket olması hasebiyle, Âhir Zaman'daki topyekûn İslâmî diriliş hareketiyle ilgili hadis-i şeriflerde de elbette manâ ve lâfız bakımından farklılıklar olacaktır. Dolayısıyla, bu hadis-i şerifler sanki tek ve tek boyutlu bir gerçeğe tek bir şahsa bakıyormuş gibi, onlar arasındaki manâ ve lâfız farklılıkları sebebiyle hadisleri tenkit etmek, hem Kur'ân gibi, Hadis'in de çok tabakalı manâlarını, müteşabih yönlerini, üslûbunu, mücerret hakikatleri zaman zaman müşahhas unsurlarla anlatma tarzını kavramamak, hem tarihi ve hadiseleri iyi okuyamamak, hem de bütünlüğü ve evrenselliğiyle ve bu bütünlük ve evrensellik içinde farklı zaman, mekân, şartlar ve hadiselerle ilgili hususî yanlarıyla İslâm'ı bilmemek demek olur. Dolayısıyla, bütün hadis-i şerifler gibi, bu hadisler de Hadis usûlü çerçevesinde değerlendirilmeli ve sonra manâ katmanları, mesajları ve ihtiva ettikleri gerçekler üzerinde durulmalıdır.

- **Rasûl-ü Ekrem (s.a.s.) gaybı kendiliğinden bilmezdi. Dolayısıyla O, gelecekle ilgili haberleri Cenab-ı Allah O'na hikmet ve rahmeti gereği nasıl bildirmiş ve öğretmişse, O da bize o şekilde bildirmiştir.**¹⁵⁹

ALLAH RASÛLÜ EFENDİMİZ VE GAYB İLMİ

Cin Sûresi/72: 26–27 âyetlerinde şöyle buyrulur: “O, gaybı bilendir ve bildiği bu gaybı kimseye açmaz; ancak seçtiği ve kendisinden razı olduğu rasûlü hariç.” Gaybı bütünüyle ancak Allah bilir. Şu kadar ki O (c.c.), dilediklerine gayb bilgisinden dilediği kadar ve dilediği ölçüde ve şekilde açar. İşte, Allah Rasûlü de (s.a.s.), Cenab-ı Hakk'ın kendisini muttalî kıldığı ölçüde gayb bilgisine sahipti.

Cenab-ı Hakk, hem Hakîm, hem Rahîm'dir; dolayısıyla gayb konusunda Rasûl-ü Ekrem'ini bilgilendirirken, Hikmet'i ve Rahmet'ine göre bilgilendirir ve Rasûl-ü Ekrem de yine Allah'ın Hikmet'i ve Rahmet'i ölçüsünde bu bilgiden bir kısmını ümmetine aktarmıştır. Hikmet ve Rahmet, yine insanın yeryüzünde Hikmet ve Rahmet çerçevesinde tâbi tutulduğu imtihan, özellikle gayb haberlerinin gizli ve açıklananların da belli ölçülerde müphem kalmasını, bunların kesin tefsirinin her haberin gerçekleşme zamanına bırakılmasını gerektirir. Çünkü insan, dünya yurdunda pek çok musibetlerle ve hoşlanmayacağı şeylerle karşılaşır. Bunların önceden bilinmesi, hayatı insana zehir eder. Meselâ, hemen her insan, kesin olan öleceğinin vaktini bilmek istemez. Bundan dolayıdır ki, bilhassa üzücü ve elemli hadiseler kapalı olarak ifade edilmiş, fakat haklarında gerekli ön ikaz yapılmış ve bu tür gaybî

hadiselerle ilgili bilgiler, özellikle ikaz adına verilmiştir. Meselâ, Allah Rasûlü'ne Hz. Âişe-i Sıddîka'ya karşı ziyade muhabbet ve şefkatini rencide etmemek için onun Cemel Savaşı'na iştirak edeceği açık olarak gösterilmemiş; bundan dolayı Hz. Rasûl (s.a.s.), pak zevcelerinin bulunduğu bir ortamda, “Keşke bilseydim Hav'eb'in köpekleri içinizden kime uluyacak!” diye ikazda bulunmuştur.¹⁶⁰ Fakat sonra o zevcesinin Hz. Âişe (r.anhâ) olacağı kendisine az açılmış ki, Peygamber Efendimiz (s.a.s.), Hz. Ali'ye buyurmuş: “Seninle Âişe arasında bir hadise cereyan edecek olursa, ona şefkatle muamele et ve onu selâmetle evine gönder.”¹⁶¹ Ayrıca, müjdeli gayb haberleri de yine pek çok yönden müphem bırakılmıştır ki, insanlar üzerine düşeni yapmaktan ve gerekli gayreti göstermekten geri kalmassınlar.

Kısaca, Peygamber Efendimiz (s.a.s.) gelecek bazı önemli hadiselerle ilgili bilgileri müteşabih türünden, kısmen kapalı verdiği için, bunlar yorum gerektirmektedir. O yorumu da ehli yapar veya o hadislerin manâları bütünüyle ancak ilgili hadiseler gerçekleşince anlaşılır. Dolayısıyla, bu tür hadislerin mahiyetini bilmeyen, manâsını anlayamayan ve özellikle Hadis usûlünden ve Peygamber Efendimiz'in üslûbundan habersiz olanlar, bu hadislere ilişmek gibi bir cinayetten kaçınmalıdır.

- **Peygamberlik davasını ispat adına gösterilen mûcizeler, insanların iradesini inanmaya zorlamak için değil, akla kapı açmak ve peygamberliğe açık delil olması içindir. Bu bakımdan, bu mûcizeler, ancak hedef kitleye gösterilir.**¹⁶²

AYIN YARILMASI MÛCİZESİ ETRAFINDA

Bir meseleyi veya gerçeği kendi mecrasından çıkarıp, kendine ait olmayan bir mecrada ele almak, çok defa onu anlamamaya, hattâ inkâra sebep olur. İşte, bu gerçekten habersiz bazıları, Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) ayı bir parmak işaretiyle ikiye yaran mûcizesinin dünyanın başka yerlerinde neden görülmediği ve tarihlere neden geçmediği gibi anlamsız sorular sorabilmekte ve anlamsız itirazlarda bulunabilmektedir.

Bir defa, yukarıda üzerinde durulduğu gibi, bazı mûcizeler ihtiyaç dolayısıyla İlâhî bir ikram olarak izhar edilirken, peygamberliğe delil olarak gösterilen mûcizeler de inanmaya zorlamak için değil, peygamberliği ispat, bu konuda aklı ve vicdanı ikna içindir. Bu sebeple, onlar, muhatap kitleye ve ancak onların şahit olacağı şekilde ve şartlarda gösterilir; başkalarının onları görmesi gerekmez. Dünyada herkes onlara şahit olsa, bu defa ya insanlar inanmaya zorlanmış ve tercih imkânları ellerinden alınmış olur; veya mevzudan habersiz insanlar,

kendilerini büyü altında hissederler; ya da mûcize, olağan dışı tabî bir hadise gibi telâkki edilir ve mûcize olarak algılanmaz.

Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) parmak işaretiyle ayı ikiye yaran mûcizesi de, Mekke'de gece vakti bir grup müşrikin önünde gösterilmiş ve onlar, bunu gözleriyle görmüşlerdir. Buna karşılık, o dönemde başka yerlerdeki insanlar henüz İslâmî tebliğ ve Peygamber Efendimiz'in peygamberliğine muhatap olmadıkları için İlâhî Hikmet, bu mûcizeyi onların görmesine hükmetmemiş olmalıdır. Zaten, enlem-boylam farklılıkları, bir yerde gece veya gecenin bir saati iken başka çoğu yerlerde daha akşam veya sabah, hattâ gündüz ortası olması, bunun yanısıra havanın bulutlu, sisli ve kapalı bulunabileceği gibi faktörler, o mûcizenin görülmesine de elbette mâni olacaktır. Kaldı ki, Mekkelî olup da dışarıda seyahatte bulunanlar da bu mûcizeye şahit olmuştur. Ayrıca, Cenab-ı Allah, onu görmesi gereken başkalarına da göndermiştir. India Office Library, London, which has reference number: Londra'da India Office Library'de Arabic, 2807, 152-173 referans no ile kayıtlı elyazması bir kitapta şu bilgi verilmektedir: Hindistan'ın güney-batı sahilindeki Malabar'da çok eski bir geleneğe göre, Malabar krallarından Chakrawati Farmas ayın ikiye yarıldığını görmüş ve yaptığı araştırmada Arabistan'da bir peygamberin çıkacağını zamanla müjdelenmiş bulunduğunu öğrenmiştir. Bunun üzerine, oğlunu yerine bırakarak, bu peygamberi bulmak için nihayet Mekke'le gelip, Müslüman olmuştur. Peygamber Efendimiz (s.a.s.), ona ülkesine dönmesini tavsiye buyurmuş; kral, yolda Yemen'in Zafar liman şehrinde vefat etmiştir. Kabri, asırlarca "Hindistan kralı"nın kabri olarak ziyaret edilmiştir."¹⁶³

- **Nasıl hasta bir insan doktora, hattâ hastalığına göre farklı bir uzmana gider, bir binanın planları için mimar ve mühendise müracaat edilir, şer'î bir mesele müftüden sorulur; bunun gibi, Sahâbe arasında da bazıları, Allah Rasûlü'nün hadislerini gelecek nesillere aktarmak için mânen vazifeli idiler.**¹⁶⁴

HADİS NAKLİ VE BAZI SAHÂBÎLERİN DAHA ÇOK HADİS NAKLETMESİ

Hayatın ve ilimlerin en aslî düsturlarından bile habersiz bazıları, "Neden hadisler, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer gibi baştan beri Peygamber Efendimiz'le beraber bulunan O'na daha yakın olan Sahâbîlerden değil de, daha çok Hz. Ebû Hüreyre, Hz. Enes ibn Mâlik, Hz. Câbir ibn Abdullah gibi Ensar'a ait ve bazıları Peygamber Efendimiz'le ancak 3-4 sene kalmış Sahâbîlerden nakledilmektedir?" diye sormakta ve hadise şüphe düşürmeye çalışmaktadırlar.

Bir toplumda lider, özellikle bu lider her bakımdan imam, yani rehber bir peygamber ise, âdetâ bir bünye gibidir. Toplumun diğer fertleri ve müesseseler ise bu bünyenin uzuvları ve hücrelerine tekabül eder. Yani, Sahâbe içinde her bakımdan küllî bir imam olan Peygamber Efendimiz'in karakter, mizaç, kabiliyet ve kapasiteleri itibariyle farklı farklı yanlarını temsil eden ve Peygamber Efendimiz'le bu yanları itibariyle münasebeti olan insanlar vardı. Meselâ, âlim ve mürşid seviyesindeki Sahâbîler Peygamber Efendimiz'e muallim ve mürşidliği noktasında yaklaşıyor; öncelikle devlet adamlığı vasfına sahip olanlar O'na bu yönden, özellikle kumandanlık vasfına sahip olanlar bu yönden yaklaşıyor ve O'nunla münasebet hattı oluşturuyorlardı. Peygamber Efendimiz'den başka hiç kimse küllî, yani hayatın her sahasında rehber olma vasfını haiz değildi. Dolayısıyla, "Neden hadisler daha çok Hz. Ebû Hüreyre, Hz. Enes ibn Mâlik, Hz. Câbir ibn Abdullah gibi sahâbîlerden geliyor?" diye sormak, "Neden kumandanlığa, meselâ Ebû Hüreyre varken Halid ibn Velid tayin ediliyor; neden Hilâfet meselesi görüşülürken Câbir ibn Abdullah söz sahibi olmuyor; neden Hz. Ömer kendisinden sonra halife olacak şûrâyâ Enes ibn Mâlik'i de katmadı; neden Kur'ân tefsirinde daha çok meselâ Abdullah ibn Abbas öne çıkıyordu da Amr ibnü'l-Âs çıkmıyordu...?" sorularından kat'iyen farksız değildir.

Sahâbe içinde işi, mesleği ve geçimi gereği de Peygamber Efendimiz'le diğerlerinden daha fazla beraber olanlar vardı; O'nun sözlerini bellemeye daha çok can atanlar, hâfıza gibi ilgili kabiliyetleri bu sahada daha çok öne çıkanlar vardı. İşte, başta Hz. Ebû Hüreyre (r.a.) olmak üzere, Enes ibn Mâlik, Câbir ibn Abdullah ve Abdullah ibn Ömer gibi Sahâbîler, Peygamberimiz'in sözlerini ezberleyip nakletmekte öne çıktılar. Şu halde, nasıl toplum hayatında çok çeşitli meslekler vardır ve insanlar genellikle mizaç, kabiliyet ve kapasitelerine göre bu mesleklerden birini tercih ederler; kimi insanlar bazı ilim, san'at veya zenaat dallarında ihtisas sahibi olur ve diğer dallarında yayadırlar; bunun gibi, Cenab-ı Allah da (c.c.), hadis naklinde öne çıkan sahâbîleri mizaç ve kapasite noktasında buna göre yaratmış ve âdetâ bu işte vazifelendirmiştir. Hz. Ebû Hüreyre bütün hayatını hadisleri ezberleyip başkalarına nakletmeye verirken, Hz. Ömer (r.a.), toplum ve devlet işleriyle meşguldü ve mizacı da, kapasite ve karakteri de buna çok daha fazla yönelikti.

- **Farklı farklı da nakledilse, farklı kişiler tarafından nakledilen bir hadisenin vukûu kesin demektir. Farklı nakillerin her biri zayıf da olsa, yine hadisenin aslını ispat ederler.**¹⁶⁵

FARKLI NAKİLLER, HADİSENİN VUKÛUNA KUVVET VERİR

Bazen bir hadise farklı kişiler tarafından fakat farklı şekillerde anlatılır. Meselâ, bir gürültü işitilir. Bir veya birkaç kişi, “Falan ev yıkıldı!” der; bir başkası veya başkaları, “Falan dükkan yıkıldı”; daha başkaları “Şuradaki bina yıkıldı” der. “Şu eski okul yıkıldı” diyen de olur. Bütün bu haberlerin ortak noktası bir binanın yıkılmış olmasıdır. Binanın hangi ve nasıl bir bina olduğu konusundaki ihtilaflar bir binanın yıkılmış olduğu gerçeğini zayıflatmaz, tam tersine buna kuvvet verir. İşte, Peygamber Efendimiz’in bazı mûcizelerini nakilde bu tür farklılıkların olması, o mûcizelerin olmadığını değil, olduğunu gösterir ve ispat eder.

- **Allah Rasûlü (s.a.s.), bütün âlemlere rahmet ve risaleti de âlem-şümül (evrensel) olduğundan, her bir varlık türü O’nu tanır; O’nunla alâkadardır ve mûcizelerine vesilelik etmiştir.**[166](#)

MİSYONUN EVRENSELLİĞİ SEBEBİYLE BÜTÜN VARLIK TÜRLERİ RASÛL-Ü EKREM’İN RİSALETİNİ ALKIŞLAR

Rasûl-ü Ekrem (s.a.s.) bütün varlıklar için rahmet ve risaleti evrensel olduğu için her varlık türü O’nu tanır; O’nunla bir şekilde münasebet ve O’na karşı alâka içindedir. Çünkü O (s.a.s.), kâinatın Yaratıcısı ve bütün varlıkların Rabbi unvanlarıyla Cenab-ı Hakk’ın bütün varlıklara memurudur ve rasûlüdür.

Nasıl ki bir padişahın veya devletin büyük ve fevkalâde müfettiş bir memurunu her bir devlet dairesi tanır ve o memur, hangi daireye girse o dairede kabûl görür ve dolayısıyla her bir daire ile münasebet içindedir; çünkü memuriyeti, padişah veya devlet adınadır. Yalnızca adliyenin (yargı) memuru ve müfettişi değildir ki, münasebet ve alâkası bu daire ile sınırlı olsun; yalnız askeriye ve mülkiyenin memuru değildir ki, münasebet ve alâkası askeriye ve mülkiyeye has olarak kalsın. Bunun gibi, Allah Rasûlü (s.a.s.) bütün âlemlerin Yaratıcısı ve Rabbi’nin, vazifesi bütün kâinatı kapsayan fevkalâde memuru ve elçisi olduğu için, melekten sineğe ve örümceğe kadar her bir varlık türü O’nu tanır, O’nunla alâkasını ve münasebetini bilir ve ortaya koyar. Dolayısıyla da her bir varlık türü, O’nun mûcizelerine sebeplik veya vesilelik etmiştir. Yani, Allah Rasûlü’nün sinekten örümceğe, kelerden kurda, taşlardan ağaçlara, yerdeki cisimlerden ay gibi, hattâ Miraç yoluyla bütün gök cisimlerine, göklere ve hem dünya hem Âhiret âlemlerine kadar âdetâ her bir varlık sahası ve türüyle ilgili mûcizesi olmuştur. Denebilir ki, bütün varlık türleri, O’nun risaletini alkışlamış ve o risalete delil teşkil etme şerefini kazanmıştır.

- **Rasûl-ü Ekrem (s.a.s.) Efendimiz, bütün peygamberlerin evrensel çapta**

vârisi olduğundan, her bir rasûle gönderilen İlâhî kitaplarda adı anılmış ve geleceği müjdelemiştir. O'ndan en çok bahseden Hz. İsa (a.s.) olmuştur.¹⁶⁷

PEYGAMBERİMİZ'İN BÜTÜN PEYGAMBERLERCE MÜJDELENMESİ

Bütün peygamberler (Allah'ın selâmı üzerlerine olsun!), Cenab-ı Allah'ın (c.c.) insanlar için tayin buyurduğu ve İslâm adını verdiği Din'i temsil, tebliğ ve tatbik etmişlerdir.¹⁶⁸ Şu kadar ki, daha önce de üzerinde durulduğu üzere, bütün önceki peygamberler, İslâm'ı bütün zamanlar, mekânlar ve insanlar için evrenselliği içinde değil, belli bir zaman ve kavim(ler)le sınırlı olarak temsil, tatbik ve tebliğ etmişlerdir. Ancak Rasûl-ü Ekrem'dir ki (s.a.s.), onu her zaman, mekân, şart ve şahıs için Kıyamet'e kadar geçerli olmak üzere ve bütün evrenselliği içinde temsil, tatbik ve tebliğ etmiştir.

İkinci olarak, Peygamber Efendimiz'e gelindiğinde artık ortada sınırlı bir bütünlük içinde sahih şekliyle İslâm'ın temsil ve tebliği kalmamıştı. İslâm da, önceki peygamberlere gelen kitaplar da, tahrife ve değişikliğe uğramıştı. Hattâ, Hz. Lût, Hz. Davud, Hz. Süleyman ve Hz. İsa gibi peygamberler olduklarından çok farklı tanınıp tanıtılıyor, bazılarına sıradan ve Müslüman olmayan insanların bile işlemeyeceği günahlar atfediliyor; pek çok peygamber, peygamberliğiyle tanınmıyordu. İşte, Peygamber Efendimiz (s.a.s.), İslâm'ın tamamına ve evrenselliği içinde muhatap olarak ve onu tamamıyla ve evrenselliğiyle temsil, tatbik ve tebliğ ederek hem onu tarih boyu uğradığı tahriflerden kurtardı; hem önceki kitapları aslî halleriyle tasdik ederek, onların gerçekte İlâhî kitaplar olduğu gerçeğini yerleştirdi; hem de bütün önceki peygamberleri yüce makamları içinde yeniden tanıttı ve kendilerine atılan bütün iftiralarından onları tebrîe etti.

İşte bu sebeptendir ki, elbette önceki bütün peygamberlerin Peygamber Efendimiz'e medyuniyeti olacaktır ve O'nu kitaplarında anacak, geleceğini müjdeleyeceklerdi. Bugün bile eldeki Kitab-ı Mukaddes nüshalarına baktığımızda, tarih boyu geçirdikleri onca değişikliğe ve indikleri dilde aslî nüshaları bulunmamasına, ortada onlar adına tercümeleri olmasına rağmen, Peygamber Efendimiz'le ilgili yüzden fazla haber ve tavsif buluruz. Nitekim, bizzat Peygamber Efendimiz (s.a.s.), Ehl-i Kitaba bunları hatırlatmış ve Allah Kelâmı olduğu konusunda bizzat Kur'ân'da herkese meydan okuduğu gibi, peygamberliğinin kendi kitaplarında anıldığı hususunda da Ehl-i Kitap âlimlerine ve temsilcilerine meydan okumuştur. Meselâ, Kur'ân diliyle şöyle

seslenmiştir onlara:

(Ey Rasûlüm, onlara), “Eğer (bana karşı iddianızda) samimi iseniz, getirin Tevrat’ı ve okuyun!” de.¹⁶⁹ Artık sana bu sağlam ve doğru bilgi geldikten sonra, (Ehl-i Kitap’tan) kim halâ seninle tartışmaya girerse onlara de: “Gelin öyleyse: oğullarımızı ve oğullarınızı, kadınlarımızı ve kadınlarınızı, hem bizzat kendimizi ve kendinizi çağırıp, sonra gönülden Allah’a dua ile, Allah’ın lânetinin yalancılar üzerine inmesini dileyelim.”¹⁷⁰

BİLHASSA HZ. İSA’NIN PEYGAMBERİMİZ’İ MÜJDELEMESİ

Peygamberler içinde Rasûl-ü Ekrem’den en çok söz eden Hz. İsa (a.s.) olduğu gibi, İlâhî Kitaplar içinde de Peygamber Efendimiz (s.a.s.), en fazla İncil’de anılmıştır. Çünkü, Hz. İsa’nın misyonu bir bakıma Peygamber Efendimiz’le tamamlandığı gibi, Hz. İsa’yı hem kendilerine gönderildiği Yahudiler’in iftiralarından ve inkârlarından, hem de Hristiyanların onu ilâhlaştırma gibi İlâhî Din’e en ters bir konuma yerleştirmelerinden Peygamber Efendimiz tebrîe etmiş ve kurtarmıştır. Ayrıca, Hz. İsa’dan sonra Din’e sokulan bütün bâtil inançların bâtıllığı da Peygamber Efendimiz (s.a.s.) ile ortaya çıkmıştır. Bunun yanı sıra, İsrail Oğulları’nın tâbi olduğu Hz. Musa’nın şeriatında zamana, şartlara ve İsrail Oğulları’na bağlı olarak ağır hükümler vardı. Hz. İsa bunların bazısını nesheden bir şeriatla gelmiş olmakla birlikte, kendisinden sonra onun şeriatı da tahrife uğradı ve âdetâ ortada şeriatı diye bir şey kalmadı. İşte Peygamber Efendimiz’in getirdiği Kur’ân ile insanlık, hususiyetle Ehl-i Kitap olan Hristiyanlar ve Yahudiler, temelde yüce ve tatbikinde güçlük olmayan İlâhî bir şeriata kavuşmuş oldular.¹⁷¹ Kur’ân-ı Kerim’de bu konuda şöyle buyurulmaktadır:

Onlar ki, ellerinde bulunan Tevrat ve İncil’de bütün vasıflarıyla kaydedilmiş olduğunu gördükleri ümmî (okuyup yazmamış ve dolayısıyla yazılı kültürden uzak, zihni ve kalbi tamamen vahiyyle şekillenmiş bulunan), Allah’tan insanlara elçi, insanlar katında ise nebî o en büyük Rasûl’e (bütün emir ve yasaklarında) tâbi olurlar. O Rasûl, onlara iyilik, doğruluk ve güzelliği tebliğ ve emretmekte; kötülük, yanlışlık ve çirkinliği yasaklamakta; Allah’ın pak yaratıp pak saydığı bütün sağlıklı yiyecek ve içecekleri onlara helâl, murdar yaratıp murdar saydıklarını ise haram kılmakta ve sırtlarındaki (kendi şeriatlarından kalma) ağır yükü indirip, boyunlarına vurulmuş zincirleri çözmektedir. İşte, O’na bütün samimiyetleriyle iman etmiş bulunanlar, O’nu destekleyen, O’na yardım eden ve risalet misyonuyla gönderilmesiyle birlikte O’na indirilmeye başlayan Nûr’a (Kur’ân) tâbi olanlar: işte onlar, (hem dünyada, hem de ve bilhassa Âhiret’te) gerçek kurtuluşa erenlerdir.¹⁷²

(Risalet misyonunun zirvesi) o Rasûl, kendisine Rabb’isinden her ne indirildiyse ona iman etti; (beraberindeki) mü’minler de (iman ettiler). Her biri, Allah’a, meleklerine, kitaplarına ve rasûllerine iman etti de, “(İnanma hususunda) O’nun rasûllerinden hiçbirini diğerlerinden ayırmayız;” dediler ve şöyle seslendirdiler (imanlarını): “(Rabbimize iman davetini) işittik ve itaat ettik; ey Rabbimiz, (yine de, hata ve günahlarımızdan dolayı) o çok bol olan bağışlamayı dileriz, ancak Sanadır nihaî varış.” (Allah da şöyle buyurdu: “Allah, kimseye kapasitesinin üstünde bir sorumluluk yüklemeyiz; herkesin kazandığı (hayır) kendi lehine, işlediği (fenalık da) aleyhinedir. (Siz, şöyle dua edin:) ‘Rabbimiz, eğer unuttuk veya kastımız olmadan bir yanlış yaptıysak, bundan dolayı bizi sorguya çekme! Rabbimiz, bizden önceki ümmetlere (zamanın, şartların ve mizaçlarının gerektirdiği terbiyeleri icabı) yüklediğin

gibi, bize öyle ağır yükler yükleme! Rabbimiz, tâkat getiremeyeceğimiz hükümlerle bizi yükümlü tutma! Ve günahlarımızdan geçiver; bizi bağışla ve bize acı, rahmetinle muamele buyur! Sen, bizim efendimiz, yardımcımız, koruyucumuzsun; şu kâfirler güruhuna karşı ne olur, bize yardım et ve zafer ver!¹⁷³

Hız. İsa'nın müjdesinin bir diğer çok önemli sebebi

Peygamber Efendimiz'den (s.a.s.) en fazla sözedenin Hız. İsa (a.s.) olmasının ve sadece O'nun verdiği müjdenin Kur'ân'da hususen yer almasının bir diğer çok önemli sebebi de şudur:

Hız. İsa, Matta İncili'nde de (15:24) apaçık ifade edildiği üzere, “İsrail Evi'nin kayıp koyunları”na gönderilmiş ve yine Matta İncili'nde geçtiği üzere (10:5–6), yeryüzünden alınmasından önce de havarilerine ve şakirtlerine İsrailî olmayanlara gitmemelerini ve “İsrail Evi'nin kayıp koyunları”na gitmelerini emretmiştir.

Hız. Süleyman'ın kurduğu çok güçlü devlet, M.Ö. 930 yılında onun vefatını müteakip ikiye bölünmüştür. 12 İsrail kabilesinden Hız. Yusuf Kabilesi başta olmak üzere 10 kabile kuzeyde İsrail Krallığı'nı oluştururken; diğer 2 kabile, güneyde Yehuda Krallığı'nı teşekkül ettirmiştir. Kuzeydeki İsrail Krallığı M.Ö. 722 yılında Asur kralı Şalmanaser tarafından işgal edilip, krallığı oluşturan 10 İsrail kabilesi sürgüne gönderilmiş, fakat bunların nereye gidip, nerede yerleştikleri tarihin meçhulleri arasında kalmıştır. İşte bu “kayıp” 10 kabileye, Kayıp İsrail Kabileleri, Hız. İsa'nın dilinde “İsrail Evi'nin kayıp koyunları” denmektedir ki, Hız. İsa'nın misyonunun en önemli bir yanını bu 10 kabilenin bulunup, yeniden Allah'ın Dini İslâm'a davet edilmesi oluşturuyordu. Ne var ki, Hız. İsa'nın ömrü buna yetmedi; dolayısıyla o (a.s.), havarilerine ve şakirtlerine bu kabileleri bulup, onları Hak Din'e davet etmelerini emretti.

Ne yazık ki, Hız. İsa'nın takipçileri, kendisinden sonra Roma içine dağıldılar. Roma'ya karşı başarılar elde edip, nihayetle onu dize getirmiş de olsalar, bu arada Din de, hem itikad, hem ibadet ve amel açısından büyük tahribe uğradı. “İsrail Evi'nin kaybolmuş koyunları” da bulunamadı.

Son dört asırdır yapılan antropolojik ve arkeolojik araştırmalar, seyyahların gözlemleri ve yazdıkları, nihayet son dönemlerde yapılan DNA incelemeleri, Afgan, Keşmir ve Tacikistan'da Bedahşan halklarının İsrailî halklar ve dolayısıyla Kayıp İsrail Kabileleri olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu halklar, Asurlular tarafından sürgüne gönderilince Afganistan, Keşmir, Tacikistan gibi yerlere gelip yerleşmiş, buraların halklarıyla kaynaşmış, zamanla Hak Din'i unutup, putlara tapar hale gelmişlerdir. Nihayet Hak Din, Allah'ın bütün peygamberlerle gönderdiği İslâm, Peygamber Efendimiz (s.a.s.) tarafından

evrensel çapta tebliğ edilip, daha Sahâbe zamanında büyük bir hızla yayılınca Müslümanlar Hindistan’a kadar ulaşmış ve neticede Afgan, Keşmir ve Bedahşan halkları, yani “İsrail Evi’nin kayıp koyunları” İslâm’ı kabûl etmiş ve Müslümanlaşmışlardır. Yani, Hz. İsa’nın misyonunu Peygamber Efendimiz, bir diğer ifadeyle, İslâm Ümmeti tamamlamıştır. Bundan dolayıdır ki, Hz. İsa (a.s.) Peygamber Efendimiz’den çok bahsetmiş ve bütün peygamberler Peygamber Efendimiz’i müjdelemiş olmakla birlikte, Kur’ân-ı Kerim, açık olarak sadece Hz. İsa’nın müjdesine yer vermiştir (Saff Sûresi/61: 6).¹⁷⁴

- **Nasıl Kur’ân âyetleri içinde müteşabih olanlar varsa, hadisler içinde de aynı şekilde müteşabih olanlar vardır. Onların manâsını ancak ilimde kökleşmiş seçkin âlimler anlayabilir. Dolayısıyla, bunlar üzerinde insanların bilmeden münakaşa etmeleri doğru değildir.**¹⁷⁵

MÜTEŞABİH ÂYETLERE VE MÜTEŞÂBİH HADİSLERE YAKLAŞIM

Allah Kelâmı Kur’ân’ın bütün zamanlara, mekânlara, şartlara, şahıslara ve seviyelere hitap eden bir kitap olması, onda Din’in de, kendisinin de temelini teşkil eden ve “muhkem” denilen ifadelerin yanısıra, müteşabih âyetlerin olmasını da gerekli kılmıştır. Çünkü hem mutlak gerçeklerin hayatta izafî yansımaları olduğu gibi, hayatta izafî gerçekler mutlak gerçeklerden daha fazladır ve insan hayatının bu hususiyetine hitap edip intizam getiren, onu düzene koyan müteşabih âyetlerdir. Bu âyetler veya ifadeler çok manâ derinliklerine, manâ gölgelerine sahiptir ve pek çok gerçeği barındırır. İkinci olarak, bazı derin ve mücerret gerçekler vardır ki, bunları düz bir anlatımla herkes anlayamaz; ayrıca, bunlar herkese hitap etmediğinden ve açıkça bilinmeleri bazıları için ayaklarının kaymasına bile sebep olabileceğinden, onlar ehlinin anlayacağı şekilde ifade buyurulmuştur. İşte Kur’ân gibi, hadis-i şerifler içinde de böyle ifadeler veya hadisler bir hayli vardır.

Müteşabih âyetler gibi müteşabih hadisler üzerinde de münakaşa etmemek gerekir. Esasen münakaşa hakikate hizmet etmediği gibi, bilhassa dinî meselelerin münakaşa şeklinde bahsi de kat’iyen doğru değildir. Münakaşada niyet tamamıyla hakkı bulmak olur, herhangi bir garaz taşınmaz, insaf elden bırakılmaz ve münakaşa konunun ehilleri arasında olursa belki caiz görülebilir. Münakaşada niyetin hâlis ve hak olduğuna delil şudur ki: Eğer hak karşı tarafın elinde ortaya çıkarsa buna üzülme şöyle dursun, yeni bir şey öğrenmeye ve yanlıştan dönmeye sebep olduğu için bilakis memnun olunabiliyor, hattâ hakkın kendi elinden çok karşı tarafın elinde ortaya çıkması daha çok sevindiriyorsa –

çünkü kendi elinde çıkarsa bundan bir şey kazanılmayacak ve belki nefse de gurur gelecektir– bu takdirde niyet hâlis demektir.

İkinci olarak, münakaşa bir âyet veya hadis üzerinde ise, Tefsir usulünü, münakaşa edilen konuyu, Kur’ân’ın ve Hadis’in dilini ve belâğatini, Din’in aslını teşkil eden muhkemleri veya zarurî hükümlerini, ayrıca, Hadis’in mertebelerini, çeşitlerini, daha önce temas edilen kapalı veya zımnî vahyin derecelerini ve Peygamber kelâmının kısımlarını bilmek gerekir. Dolayısıyla, âyetlerin ve hadislerin özellikle müşkil ve müteşabih kısmını avam içinde, kendini göstermek, ilmini sergilemek, avukat gibi haklı çıkmaya çalışmak ve enaniyetini hak ve hakikate tercih etmek tarzında tartışmak kat’iyen caiz değildir. Müşkil ve müteşahib âyet ve hadislerin manâsını anlamayanlar, ehl-i iman iseler âyetlere bir şey demeseler de, sahih olmalarına rağmen bu tür hadisleri inkâra gidebilirler; onların zahirî manâları esas alındığında da pek çok yanlışla kapı açılıp, dalâlet ehlinin itirazlarına ve hadislerdeki gerçekleri hurafe görmelerine sebep olunabilir. O bakımdan, her mevzu ehli tarafından, insaf ve hakkaniyet sınırları içinde ele alınmalı ve her mesele her yerde uluorta gündeme getirilip tartışılmamalı, nerede, hangi makamda, neyin, hangi üslûpla bahsedileceği çok iyi bilinmelidir.

- **İsrail Oğulları âlimlerinin bir kısmı Müslüman olup İslâmiyet dairesine girince, onların eski malûmatları da onlarla beraber “Müslüman oldu” ve İslâmiyet’e ait gibi telâkki edildi. Oysa onlardaki yanlışlar, asla İslâm’a ait olamaz.**¹⁷⁶

İSRAİLİYÂT VE İSRAİLİYÂTA KARŞI TAVRIMIZ

İslâm, süratle yayılarak, pek çok dinlerin ve felsefelerin bulunduğu “Orta Doğu” coğrafyasını fethedince milyonlarca insan İslâmiyet’e dâhil oldu. Bunların hepsinin birden ve kısa bir zaman içinde İslâmiyet içinde erimeleri elbette mümkün değildi. Dolayısıyla bazıları, eski dinlerinden veya felsefelerden kalma inanç ve düşünceleri de kendileriyle birlikte İslâm’ın içine taşıdılar. Özellikle İsrail Oğulları âlimleri içinde Müslüman olanlarla birlikte pek çok eski malûmatları da İslâmiyet dairesine girdi ve zamanla İslâm’a aitmiş gibi telâkki edilir oldu. Gerçi Tefsir, Hadis, Fıkıh, Kelâm ve Tasavvuf’un büyük âlimleri, İslâm’ı bu tür sonradan girme ve ona ait olmayan inançlar ve düşüncelerden temizlemek için büyük gayret sarfettiler ve İslâm, Allah’ın izniyle bu çetin mücadeleden de zaferle çıktı. Ne var ki, yeni Müslümanların, özellikle İsrail Oğulları âlimlerinin bazı bilgileri, bilhassa avam içinde nakledilegeldi ve bunların bazıları ne yazık ki Tefsir ve Hadis kitaplarına da girerek, Kur’ân ve

Hadis'in yorumunda az da olsa kullanıldı. Dolayısıyla, bunlara bakarak, Tefsir ve Hadis'in yorumuna girmiş her bilgiyi Kur'ân'dan ve Hadis'ten addedip, bunlarla Kur'ân ve Hadis'i, dolayısıyla İslâm'ı yargılamak büyük hatadır. Bu hususta da, ne kaynaklarımızda geçen ve manâlarını ve mahiyetlerini anlayamadığımız birtakım gerçekleri aklımızı ve bilgimizi hakem kılarak "İsrailiyattır" diye damgalama tefritine gitmeli, ne de Tefsir ve Hadis kitaplarında gördüğümüz her bilgiyi Kur'ân'dan ve Hadis'ten zannederek, İslâm'ın içine sonradan dâhil olmuş yanlışları Kur'ân'a, Hadis'e ve İslâm'a mal etme ifratına düşülmemelidir. Her mesele gibi bu konular da usulü dairesinde ele alınmalı ve her meselede olduğu gibi bu konularda da Kur'ân'ın emrettiği gibi, "zikir ehli"ne, yani mevzuu gerçekten bilen âlimlere¹⁷⁷, ilimde kökleşmiş olanlara¹⁷⁸ müracaat edilmelidir.

- **Hadisler rivayet edilirken bazen râvîlerin kendi görüşleri veya hadisten çıkardıkları manâlar hadise ait sanılabiliyordu. İnsan hatadan kurtulamadığı için, onların doğru olmayan görüşleri veya hadislerden çıkardıkları yanlış manâlar sebebiyle rivayet ettikleri hadisler hakkında "zayıf" hükmü verildiği olmuştur.**¹⁷⁹

BAZI HADİSLERE "ZAYIFTIR" DAMGASI VURURKEN

Tevrat ve İncil gibi eski kitapların tahrifinin sebeplerinden biri, bu kitapları okuyan âlimlerin âyetlerin aralarına düştükleri notlar veya açıklamaların zamanla âyetler içinde telâkki edilir olmasıdır. O dönemlerde kitaplar çok az sayıda çoğaltılabildiği için, âyetlerin aralarına notlar ve açıklamaların düğüldüğü nüshalar, asıl Tevrat veya İncil olarak nakledilmekten kurtulamadı. Âlimlerin bütün görüşleri veya âyetlerden anladıkları manâların tamamının doğru olması elbette mümkün değildi. Benzer bir uygulama az da olsa hadis-i şeriflerin başına da geldi. Bazı râvîler hadisleri rivayet ederken, hadisten anladıkları manâları da hadise ekleyebiliyorlardı. Bu hadisler nakledildikçe bu ilaveler hadislere ait gibi telâkki edilmeye başlandı. Dolayısıyla, bu ilâvelerdeki hatalardan dolayı da, temelde sahih olan bazı hadisler için zayıf hükmü verildi. Bu tür muameleye maruz kalan hadis sayısı az olmakla birlikte, hadisleri anlama noktasında Hadis Usûlü ile birlikte bu husus da göz önünde tutulmalıdır.

- **İlhama mazhar bazı velî hadisçilerin ifadeleri içinde de hadislere karışanlar olmuş, velîlere gelen ilhamda bazı ârızalarla hatalar olabileceği için, bu hatalar hadise mal edilmiştir.**¹⁸⁰

BAZI HADİSLERE VELÎ HADİSÇİLERİN İLHAMLARININ KARIŞMASI

Bir hadis-i şerifte, "Ümmetim içinde muhaddesler (ilhama mazhar olanlar)

vardır.”¹⁸¹ buyurulmaktadır. Hadisçiler içinde de ilhama mazhar velîler çoktur. Bunların hadislerle konuşurken ilham veya keşfe dayalı yaptıkları bazı yorumlar, değerlendirmeler veya kendi sözleri hadise dâhil gibi telâkki edilmiş ve râvîler, bazı hadisleri o şekilde rivayet etmişler. İlham peygamberlere gelen vahiy kesinliğinde olmadığı ve bazı perdeler arkasından geldiği için, keşifte de, ilhamda da kısmî hataların bulunması mümkündür. O bakımdan, velî hadisçilerin ilhama dayalı ve hadisten zannedilen bazı sözlerindeki kısmî hatalar sebebiyle bazı sahih hadisler tenkide uğramış. Şu kadar ki, evliyânın ilhamına dayalı olarak bazı hadislere dahil gibi telâkki edilen ve kısmî hata ihtiva eden sözleri bilâhare hadis kritikçisi büyük âlimler tarafından büyük ölçüde ayıklanmıştır.

- **Rasûl-ü Ekrem (s.a.s.), konuşurken bazen halk arasında şöhret bulmuş ve atasözü hükmüne geçmiş bazı sözleri irşad için naklederdi. Bu tür sözler hangi maksatla kullanılmışsa ona göre değerlendirilir ve zahirî manâlarında hata varsa ona bakılmaz; bakılıp da, bu hatalardan dolayı hadisler yargılanmaz.**¹⁸²

BAZI HADİSLERE BAŞKA HİKMETLİ SÖZLERİN KARIŞMIŞ OLMASI

Allah Rasûlü (s.a.s.) konuşurlarken irşad niyetiyle bazen pek tabîî olarak halk arasında yayılmış ve atasözü haline gelmiş bazı deyişleri ve sözleri kullanırdı. Bu tür sözler onlarla ne kastedilmişse o noktadan değerlendirilir, yoksa zahirî manâlarına bakılmaz. Bu sözler, çok defa temsil, teşbih, istiare ve mecaz gibi san’atlar da ihtiva eder. Meselâ, Peygamber Efendimiz (s.a.s.), bir defasında pak zevcelerine, “En uzun kollunuz, vefatımdan sonra bana ilk kavuşacak olandır.” buyururlar.¹⁸³ Mübarek zevceleri, “Hangimizin kolu daha uzun!” diye kollarını ölçerler. Hadisin manâsı, Peygamberimiz’in rûhunun ufkuna yürümesinden sonra O’na ilk kavuşanın Hz. Zeynep bint Cahş olmasıyla anlaşılır. ‘Kolu uzun’ tabirini Peygamber Efendimiz ‘cömert’ manâsına kullanmıştır. Dolayısıyla, böylesi kullanımlarda sözün zahirî manâsına bakılmaz. Onunla kastedilen manâyâ bakılır. Zahirî manâ itibariyle hata olsa bile, bu hata, o söze zarar vermez. Ve bazı hadis-i şeriflerde bu tür ifadeler var diye onlarla hadisler yargılanmaz.

- **Pek çok teşbih, temsil ve mecazlar zamanla ilmin elinden cehaletin eline geçince hakikat telâkki edilir ve hatalara, hurafelere kapı açar.**¹⁸⁴

EDEBÎ SAN’ATLAR VE SÖZDEKİ MANÂ VE MAKSATLAR

Daha önce de temas edildiği üzere, hemen herkes meramını daha iyi anlatmak için ve anlatmaktaki gayesine uygun olarak teşbih, temsil, istiare ve mecaz gibi san’atları kullanır. Bu san’atlarla ifade edilmeye çalışılan manâ san’atların

niteliği göz önüne alınmadan sözün zâhirine bırakılacak olursa, bu takdirde ortaya yanlışlar ve hurafeler çıkar. Ayrıca, bu san’atlı ifadeler zamanla cahillerin elinde kaybolur ve onlardaki zahir manâ hakikatin yerini alır ve yine yanlış ve hurafeye kaynaklık eder.

Meselâ, daha önce de misal olarak verildiği üzere, bir defasında Peygamber Efendimiz Ashâbı’ndan bazılarıyla otururken derin bir gürültü işitildi. Efendimiz ferman etti ki, “Şu gürültü, yetmiş senedir yuvarlanıp, şimdi Cehennem’in dibine düşmüş bir taşın gürültüsüdür.” Biraz sonra huzura giren bir Sahâbî, hadisteki temsili açıklayan haberi getirdi: “Yetmiş yaşındaki falan meşhur münafık öldü.”¹⁸⁵ Eğer o zaman bu hadisteki temsilin manâsını açıklayan haber gelmemiş olsa ve hadis sadece metniyle gelecek kuşaklara aktarılmış olsaydı, elbette pek çok itirazlara kapı açabilirdi.

Dünya neyin üzerinde duruyor?

Yine, Peygamber Efendimiz (s.a.s.), kendisine “Dünya neyin üzerinde durmaktadır?” diye sorulan bir soruya “Öküz ve balığın üstünde!” diye cevap vermiştir. Eğer o dönemde Efendimiz bu soruya bilimin açıkladığı şekilde cevap verecek olsaydı, asırlarca insanları bir güçlüğüne içine atmış olur ve insanlar onu anlamazdı. Fakat söz konusu cevap öyle gerçekler ihtiva etmektedir ki, hem o günkü insanlar, hem de daha sonraki asırların insanları ondan farklı gerçekleri çıkarabilecektir ve çıkarabilmektedir. Varlık türlerine müekkel, yani her bir varlık türüyle vazifeli melekler bulunması hasebiyle, yerkürenin karaları ve denizleriyle vazifeli melekler vardır. Karalarla vazifeli meleğin ismi Sevr (Öküz), denizlerle vazifeli olanın ismi ise Hût (Balık)tır. İkinci olarak, bu hadis-i şerif, “Devlet, kalem (yani ilim) ve kılıcın (yani kuvvet) üzerinde durur.” sözünde olduğu gibi, asırlarca karada en önemli geçim sebebinin öküz, sahillerde de balık olduğunu ve dünyanın bu iki hayvan üzerinde durduğu, yani insanların çok büyük çoğunluğunun geçimlerini bu iki hayvan üzerinden temin ettiğini ifade buyurmaktadır. Üçüncü olarak, bu soru Efendimiz’e iki defa sorulmuş ve Efendimiz, birinde “Öküzün”, diğesinde “Balığın” cevabı vermiştir. “Öküzün” cevabını verdiğinde, büyük ihtimal yerküre güneşin etrafında dönerken Öküz Burcu’nda idi; “Balığın” cevabını verdiğinde ise “Balık Burcu”nda idi. Böylesine önemli gerçekler ihtiva eden bu hadis-i şerif, sonraki asırlarda manâsı anlaşılamayınca ya tenkide uğramış, hattâ sıhhati inkâr edilmiş veya birtakım cahil halk, bundan dünyanın gerçekten büyük bir öküz ve büyük bir balığın üstünde durduğu gibi bir hurafe üretmiştir. İşte, hadis-i şerifler değerlendirilirken, bu çok önemli husus da mutlaka dikkate alınmalıdır.

- **Cenab-ı Hakîm-i Mutlak (c.c.), tecrübe ve imtihan diyarı olan dünyada pek çok fayda ve hikmetler sebebiyle çok mühim şeyleri, kendi cinsi veya benzerleri içinde saklar. Kıyamet'in kopması, insanın eceli, Mehdî ve Deccal'ın zuhûru gibi hadiseler de bu saklananlar içindedir.**¹⁸⁶

Mutlak hakîm olan, yani her hüküm ve icraatında pek çok hikmetler ve insanlar için faydalar bulunan Cenab-ı Allah (c.c.), bazı mühim şeyleri, benzerleri ve cinsi içinde saklar. Meselâ, insanlar Cuma gününü ibadet adına iyi değerlendirsınler diye o günün içinde bulunan duaların kabûl saatini, özellikle Ramazan'ın her gecesi ibadetle diriltilsin diye Ramazan gecelerinde Kadir Gecesi'ni, her bir mü'mine velî olabilir diye bakılıp hürmet edilsin diye insanlar içinde velî kullarını saklar. Bunun gibi, dünya ve Âhiret dengesini korumamız adına, bir yandan dünyada geçimimizi sağlamak için çalışmaktan geri kalmayalım, diğer yandan hemen ölüverecekmişiz gibi Âhiret için çalışıp, onu asla ihmal etmeyelim diye, ayrıca insanın öleceği zamanı bilmesi onun için sürekli bir ızdırap kaynağı olacağından eceli ömürde saklamış; yine, her bir nesil Kıyamet kendi zamanlarında kopuverecekmiş gibi davransın diye Kıyamet'in saatini de dünyanın ömrü içinde gizli tutmuştur. İnsanlığın ömrü içinde Peygamber Efendimiz'le başlayan zamana Âhir Zaman, yani dünyanın son zamanı denir ve Peygamber Efendimiz bir hadis-i şeriflerinde bu zamanı günün ikindi–akşam arasına benzetmiştir.¹⁸⁷ İkindiden sonra artık akşam yakındır; dolayısıyla Kur'ân-ı Kerim, Kıyamet'in artık yakın olduğundan söz eder.¹⁸⁸ Fakat insanlığın ölümü demek olan Kıyamet'in vakti nasıl gizli tutulmuşsa, her bir insanın kıyameti de kendi ecelidir ve o da bilhassa Âhiret ve dünya dengesini muhafaza etmek, ölüme daima hazır bulunmak ve korku–ümit arasında yaşamak için gizli tutulmuştur.

DECCAL VE HZ. MEHDÎ'NİN ZUHUR ZAMANI

İşte, nasıl Cenab-ı Allah (c.c.), önemli hikmetler ve insanların faydaları sebebiyle bazı şeyleri gizlemişse, Âhir Zaman'da gelecek olan Mehdî ile ilgili hadis-i şeriflerin de her halükârda kısmen kapalı bir yanı, hattâ pek çok yanları vardır. Mehdî ve Mehdiyet hareketi, daha çok iman gözüyle ve samimiyetle bilinir; sadece Hakk'ın rızasını kazanma ve Allah Kelimesi'ni yüceltme niyetiyle, garazdan, kıskançlıktan ve meşrep taassubundan uzak bulunmakla, hakperestlikle, sâfi kalbler ve duru vicdanlarla Mehdî ve Mehdiyet hareketi tanınır. Bunun yanı sıra, her zaman, her asır, kuvve-i maneviyelerin (moral) takviyesi, ümitsizliğe düşmeme ve inançların sarsılmaması adına “Mehdî” manâsına muhtaçtır. Ayrıca, daha önce de temas edildiği üzere, Mehdiyet'in

tecdit manâ ve fonksiyonuyla her asra bakan yanı vardır. Dolayısıyla, her asır, Mehdiyet'ten kendine göre bir hisseye sahiptir. Hem gaflet içinde fenalara ve fenalıklara uymamak ve Din'de lâkaytlıkla nefsin dizginlerini serbest bırakmamak için de nifakın başına geçecek dehşetli ve tehlikeli şahıslardan ve dehşetli nifak hareketlerinden her asır çekinmeli, korkmalı ve bunlara karşı durmasını bilmelidir. İşte bütün bunlar ve benzeri sebepler, Mehdî ile ilgili olarak birbirinden kısmen farklı hadis-i şeriflerin Peygamber Efendimiz'den (s.a.s.) şeref-südur olmasına yol açmıştır. Yoksa, söz konusu farklılıklar bu hadislerin sıhhatine kesinlikle engel değildir ve olamaz. Engel gören, Kur'ân gibi Hadis'i de, bunların dilini de, tarihi de, ferdî ve içtimaî insan hayatını da, Mehdiyet ve Mesihîyet'i de anlamamış demektir.

- **Hadisleri yorumlayan bazı âlimler, bazı hadislerdeki bazı ifadeleri kendi yorumlarıyla aktarmışlar ve bu da o ifadelerdeki manâların sınırlandırılmasına, bazen yanlış anlamalara sebep olmuştur.**¹⁸⁹

MUTLAK GELEN HADİSLERDE HADİSE AİT OLMAYAN SINIRLAMALAR

Hadis-i şerifler de, Kur'ân âyetleri gibi pek çok manâ tabakalarına sahip olduğundan, onlarda da çok defa ıtlak, yani manâ ve maksadı tam açık olarak ifade etmeme ve mücerret bir gerçeği müşahhaslığıyla ortaya koymama özelliği vardır. Meselâ, Mehdî ve İslâm Deccalı, yani Süfyan ile ilgili hadislerde bunların Müslümanlar içinde çıkacağı beyan buyurulduğundan, bu hadisleri yorumlayanlar, bazen de rivayet edenler, kendi dönemlerinde İslâm'ı temsil merkezi neresi ise, hangi ülke ise, Mehdî ve Süfyan orada çıkacakmış gibi “Şam, Basra, Kûfe, İstanbul” gibi yorumlara ve hadislerin aslında olmadığı halde isim açıklamaya gitmişler. Bunlar da yer yer hadisin metninden gibi telâkki edilmiş ve zamanla ilgili hadis-i şeriflerin tenkidine kapı açmıştır. O bakımdan, nasıl her mesele uzmanından sorulursa, hadislerle ilgili meseleler de Hadis'in nekkadlarından, yani büyük Hadis kritikçilerinden sorulmalı ve onların değerlendirmeleri esas alınmalıdır.

- **Kur'ân'da ve hadis-i şeriflerde mücerret bırakılan hakikatleri yer yer yorumla müşahhaslaştırma yoluna gitme de, bazı yanlış anlamalara yol açar ve açmıştır.**¹⁹⁰

Kur'ân-ı Kerim ve hadisler, Kıyamet'e kadar geçerli evrensel din olan İslâm'ın iki ana kaynağı olarak, her zaman, her mekân, her şart, her mesele ve her şahsa hitap ederler. Dolayısıyla, onlardaki çoğu hakikatlerin her zamana, her mekâna, her şarta, her meseleye ve her şahsa bakan yanı vardır. Bu sebeple, bu hakikatler,

sözü edilen yanları ehli tarafından keşfedilip tatbik edilmek üzere çok defa mücerretlikleri içinde ve mücmel (toplu, özet, içinde ağacı taşıyan çekirdek niteliğinde) ifade edilmiştir. İşte, bazı âlimlerin bu hakikatleri kendi zamanları ve şartlarına bakan yanlarıyla ifade etmeleri, dolayısıyla müşahhaslaştırmaları, mevzuun aslına vâkıf olmayanlar tarafından sanki bu hakikatler sadece bir yer, zaman ve şarta hitap eden o müşahhaslaşmış yanından ibaretmiş gibi telâkki edilmesine sebep olmuştur. Şu halde, bu sınırlamanın yol açtığı hata elbette âyetlere ve hadislerle ait değildir.

DECCAL’LA İLGİLİ HADİSLERDE MÜCERRET BIRAKILAN BAZI HAKİKATLER

Meselâ, bazı rivayetlerde Deccal’ın boyunun (minare gibi) çok büyük olduğu, buna karşılık, Hz. İsa’nın onun yanında küçük olduğu ifade buyurulmuştur.¹⁹¹ Bu hadis-i şerif, zâhiriyle ele alındığında hakikate uygun düşmez. Oysa, hadis-i şerif, Deccal’ı da, Hz. İsa’yı da bir şahs-ı manevî, yani Deccaliyet ve Mesihîyet olarak takdim buyurmakta ve onların dünyevî güç ve imkânlarını nazara vermektedir. Yani, Deccaliyet’in dünyevî açıdan çok güçlü ve imkânlarının geniş olmasına karşılık, onun karşısında Hz. İsa’ya inananların çok zayıf bulunacağını beyan etmektedir. Nitekim, Pozitivizm, Materyalizm, Darwinizm ve nihayet Komünizm gibi dünyayı sarsan, tesirini de özellikle Hıristiyan âleminde gösteren akımların gücüne ve tesirine karşılık, Hıristiyanlık, Batı’da bilim ve teknolojiyi de arkalarına alan bu akımlar karşısında çok zayıf ve tesirsiz kalmış, dolayısıyla yüz milyonlarca insan, Cenab-ı Allah’ı ve Din’i inkâr bataklığına sürüklenmiştir.

Yine, hadis-i şeriflerde “Deccal çıktığı zaman bütün dünya işitir.”¹⁹²; “Onun birinci günü bir sene, ikinci günü bir ay, üçüncü günü bir hafta, dördüncü günü normal günler gibidir.”¹⁹³; “Kırk günde dünyayı gezer.”¹⁹⁴ buyurulmuştur. Hadisçiler, Hadis İlmi’nin ölçülerine göre sahih gördükleri bu rivayetleri kaydetmişler ve akıllarını gerçeğe hakem ve yargıç kılmaya gitmemişlerdir. Ne var ki, özellikle son bir-iki asırda akıllarını Din’e, hattâ Cenab-ı Allah’ın ve Peygamber Efendimiz’in kelâmlarına hakem ve yargıç kılan bazıları, cehaletlerini ortaya koyarak bu tür hadisleri tenkit etme cüretine girmişlerdir. Oysa, bu hadis-i şeriflerin her biri çok yönlü birer mûcizedir.

Deccal çıkınca onu bütün dünyanın işitmesi ve kırk günde dünyayı dolaşacak olması, radyo ve televizyon gibi haberleşme vasıtalarının ve motorlu vasıtaların icadıyla haberleşme ve seyahat imkânlarının çok gelişeceğine ve Deccal’ın bu gelişme döneminde ortaya çıkacağına işarettir. Onun birinci gününün bir sene, ikinci gününün bir ay, üçüncü gününün bir hafta ve dördüncü gününün 24 saatlik

normal günler gibi olacağı ise, iki önemli gerçeğe parmak basmaktadır. Biri, Deccal'ın kuzey yarımkürede ve kuzey kutbuna yakın yerlerde ortaya çıkıp, tesir ve tahribinin süratle güneye doğru yayılacağıdır. Kuzey kutbuna yakın yerlerde gündüzlerin ve gecelerin altı ay olduğu yerler vardır ve güneye inildikçe gündüzler ve geceler bir aya, bir haftaya düşer ve derken normal günlerin yaşandığı mıntikalara gelinir. İkinci olarak, hadis-i şerif, haberleşme ve seyahat vasıtalarının gelişmesinin de tesiriyle Deccal'ın veya Deccaliyet'in dört döneminin olacağını, tesirinin süratle yayılacağını, birinci döneminde bir yılda önceki asırlarda ancak 300 senede, ikinci döneminde 30 senede, üçüncü döneminde 7 senede yapılabilen tahribatta bulunacağını, dördüncü döneminde ise tahribatının sıradanlaşacağı ve kendisini korumaya çalışacağını mûcizane haber vermektedir.

İşte, Kur'ân'ın ve hadis-i şeriflerin mûcizane dil ve üslûbundan, mesajlarındaki evrensellikten, Din'deki muhkem ve müteşabih gerçeğinden ve belâğat ilminden habersizlik, ayrıca tarihi ve tarihî hadiseleri, insan ve toplumları, içtimaî vak'aları ve fert ve toplum hayatının daha başka gerçeklerini de bilememe, modern dönemlerde bu tür hadislerin cahilce tenkit edilmesine sebep olmuştur ve olmaktadır.

- **Hadis-i şeriflerin manâsıyla nakledilmesi (rivayet bi'l-manâ), bazı şartlara bağlı olarak caiz görülmüştür.**¹⁹⁵

HADİSLERİ MANÂSIYLA RİVAYET VEYA NAKLETME

Sahâbe-i Kiram, hadis-i şerifleri Peygamber Efendimiz'den (s.a.s.) duydukları şekilde nakletmede son derece titizdiler. Onlar, Rasûl-ü Ekrem Efendimiz'in, "Kim benim üzerime yalan uydurursa, Cehennem'deki yerine hazırlansın!"; bir rivayette, "Kim kasden benim üzerime yalan uydurursa, Cehennem'deki yerine hazırlansın!"¹⁹⁶ tehdidini iliklerine kadar duyar ve dolayısıyla hadis rivayetinde oldukça titizlik gösterirlerdi.

Doğruyla yalanın arasındaki farkın Rasûlullah (s.a.s.) ile Müseylimetü'l-Kezzâb veya gökle, hattâ Arş-ı A'zam ile yer arası kadar birbirinden uzak bulunduğu o dönemde, en büyük ve en mühim hususiyetin doğruluk olduğu düşünülecek olursa, o ışık asrında her mü'min, hele bu mü'min Sahâbe ve Sahâbe'yi takip eden Tâbiûn'dan ise, bırakın Efendimiz'e karşı yalan söylemeyi, Efendimiz'i hevâ ve hevesleri istikametinde konuşturmayı, en ufak bir yalanı bile söylemeleri mümkün değildi. O kadar ki, Hz. Ali Efendimiz (r.a.): "Ben, size Rasûlullah'tan (s.a.s.) bir şey söylerken, (öyle dikkat eder, öyle söylerim ki,) gökten yere düşmek (düşüp parça parça olmak), benim için O'nun üzerine yalan

söylemekten daha ehvendir.”¹⁹⁷ buyururlardı. Yine, bizzat Efendimiz (s.a.s.), bu hususta, “Kim yalan olduğunu bile bile benden bir söz rivayet ederse, o da yalancılardan biridir.”¹⁹⁸ buyurarak, tahşidat üstüne tahşidat yapıyordu.

Hem Sahâbe-i Kiram ve Tabiûn hadis rivayetinde bu ölçüde titiz, hem de lâfız manânın kalıbı, söz de Peygamber sözü olmakla birlikte, bazı önemli şartlar altında hadislerin manâsıyla aktarılması caiz görülmüştür. Çünkü, söylenen bir sözün akılda kelime kelime kalması her zaman ve herkes için aynı derecede mümkün olmayabilir. Sözkonusu şartların en önemlileri ise şunlardır: (1) Râvî, belâğata ve dile tam manâsıyla vâkîf olmalı; (2) hadisteki manâyı çok iyi kavramış bulunmalı; (3) râvînin manâyı ifade için kullandığı kelimelerden herhangi biri cümle içinde yabancı, yani Peygamberimiz’e aidiyeti imkânsız ve metne uygun düşmeyen bir kelime olduğu imajı uyandırmamalı; ve (4) hadisin lâfzı unutulmuş olmalıdır. Bu şartlarda hadis bi’l-manâ, yani, hadisi kelimesine kelimesine Efendimiz’den sâdır olmayan bir lafızla rivayet etmek caiz görülmüştür.

- **Amellerin faziletlerine dair hadis-i şerifler, genellikle onların Âhiret’teki karşılığı ile ilgilidir. Bu sebeple, ebedî âleme ait şeyler içinde yaşadığımız bu âlemin ölçülerıyla tartılarak, sözkonusu hadisler tenkit edilemez.**¹⁹⁹

BAZI AMELLERİN SEVAPLARIYLA İLGİLİ HADİSLER

Yanlış değerlendirildiği için doğru anlaşılamayan ve dolayısıyla cahilce tenkitlere maruz kalan hadis-i şeriflerden bazıları da birtakım amellerin sevaplarıyla alâkalı olanlardır. Meselâ, bir hadis-i şerifte, “Bir güzel söz, bir köleyi azad etmek gibi büyük bir sadakanın yerine geçer.”²⁰⁰; bir başka rivayette, “Gıybet, insan öldürme gibidir.”²⁰¹ ve en çok tenkide uğrayan bir rivayette ise “Kim ... duasını okursa, ona Musa ve Harun’un sevabına denk sevap verilir.”²⁰² buyurulmaktadır.

Bu tür hadisleri değerlendirirken dikkate alınması gereken birinci nokta, amellerin faziletlerinin ve sevaplarının dünyaya değil, Âhiret’e baktığıdır. Kur’ân-ı Kerim’de, “Allah’tan bir bağışlanmaya ve boyutları gökler ve yer kadar olan Cennet’e yarışarcasına koşun!”²⁰³ buyurulmaktadır. Bu âyetle birlikte daha başka âyetlerden (ör: Zümer Sûresi/39: 74; İbrahim Sûresi/14: 48) Kıyamet Günü Cenab-ı Allah’ın yerküreyi değişiklik üstüne değişikliğe tâbi tutacağı, gökler kadar genişleteceği ve “başka bir arz (yerküre)” haline getireceği ve Cennet’i bu yeryüzünde kuracağı anlaşılmaktadır. İşte, ilgili hadis-i şeriflerde zikredilen sevapları, şu andaki yeryüzü ile gökler kadar büyütülecek bir yeryüzü

mukayesesi temelinde ele almak gerekir.

Özellikle tenkide uğrayan, ilgili hadiste tarif edilen duayı okuyanın Hz. Musa (a.s.) ve Hz. Harun'un (a.s.) sevabına denk sevap alır ifadesini de bu noktadan ele aldığımızda itiraz edilecek bir nokta kalmaz. Yani, teşbihte bilinmeyen, bilinene benzetilerek tanıtılmaya çalışılır. Biz, dünyevî ve bize ait, kendimiz, kapasitemiz ve ma'rifetimizle sınırlı ölçülerimiz içinde Hz. Musa ve Hz. Harun için bir sevap düşünür veya tahmin ederiz. Söz konusu dua veya münacata Âhiret'te Âhiret ölçüleri içinde ve Cenab-ı Allah'ın sonsuz kerem ve cömertliğine göre verilecek olan sevap, bizim Hz. Musa ve Hz. Harun için tahmin ettiğimiz sevap kadar olabilir. Bu tür hadisler, ayrıca dünya ile Âhiret arasındaki farkı, bizim cimriliğimize karşılık Cenab-ı Allah'ın keremini ve cömertliğini ve O'na ibadetin, O'na dua ve münacatın kıymetini birazcık olsun idrak edebilme ve bunlara teşvik adına son derece önemlidir; tamamen yerindedir ve âdeta birer belâğat mûcizesidir.

Misal olarak anılan diğer hadis-i şerifler de bu çerçevede değerlendirilmelidir. Yani, güzel bir söz söyleyene Âhiret'te verilecek sevap, dünyada bir köle azad etmek için dünyevî ölçülerimiz içinde düşündüğümüz sevaba denk gelebilir. Bununla hem insanlara karşı daima güzel sözlerle hitap etmenin, sözün en güzelini söylemenin önemi vurgulanırken, diğer taraftan, karşılaştırmada kullanıldığı için köle azad etmeye de teşvik vardır. Bunun gibi, insan öldürme ve zina, Allah katında en büyük, âdeta O'na şirk koşmaya denk günahlardandır.²⁰⁴ Gıybet'e Âhiret'te verilecek ceza, dünyada insan öldürme nazarımızda ne ise öyle ürpertici olacaktır. Bir de bilhassa bazı gıybetlerde öyle bir potansiyel vardır ki, bir değil, birkaç insan öldürmekten daha öte şerlere sebep olabilir. Dolayısıyla, ilgili hadis-i şerif, gıybetin hangi neticeyi doğuracağını bilemeyeceğimiz için de gıybette şiddetle sakındırmaktadır.

Bu hususu daha da aydınlatma adına bir hadis-i şerif daha zikredecek olursak: Peygamber Efendimiz (s.a.s.), şöyle buyururlar: “Dünyanın Cenâb-ı Allah katında bir sinek kanadı kadar kıymeti olsa idi, kâfirler ondan bir yudum su olsun içemezlerdi.”²⁰⁵ Hadis-i şerifte “Allah katında” denmesi, hadisteki manânın yine Âhiret'le alâkalı olduğunu göstermektedir. Ayrıca, hadiste mukayese edilen dünya veya yeryüzü değildir; herkesin kendi dünyası, dünya hayatı, bu hayatın fânî dünyaya, dünyevî arzulara bakan yanıdır. İşte bu yanıyla dünya, Âhiret'le mukayese edildiğinde, Âhiret'ten dünyadaki bir sinek kanadı kadarlık yere veya mükâfata karşılık gelemmez. Eğer tamamen nefsanî arzulara bakan fânî yanıyla herkesin dünyasının Allah katında ve Âhiret nokta-i

nazarından bu kadarcık bile değeri olsaydı, Allah, ondan kâfirlere bir yudum su bile vermezdi. Hadis-i şerif, nefsanî arzulara ve fânîliğe bakan yönüyle dünyanın değersizliği, buna karşılık, Âhiret'in Allah katındaki çok büyük değeri ve insanların dünyada Âhiret hayatını hedeflemesi gerektiği, küfrün ne kadar dehşetli bir cinayet ve kayıp demek olduğu gibi pek çok gerçekleri yine bir belâğat mûcizesi denebilecek tarzda ortaya koymaktadır.

- **Kur'ân-ı Kerim'in her bir harfinin bir 'kök' sevabı vardır ve bazı hallerde, bazı şartlarda ve bazı zamanlarda Cenab-ı Allah (c.c.), bu sevapları kat kat arttırır.**²⁰⁶

AMELLER VE SEVAPLARI

Kur'ân-ı Hakîm'in her bir harfinin bir 'kök', yani aslî sevabı vardır. Fakat bazı hallerde, bazı şartlarda ve bazı zamanlarda, ayrıca okunuştaki samimiyete, niyetteki ihlâsın ve Kur'ân'la münasebetin derecesine ve okunuş güzelliğine göre Cenab-ı Allah (c.c.), bu sevapları kat kat arttırır. Meselâ, bizzat Kur'ân'da *“Muhakkak ki geceleyin kalkıp ibadet etmek, (zihin, kalb ve ruh üzerinde) çok daha tesirli ve okuma, okunanı dinleme ve anlama bakımından çok daha verimlidir.”*²⁰⁷ âyetinde ifade buyurulduğu gibi, gece okuması farklıdır; şafak vakitlerinin kendine has husûsiyeti vardır. Cuma günleri ve akşam–yatsı arası vakitleri de Kur'ân ve başka virdleri de okuma adına hususî vakitler olma özelliğine sahiptir. Bir de, Cuma günü, Regaib, Miraç, Berat ve Kadir geceleri gibi mübarek gecelerde yapılan ibadetlerin sevapları kat kat arttırılır. Meselâ, Kadir Gecesi, bizzat Kur'ân'da buyurulduğu üzere²⁰⁸ bin aydan daha hayırlı ise, demek ki bu gece yapılan ibadetlere, okunan Kur'ânlara başka normal zamanlarda verilenden otuzbin kattan daha fazla sevap verilir. Dolayısıyla, Kur'ân okumanın ve başka ibadetlerin sevapları birbirine denk olmadığı gibi, aynı ibadetler de her zaman aynı sevabı getirmez.

- **Bazen tek bir kelime, tek bir tesbih, altmış senede bile açılmayacak saadet hazinelerinin açılmasına; bir âyet, Kur'ân'ı baştan sona okumanın kazandırdığı sevabın kazanılmasına sebep olur.**²⁰⁹

AMELLERİN SEVAPLARINA TESİR EDEN BAZI ÖNEMLİ FAKTÖRLER

Her amel veya ibadet, her zaman aynı sevabı getirmediği gibi, bazı ameller veya ibadetler bazen çok öne çıkar ve kendilerinden daha önemli amel veya ibadetleri bile geride bırakır. Meselâ, savaş boyutuyla cihad İslâm'ın şartlarından olmadığı halde Ramazan ayı içinde savaş için çıkıldığında orucu açmak çok daha faziletlidir, hattâ gereklidir. Aynı şekilde, namazı geçirmeye hiçbir sebep

yoktur; fakat Hendek Savaşı'nın bir gününde olduğu gibi²¹⁰ düşmanla göğüs göğse çarpışırken namaz mecburen kazaya bırakılabilir.

Bunun gibi, aynı amel veya ibadet, bazı şartlarda ve bazı hallerde insana başka zamanlardan çok daha fazla sevap kazandırır. O kadar ki bazen Cenab-ı Allah (c.c.), küçük gibi de görülse, rızasını çeken güzel bir davranışın karşılığında insana onu Cennet'e taşıyacak sürekli hayırlar ve sevaplar kapısı açabilmektedir. Nitekim, susuz bir köpeğe kuyuya inerek ayakkabısıyla çıkardığı suyu içiren bağıye bir kadının Cennet'e, evinde bir kediyi aç bırakıp ölümüne sebep olan bir kadının da Cehennem'e gittiğini beyan buyuran hadis-i şerifler,²¹¹ bu gerçeği ifade etmektedir. Yine, Abdullah ibn Abbas (r.a.), Rasûlullah'ın ihtiyacı olduğu bir zamanda taharet için O'na su götürmüştü. O anda bu hizmeti Peygamber Efendimiz'i o kadar hoşnut etmiş olacak ki, O'nun "Allahım, onu Din'de fakih kıl (ona Din'in rûhunu öğret) ve onu te'vile (Kur'ân'ın gizli hakikatlerine) âşinâ kıl!" duasına mazhar oldu.²¹² O kadar ki, Hz. İbn Abbas, daha sağlığında 'Hıbrü'l-Ümme' (Ümmet'in Allâmesi), 'Bahr' (ilimde derya) ve 'Tercümânü'l-Kur'ân' (Kur'ân'ı bize intikal ettiren, ilâhî muhtevayı tercüme eden) gibi sıfatlarla anılırdı.²¹³

İşte, bazı objektif, yani kişiye ait olmayan zâhirî ve bizzat kişiye ait (subjektif) hallerde ve şartlarda yapılan bir amel, okunan bir Kur'ân âyeti, Allah yolunda tek bir hizmet, bütün Kur'ân'ı okumuş kadar fayda verebilir ve sevap getirebilir. Öyle de, hâlis niyetle şeffafiyet kazanan bir zikirde veya bir âyette, gökler gibi nûranî sevap ve fazilet yerleşebilir. Dolayısıyla, amellerin veya ibadetlerin sevaplarıyla alâkalı hadis-i şerifler, bir de bu açıdan değerlendirilmelidir.

• **Zamanlar ve mekânlar arasında olduğu gibi, Kur'ân'ın sûreleri ve âyetleri arasında da fazilet farkı vardır.**²¹⁴

Nasıl günler içinde Cuma'nın, aylar içinde Ramazan'ın, mekânlar içinde Mekke ve Medine'nin, mescidler içinde Mescid-i Haram, Mescid-i Nebî ve Mescid-i Aksâ'nın, insanlar içinde peygamberlerin, onlar arasında rasûllerin ve rasûllerin içinde başta Peygamber Efendimiz (s.a.s.) olmak üzere Hz. Nuh, Hz. İbrahim, Hz. Musa ve Hz. İsa'nın (Allah'ın selâmı üzerlerine olsun), yani ülü'l-azm rasûllerin ayrı yeri, diğerlerine üstün faziletleri ve kudsiyetleri varsa, bunun gibi, Kur'ân sûreleri ve âyetleri arasında da fazilet farklılığı vardır.

KUR'ÂN SÛRELERİ ARASINDA FAZİLET FARKLILIKLARI

Meselâ, Fâtiha'nın Kur'ân kadar sevabı olduğu;²¹⁵ İhlâs Sûresi'nin Kur'ân'ın üçte birine,²¹⁶ Zilzâl Sûresi'nin²¹⁷ ve Kâfirûn Sûresi'nin Kur'ân'ın dörtte

birine²¹⁸ denk geldiği ve Yâ-Sîn Sûresi'nin on Kur'ân kadar fazilet taşıdığına dair rivayetler²¹⁹ öncelikle bu açıdan ele alınmalıdır.

Burada bu sûrelerin her birinin Kur'ân'a dâhil olduğu gerçeğinden hareketle bir itiraz yapılabilir. Bu itirazın bir geçerli yanı vardır. Yani hadis-i şerifler, Kur'ân'ın tamamının okunmasıyla değil, sözkonusu sûrelerin okunmasıyla alâkalıdır. Elbette Kur'ân'ın tamamı okunduğunda, sözkonusu sûreler bu okunuşa dâhil olacak ve diğer sûrelerden daha fazla sevaba sebep olacaktır.

Diğer yandan, bu itiraz, “Kur'ân-ı Kerim'in her bir harfinin bir 'kök' sevabı vardır ve bazı hallerde, bazı şartlarda ve bazı zamanlarda Cenab-ı Allah bu sevapları kat kat artırır.” ve “Bazen tek bir kelime, tek bir tesbih, altmış senede bile açılmayacak saadet hazinelerinin açılmasına, bir âyet Kur'ân'ı baştan sona okumanın kazandırdığı sevabın kazanılmasına sebep olur.” gibi kaideler ve ölçüler karşısında bir manâ ifade etmez. Yani, içine bir mısır danesi ekilmiş bir tarla farz edelim. Bazı daneler yedi sünbül vermiş, yani bazı danelerden çıkan mısır bitkilerinin her birinde yedi mısır koçanı bitmiş ve her koçanda yüzer dane var. Demek oluyor ki, bir dane yedi yüz dane vermiş ve böylece içine bin dane ekilen bütün tarlanın üçte ikisine denk gelir. Danelerden biri on koçan bulunan bitki çıkarmış ve dolayısıyla bu bitkide bin dane bitmiş. Şu halde, bu bir tek dane bütün tarlaya ekilen danelere denk demektir. Bir başka danede elli koçan bitmiş ve her koçanda ikiyüz tane var. Dolayısıyla bu tek dane onbin, yani bütün tarlaya ekilen danelerin on katı dane vermiş.

Bunun gibi, Kur'ân-ı Hakîm'i, nuranî, mukaddes ve semavî bir tarla farzediyoruz. Her harfi aslî sevabıyla bir dane hükmündedir ve Kur'ân-ı Kerim, üçyüz bin altıyüz yirmi harften oluşur. Hadis-i şeriflerde üç defa okunduğunda Kur'ân'ın tamamına denk olduğu ifade buyurulan İhlâs Sûresi'nin harfleri ise Besmele dâhil edildiğinde altmış dokuzdur ve üç altmış dokuz, ikiyüz yedidir. Şu halde, üçyüz bin altıyüz yirmi, ikiyüz yediye bölündüğünde yaklaşık bin beşyüz eder. Demek ki, İhlâs Sûresi'nin her bir harfi bin beşyüz sevap kazandırmaktadır. Haklarında İhlâs Sûresi'ninkine benzer hadis-i şerif bulunan sûreler ve Âyetü'l-Kürsî gibi âyetler de bu hesaba tâbi tutulduğunda, onların her bir harfinin ve tamamının kazandırdığı sevap anlaşılabacaktır.

Bu tür rivayetlerin ihtiva ettiği bir gerçek de şudur: Sözkonusu sûrelerde hadislerde ifade buyurulan sevabı kazandıracak bir potansiyel vardır. Herkes, o sûreleri okumakla bahis mevzuu sevabı kazanamaz. Ama belli zamanlarda, belli şartlarda ve hakkını tam vererek okunduğunda, normal bir Kur'ân okumaya mukabil sözkonusu sevaplar kazanılabilir.

- Her amel veya ibadet, her zaman, her şartta, her halde, herkes için ve her bir işlenişte aynı sevabı getirmez. Fakat her birinin belli şartlarda ve hallerde, belli işleniş ve bazı işleyenler için getireceği potansiyel sevaplar vardır.²²⁰

BAZI SÛRELERDEKİ SEVAP POTANSİYELİ

Yukarıdan beri bazı amellerin veya Kur'ân sûrelerinin sevaplarıyla ilgili hadis-i şerifler, yukarıda da temas edildiği üzere, o ameller, her zaman, her şartta ve herkes için aynı sevabı getirir manâsında değildir. Meselâ, yukarıda anılan hadis-i şerifler gibi, “Kim falan vakitte iki rek'at namaz kılsa bir Hacc sevabı alır.” şeklindeki rivayetlerde de anlatılmak istenen, bu ameller, ibadetler veya okuyuşlarda sözü edilen sevabı kazanma imkânı vardır. İmkân veya potansiyel, her zaman gerçekleşir diye bir şart yoktur. İşte, ilgili hadis-i şerifler, “Üç İhlâs Sûresi'ni okumada bir Kur'ân okuma sevabı kazanma imkânı sözkonusudur; dört Kâfirûn, dört Zilzâl, bir Fâtîha sûrelerinde de aynı imkân veya potansiyel vardır. Bir defa Yâ-Sîn Sûresi'ni okumakla ise on Kur'ân okuma sevabını kazanmak mümkündür; öyleyse bu imkânı gerçekleştirmeye bakın!” diye teşvikte bulunmaktadır.

- Diyelim ki, bir sultanın küçük bir mesele için hususî telefonuyla herhangi bir vatandaşla konuşması, bir de bütün ülke ve devleti adına birinci derecedeki görevliyle ona bir elçi göndererek emirlerini tebliğ etmesi şeklinde iki görüşmesi olur; bunun gibi, Cenab-ı Allah'ın da her bir kuluyla onun kalb telefonundan hususî ve kullarına elçi gönderip, hepsiyle o elçinin eline verdiği küllî fermanı vasıtasıyla umumî iki görüşmesi vardır. Birinci tür görüşmeyi velâyet, ikinci tür görüşmeyi Risalet temsil eder.²²¹

CENAB-I ALLAH'IN KULLARIYLA İKİ TÜR KONUŞMASI

Bir sultanın veya padişahın, tebasının fertleri veya vatandaşlarla iki türlü görüşmesi olur. Eğer herhangi bir ferdin bir meselesi için veya o fertle ilgili olarak görüşecek olsa telefonunu açar ve o fertle görüşebilir. Ama devletin veya bütün ülkenin önemli meselelerini ve bu meselelerle ilgili iradesini halkına bildirmek için ise, en selâhiyetli şahsı ya huzuruna çağırır ve onu bir fermanla halka gönderir veya o şahsa fevkalâde bir elçi yollayıp, fermanını ona elçi vasıtasıyla tebliğ eder.

İlham ve vahiy

Bunun gibi, kâinatın, bütün varlıkların ezeli ve ebedî sultanı Hz. Zât-ı Kibriyâ'nın da kullarıyla iki türlü görüşmesi vardır. O, her bir kuluyla o kulun

Rabbi olması hâsiyetiyle ve onunla doğrudan veya dolaylı olarak ilgili bir meselede kulun kalb telefonuyla konuşur. Bu konuşma, bazen daha açık, bazen ise şifreli veya yorum gerektiren tarzda olur. Buna dinî terminolojide ‘ilham’ denir. Her bir insan için şu veya bu şekilde bir ilham sözkonusu olsa da, insanların çoğu ilhamın dilini ve keyfiyetini bilmedikleri gibi, kalblerine gelen manâların gerçekten Allah’tan mı yoksa nefis ve şeytandan mı olduğunu da ayırtedemezler. Ama kalb-i selîm sahibi, kalbleri Allah ile tam irtibat halinde, Şeriat’ı da bilen ve Allah’a hususî yakınlığı bulunan kişiler –ki, bunlara ‘velî’ diyoruz– ilhamın, manâsının ve niteliğinin farkındadırlar. İlhama mazhar olma ve onu almada da âdetâ velîler sayısınca farklılıklar sözkonusudur. Her velî, istidadına, yani kapasitesine, Allah’a giden yolda katettiği mesafe ve mertebelere, Cenab-ı Allah’ın İsim ve Sıfatları’nın tecellilerine mazhariyetine göre Cenab-ı Allah’ın nûruna, sohbetine veya kendisiyle konuşmasına mazhar olur. İlhama mazhar bir velî, “Kalbim bana Rabb’imden bildiriyor ki...” der ve ona gelen ilham kendisi için bağlayıcılığı olsa da, Din’de kaynak, dolayısıyla başkaları için bağlayıcı olmaz.

Cenab-ı Allah (c.c.), insanların hayatlarını tanzim etmek, nelere nasıl inanacaklarını, Kendisi’ne nasıl ibadet edeceklerini, neleri yapıp neleri yapmayacaklarını insanlara bildirmek için onlar içinden birini seçer. Seçtiği bu kimseyi ya huzuruna alır ve sözünü ettiğimiz hususları bir fermanla ona bildirir veya çok defa o kişiye fevkalâde elçisini gönderir ve bu hususları o elçi vasıtasıyla tebliğ eder. O kişiyle, eğer o kişinin vazifesi sadece bir veya birkaç kavimle sınırlıysa, o kavim veya kavimlerin Rabb’i unvanıyla görüşür ve konuşur. Eğer o kişinin vazifesi bütün insanları, bütün âlemleri kapsıyorsa, bu defa onunla Âlemlerin Rabbi unvanıyla konuşur ve görüşür. Bu görüşme ve konuşma, Cenab-ı Allah’ın en azametli ve en kapsamlı Kelâm tecellisidir. Buna da, O’nun bütün İsimleri’nin kâinattaki tecellilerini birden ruh aynasında bulan ve onları aksettirebilen bir insan mazhar olur. Cenab-ı Allah ile bu şekilde bir görüşmeye mazhar olan insanlara peygamber diyoruz.

Velîler, peygamberler ve Peygamber Efendimiz

Peygamber Efendimiz dışındaki peygamberlerin misyonları belli zaman ve kavimlerle sınırlı olduğundan Cenab-ı Allah’ın onlarla görüşmesi ve konuşması da ona göreydi. Ve nasıl velîler arasında ilhama mazhariyette velîler, hattâ velîlerin halleri ve seyr u sülûk dediğimiz Cenab-ı Allah’a yolculuklarındaki mertebeleri sayısınca farklılıklar sözkonusu ise, peygamberler arasında da benzer farklılıklar vardır. Şu kadar ki, her bir velînin Cenab-ı Allah ile kendine has bir münasebet halkası, aynı şekilde, her bir peygamberin de Cenab-ı Hak ile

kendisine has bir münasebet haytı veya hattı sözkonusudur. Bu hususî münasebet halkası veya haytı, o velînin ve peygamberin misyonunu da belirler ve misyonunun gereği ya da sonucudur. İşte bu noktada, “Hususî fazilette mercuh râcihe tereccuh edebilir,” yani “Genel olarak daha alt seviyedeki bir insan, hususî bir fazilette daha üst seviyedekinin önünde olabilir.” kaidesince, umumî fazilette daha alt seviyedeki bir velî, umumî fazilette daha üstteki başka velîleri bu hususî münasebet halkasında geçebilir; aynı şekilde, umumî fazilette daha alt seviyedeki bir peygamber de, umumî fazilette daha üstteki peygamberleri Allah ile olan hususî münasebet hattında aşabilir. Burada şu hususu da belirtmeliyiz ki, velîlerin en büyüğü bile herhangi bir fazilette peygamberlerin en küçüğüne yetişemez.

Bütün varlıklar, dolayısıyla bütün peygamberler içinde Cenab-ı Allah’ın bütün İsimleri’nin kâinattaki tecellilerini birden ruh aynasında bulan ve onları aksettirebilen tek insan, Rasûl-ü Ekrem Hz. Muhammed’dır (s.a.s.). O, tebliğ ettiği İslâm evrensel, bütün zamanlar, mekânlar, şartlar, insanlar ve cinler için olmakla Cenab-ı Allah’ın bütün İsimleri’nin a’zam tecellisine mazhardır. O, Cenab-ı Allah ile O’nun bütün âlemlerin Rabbi olması hâsiyeti veya unvanıyla münasebettardır. Umumî fazilette O’nu kimse aşamadığı gibi, hususî fazilette de aşamaz.

Miraç

Cenab-ı Allah’ın Zâtı’yla ve İsimleri’yle insanlığın a’zam, yani en büyük ferdine (s.a.s.) a’zam mertebedeki tecellisi, o en büyük ferдин miracının sırrıdır. Mirac, bir velînin seyr u sülûku gibi halktan Hakk’a bir yolculuk olmakla onun bâtını, yani iç boyutu velâyettir ve velâyetin en yüksek, Peygamber Efendimiz’den başka kimsenin ulaşamayacağı mertebesidir. İşte Miraç, Peygamber Efendimiz’in velâyetinin en büyük kerameti ve en nihaî mertebesi olduğundan risalete inkılâp etmiştir. Dolayısıyla onun zâhiri, yani dış boyutu risalettir; halktan Hakk’a yolculuğun tamamlanmasından sonra tebliğ vazifesiyle Hakk’tan halka dönüşün adıdır.

- **Kâinatın özü, çekirdeği ve meyvesi veya mikro-kâinat olarak nasıl insanda cisimden başka akıl, kalb, ruh, hayal, hafıza gibi manevî vücudlar vardır, elbette çekirdekte ve meyvede olan ağaçta da olacağı cihetle, makro-insan kâinatta da şu maddî-cismaniyet âleminden başka gayr-ı maddî âlemler ve her âlemin semâsı vardır.**²²²

İNSAN, KÂİNAT, ÂLEMLER, SEMALAR VE MİRAC

İnsan, zübde-i kâinattır; yani kâinatın hem çekirdeğidir, hem meyvesidir. Nasıl

maddî varlıkta son unsur meyvedir; insan da, maddî varlığı noktasında kâinatta son yaratılan varlık olarak, kâinatın meyvesidir. Şu kadar ki, daha önce de üzerinde durulduğu üzere, bir şeyin neticesi, meyvesi, evvel düşünülür. Dolayısıyla, maddî varlık silsilesinde en son olan, düşüncede ve mânâ en evveldir ve o varlık silsilesinin gayesidir.²²³ Bu bakımdan, nasıl bir ağaç meyvesi için yetiştirilirse, kâinatın varlığından da gaye insandır. Öyleyse, insan, kâinatın varlığında mânâ, düşüncede ve gaye olarak ilktir. İşte, kökü yukarıda olup, dallarıyla aşağıya doğru uzanan yaratılış ağacının manâ kökünde insanın hakikatı veya mahiyeti yatar.

Bir şey yapacağımız veya yazacağımız zaman, önce neyi niçin yapacağımızı veya yazacağımızı düşünür ve yapacağımız veya yapmayacağımız şeye ondaki gayemize göre zihnimize şekil veririz. Dolayısıyla, her şeyin esası, onun manâsıdır; manâ da o şeyden güdülen gayeye göre şekillenir. Önce yapmaktan veya yazmaktan gaye, sonra zihinde bu gayeye göre şekillenen manâ olmadan hariçte bir eser olmaz. Önce harfleri rastgele dizip, sonra onlara manâ verilmez. Harfler, manâya göre dizilir. Materyalistler ve yine materyalist olan evrimciler, gayeyi, manâyı ve Yaratıcı'yı kabul etmedikleri için, kendiliğinden ortaya çıkan maddî harfler yine kendiliklerinden diziler meydana getirdiler ve böylece şu muhteşem denge, düzen ve gayeler sahibi kâinat meydana geldi iddiasındadırlar ve tarihin bu en saçma iddiasını da bilim olarak takdim edebilmekte ve savunabilmektedirler. Oysa arzedildiği üzere, önce manâ, ondan da önce o manâyı doğuran gaye, ondan da önce o gayeye sahip bulunan bir akla ihtiyaç vardır. Şu halde, insan varlık silsilesinde son olmakla, manâ ve gaye olarak ilktir. Maddî cisim manânın giydiği kalıp olmakla, manâdaki her şey, cisimde maddî olarak vardır.

İşte, insan, mahiyeti ve hakikatiyle kâinatın manâsıdır. Dolayısıyla onda olan her şey, kâinat olarak ortaya çıkmış ve nihayet kâinat, meyvesi olarak insanı vermiş, insanda özetlenmiştir. Öyleyse, çekirdekte olanın ağaçta, ağaçta olanın meyvede bulunması gibi, insanda olan her şey olanca açılımıyla kâinatta, kâinatta olan her şey de özeti ve yoğunluğuyla insanda vardır. Meselâ, bir yanda melekleri de aşan duru, saf ve rûhanî bir boyut, bir yanda da elementlere, bitkilere ve hayvanlara bakan bir başka boyutu vardır insanın. O, rûhaniyetiyle meleklerin, hattâ daha da ötesinin, hafızasıyla Levh-i Mahfuz'un, tabiatı ile kâinattaki unsurların (hava, su, ateş ve toprağın), vesvesesiyle cin ve şeytanların veya nefs-i emmaresiyle şeytanın, terbiye isteyen yakalama gücüyle, kiniyle, kurnazlığıyla, yırtıcılığıyla, hırsıyla vb. belli hayvanların, damarlarıyla nehirlerin, kıllarıyla ormanların vb. karşılığıdır. Bu sebeple, kâinata bakarak

insanı, insana bakarak kâinatı tanıyabiliriz.²²⁴

İnsanda cisimden, yani onun maddî âleminde başka hayal, tasavvur, tefekkür, hâfıza gibi zihnî âlemler; kalb, ruh, vicdan, sır, hafî, ahfâ gibi kalbî–manevî âlemler de vardır. Zihnî âlemler yerküreye ve başka kürelere göre “yedi kat semâ”yı temsil ederken, kalbî–manevî âlemler ise Arş, Kürsî, Lâhût, Rahamût, Ceberût, Melekût ve Misâl Âlemi gibi âlemlerin karşılığıdır. İşte, nasıl yerküre ve diğer kürelerin semâsı, yani göğü vardır, bunun gibi, elbette Cennet’e ve Arş-ı A’zam’a varıncaya kadar manevî ve uhrevî âlemlerin de semâsı olacaktır. İşte, nasıl taş, su ve topraktan oluşan yerkürede Cenab-ı Allah sayısız çeşitte hayat ve canlıyı var etmiştir ve etmektedir, elbette şeffaflığıyla hayata topraktan ve sudan çok daha yakın olan semâlarda da oralara has varlıkları yaratacaktır. Bu varlıklar, melekler ve rûhanîlerdir. Manevî yanı sıra melekleri de geride bırakabilecek bir yapıda ve kabiliyette olan insan, melekler gibi bu semâlarda rûhuyla, hattâ enerjinin maddeye, maddenin enerjiye dönmesi gerçeğinin de gösterdiği üzere, âdetâ ruh hafifliği kazanabilecek mahiyetteki bedeninin de rûhuna eşlik etmesi neticesinde ruh–beden bir arada veya “temessül” şeklinde astral (necmî, duble) bedeniyle seyahat edebilir. Rasûl-ü Ekrem’in (s.a.s.) miracı, O’nun bedeninin rûhuna eşlik etmesiyle ruh–beden bütün kâinatta, kâinatın maddî–manevî bütün boyutlarında gerçekleşmiş bir seyahattir. Özellikle günümüzdeki ilmî gelişmeler karşısında Mirac’ın ruh–beden beraber olabileceğini sorgulamak, sadece cehalet göstergesi olur.

- **Allah Tealâ’nın san’atında hareketler nihayet derecede muhtelif, yani maddî cisimlerin, sesin, ışığın, hayalin, rûhun hareket ve hızları birbirinden çok farklıdır. Dolayısıyla Mirac’ın birkaç dakika içinde gerçekleşmesini sorgulamak da, ancak cehalet eseri olabilir.**²²⁵

HAREKET VE HIZDAKİ İZAFİLİKLER, FARKLILIKLAR VE MİRAC

Manevî gerçeklerin misallerini veya onları akla yaklaştıracak, anlamamıza yardım edecek müşahhas misalleri veya temsillerini fizikî dünyada bulmak mümkündür. Bazıları, Peygamber Efendimiz’in miracının birkaç dakika içinde nasıl mümkün olabildiğini sorgulamakta, bu hususta şüphe yayabilmektedirler. Oysa hem kendimize, hem kâinata baktığımızda açıkça görürüz ki, hemen her bir şeyin zamanı farklıdır. Meselâ, Cenab-ı Allah (c.c.), yerküreyi olanca ağırlığına rağmen kendi etrafında saatte 1670 km, güneşin etrafında saatte 108.000 km hızla ve güneşi müthiş büyüklükteki Samanyolu ile birlikte saatte 900.000 km hızla hareket ettirebilmektedir. Bu kadar büyük kütleleri bu kadar

hızla döndüren, Kudreti'ne sınır olmayan Cenab-ı Allah (c.c.), elbette bir kulunu da birkaç dakikada bütün kâinatta, bütün zaman ve mekânlarda gezdirebilir.

Öte yandan, Cenab-ı Allah'ın san'atının eseri olan kâinatta hareketler ve hızlar nihayet derece muhteliftir. Yukarıda verilen misallerin yanısıra, meselâ sesin deniz seviyesinde, kuru ve sıfır derecedeki havada saniyedeki hızı 340 m, telefondaki hızı ise ışık hızıdır. Işığın saniyedeki hızı ise 300.000 km.dir. Bu demektir ki, ışığın dakikadaki hızı 18.000.000 kmdir. Güneşin dünyaya uzaklığı 150.000.000 km olup, güneşin ışığı dünyaya 8 dakikada gelir. Yani güneşin ışığını biz, o gerçekte ufkumuzda doğduktan 8 dakikada alırız. İnsan rûhu, ışıktan da çok daha lâtiftir. Işık maddî; ruh ve nur, gayr-ı maddîdir. Hayalin hızı, ışıktan da fazladır. Ruh ile, hayalden de daha süratle yol alır. Rüyamızda Misal Âlemi'ne giren ruh, çok serî davranır ve senelerce mesafeyi birkaç saniyede kateder. İşte, bedeni ruh hafifliği kazanan Allah Rasûlü –ki, enerjinin sakınımı, yani maddenin enerjiye, enerjinin maddeye dönüşebilmesi, anlama adına buna bir misal teşkil eder– birkaç dakika içinde bütün zamanları ve mekânları dolaşıp gelmiş, Cenab-ı Allah'ın en büyük âyetini veya âyetlerini müşahade etmiştir.²²⁶

• **Maddî âlemde işleyen her şeyin, her mekanizmanın manevî tezgâhları ve küllî kanunları, gayr-ı maddî ulvî âlemlerdedir. Allah'ın yaratıklarının kaynaştığı yerküredeki hadsiz varlığın hareket ve davranışlarının, amellerinin neticesi de, aynı ulvî âlemlerde temessül eder.**²²⁷

MADDE, MANÂ, MADDÎ VE MANEVÎ ÂLEMLER VE MİRAC

Nasıl insan, bütün davranışlarına, hareketlerine, fiillerine ve eserlerine zihninde karar verir ve onun her bir eserinde 'isimleri' diyebileceğimiz kabiliyetleri, meselâ bilen, yapan, üreten, davranan, konuşan, oturan, kalkan, yazan, okuyan, inşa eden vb. olması görülür; yine nasıl bir ülkenin kanunları en üst makamda yapılır ve bu kanunlarda bu makamın değişik isimleri olarak görebileceğimiz adliye, dış işleri, iç işleri, tarım, sanayi, eğitim vb. bölümlerin imzası bulunur; bunun gibi, maddî âlemde geçerli bütün kanunlar ve bu âlemde olup biten her şeyin tezgâhları, manevî olan yüce âlemlerdedir ve bu âlemler de gider Cenab-ı Allah'ın Rabb (terbiye eden, büyüten, yetiştiren), Yaratıcı, Rızıklandırıcı, Hayatı Veren, Hayatı Alan, Hayatta Tutan, Hikmetler Sahibi vb. isimlerine dayanır. Yine nasıl insan, zihninde kararlaştırdığı davranışlarının neticelerini yine zihniyle algılar ve davranışlarının, hareketlerinin, fiillerinin, eserlerinin neticeleri şu veya bu şekilde geri kendine döner; nasıl bir ülkenin en üst makamda yapılan kanunlarının ve ülke idaresinin neticeleri yine söz konusu makama ve o makamın farklı dairelerine döner; bunun gibi, maddî âlemde cereyan edip,

kanunları ve tezgâhları ulvî âlemlerde olan her şey yine aynı ulvî âlemlerde temessül eder, yani oralarda o âlemlere göre manâ kazanır ve bu manâ o âlemlere has keyfiyette tecelli eder.

Sözkonusu temessülü anlamaya misal olarak rüyalar verilebilir. Sözgelimi, bazen insan rüyasında bir elma yer; bu, gündüz içten söylediği bir “el-hamdü li’llâh”ın, yani Allah’a hamdin Misâl Âlemi’ndeki yansıması olabilir. Bunun gibi, insanın dünyadaki bütün iradî amelleri de Âhiret’te onun cennetini veya – Allah muhafaza– cehennemini oluşturacaktır. Toprak, su, hava, ışık, esir maddesinden ve hattâ manâlardan varlıklar yaratan Allah, dünyadaki amellerimizi âhiretimizin “maddesi” gibi kullanacaktır. Dünyada bütün amellerimiz Âhiret bantları veya şeritlerinde kayda alınmakta ve ulvî âlemlerde de aynalardaki temessüller veya yansımalar gibi o âlemlere has keyfiyette temessül etmektedir. Bu âlemlerden biri Kur’ân’da anılan ve sanki maddî âlemlerle manevî âlemlerin sınırını oluşturan Sidretü’l-Müntehâ’nın yanındaki Cennetü’l-Me’vâ’dır.²²⁸ İşte, dünya hayatında mü’minlerden sâdır olan güzel ameller, sözler ve davranışlar, bir “el-hamdü li’llâh”ın rüyada elma olarak yenmesi gibi, Cennetü’l-Me’vâ’nın meyveleri şeklinde temessül eder. Bu gerçeği ifade eden bazı hadis-i şeriflerde, meselâ, “Kim ‘Sübhana’llâhi ve bi-hamdihî, Sübhanallâhi’l-Azîm’ derse Cennet’te onun için bir hurma ağacı dikilir.”²²⁹; “Kim ‘Sübhana’llâhi ve’l-hamdü li’llâhi ve lâ ilâhe illâ’llahü va’llâhu ekber’ derse her harfi için onun adına Cennet’te bir ağaç dikilir.”²³⁰; “Cennet fidanları, ‘Lâ havle ve lâ kuvvete illâ bi’llâhtır.”²³¹ buyurulmaktadır.

İşte, Peygamber Efendimiz Miraç’ta maddî âlemdeki eserlerin aslî tezgâhlarını, onlarla ilgili küllî kanunları ve onların neticelerini görmek için bu âlemlerde dolaşmış, Cennetü’l-Me’vâ’da yerde işlenen amellerin yansımalarını, temessüllerini müşahade etmiş ve bunları ilgili hadislerinde ifade buyurmuştur.

• **Hadis, der âyete: “Sana yetişmek muhal!”**²³²

Hadis ve âyet

Baştan sona bir belâğat mûcizesi olan ve bir tek âyetine bile nazire yapılamayan, yani bir tek âyetinin bile benzeri getirelemeyen Kur’ân-ı Kerim, her bakımdan emsalsizdir. Kur’ân-ı Kerim’i vahiy yoluyla alıp insanlara tebliğ eden Allah Rasûlü’nün (s.a.s.) sözleri de birer belâğat harikası olmakla birlikte, Kur’ân ile karşılaştırıldığında Hadis, Kur’ân’a der: “Sana yetişmek muhal!”

Evet, hadisler de vahye dayanır ama, Hadis’in bütün lâfzının vahiy olması gerekmediği gibi, Hadis’in dayandığı vahiy ile Kur’ân vahyi arasında derece farkı vardır. Kur’ân vahyi doğrudandır; manâsı da, lâfzı da Cenab-ı Allah’tandır.

Hadislerin dayandığı vahiy ise kısmen perdelidir, lâfızları büyük ölçüde Peygamber Efendimiz’e aittir ve Peygamber Efendimiz (s.a.s.), “vahy-i gayr-ı metlûv” denilen, yani kendisine manâsıyla ilham olunan veya seyrek olarak Hz. Cebrail (a.s.) vasıtasıyla ya da Hz. Cebrail’in yardımcılarıyla gelen hadisleri ifadede bazen yine vahye, bazen kendi ictihadına dayanmasının yanı sıra, bazen halk arasında meşhur olmuş sözleri ve vecizeleri de kullanmıştır. Dolayısıyla, Hadis, hiçbir şekilde ve bu arada belâğatte de asla Kur’ân’a yetişemez. Âyet ve hadis arasındaki açık fark, Kur’ân-ı Kerim’in Allah Kelâmı olduğunu gösteren açık delillerden biridir.

- **Hak, müstağnîdir. Hakikat ise, zengindir. Kalblerin aydınlatılması için ışıkları kâfidir. Kur’ân’ı tefsir eden sahih hadisler bize yeter. Ve, mantığın terazisiyle tartılmış olan sağlam tarihlere kanaat ederiz.** [233](#)

KUR’ÂN’I TEFSİRDE HADİS VE SAĞLAM BİLGİLER

İslâm, “efradını câmi, ağyarını mâni”; yani içinde bulundurması gereken her şeyi bulunduran, dışta tutması gereken her şeyi de dışta tutan evrensel Din’dir. Onda eksik hiçbir şey bırakılmamıştır. Şu kadar ki, Kıyamet’e kadar her şartta, her zamanda, her mekânda ve herkes için geçerli olduğundan, bazı şeyler onda apaçık ve detaylı yer alırken, bazı şeyler ise, zamanla açılmak ve anlaşılmak üzere çekirdekler, semboller, remizler, işaretler halinde yer alır. Öte yandan, mutlak hakikatlerin, aynı ışığın bir avizenin farklı lambalarında farklı renkte, farklı voltlardaki lambalarda farklı kuvvette yansımaları, aynı güneş ışığının alıcılara göre farklılıklar arzemesi gibi, İslâm’ın hakikatlerinin de zamana, mekâna, şartlara ve kişilere göre farklılaşabilen hususiyetleri vardır. Bütün bu özellikleriyle İslâm, Kıyamet’e kadar her dönemde, her mekânda, her şartta, herkes için geçerlidir.

Hak ve hakikati, dolayısıyla İslâm’ı, Kur’ân’ı ve gerçeklerini anlamak, anlatmak ve ispat etmek için bizzat Kur’ân ile Hadis ve bunlardan kaynaklanan dinî ilimlerin küllî kaideleri yeterlidir. Bunların yanı sıra, kâinat, insan ve tarih, Kur’ân gibi birer İlâhî kitap oldukları ve âdetâ Kur’ân’ın manâsını muhtevî bulundukları için kesin ilmî ve tarihî gerçekler de, Kur’ân’ı da, Hadis’i de anlamada kullanılabilir. Fakat olmadık tezlere, Kur’ân ve Hadis’in tebrîe etmediği, vize ve geçit vermediği hurafelere, uydurmalara, özellikle önceki ve tahrif edilmiş İlâhî kitaplardan iktibaslara ihtiyaç yoktur.

- **Hadis, hayatın madenidir ve hakikatı ilham eder.** [234](#)

Daha önce de açıklanmaya çalışıldığı üzere, Peygamber Efendimiz’in (s.a.s.) mübarek sözlerinden, fiillerinden ve takrir, yani duyup ya da görüp de tasvip

buyurduğu söz ve davranışlardan, Sünnet manâsıyla bir bakıma hayatından ibaret olan Hadis, hayatın kaynağıdır. Kur'ân-ı Kerim'de “*Ey iman edenler! Rasûlüllah sizi size hayat verecek şeylere çağırdığı zaman (O'nun çağrısının ve hayat verici Mesajı'nın asıl kaynağı olan) Allah'a ve Rasûlü'ne icabet edin!*”²³⁵ buyrulur. Demek ki, Rasûlüllah'ın sözleri, fiilleri, yani Hadis'i bütünüyle hayattır. İnsanlar, ona uyarak gerçek dirilik kazanırlar; yani bütün boyutlarıyla zihnî, kalbî ve rûhî diriliğe ererler. Ayrıca, hayatın bütün zihnî, manevî, ilmî, içtimaî, iktisadî ve siyasî boyutları da yine Hadis'le dirilik kazanır; hayat, Hadis'le gerçek hayat olur. Hadis'e göre tanzim edilen, Hz. Peygamber Efendimiz'in izinde yaşanan bir hayat, bütün şubeleriyle nurlanır ve yalnız bu âlemde değil, insanı sonsuz Âhiret'te, sonsuz ebedî âlemde de mesut eder. Hadis'e rağmen hayat, insan için ölüm demektir; lâtifelerinin ölümü demek olduğu gibi, ebedî hayatın da kaybedilmesine sebeptir.

Hadis, hayatın kaynağı olmasının yanı sıra, hakikati ilham eder. Hadis, Kur'ân'ı tefsir etmesi, onun mücmel, müşkül ve müteşâbihini açıklama, umumîsini hususîleştirme veya hususîsini umumîleştirme, mutlakını sınırlama, böylece Kur'ân'ın anlaşılmasına en büyük hizmeti yapmasının yanı sıra, bizzat kendisi de bir kaynak olarak, insana her sahada ışık tutar. Her bir hadis, pek çok hakikatlerin kaynağı olduğu gibi, insanı daha pek çok hakikatlere götüren bir kılavuz, ona pek çok hakikatlerin kapısını açan bir anahtar, hakikatlere giden yolu aydınlatan bir nurdur.

- **Bir hadiste üç hüküm vardır: Birincisi: Bu söz, Peygamber'in sözüdür: İkincisi: Bu sözle kastedilen manâ haktır ve doğrudur. Üçüncüsü: Bu sözden maksat ve manâ budur.**²³⁶

HER HADİSTE ÜÇ HÜKÜM VARDIR

Âyetler için olduğu gibi, her bir hadis için de şu üç hüküm geçerlidir:

Birinci hüküm: Bu söz, Peygamber'in sözüdür. Bu hüküm, hadisin sağlam ve güvenilir senetle nakledilmiş olmasının neticesidir. Bunun en yüksek mertebesi de mütetavir olandır.

İkincisi: Bu sözden murad edilen manâ hak ve doğrudur. Bu hüküm ise, mucizelerle desteklenen delilin, yani Peygamber'in mutlak doğru sözlüğünün neticesidir.

Bu ikisinde ittifak etmek gerektir. Fakat birincisini inkâr eden büyük günaha girer ve yalancı olur. Mütevatiri inkâr edenin küfrüne de fetva verilmiştir. İkinci hükmü inkâr eden de kesin dalâlete gider, zulmete düşer.

Üçüncü hüküm: Bu sözden manâ ve maksat budur. Bu hüküm ise, arzu ve

hevesin değil, ictihadın neticesidir. Herkesin o hadisten ne anladığı değil, hadisin gerçekten ne kasdettiği önemlidir. Müçtehidler arasında bazı hadisleri yorumlama ve Fıkıh'ta hükme kaynak kılma noktasında ihtilâflar olur. Müçtehid, başka müçtehidleri taklitle yükümlü değildir; dolayısıyla bir müçtehidin başka bir müçtehidin hadisten anladığını veya çıkardığı hükmü kabul etmemesi küfür de, dalâlet de, günah da olmaz. Müçtehid olmayanların müçtehidlerin hadisten çıkardıkları hüküm veya hükümleri inkâr etmeleri ise cehalet ve had bilmezlik olur ve dalâlete yol açar.

Bir veya daha fazla müçtehidin bir hadisten başka müçtehid veya müçtehidlerin çıkardıkları hüküm veya manâyı kabul etmemesiyle, o hadis, hadis olmaktan çıkmaz. Çünkü bir hadiste birden fazla manâ ve hüküm bulunabilir. Ve bir hükmün sönmesiyle hadisin tamamı ortadan kalkmaz; küllî kaidedir ki, umumî olan bir şey, ondaki hususî bir özelliğin sönmesiyle sönmez (*Âmm, bir hâssın intifasıyla müntefi değildir*). Meselâ, Peygamber Efendimiz, yan yana iki parmağını göstererek, “Ben ve Kıyamet, bu ikisi gibiyiz.” buyurmuştur.²³⁷ Bu hadisten elbette farklı manâlar çıkarılabilir. Nasıl, daha başka hadislerde Peygamber Efendimiz'in ikinci peygamberi olduğu ifade buyurulmuşsa, burada da aynı şey ifade edilmekte, yani beş parmak arasından her biri bir devri temsil ediyorsa, artık Âhir Zaman'a girildiği ve Kıyamet'in yaklaştığına dikkat çekilmekte olabilir. İkinci olarak, bu sözle Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) “Ben ve Kıyamet arasında başka peygamber yoktur.” manâsını, hattâ sözkonusu bu her iki manâyı kasdetmiş olması da mümkündür. Bunlardan birini kabûl etmemek, hadis-i şerifin sıhhatine mâni olmaz. Her eve nasıl kapısından girmek gerekirse, meseleleri de ehli olanlardan öğrenmek, aynı şekilde gereklidir.

¹ Sözler, “31. Söz, 3. Esas, 2. Temsil”.

² Enbiyâ Sûresi/21: 107.

³ *Musnadü'l-Firdevs*; Deylemî; Aclunî, *Keşfü'l-Hafâ*, 2:214; Süyutî, *ed-Dürü'l-Mensûr*, 1:142 (Taberanî, İbn Asakir, Hakim, Ebû Nuaym ve Beyhakî'den).

⁴ Zâriyât Sûresi/51: 56.

⁵ *Şualar*, “7. Şua, Dokuzuncusu”; *Mesnevî-i Nûriye*, “Reşhalar, 1. Reşha”.

⁶ Zâriyât Sûresi/51: 56.

⁷ Mâide Sûresi/5: 3.

⁸ *Mesnevî-i Nûriye*, “Habbe”.

⁹ Nûr Sûresi/24: 35.

¹⁰ Aclunî, *Keşfü'l-Hafâ*, 2:214.

¹¹ Mülk Sûresi/67: 15.

¹² Enfâl Sûresi/8: 24.

¹³ *Şualar*, “14. Şua”; *Lem'alar*, “30. Lem'a, 5. Nükte, 4. Remiz.”

¹⁴ Sözler, “24. Söz, 4. Dal”.

¹⁵ Sözler, “10. Söz, 5. Hakikat; 19. Söz, 12. Reşha”.

¹⁶ Sözler, “11. Söz”.

- [17](#) Sözlər, “19. Söz”, Muhakemat, “3. Makale, 2. Maksat”.
- [18](#) Misal olarak bkn. *Mektûbât*, “19. Mektup”; *Şualar*, “5. Şua”.
- [19](#) Mâide Sûresi/5: 3.
- [20](#) *Muhakemât*, “3. Makale, 2. Maksat, 3. Meslek”.
- [21](#) William Muir, *The Life of Mohammad*, Londra 1861; Bölüm (Chapter) 3, Kısım (Section) 6.
- [22](#) *Muhakemât*, “3. Makale, 2. Maksat, 3. Meslek”.
- [23](#) İbn Hişam, *es-Sîretü’n-Nebeviyye*, 3:181–83; İbn Sa’d, *et-Tabakâtü’l-Kübra*, 2:55–56; 8:302.
- [24](#) *History of Turkey* (terc), New York, 1851; c. 2, s:276-27.
- [25](#) *The 100: A Ranking of the Most Influential Persons In History*, New York, 1978, s: 33.
- [26](#) Sözlər, “31. Söz, Zeyl, 3. Nokta”.
- [27](#) *Mektûbât*, 15. Mektup, 2. Makam”.
- [28](#) En’am Sûresi/6: 35.
- [29](#) Ra’d Sûresi/13: 31.
- [30](#) Sâffât Sûresi/37: 96.
- [31](#) Taberî, *Tarihu’l-Ümem ve’l-Mülûk*, 2:553; İbn Kesîr, *el-Bidaye ve’n-Nihaye*, 7:130.
- [32](#) Dehr Sûresi/76: 30; Tekvîr Sûresi/81: 29.
- [33](#) Beyhakî, *Şuabü’l-İman*, 1:233.
- [34](#) Sözlər, “10. Söz, 12 Hakikat, Mukaddime, 2. İşaret”.
- [35](#) En’âm Sûresi/6: 91; Hacc Sûresi/22: 74; Zümer Sûresi/39: 67.
- [36](#) Sözlər, “Lemeât”, *İşârâtü’l-İ’caz*, “Nübüvvet hakkında”.
- [37](#) *Muhakemât*, “3. Makale, 2. Maksat, Mukaddime”.
- [38](#) *Şualar*, “7. Şua –Âyetü’l-Kübra Risalesi, 16. Mertebe”.
- [39](#) Kalem Sûresi/67: 4.
- [40](#) *Mektûbât*, “24. Mektup, 1. Zeyl, 2. Nükte”.
- [41](#) Zariyât Sûresi/51: 56.
- [42](#) *Lem’alar*, “11. Lem’a, 1. Nükte”.
- [43](#) Taberânî, *el-Mu‘cemü’l-Evsat*, 5:315.
- [44](#) Taberânî, *el-Mu‘cemü’l-Evsat*, 5:315; Beyhakî, *ez-Zühed*, 118.
- [45](#) *Lem’alar*, “11. Lem’a, 2. Nükte”.
- [46](#) İmam Rabbanî Ahmed Faruk el-Sirhindî, *Mektûbât*, “260. Mektup”.
- [47](#) Âl-i İmran Sûresi/3: 31.
- [48](#) *Mektûbât*, “29. Mektup, 9. Mesele – Telvîhât-ı Tis’a, Zeyl”.
- [49](#) *Kastamonu Lâhikası*.
- [50](#) *Lem’alar*, “11. Lem’a, 3. Nükte”.
- [51](#) Mâide Sûresi/5: 3.
- [52](#) Nesâî, “İydeyn” 22; Taberânî, *el-Mu‘cemü’l-Kebir*, 9:97.
- [53](#) *Lem’alar*, “11. Lem’a, 6. Nükte”.
- [54](#) Maide Sûresi/5: 3.
- [55](#) *Lem’alar*, “11. Lem’a, 6. Nükte”.
- [56](#) *Lem’alar*, “11. Lem’a, 9. Nükte”.
- [57](#) Meselâ: A’râf Sûresi/7: 23.
- [58](#) Meselâ: İbrahim Sûresi/14: 40–41; Şuarâ Sûresi/26: 84–85.
- [59](#) Enbiyâ Sûresi/21: 87.
- [60](#) Enbiyâ Sûresi/21: 83.
- [61](#) Bunlar, Fethullah Gülen Hocaefendi tarafından *Mecmua-i Ed’iye-i Me’sûra* adıyla derlenmiş ve yayınlanmış olup, kısaca ‘Dua Mecmuası’ olarak bilinmektedir.
- [62](#) Mâide Sûresi/5: 3.
- [63](#) *Lem’alar*, “11. Lem’a, 9. Nükte”.
- [64](#) *Lem’alar*, “11. Lem’a, 6. Nükte”.
- [65](#) Buharî, “Ezan” 18; Ahmed ibn Hanbel, *el-Müsned*, 5: 53.

- [66](#) Müslim, “Hacc” 110; Ebû Davud, “Menâsik” 77; Nesâî, “Menâsik” 220.
- [67](#) Tirmizî, “Vesâyâ” 5–6; Ebû Davud, “Vesâyâ” 5–6.
- [68](#) İbn Mâce, “Ahkâm” 17; Ahmed ibn Hanbel, *el-Müsned*, 5:326.
- [69](#) Tirmizî “Taharet” 52; Ebû Davud “Taharet” 41.
- [70](#) Tirmizî “Feraiz” 17; Ebû Davud, “Diyât” 18.
- [71](#) Buharî, “Nikâh” 27; Müslim, “Nikâh” 33–40.
- [72](#) Buharî, “Libas” 25; Müslim, “Libas” 12; Ebû Davud, “Libas” 10, 14.
- [73](#) Meselâ: Nisâ Sûresi/4: 64, 59; Nûr Sûresi/24: 54.
- [74](#) Haşr Sûresi/59: 7.
- [75](#) A'râf Sûresi/7: 157.
- [76](#) Ahzâb Sûresi/33: 36.
- [77](#) Nisâ Sûresi/4: 59.
- [78](#) Nisâ Sûresi/4: 64.
- [79](#) Ahzâb Sûresi/33: 6.
- [80](#) Nur Sûresi/24: 51.
- [81](#) Âl-i İmran Sûresi/3: 159.
- [82](#) Buharî, “Ahkâm” 4; Müslim, “İmare” 38.
- [83](#) Necm Sûresi/53: 3–4.
- [84](#) Tirmizî, “Salât” 305; Nesâî, “Salât” 9.
- [85](#) Buharî, “Libas” 63; Müslim, “Taharet” 39, Tirmizî, “Edeb” 14.
- [86](#) Lem'alar, “11. Lem'a, 6. Nükte”.
- [87](#) Lem'alar, “16. Lem'a, 1. Sual”.
- [88](#) Lem'alar, “11. Lem'a, 7. Nükte”.
- [89](#) Kurtubî, *el-Câmi' li-Ahkâmi'l-Kur'ân*, 18: 228; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve*, 1:201; Münâvî, *Feyzu'l-Kadîr*, 1:225.
- [90](#) Müslim, “Müsafirûn” 139; İbn Mâce, “Ahkâm” 14.
- [91](#) Lem'alar, “11. Lem'a, 7. Nükte”.
- [92](#) Lem'alar, “11. Lem'a, 11. Nükte, 3. Mesele”.
- [93](#) Hûd Sûresi/11: 112.
- [94](#) Kalem Sûresi/68: 4.
- [95](#) *Mesnevî-i Nûriye*, “Katre'nin Zeyli”.
- [96](#) Lem'alar, “11. Lem'a, 10. Nükte”.
- [97](#) Âl-i İmran Sûresi/3: 31.
- [98](#) Lem'alar, “13. Lem'a, 1. İşaret”.
- [99](#) A'râf Sûresi/7: 128.
- [100](#) Lem'alar, “14. Lem'a, 2. Makam, 6. Sır”.
- [101](#) *Mesnevî-i Nûriye*, “10. Risale, 7. Basamak”.
- [102](#) Enbiyâ Sûresi/21: 107.
- [103](#) *Barla Lâhikası*, “26. Mektub'un 2. Mehbâs'ının Âhiri, Mesâil-i Müteferrika, 1. Mesele.”
- [104](#) Ahzâb Sûresi/33: 56.
- [105](#) Tirmizî, “Da'avât” 110.
- [106](#) *Mesnevî-i Nûriye*, “Hubab”.
- [107](#) İsrâ Sûresi/17: 79.
- [108](#) *Mektûbât*, “28. Mektup, 8. Risale olan 8. Mesele”.
- [109](#) İsrâ Sûresi/17: 15.
- [110](#) Nisâ Sûresi/4: 41.
- [111](#) Yunus Sûresi/10: 47.
- [112](#) Nahl Sûresi/16: 36.
- [113](#) Nahl Sûresi/16, 84, 89.
- [114](#) Ahmed ibn Hanbel, *el-Müsned*, 5: 169.

- [115](#) *Mektûbât*, “259. Mektup”.
- [116](#) Nisâ Sûresi/4: 165.
- [117](#) *Mektûbât*, “28. Mektup, 8. Risale olan 8. Mesele, 5. ve 7. Nükte”.
- [118](#) Müslim, “Fedail” 1; et-Tirmizî, “Menakıb” 1.
- [119](#) Buharî, “Menakıb” 23.
- [120](#) *Mektûbât*, “28. Mektup, 8. Risale olan 8. Mesele, 7. Nükte”.
- [121](#) *Mektubât*, “23. Mektup, 6. Sual”.
- [122](#) *Mesnevî-i Nûriye*, “Zühre, 9. Nota”.
- [123](#) *Sözler*, “30. Söz, 1. Maksat”.
- [124](#) Ahzâb Sûresi/33: 72.
- [125](#) *Sözler*, “12. Söz, 2. Esas”.
- [126](#) *Lem’alar*, “28. Lem’a, 28. Nükte”.
- [127](#) Sâffât Sûresi/37: 8–10.
- [128](#) Mülk Sûresi/67: 5.
- [129](#) Cin Sûresi/72: 1, 8–9.
- [130](#) Bu hadise, Peygamber Efendimiz zamanında olmuş bitmiş bir hadise değildir. Her zaman tekrarlanan bir hadisedir. Bununla ilgili geniş açıklama için, çalışmamızın 1. cildinde 443–446’ıncı sayfalara bakılabilir.
- [131](#) *Mektûbât*, “26. Mektup, 1. Mebhas; 19. Mektup, 4. Nükteli İşaret, 1. Esas”.
- [132](#) *Lem’alar*, “13. Lem’a, 9. İşaret”.
- [133](#) *Mektûbât*, “7. Mektup”.
- [134](#) Tâ-Hâ Sûresi/20: 70.
- [135](#) *Mektûbât*, “19. Mektup, 4. Nükteli İşaret, 6. Esas”.
- [136](#) Kamer Sûresi/54: 17, 22, 32, 40.
- [137](#) Furkân Sûresi/25: 7–11, 20–22.
- [138](#) Bakara Sûresi/2: 74.
- [139](#) A’râf Sûresi/7: 143.
- [140](#) Ra’d Sûresi/13: 31.
- [141](#) *Tarihçe-i Hayat*, “Üstad’ın Emirdağ’a Tekrar Gidişi”.
- [142](#) *Sözler*, “19. Söz, 8. Reşha”.
- [143](#) Tâ-Hâ Sûresi/20: 44.
- [144](#) *Mektûbât*, “19. Mektup, 4. Nükteli İşaret, 6. Esas”.
- [145](#) *Mesnevî-i Nûriye*, “Hubab”.
- [146](#) *Mektûbât*, “19. Mektup, 4. Nükteli İşaret, 2. Esas”.
- [147](#) Buharî, “Tabir” 5; *el-Muvatta*, “Rüya”3; Ebû Davud, “Edeb” 96.
- [148](#) Nahl Sûresi/16: 68.
- [149](#) Müslim, “Cennet” 31, Münafikûn, 15”; Ahmed ibn Hanbel, *el-Müsned*, 2: 371.
- [150](#) Sâffât Sûresi/37: 102.
- [151](#) Buharî, “Ta’bir” 26; Müslim, “Rüya” 8; Tirmizî, “Rüya” 1.
- [152](#) *Mektûbât*, “19. Mektup, 4. Nükteli İşaret, 2. Esas”.
- [153](#) *Mektûbât*, “19. Mektup, 4. Nükteli İşaret, 3. Esas”.
- [154](#) *Mektûbât*, “19. Mektup, 4. Nükteli İşaret, 3. Esas”.
- [155](#) *Mektûbât*, “19. Mektup, 4. Nükteli İşaret, 3. Esas”.
- [156](#) *Mektûbât*, “19. Mektup, 4. Nükteli İşaret, 3. Esas”.
- [157](#) *Mektûbât*, “19. Mektup, 7. Nükteli İşaret, Bir Nükte-i Mühimme”.
- [158](#) *Mektûbât*, “19. Mektup, 4. Nükteli İşaret, 3. Esas”.
- [159](#) *Mektûbât*, “19. Mektup, 4. Nükteli İşaret, 5. Esas”.
- [160](#) Ahmed ibn Hanbel, *el-Müsned*, 6: 52; İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 7: 536.
- [161](#) Ahmed ibn Hanbel, *el-Müsned*, 6: 393; Taberanî, *el-Mu‘cemü’l-Kebir*, 1: 332; Beyhakî, *Delâilü’n-Nübüvve*, 6: 411.

- [162](#) Sözlər, “19. və 31. Söz’ün Zeyli”; *Mektûbât*, “19. Mektup, Şakk-ı Kamer Mûcizesi’ne Dair”.
- [163](#) Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, İstanbul 1980; s. 701.
- [164](#) *Mektûbât*, “19. Mektup, 10. İşaret, Bir Nûkte-i Mühime”.
- [165](#) *Mektûbât*, “19. Mektup, 14. İşaret”.
- [166](#) *Mektûbât*, “19. Mektup, 15. İşaret, 3. Şube”.
- [167](#) *Mektûbât*, “19. Mektup, 16. İşaret, 1. Kısım”.
- [168](#) Bakara Sûresi/2: 132–133; Âl-i İmran Sûresi/3: 67, 102; Mâide Sûresi/5: 111; Yusuf Sûresi/12: 101; Hacc Sûresi/22: 78.
- [169](#) Âl-i İmran Sûresi/3: 93.
- [170](#) Âl-i İmran Sûresi/3: 61. Peygamber Efendimiz’in büyük peygamberler tarafından müjdelmesi ayrıntıları ve delilleriyle *The Prophet Promised in World Scriptures* adlı çalışmamızda ele alınmış olup, bu kitap inşa-Allah Türkçe olarak da yayınlanacaktır.
- [171](#) *Mektûbât*, “19. Mektup, 16. İşaret, 1. Kısım”.
- [172](#) A’râf Sûresi/7: 157.
- [173](#) Bakara Sûresi/2: 285–286.
- [174](#) Bu konu, *The Prophet Promised in World Scriptures* adlı çalışmamızda (s. 242–260) detaylarıyla, delilleri ve kaynaklarıyla ele alınmıştır.
- [175](#) *Mektûbât*, “28. Mektup, 2. Mesele Olan 2. Risale”.
- [176](#) Sözlər, “24. Söz, 3. Dal, 3. Asıl; *Lem’alar*, “14. Lem’a, 1. Makam, 1. Esas.
- [177](#) Nahl Sûresi/16: 43.
- [178](#) Âl-i İmran Sûresi/3: 7.
- [179](#) Sözlər, “24. Söz, 3. Dal, 4. Asıl”.
- [180](#) Sözlər, “24. Söz, 3. Dal, 5. Asıl.
- [181](#) Buharî, “Enbiya” 56; Müslim, “Fedailu-s-Sahâbe” 23.
- [182](#) Sözlər, “24. Söz, 3. Dal, 6. Asıl.
- [183](#) Müslim, “Fedâilü’s-Sahâbe” 17.
- [184](#) Sözlər, “24. Söz, 3. Dal, 7. Asıl”.
- [185](#) Müslim, “Cennet” 31, Münafikûn, 15”; Ahmed ibn Hanbel, *el-Müsned*, 2: 371.
- [186](#) Sözlər, “24. Söz, 8. Asıl”.
- [187](#) Buharî, “İcare” 8, 9, 11, “Enbiyâ” 50; Tirmizî, “Emsal” 7.
- [188](#) Enbiyâ Sûresi/21: 1.
- [189](#) Sözlər, “24. Söz, 3. Dal, 8. Asıl”.
- [190](#) Sözlər, “24. Söz, 3. Dal, 8. Asıl”.
- [191](#) İbn Ebî Şeybe, *al-Musannef*, 7: 496; Taberânî, *el-Mu‘cemü’l-Kebîr*, 11: 313.
- [192](#) Hakim, *el-Müstedrek*, 4: 573.
- [193](#) Müslim, “Fiten” 110; Tirmizî, “Fiten” 59.
- [194](#) İbn-i Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 7: 496; Taberânî, *el-Mu‘cemü’l-Kebîr*, 11: 313.
- [195](#) *Mektûbât*, “19. Mektup, İhtar”.
- [196](#) Buharî, “İlim” 38; Müslim, “Zühd”.
- [197](#) Buharî, “İstitabe” 6; Ebû Davud, “Sünnet” 28.
- [198](#) Tirmizî, “İlim” 9; İbn Mâce, “Mukaddime” 5.
- [199](#) Sözlər, “24. Söz, 3. Dal, 10. Asıl”.
- [200](#) Taberânî, *el-Mu‘cemü’l-Kebîr*, 7: 230; Beyhakî, *Şuabü’l-İman*, 6: 124.
- [201](#) Deylemî, *el-Müsned*, 3: 116.
- [202](#) Ahmed Ziyaeddin Gümüşhanevî, *Mecmûatü’l-Ahzâb* (Evrâd-ı Şâzelî), 263. Sözkonusu dua, Sözlər, 24. Söz, 3. Dal, 10. Asıl’da yer almaktadır.
- [203](#) Âl-i İmran/3: 133.
- [204](#) Furkân Sûresi/25: 68.
- [205](#) Buharî, “Tefsîr-i Sûre 18” 6; Müslim, “Münafikun” 18, “Zühd” 13.
- [206](#) Sözlər, “24. Söz, 3. Dal, 9. Asıl”.

- [207](#) Müzzemmil Sûresi/73: 6.
- [208](#) Kadir Sûresi/97: 3.
- [209](#) Sözlər, “24. Söz, 3. Dal, 10. Asıl”.
- [210](#) Tirmizî, “Salât” 132; Nesâî, “Mevâkî” 55.
- [211](#) Buhârî, “Enbiya” 51, “Müsakat” 9; Müslim, “Selâm” 151–155.
- [212](#) Buhârî, “Vudu” 10; Müslim, “Fedâilü’s-Sahâbe” 138; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 1: 335.
- [213](#) Hâkim, *el-Müstedrek*, 3: 618; İbn Hacer, *Fethu’l-Bârî*, 7: 100.
- [214](#) Sözlər, “24. Söz, 3. Dal, 9. Asıl.”
- [215](#) Buhari, “Tefsîru Sûre 1, 1, “Fedailü’l-Kur’ân” 9; Tirmizî, “Sevabü’l-Kur’ân” 1.
- [216](#) Buhârî, “Fedailü’l-Kur’ân” 13; Tirmizî, “Sevabü’l-Kur’ân” 10, Ebû Davud, “Vitr”.
- [217](#) Tirmizî, “Sevâbü’l-Kur’ân” 10; Ahmed ibn Hanbel, *el-Müsned*, 3: 147, 221.
- [218](#) Tirmizî, “Sevâbü’l-Kur’ân” 10; Ahmed ibn Hanbel, *el-Müsned*, 3: 147, 221.
- [219](#) Tirmizî, “Sevâbü’l-Kur’ân” 7.
- [220](#) Sözlər, “24. Söz, 3. Dal, 10. Asıl”.
- [221](#) Sözlər, “31. Söz, 1. Esas”.
- [222](#) Sözlər, “31. Söz, 2. Esas, 2. Temsil”.
- [223](#) Sözlər, “31. Söz, 2. Esas, 2. Temsil, 2. Müşköl”.
- [224](#) Abdülkerim Ceylî, *İnsan-ı Kâmil*, terc., A. Akçiçek, Üçdal Neşriyat, İst., 2: 208–211.
- [225](#) Sözlər, “31. Söz, 2. Esas, 2. Temsil”.
- [226](#) Necm Sûresi/53: 18.
- [227](#) Sözlər, “31. Söz, 2. Esas, 2. Temsil, 3. Müşköl”.
- [228](#) Necm Sûresi/53: 14–15.
- [229](#) Tirmizî, “Deavât” 59; İbn Mâce, “Edeb” 56.
- [230](#) Taberânî, *el-Mu’cemü’l-Evsat*, 8: 226.
- [231](#) Ahmed ibn Hanbel, *el-Müsned*, 5: 418.
- [232](#) Sözlər, “Lemeât”.
- [233](#) *Muhakemât*, “1. Makale, 4. Mukaddime”.
- [234](#) *Mektûbât*, “Hakikat Çekirdekleri:59”.
- [235](#) Enfâl Sûresi/8: 24.
- [236](#) *Muhakemât*, “11. Mukaddime”.
- [237](#) Buhârî, “Tefsîru Sûre 79” 1; Müslim, “Fiten” 132.